HENRI QUEFFÉLEC

MAREA PLECARE

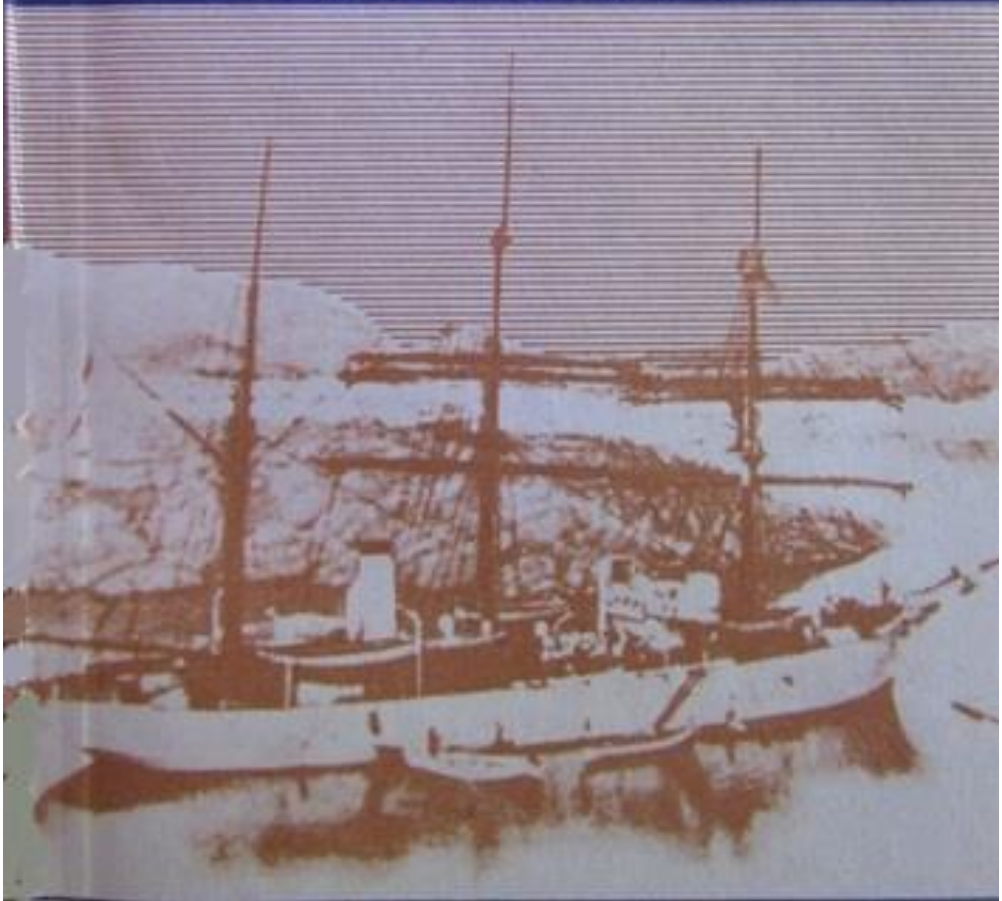

Colecția Clepsidra / EDITURA EMINESCU

Henri Queffélec

Marea plecare
Charcot și Pourquoi Pas?

LE GRAND DEPART

Lui Leopold Sedar Senghor
Lui Rolf Edgren

Lăsaţi-mă să vă spun, domnule profesor, că nu veţi regreta vremea petrecută la bordul navei mele. Veţi călători în ţara minunilor…

Jules VERNE *Douăzeci de mii de leghe sub mări*

Căpitanul Nemo îmi arătă o cutie de tablă purtând armele Franţei și foarte corodată de săratele ape. A deschis-o și am văzut atunci o legătură de hârtii îngălbenite dar încă lizibile.
Erau înseși instrucţiunile ministrului marinei adresate comandantului La Pérouse, adnotate pe margine de mâna lui Ludovic al XVI-lea.
«Frumoasă moarte pentru un marinar!» —, a spus atunci căpitanul Nemo.

Jules VERNE *Douăzeci de mii de leghe sub mări*

Aceste jurăminte, miresme, sărutări Din hăuri nepătrunse se vor mai naște oare.
Cum, după ce se scaldă în nesfârșite mări, Pe cer se uscă iarăși întineritul soare?

BAUDELAIRE *Florile răului*

Nici că s-au mai petrecut pe lume — de când există foci ori curenţi marini — lucruri ca cele din vara lui 1936. Balenele au dus vestea în toate oceanele: nicio banchiză, nici întreagă, nici sfărâmată, nu plutea și nu stagna în largul coastei de răsărit a Groenlandei.

În uriașa insulă paradoxal denumită „ţara verde" — Green land — *atâta vreme cât o gheaţă tare și groasă, fără de vârstă, o acoperă pe trei sferturi, cuvântul* timp *ar trebui să fie rostit întotdeauna cu semn de întrebare:* Timpul Groenlandei? *El se încheagă, se destramă cu iuţeala unei fantasme. E mai bine ca un european să nu încerce niciodată să-l prevadă… Prezenţa gheţurilor marine plutitoare, adunate sau resfirate într-un câmp mai mult sau mai puţin vast în largul coastei de est, asemenea unei împrejmuiri de sticlă compactă, părea să fie o constantă. Tocmai dificultăţile acestea de care se lovea aici navigaţia au întârziat atât de mult explorarea minuţioasă a unui litoral foarte lung și foarte frământat, zadarnic râvnit, încă din veacul al IX-lea, de căpeteniile vikinge… în 1777, gheţurile au strivit toată flotila de baleniere engleză, daneză și olandeză care pescuia prin părţile Ţării Liverpool… A trebuit să se ajungă în 1884, pentru ca lumea „civilizată" să afle de existenţa unui popor eschimos ce trăia ca în ultima perioadă a paleoliticului, într-un loc purtând numele eschimos al peștelui morua-pitică,* Angmagssalik. *Situat chiar sub Cercul polar, puţin mai la nord de Reykjavík,* Angmagssalik *nu se afla, faţă de Islanda, decât la o depărtare de trei sute cincizeci de mile. Jules Verne, care știa totul înainte de a scrie o carte, nu aflase de* Angmagssalik *când în* Goana după

Meteor *îi face pe o mulţime de curioși să alerge pe ţărmul occidental al Groenlandei spre Disko.*

Puţinele nave care se pregăteau în 1936 să viziteze Groenlanda se bucurară. Încă nu aflaseră destule despre ocean. Vă mulţumim pentru discreţie, banchizelor…

Pourquoi Pas?[1], *navă franceză, a fost probabil nava care s-a bucurat cel mai mult când peste ape s-a răspândit, în 1936, vestea că Groenlanda răsăriteană era eliberată de toată banchiza sa de coastă. Etrava mulţumi pentru miile de lovituri grele de care se vedea scutită. Chila îşi reaminti pragurile marine, invizibile sub gheţuri, unde în câteva ocazii dramatice fusese cât pe ce să se pomenească smulsă. De data aceasta oamenii de veghe nu aveau să mai fie luaţi prin surprindere. Timona, elicea, deloc mai ocrotite decât etrava în câmpul de sloiuri, unde vârtejuri stârnesc hora gheţarilor vicleni, scârţâiră a plăcere.*

PARTEA ÎNTÂI

Capitolul I

Pourquoi Pas?, triarbor-barcul întărit, de 445 tone, înzestrat cu o mașină de abur auxiliară compound de 450 cai putere, a fost lansat de șantierele Gautier tatăl și fiii, la Saint-Servain, în ziua de 20 iulie 1908, ca navă exploratoare, cea de a șaptea navă pentru Jean Baptiste Charcot. Și, dacă ar fi să nu ţinem seamă de o ladă ca vai de lume, cu care un Charcot în pantaloni scurţi naufragiase pe o mlaștină, *Pourquoi Pas?* era a patra ambarcaţiune ce avea ca nume străvechiul strigăt războinic al copilăriei.

Celebrul vas *Français,* comandat de Charcot înaintea lui *Pourquoi Pas?* și care consfinţise reînvierea curiozităţii franceze faţă de regiunile australe, era tot un bric cu trei catarge, din lemn (un triarbor goeletă), întărit, având mașină cu abur auxiliară. Fusese lansat în 1903 de către aceleași șantiere Gautier. În crearea noii nave îl inspirase pe Charcot numai pentru schiţarea calculelor, al frumosului său vis. Coca navei *Français* nu se dovedise prea rezistentă. Mașina (125 cai putere, cumpărată de ocazie) se avariase grav. De altfel nu se va ști niciodată cu exactitate câte parale făcuse vasul. În ciuda unor grave stricăciuni și a furiei mării, Charcot izbutise un tur de forţă și anume să-și prelungească misiunea și să ajungă cu bricul pentru reparaţii până la Buenos Aires; guvernul argentinian îşi manifestase entuziasmul faţă de *Français.* Într-un moment în care Charcot tocmai se gândea să se dezbare de el pentru un vas mai mare și mai puternic, i s-a făcut propunerea de

[1] De ce nu? (n.tr).

cumpărare. Urma să fie folosit pentru reaprovizionarea misiunilor meteorologice din Antarctica… Zis și făcut. Dar în 1907 — pe când vasul, rebotezat *Austral* sub pavilionul argentinian, tocmai ieșea din Buenos Aires pentru a se îndrepta spre Orcade — eșuase și se sfărâmase pe un banc de nisip, în ceaţă și vânt. Echipajul fusese salvat. Argentinienii socoteau că vina fusese a căpitanului. Îl primiseră însă pe Charcot și în 1908, când trecuse pe la ei, cu aceeași entuziastă prietenie.

Lui *Pourquoi Pas?* cel din 1908 i se vopsise opera vie[2] în alb, iar opera moartă[3] în roșu. Era lung de 40 de metri, lat de 9,20 iar pescajul la încărcătură era de 4,30. S-ar fi zis mai degrabă că structura lui aducea cu vasul vânător de foci norvegian, cu iahtul-laborator al prinţului Albert I de Monaco, ori cu velierele pescadoare de larg din Saint Malo și Paimpol, decât cu *Français* (care căutase, la rându-i, modele).

Folosit în războiul din 1914 de către Marina naţională ca navă-școală, la Lorient, pentru echipajele sale, vasul continuase, după război, să fie armat, de către aceeași marină, reîntorcându-se totodată-sub comanda lui Charcot. Iar acesta, mulţumită faimei și relaţiilor sale de familie, izbutise un lucru nemaipomenit, aproape unic, adevărat seism administrativ — să fie trecut (fiind în rezervă) de la medicina militară de infanterie la medicina militară de marină, apoi la marina pur-militară, în corpul ofiţerilor de punte. Pentru Charcot, porecla de pașă" nu exista. *Pourquoi Pus?* trebuia să fie o navă deosebită, pe care, se subînţelegea, uneori se spunea chiar foarte clar, că disciplina avea să fie blândă. Că ea avea să fie menţinută, dar mai mult ca un cod al bunei educaţii navale. Caporalii de marină și mateloţii purtau pe panglicile beretelor, în litere aurii, mai mult sau mai puţin șterse de vânt și burniţe, numele vasului lor, ca al oricărei nave de luptă: *Pourquoi Pas?*

Și aveau grijă ca semnul întrebării să nu dispară niciodată. Era esenţial. Un condiment poznaș, amintind parcă și de corsari. Era o chichiţă care stârnea invidia oamenilor de pe alte nave și aţâţa femeile. Îţi reamintea că există necunoscutul.

Într-unul dintre colţurile careului, în ochii tuturor, se afla un rastel cu puști care erau arme de luptă. Miroseau a unsoare vegetală nu a praf de pușcă. Puștile acestea puteau sluji la prezentarea onorului. Firește că existau undeva pe navă cartușe pentru trageri adevărate și cineva ţinea desigur cheia tainiţei în care dormeau aceste cartușe; însă nimănui nu-i păsa de ele.

Puștile nu erau folosite nici măcar pentru ceremonia ridicării sau coborârii pavilionului care avea loc seara și dimineaţa, la pupa, când nu se aduna decât echipa de serviciu.

Nu existau nici sonerii: la bord nu se afla niciun caporal trompetist.

Caporalul care-și scotea cascheta, pentru a saluta patria, striga comanda obișnuită, iar un om ridica sau cobora pavilionul, în timp ce camarazii lui stăteau în poziţie de drepţi.

Din anul 1920, exploatarea lui *Pourquoi Pas?* ca unitate navigantă cu echipajul

---

[2] Partea din corpul navei aflată sub linia de plutire (n.tr.).

[3] Partea din corpul navei aflată deasupra liniei de plutire (n.tr.).

său alcătuit din marinari ai statului fusese concesionată Muzeului de Ştiinţe Naturale din Paris pentru companiile sezoniere consacrate cercetării ştiinţifice. Iar mai târziu, când Charcot, ajuns oficial la limita de vârstă, trecuse comanda unui ofiţer de echipaje cu trei trese, el rămăsese pe rol ca director al echipei de cercetători. Oare marinarul acesta nu era membru al Institutului?

Dar în afara înscrisurilor birocratice, se păstra ceva: el rămânea fostul şef, aureolat de câte şi mai câte aventuri şoptite pe la colţuri, de ţi se făcea părul măciucă.

Cu neputinţă deci să nu-i acorzi spontan ceva din drepturile Comandantului, dacă nu chiar să-l readuci în prezent zicându-i *Comandantul.* Astfel că la bord se aflau doi comandanţi. Şi treaba mergea strună. Noul comandant titular, care ani şi ani servise sub comanda lui Charcot, şi care nutrea pentru acesta o afecţiune trainică, nu voise să-i ia cabina, nici în careu locul din capul mesei. Navă de luptă ori nu, aşa ceva nu se făcea.

El era stăpân la bord, el îl primea pe Charcot pe navă; avea prin urmare dreptul, fără doar şi poate, să menţină pentru oaspete onorurile stăpânului. *Pourquoi Pas?* era „flăcăul" lui Charcot, înlocuitorul micului mascul cu două braţe şi două picioare ce nu-i fusese dat a-l avea. Naşă îi fusese chiar soţia lui Charcot, Marguerite, al cărei nume de alint, Meg, îl dăduse — spre sfârşitul războiului — unor pescadoare camuflate, dar care erau, de fapt, vânătoare de submarine, *Meg I şi Meg II.* Cum am zice Oscar al II-lea sau Ludovic al XIV-lea. O femeie energică, o artistă a cărei mână nu tremurase când aruncase, spre a o sparge, sticla de şampanie menită lansării lui *Pourquoi Pas?* Naşul era Paul Doumer, unul dintre prietenii săi. Al naibii de bine ales, de vreme ce devenise preşedintele Republicii. Asasinat. Nu mort de moarte bună ca Felix Faure! în timp ce se ducea la munca sa. Fotografiile lui Meg şi Doumer erau ca şi la ele acasă în careu; de asemenea cea a profesorului Jean-Martin Charcot, neurologul, discipol al lui Freud şi tată al comandantului Jean-Baptiste Charcot. Etc… Etc…

Cine-ar fi vrut să îndepărteze de pe vas tot ce însemna Charcot şi-ai săi, n-ar fi izbutit prea lesne! Şi-ar fi putut oare închipui că placa de dunetă cu panou de acaju şi text în relief ONOARE ŞI PATRIE, fixată pe cabina timoneriei, sub puntea de comandă, cu faţa spre pupa, era tot o treabă de-a lui Charcot?

Poate că de n-ar fi fost împrejurările date, Charcot nu s-ar fi luat la întrecere cu Marina naţională. În 1900 s-a întâmplat să-i poată face un mare serviciu unui misionar francez din China, părintelui Guebriant. Când, după ani, omul religiei se întoarse în Franţa, dori să „dea importanţă" faptului. Ştiind că nava *Pourquoi Pas?* se afla în construcţie, îi veni ideea să comande unor meşteri o placă de dunetă, ale cărei motive ornamentale fură îndelung gândite cu ei. Gustul lui era îndoielnic: lucrarea aducea cu o prăjitură foarte ornamentată, amintea rococo-ul de tip Saint-Sulpice. Dar trăind şi uzându-se odată cu nava, căpătase mult farmec, un farmec ciudat.

Mateloţii mai fanfaroni voiau să se fotografieze în faţa ei. Ca s-o explice pe urmă celui sau celei care avea să primească portretul. *Pourquoi Pas?* în banchiză, pe

fundalul unei aurori curat boreale. Un glob solar făcut din cupru. Fulgi de zăpadă din argint. Izolate, niște litere chinezești stârneau ipoteze complexe. Închipuiau transcrierea numelui donatorului. Guebriant. Inutil de reţinut. O aureolă boreală chinezească îmbla și mai mult la visare.

Când Chatton, ofiţer de echipaje, ieși la pensie, la sfârșitul lui 1934, nimic nu se schimbă în obiceiurile, în viaţa de la bord. Noul comandant titular, Le Conniat, nu se lovise niciodată de Charcot. Ar fi putut încerca să-și facă simţită autoritatea; el răspundea de nava asta, doar îi fusese încredinţată! Dar totul se desfășura în armonie. Asta-i amintea lui Charcot de un căţel și un pisoi puși la un loc de părinţii lui într-un coș; lumea aștepta să vadă înfruntarea, dar cele două animale s-au înţeles de minune. Charcot și Le Conniat se studiară mai îndelung decât căţelul și pisoiul. Și cu mai multă prudenţă. O navă era lucru mai mare, mai complicat decât un coș. Dar, curând, colaborară deplin. Aveau să poată întreprinde împreună și cu *Pourquoi Pas?,* cu oamenii lui, curse, lupte.

Capitolul II

Anul 1936 avea să însemne cea de-a noua vizită a lui Charcot făcută coastelor Groenlandei răsăritene. Le cunoscuse, pentru întâia oară, în 1925, uite-așa, ca un ștrengar dezgheţat, ieșit în calea trecătorului. Întru frăţietate, strada și oceanul sunt totuna. Și-apoi, şi la cincizeci și opt de ani poţi să fii ștrengar… dacă vrei. Potrivit programului său oficial, se dusese în anul acela în Islanda cea mult cutreierată de vânturi și anume, în insula Jan Mayen. Norvegienii de la staţia meteo, singurii locuitori de la capătul acela de lume cu nori ţesuţi din păsări de mare, îi spuseseră că un grup de danezi se instalaseră cu un an în urmă în Scoresby Sund… Scoresby Sund? A, da, e vorba de Groenlanda răsăriteană. Loc situat pe hartă în Cercul polar, foarte la nord de Angmagssalik… Grupul acesta de danezi avea un aparat de radio-recepţie. Capta știri din Copenhaga prin Jan Mayen. Dar, întrucât nu avea emiţător, norvegienii tot nu știau nimic de el. După câte o iarnă grea, se simţeau stăpâniţi de un fel de neliniște. Ce prostie, nu-i așa? Dar cum dumneavoastră aţi fost prin locuri sălbatice, credem că ne înţelegeţi, nu? Charcot îi înţelegea. Istoria explorării este o împletire de asemenea întâmplări: oameni uitaţi, sau care se pot socoti ca atare, și cărora li se întâmplă catastrofe. Chiar dacă am înlătura ideea de catastrofă, danezii din Scoresby Sund aveau poate necazuri… Dar dacă ne-am duce să vedem despre ce-i vorba?

Generozitatea, îngemănată cu setea de cunoaştere și de noutate cutezătoare îl făcuseră pe Charcot să se avânte într-acolo. Așadar, spre Groenlanda! Nava și căpitanul — un trup și un suflet; odată cu reintrarea în gheţurile marine îşi recăpătase vechile deprinderi — „vără-te”, „strecoară-te pe dedesubt*, „dă-i înainte* — întrerupte vreme de cincisprezece ani, de când cu vitejiile și recile sudori din regiunile australe. Și se reobișnuise cu nesfârșitele staţionări în picioare în cuibul corbului sau lângă timonă, unde ești cel mai bine plasat ca să descoperi șenalele, ca să adulmeci în ceaţă aisbergurile.

Dincolo de o banchiză de coastă, nu chiar cea mai rea cu putinţă — mai spre sud, aparent paradox, era mult mai groasă — danezii din Scoresby Sund avuseseră într-adevăr mari necazuri. Șeful murise de scorbut. Și numai el știa alfabetul morse, așa că nu mai puteau înţelege informaţiile insulei Jan Mayen, erau rupţi de restul lumii. Dar se ţineau tare. Își duseseră la bun sfârșit toate îndatoririle. Adunaseră material ştiinţific. Terminaseră locuinţele aşezării anume proiectate pentru a primi, la sfârșitul verii, un anumit număr de familii de eschimoși — aproape o sută de persoane, un roi al prolificului Angmagssalik. Se și făcuse dovada că oamenii aveau să se simtă bine în noul cadru. Focile, urșii, boiimoscat, peștii, pescuitul și vânatul ofereau aici mari perspective. În plus, existau și tot soiul de ierburi, de alge marine căutate de eschimoși pentru a-şi completa alimentaţia.

Acum, grupul aștepta vasul danez menit să-i repatrieze. Era, poate, o chestiune de săptămâni. Mugetul sirenei lui *Pourquoi Pas?* sfâșiind negurile îi făcuse să creadă că era vasul așteptat.

*
* * *

Charcot îndrăgise de la prima vedere peisajele acelea vere în E Pentru imensitatea, pentru teribila și proaspăta sălbăticie a farmecului lor le recunoscuse drept o ţară a visurilor sale. Ca odinioară singurătăţile antarctice.

Numele de Scoresby Sund (Sund însemna strâmtoare) nu i se potrivea decât deschiderii golfului, larg de cincisprezece mile, între capul Tobin la nord și capul Brewster la sud. Să fie asta o vină a lui William Scoresby descoperitorul sau a exploratorilor care i-au urmat? Să adăugăm la cele de mai sus întinderea de apă care se desfășura în continuare, un sector vast, lung de vreo șaizeci de mile, până la capul Leslie. La nord, aproape de ieșire, două adâncituri vrednice a fi luate în seamă: mai întâi golfuleţul Rosenvinge, în care danezii îşi instalaseră baza și care oferea un loc bun de ancorare; apoi dantescul intrând Harry Inlet, lung și îngust.

Deocamdată nu era totuși vorba decât de începutul apariţiei pe hartă a lui Scoresby Sund. Către interior — împrejmuite de un lanţ de gheţari ascuţiţi și ursuzi ce lunecau spre rampa de lansare și spre atelierele de decupare a aisbergurilor lor — se prelungeau până departe apele unui fiord, cel mai mare din lume, cât suprafaţa Danemarcei. Cele două ramuri principale ale fiordului acestuia se ramificau neîntrerupt în largi văgăuni din ce în ce mai misterioase, de-a dreptul spre trupul și neliniștea munţilor, spre adâncuri de neimaginat, haotice șanţuri ale *inlandsis*[4]-ului.

*
* * *

Charcot intuise mult mai mult decât văzuse. Urmând sfaturile grupului danez, șerpuind printre aisberguri, înconjurase insula Harry Inlet și pătrunsese astfel în

---

[4] Gheţar continental, calotă glaciară (n.t.).

rada interioară de-a lungul așa-zisei Ţări a lui Jameson.

Cercetătorii debarcaseră, salutaţi îndată de un roi de fluturi și ţânţari mici. Meleaguri bogate în floră arctică: pajiști uimitoare, plante boreale, maci, anemone. Puteai culege afine sfrijite dar parfumate. Puteai aduna ori desprinde cu ciocanul fosile, tăcute povestitoare ale alcătuirii lumii. Pe sus și jur-împrejur, uriașa vastitate a văzduhului, munţi albi vrâstaţi cu negru și cenușiu, unde nu se vedea niciun trunchi, nicio frunză, nici chiar iedera și unde șopotea spuma pâraielor torenţiale, nu îngăduiau ca scena aceea, în care bărbaţi gravi și veseli adunau ierburi și scotoceau la nord de cercul polar, să se transforme într-un *Concert câmpenesc.* Gândurile se îndreptau spre Giorgione, nu spre Gustave Dore; spre desenele cele mai sălbatice ale lui Hugo… Iar dacă te opreai să contempli fiordul, zeci de aisberguri îţi chemau privirea. Și te întrebai cum de albul bric cu trei catarge, căpriţa bălaie a domnului Séguin[5] cutezase să se strecoare în lăcașul monștrilor.

Charcot nu pătrunsese mai adânc în vest. Întrecuse destul măsura, confundând o vizită la Jan Mayen cu o coborâre până la Scoresby Sund! Dar înţelesese că atât el, cât și cercetătorii săi — ce mai, doar erau bărbaţi! – trebuiau să se întoarcă în Groenlanda răsăriteană. Pentru ei, foiletonul Marelui Nord abia începea. Întrucât, după cum constata un profesor alungind cu mâna ţânţariii „ar fi din ce să-l faci". De necrezut: farmecului unei singurătăţi terestre, la fel de profundă ca și orizonturile largului marin, avea să i se adauge de-aici înainte interesul viu, pasionat pentru o societate umană. Câtă simpatie, ce sentimente de prietenie merita poporul eschimos! Și câte enigme se adunau în cârca trecutului sau a viitorului său!

Danezii din Scoresby Sund, care apreciaseră serviabilitatea lui Charcot și îi admiraseră spiritul de colaborare științifică, nu încercau să-i înfrâneze entuziasmul. Chiar dacă readuceau în discuţie existenţa anumitor dificultăţi de ordin administrativ — refuzul fiind și el posibil — referitor la străinii ce voiau să debarce în Groenlanda, ei vorbeau fără să ridice glasul, încredinţaţi că, în ce-l privea, lucrurile vor merge de la sine. Charcot surâdea. Încuviinţa acest mod de a fi. Admitea ca autorizaţia de debarcare să nu fie dată decât condiţionat, după semnarea anumitor angajamente.

Perfect, domnilor, până în iulie viitor le-om rândui noi toate.

Descoperirea în 1926 a staţiei-eschimo din Scoresby Sund era asemănătoare cu schimbarea de răsadniţă a unei plante, dar care a trebuit să reînflorească. Descoperirea unui loc populat — bucuria oamenilor.

Pe buzele danezilor se ivea necontenit un nume, al compatriotului lor Ejnar Mikkelsen, personajul care pusese totul în mișcare. Căci el, vestitul explorator, iar astăzi cel mai bun cunoscător al tuturor ţărmurilor groenlandeze, avusese ideea de a crea la Scoresby Sund o colonie" de eschimoși. El avea să vegheze la creșterea „mlădiţei". Fusese numit inspector al Groenlandei răsăritene.

---

[5] Este vorba de „Capra domnului Seguin", de Alphonse Daudet (n.t.).

Cu toate că avea de sute de ani în stăpânire Groenlanda, Islanda și insulele Feroe, vocaţia polară" a micuţei Danemarca se deșteptase abia la finele celui de al XIX-lea veac. În privinţa Groenlandei cel puţin, ea nutri de atunci înainte ambiţii foarte mari. Teritoriile acestea depășeau măsurile obișnuite. Manualele de geografie rezumau uneori totul într-o cifră grotescă: 0,0 media populaţiei pe kilometrul pătrat. Fie. Locurile acestea, care aveau aerul unor pustiuri absolute, trebuiau totuși să prezinte în viitor nu numai peisaje extraordinare, ci și imaginea unei reușite demografice! Eschimoșii groenlandezi nu aveau să îndure soarta Pieilor Roșii — exterminate sau menţinute în rezervaţii. Supravieţuirea până în secolul al XV-lea a micului popor de eschimoși se înrudea cu o *saga* sau cu un vis. Nicicând europeni din Vest, aruncaţi în asemenea condiţii climatice, n-ar fi rezistat la nesfârșire. Numeroși etnologi salutaseră în poporul acesta, în chiar primitivitatea lui, exemplul aproape desăvârșit al unei „culturi" adaptate unui mediu. Danemarca îşi luase în faţa istoriei răspunderea de a îndruma această minoritate bine alcătuită — și vai ei dacă, ajutând-o să se dezvolte, nu o ferea de flagelul modern al alcoolismului! Dacă nu, oamenii aceia ar fi pierit ca muștele. După ce, secole și milenii, înfruntaseră frigul, foamea După ce știuseră impune universului glaciar încropite. E lor așezări, comportându-se cu firescul unei foci ce se târăşte pe o banchiză. Li se întâmplase — zice-se ca în iernile cumplite să devoreze cadavre de oameni — pentru a supravieţui, Și? Existaseră oare eschimoși pe pluta *Meduzei?*

Importul de alcool fusese interzis în Groenlanda. Și pentru ca interdicţia să aibă efect, igiena socială cerea supravegherea sau restrângerea la maximum a raporturilor dintre autohtoni și echipajele vaselor străine. De, se cam știe ce chemări pentru anumite destinderi îl încearcă pe marinarul care coboară pe uscat, după o grea și lungă navigaţie! Chiar dacă nu există alcool pe uscat, îl aduce el! Sau aţâţă niscaiva contrabandiști să acţioneze prin sector! Dar pentru un popor extrem de redus ca număr, popor și mai vulnerabil prin vechile-i moravuri, era vorba de data aceasta de o chestiune de viaţă și moarte. Toţi marinarii care debarcau în Groenlanda trebuiau să anuleze pe loc echivalenţa, prea lesne admisă aiurea între escală și chef.

Înainte chiar de reîntoarcerea în Franţa, Jean-Baptiste Charcot lua cunoștinţă — și cu câtă emoţie! de veselia copilăroasă, manifestată în noua lor așezare, de către coloniștii din Scoresby Sund. De pe vasul care-i transportaseră fuseseră văzuţi prin binocluri, alergând, murind de râs, ţopăind, făcând giumbușlucuri, prin ierburile înalte și frumoase, la care nu se așteptau și care acum erau ale lor, asemenea unor copilandri din tablourile lui Breughel.

Și ce avea să mai fie când vânătorii aveau să descopere abundenţa focilor!… O anume nostalgie îl și năpădise pe explorator. Fericit că se reîntoarce și-i regăsește pe ai săi, fericit de o reîntoarcere menită să pregătească noua expediţie. Direcţia? Marele Nord. Una dintre primele sale griji, când redeveni încă o dată parizian, fu deci să scrie danezilor pentru a le cere autorizaţia de a debarca și a explora Groenlanda în vara lui 1926. Proslăvea frumuseţea Scoresby Sund-ului,

lăuda iniţiativa de a crea acolo o mică aşezare de eschimoşi. Astfel stând lucrurile, se oferea să-i ajute cu nava sa — *Pourquoi Pas?.* Își arăta speranţa că-l va întâlni pe marele Ejnar Mikkelsen. Răspundea — fără să dea amănunte, dar în termeni foarte clari — de corectitudinea tuturor oamenilor de pe *Pourquoi Pas?,* mândri că vor fi oaspeţi ai Danemarcei și ai Groenlandei cât timp vor sta acolo.

Jean-Baptiste Charcot nu avusese de învins niciun scrupul, când îşi luase acest angajament. „Greu" nu se confundă cu „imposibil". Greu este *Pourquoi Pas?* întrucât comandase întotdeauna echipaje alcătuite în mare sau chiar foarte mare majoritate din bretoni, el cunoștea — și asta îl durea, chiar dacă îi folosea — slăbiciunea celţilor pentru vinul roșu. Nu o dată, ci de nenumărate ori, când îl întrebase pe câte un marinar (cu naivă imprudenţă): „Ce-o să-ţi facă mai mare plăcere acasă?", celălalt îi răspunsese cu un zâmbet ce se voia complice: „Un chefuleţ, domnule comandant". Asta era; dar punea rămășag, fără teamă, că în Groenlanda niciodată nu va fi scandal din cauza lui *Pourquoi Pas?* Se simţea, măcar prin adopţiune, breton. (I se întâmpla chiar să-și zică, pur și simplu, breton.) Avea atât rezervele de energie și cerbicia sufletului breton, cât și slăbiciunile acestuia. Era încredinţat că, de îndată ce i se va fi dat încuviinţarea, nicicând vreun marinar de la bordul navei sale nu avea să umilească — fie și pentru a satisface o cerinţă a fraternităţii, lăudabilă în principiu — un pescar eschimos îmbătându-l; și nu va lua râsul vreunei femei de eschimos, în faţa gulerului său albastru și a pomponului roșu, drept o invitaţie menită să-l pună a-și arăta virtuţile bărbătești făcând pe loc dragoste cu ea.

*

* *

Astfel, și în 1926, providenţa, care în atâtea rânduri îndrituise îndrăznelile lui Charcot, justificându-i deviza, se manifestă strălucit. Se născuse prietenia dintre el și Ejnar Mikkelsen, o prietenie aspră.

Charcot îşi netezise drumul în chip metodic, prin scrisori și demersuri. Nu obţinuse numai autorizaţia fermă, de a vizita cea dintâi „colonie" de eschimoși creată în Groenlanda și de a explora toată regiunea Scoresby Sund, dar nava *Pourquoi Pas?* avea să-l conducă, acolo departe, pe stăpânul locurilor, pe Ejnar Mikkelsen. Pentru început, nava urma să-l ia la Cherbourg, încă de la acostare, pe Ebee Münck, secretarul lui Mikkelsen; apoi, după aprovizionarea cu cărbuni, în Scoţia, trebuia să ajungă la Thorshavn, capitala insulelor Feroe, unde avea să urce însuși exploratorul. Prima escală: Jan Mayen. Autorităţile norvegiene încredinţaseră lui Charcot grija de a transporta pe insula aceasta hrană și material. Întrucât trebuiau să se informeze cât mai bine despre așezarea și grosimea banchizei ce ţinea ţărmul groenlandez, ocolul acesta prin insula Jan Mayen, ale cărei staţii de radioemisie jucau rolul de portari ai lumii arctice, nu însemna deloc o

întârziere. Important era să nu se ajungă înainte de *Gustav Holm*[6], vasul de aprovizionare danez, care de asemenea se îndrepta spre Scoresby Sund. „Coloniștii" nu aveau staţie de emisie.

Blocaţi în singurătatea lor de iarna groenlandeză și de gheţurile marine, nu primiseră încă, de la instalare, nicio vizită.

Cinstea și îndatorirea de a culege primii vești despre ei revenea unor danezi. Veștile acestea trebuiau să fie — se spera, se credea — excelente… Puteau fi și rele. Nicio situaţie nu era exclusă, nici chiar o catastrofă.

*

* *

Oare doi exploratori aflaţi pe aceeași navă, doi oameni mistuiţi de aceeași pasiune pentru frumos, pentru enigmele Arcticei, nu aveau să-și spună atâtea și atâtea? Să se înfrăţească?

Totuși prietenia lor nu înaintase prea mult. Viaţa împărtășită în spaţiul restrâns al unui „trei catarge" avea să pună în lumină caracterele. Să slujească de test.

Charcot avea cincizeci și nouă de ani; Mikkelsen, patruzeci și șase. Două generaţii distincte, două tipuri de formaţie.

Danezul se trăgea dintr-o familie săracă din Copenhaga; puternic uluit de misterul unui port, de misterul navelor. Învingându-și amărăciunile, reușește, la șaptesprezece ani, să se îmbarce, cu simbrie proastă, pe un velier care deservea India pe drumul mărilor australe… Francezul era fiul unui savant celebru; îngrijit ca o plantă rară, în mediul burghez al Parisului, este îndrumat, fără să se poată împotrivi, spre studii medicale. Se căsătorește cu nepoata lui Victor Hugo și va aștepta până la treizeci de ani, pentru a-și impune adevărata vocaţie — marea și ţinuturile de peste ea.

În tot timpul isprăvilor duse de amândoi la bun sfârșit prin, universul sălbatic, cei doi bărbaţi simţiseră cât de diferită le fusese tinereţea.

Încă de la reîntoarcerea din India în Danemarca, Mikkelsen bătuse la ușa exploratorilor gata de plecare. Dar era izgonit întruna! N-are douăzeci de ani! Domnul pare să glumească!… aude vorbindu-se într-un grup mic condus de locotenentul de vas, Amdrup.

Oamenii se pregăteau să coboare vâslind de-a lungul coastelor Groenlandei răsăritene, între Scoresby Sund și Angmagssalik, pe o luntre de șase metri. Firește, nu trebuiau să se teamă de frigul care crapă pielea, de vântul rece cu zăpadă viscolită, de foame, de oftalmie, de gândurile negre… și de restul, implicit de înec. Descurajat, un candidat îşi dă demisia; atunci grupul caută un al patrulea, asemenea jucătorilor de bridge. Mikkelsen se interesează de adresă, dă fuga și se pomenește în faţa a doua namile așezate la masă într-o încăpere micuţă. Pretenţiile lui îi fac să râdă în hohote: „Du-te și afumă slănină la ţară, ne-ar fi rușine

---

[6] Numele exploratorului care a „descoperit" Angmagssalik în 1884 (n.a.).

cu tine în faţa urșilor albi!” Mikkelsen se dezbracă de cămașă, își joacă mușchii, dar… hazul e același. Și niciuna, nici două, măturând de pe masă pahare și hârtii, îl provoacă, pe cel mai voinic, să-și încerce puterile, acolo, pe un colţ de masă. Crâncenă luptă. Adversarul, un dulgher de marină, mare specialist în așa ceva, își pune în joc toate șiretlicurile; dar tânărul este supravoltat, o ia de la capăt de zece ori. Până în cele din urmă, într-o tăcere grea, mușchii rivalului se dau bătuţi… „Strașnic te-ai mai descurcat, micuţule, ești de-ai noștri!” Așadar Ejnar pleca în Groenlanda. Cu mișcări încete își îmbrăcă din nou cămașa. Dar nu se va putea spune niciodată că a intrat în viaţa de explorator pe ușa din faţă.

Mistuit de o bruscă foame pentru știinţă, în zadar va deveni un cerebral, un om de erudiţie și de reflecţie; toate faptele sale de explorator vor purta, undeva în filigran, ca tablourile cu tainica semnătură a primitivilor flamanzi, amprenta braţului său de fier.

Aventurile groenlandeze și celelalte — pe care le va conduce întotdeauna cu succes, deși de nenumărate ori va fi trecut pe lângă moarte, — deși luni în șir, chiar ani, specialiștii gheţurilor îl vor fi socotit pierdut — erau considerate aventuri ce puneau în joc, în primul rând, îndrăzneala și energia fizică. Și mai erau, în foarte mare parte, aventurile unui om singur. Care provoca omenirea — ochi în ochi. Acceptând și făcând mereu apel la naivitatea și simplitatea sa de om liber, ca la cele mai sigure căi de izbândă.

O expediţie groenlandeză, la care lua parte, se prelungea trei ani în neliniștea și febra singurătăţilor. Cu două hibernări, cu foametea dând târcoale… Cel mai bun leac folosit de Mikkelsen și de tovarășii săi împotriva smintirii era contemplarea cărţilor poștale. Clișee cenușii, depășite, convenţionale; asemenea păsărilor zărite de Columb, ele anunţau și probau totuși existenţa de aiurea. O vacă dovedea că existau cirezi. Un boschet, poporul de arbori. O piaţă, omul din mulţime și roadele pământului… Cea mai îndrăgită dintre toate cărţile poștale înfăţișa clădirea unei școli culinare, având în curtea interioară cincizeci și trei de tinere fete. Știau foarte bine că erau cincizeci și trei, dar le numărau întruna. Le tot descopereau cu lupa așa cum ar fi scrutat cu binoclul niște ţărmuri. Le cercetau trăsăturile. Firește, le dădeau și nume: Lungana, Negricioasa, Strania, Agera, întreprinzătoarea… Urmau discuţii nesfârșite — care-o fi cea mai frumoasă, cea mai fidelă, cea mai de treabă în situaţii grele, cea mai bună schioare, cea mai inteligentă etc. – după care dormeau cu toţii mult mai bine.

Dacă Mikkelsen și-ar fi comparat viaţa lui de explorator cu cea a lui Charcot, oare nu s-ar fi simţit stânjenit de diferenţă? Pentru a interveni în acţiunile lui Charcot, destinul își pusese întotdeauna mănuși. Chiar dacă primele sale croaziere pe primele sale nave fuseseră, dintru început, altceva decât niște plimbări pitorești și chiar dacă spiritul descoperitor și îndrăzneţ a avut asupra lor aceeași putere de impregnare ca sarea mării, el și-a făcut mult mai târziu decât Mikkelsen debutul în explorarea autentică. În momentul acela nu de o victorie a unui braţ de fier avusese nevoie, ci de bani. Nu era ajutorul mărunt, angajat pe fugă, ci, de pe acum, șeful numărul unu al acţiunii întreprinse. Banii îi veniseră, desigur, mai mulţi sau mai

puţini, când îi ceruse; oricum, faima tatălui care nu mai exista și puternicele relaţii de familie cântăreau mult din punct de vedere social. Era omul pe care toţi îl și vedeau menit să ocupe un loc în dicţionarele de nume proprii, imediat după cel al tatălui, deci Jean-Baptiste după Jean-Martin, îndreptăţit să se bucure de același număr de rânduri. Marele neurolog și marele explorator. Charcot tatăl și fiul aveau să întruchipeze, întruchipau încă de pe acum, o anume idee semeaţă despre temperamentul naţional: cutezanţă, spirit aplecat spre cercetare. Dovadă, *Le Français,* numele goeletei cu trei catarge, de 250 tone, concepută pentru navigaţia printre gheţuri, pe care Jean-Baptiste a comandat-o în șantierele Gautier din Saint-Servan și cu care avea să-și ducă la îndeplinire cea dintâi campanie în Antarctica. Când Charcot pornește pe mare, odată cu el pleacă și Franţa.

Toate expediţiile lui Charcot înseamnă, într-adevăr, tot atâtea misiuni. De fiecare dată urcă la bord și tehnicieni, oameni de știinţă formând o echipă. Fiecare lucrează în cadrul disciplinei pe care o slujește, interesându-se totodată și de disciplinele tovarășilor săi. Charcot supervizează, fără să-și impună, excesiv, autoritatea. Între oamenii aceștia, smulși din sânul familiilor și chemaţi de necunoscute peisaje să reflecteze și să descopere, se stabilește un climat de falanster marin. Înainte de plecare, Charcot a studiat cu râvnă istorisiri din domeniul explorării și chiar s-a întâlnit cu exploratori. Fost medic, el acordă asigurării sănătăţii o importanţă considerabilă. De asemenea, calităţii hranei. A fi îndrăzneţ nu înseamnă a da morţii cu tifla. Are ea în tolbă destule renghiuri gata pregătite. Chiar dacă unui om care se îmbarcă pe o navă exploratoare i-ar fi dat să nu-și mai vadă casă, trebuie să se facă totul pentru ca el să se reîntoarcă. Gazetarul care îl întreabă pe Charcot, după reîntoarcerea sa din prima campanie: „Care v-a fost bucuria cea mai mare?” îl aude răspunzând: „Faptul că i-am adus pe toţi acasă”. Iar gazetarul încearcă o dezamăgire, căci se aștepta la o frază bombastică, la cine știe ce descriere eroică. Nu a înţeles nimic din marile griji ale comandantului Charcot.

Călătoriile acestea colective, care închipuie și afaceri de stat, erau departe, cel mai adesea, de „cursele” lui Mikkelsen. Și cum strivesc bibliotecile bogat înzestrate de pe *Le Français* și *Pourquoi Pas?* micuţa colecţie de cărţi poștale…

Chiar dacă pe cheiul Thorshavn unde, asemenea mușcatelor scoase la soare ca să le fie bine, stau înșirate spre uscare, atârnând de colţii lor, pe pereţii din lemn ai bătrânelor căsuţe, șiraguri de moruni pitici, precum și lungi șuviţe de carne sau hălci de balene, Mikkelsen se închistase, ursuz, într-o politeţe nemăsurată — *Pourquoi Pas?* ar fi trebuit să sosească de două zile, vara arctică nu așteaptă, repede, repede, spre Scoresby Sund! Ajuns la bordul navei, el se dezgheţă imediat. Charcot nu era deloc, dar deloc omul pe care și-l închipuise: un vorbitor francez strălucit, care nu-i lasă pe ceilalţi să scoată un cuvinţel, un om mare, plin de merite, care-și joacă rolul de statuie vie… Decoraţiile, diplomele, redingotele nu plăceau omului din Groenlanda. Pe cât fusese Mikkelsen de mândru că se găsea îmbarcat, în tovărășia marelui Charcot și a echipei sale de cercetători, pe albul bric cu trei catarge, a cărui etravă spintecase atâtea hule și sloiuri, pe atât se temea, în pofida

asigurărilor lui Münck, de o primire emfatică… Dar își dădu seama că se înșelase. *Pourquoi Pas?* era o navă unde nu domnea eticheta. Charcot prezida la masa careului, așa era și firesc, dar se discuta despre toate în cea mai bună dispoziţie. Charcot purta o bărbuţă à la Napoleon al III-lea, de fapt ca toţi danezii de vârsta lui. Chiar dacă ochii lui catifelaţi, ochi mari și negri cu nedeslușite reflexe sălbatice, asemenea zărilor marine, îţi ocoleau ades privirea în timp ce-ţi vorbea, asta nu însemna că ar fi fost stăpânit de vreo grijă mai înaltă; nu era altceva decât simpla și calda lor pornire spre visare. Astfel că el, Mikkelsen, care apucase să deșerte hârdaiele de pe un velier, să ucidă urși, să spintece foci, să mănânce direct din cutia de conservă, să-și ducă de-atâtea și atâtea ori la gură îmbucătura cu cuţitul, sau să bea din sticlă, rămânea omul din ţara lui Hamlet și a lui Andersen, simţindu-se frate cu oricine îndrăgea visul.

Charcot nu fusese niciodată nevoit să-și arate vânjoșia braţelor, pentru a putea face parte dintr-o expediţie; dar, pe dumnezeul Bibliei și pe toţi zeii mitologiei scandinave, era totuși bărbat. Prea friguros, poate? Asta-l privea. Cu atât mai voinic, cu cât se încumeta să înfrunte Groenlanda. Știind că echipajul nu se prea dădea în vânt după curăţenie, dimineaţa își scotea cămașa pe punte și, cu peria, cu apă rece, se freca mai-mai să-și smulgă tot părul de pe pieptul voinic, un piept care nu ar fi făcut de rușine pe vechii marinari din Copenhaga sau din Esbjerg. Cunoștea marea, și marea îl cunoștea. Nu-l scutea de talazuri uricioase, nici cerul de vălătucii negurilor, dar elementele naturii erau fericite — asta se simţea — că aparţineau unei lumi în care trăia și alerga nava unui asemenea bărbat…

Prin meleagurile cu vânturi puternice și ceţuri groase ale insulei Jan Mayen se înmulţiră deodată semnele unui uragan. Vasul era amenințat cu eșuarea pe coastă, spre a îngroșa cu lemnăria lui grămezile de epave adunate acolo — colecţie fantastică, oseminte de lemn și metal albind în depărtări falezele, așa cum un cuplet se adaugă unui cântec… Pe punte, la o ambardee, Mikkelsen fu cât pe ce să cadă. Charcot se lipsi de somn, fumă și mai mult. Dar rămase calm în faţa ocărilor vântului, ale valului. Și fiindcă oaspetele său i-o ceruse, îl învăţase cele mai cunoscute înjurături franţuzești; el însă, nu le folosea. Iar *Pourquoi Pas?,* după ce își încheie misiunea în insulă și adună informaţii multe, izbuti printr-o serie de manevre să se degajeze regăsindu-se din nou în depărtările marine.

Nu avea nimic comun cu un iaht pentru milionari diletanţi. Era un instrument de lucru grosolan și scump. Într-o seară liberă, în timp ce bricul își torcea cele șapte noduri, Charcot îl califică drept vas naturalier. Cele care pescuiesc macrouri, adăugase el, poartă numele acestora, celelalte care pescuiesc toni sau sardele de asemenea… *Pourquoi Pas?* pescuiește orice aparţinea naturii. Mikkelsen încuviinţase din cap. Iubea, respecta bastimentul. În clipa aceea, de pildă, se simţise una cu banca pe care stătea, bancă din lemn vechi, lustruit în fiece dimineaţă cu cârpe asemenea bibelourilor unei castelane; dar avea și o importantă funcţie secretă. Băncile conţineau conserve, înainte de fiecare dintre plecările sale, *Pourquoi Pas?* prevedea greul — sau cel puţin greul tolerabil — rămânerea între gheţuri. Dacă pleca pentru trei luni, lua provizii ca pentru douăsprezece.

Încărcătura aceasta era, pentru el, la fel de normală ca vestele de salvare… Charcot avea cincizeci și nouă de ani. Părul de pe creștet îşi părăsise locul, iar barba-i bătea în alb precum epavele din insula Jan Mayen. Totuși, nu pierduse nimic din curajul începutului. În plus, câştigase experienţă. Se lansase târziu în marile expediţii, dar dintotdeauna purtase în sânge patima explorării; iar acum, la naiba, devenise un as! Danemarca și Mikkelsen trebuiau să-i întindă cât mai călduros mâna întru înflorirea dragostei ce-l cuprinsese — în cea de a doua parte a vieţii sale deloc în declin — faţă de Groenlanda.

*

* *

Un conflict fusese însă cât pe ce să întunece aceste raporturi.

Niște necazuri marinărești îl întârziaseră pe *Gustav Holm,* vasul danez prevăzut să sosească primul în faţa eschimoșilor din Scoresby Sund. Necazuri care îl siliseră să se oprească, pentru a se alimenta cu cărbuni într-un fiord din nordul Islandei. Și fiindcă „alerga" mai puţin bine decât *Pourquoi Pas?* se punea întrebarea dacă acesta, care îl ajunsese din urmă, nu avea dreptul să sosească primul la destinaţie.

Mikkelsen cerea, impunea aproape, schimbarea programului. *„Well, Gentleman.* Sunt inspector al Groenlandei răsăritene, așa cum dumneavoastră sunteţi oameni ai mării. Am de făcut la Scoresby Sund o inspecţie. Trebuie să ajung acolo cât mai repede cu putinţă. Oricât de minuţios și-ar pregăti călătorii porniţi spre Arctica sau Antarctica planurile, ei nu trebuie să excludă niciodată improvizaţia. Când ai pornit spre Sud, în 1903, comandante Charcot, hotărâșeși mai întâi că alegi Nordul. Asta înseamnă ceva, nu? Vorbesc în interesul dumitale. Una, două, trei zile pe care le-ai câştiga faţă de data sosirii ar însemna pentru dumneata tot atâtea zile în plus menite descoperirilor ştiinţifice. Cunosc regiunea Scoresby Sund. Chiar dacă uneori se pătrunde în ea ușor, nu totdeauna se și iese la fel. Acolo, comandante, aisbergurile sunt frumușele; dacă se mai iscă și un vânt, masa lor poate bloca trecerea. Este mai bine să nu-ţi întârzii niciodată plecarea — ceea ce înseamnă că trebuie să ajungi cât mai repede posibil.

Și nu mai face nazuri împotriva propriei dumitale plăceri. Ori nu înţeleg nimic din tot interesul arătat pentru Groenlanda, ori ai fi foarte fericit să vezi înaintea oricui cea dintâi colonie de eschimoși ieșind din prima hibernare. Mutrele lor. Noua generaţie de bebeluși. Căpetenia incapabilă să mai vorbească. Bolnavul care, poate, și-a pierdut nădejdea, iar dumneata ai fost medic… Dar la oamenii dumitale, la cercetători, te-ai gândit? Câte fotografii, câte observaţii ar putea face…"

Charcot se scărpina în barbă. Ochii săi negri ocoleau mai mult ca oricând chipul interlocutorului, căutând parcă un punct în spaţiu.

Mikkelsen îi supunea unei încercări ciudate curtoazia, internaţionalismul.

Simţea, pe pereţi, prezenţa portretului tatălui său, cea a președintelui Doumer, nașul vasului — amândoi bărbaţii păreau la fel de nehotărâţi.

Și din nou îşi zgândări barba…

Oare ce-l sfătuia deviza *Pourquoi Pas?* Nimic, nici ea? îşi trecu palma peste creștet. *Pourquoi Pas?* însemna totuși că o hotărâre temeinică nu trebuie să se

lovească de un obstacol.

Mikkelsen spusese drept. Cu toate acestea, greșea. Titlul său, inspector al Groenlandei răsăritene, se pleca — oricât ar fi fost el de frumos — în faţa titlului lui Charcot: stăpân la bord după Dumnezeu.

— Nu, Mikkelsen, nu am dreptul să ajung primul.

— Dar de mine ai uitat? Că sosesc și eu? De vreme ce ai un atât de pronunţat simţ al protocolului, o să mă debarci pe mine cel dintâi. Cu o șalupă care o să se întoarcă imediat la *Pourquoi Pas?* Iar dumneata vei debarca peste două ore.

— Uiţi că, în condiţiile astea, nava mea va ancora la Scoresby Sund înaintea danezilor. Or, nava mea înseamnă Charcot. Înseamnă ţara mea, Franţa. Drapelul danez va flutura în vârful marelui catarg, dar la pupa lui *Pourquoi Pas?* va flutura tricolorul. În format mare, obișnuit, nu batistă. Îmi pare că, într-un asemenea caz, dacă aș fi un eschimos din Scoresby Sund, i-aș socoti pe danezi puţintel… mocăiţi.

Mikkelsen îşi încruntase sprâncenele. Sfărâmă între degetele mâinii drepte o piatră imaginară. Nu răspunse.

— Vorbesc și în interesul dumitale, murmură Charcot.

Dar în sinea lui adăuga: „Și este adevărat, împotriva propriei mele plăceri”. La Paris și la Cherbourg cumpărase pentru copiii eschimoșilor păpuși, cai de lemn, agate, iar pentru părinţi lucruri de lână. Era nerăbdător să le împartă. Nu ca să joace rolul donatorului, ci ca să introducă un element neașteptat, de fantezie și voioșie în viaţa unui popor mic atât de curajos și amator de împestriţături.

Mikkelsen se ridicase de pe bancă. Fără un cuvânt, se îndreptă spre cabina lui. Nu mâncă nici la cină, nici la micul dejun de a doua zi. La unsprezece și jumătate ceru în engleză, bucătarului, un sanviș cu șuncă; bucătarul îi pregăti unul cu pateu. Mikkelsen nu făcu nicio remarcă. Era în pijama. Dar la prânz, când se prezentă în careu, arborase — împotriva obiceiului său — ţinuta mare, cu guler și cravată. Refuză să strângă secretarului mâna. Fără să salute pe nimeni, se așeză, îşi despături șervetul. Apucă sticla de vin roșu, îşi umplu paharul și-l bău strâmbându-se. Münck, cel mai tânăr de ia masă, tăia pâinea; îi oferi o bucată. *„Nej tak”*[7]. Bucătarul șef aducea gustările. Charcot surâdea vag, incapabil să găsească un subiect de conversaţie… Apoi, dintr-odată, destinderea, topirea gheţii, uriașul hohot de râs al lui Mikkelsen care se întorsese cu faţa spre stăpânul de după Dumnezeu.

— Cum îţi merge, comandante?

De uitat, nu uita nimic, nici convins nu era încă, fără îndoială, dar se supunea cu destulă bunăvoinţă…

Aștepta revanșa. Îl aștepta pe Charcot pus la grea încercare de o banchiză sau de aisbergurile Arcticei. Ca danez, coborâtor adică din vikingi, nu era oare de o mie de ori mai acasă la el în locurile acelea decât un francez, în ciuda credinţei potrivit

---

[7] Nu, mulțumesc, (n.t.).

căreia orice larg marin este *res nullius,* adică proprietatea nimănui, prin urmare a celui care o străbate sau pescuiește din ea? Oricare ar fi fost valoarea individuală a francezilor și oricâte la număr ar fi fost expediţiile lor în Groenlanda răsăriteană — marcaseră, ciudat, numele locurilor — ei rămâneau, aici, niște străini.

Dar străini peste măsură de simpatici… Venit în Scoresby Sund în 1925, Charcot știa foarte bine lucrul acesta; se și grăbise, de altfel, s-o șteargă. Traversarea banchizei de coastă făcută atunci, dus-întors, nu era suficientă pentru a-i hotărî faima de mare navigator în gheţurile arctice.

Departe, foarte departe spre vest, spaţii luminoase scoteau la iveală scămoșări albe. Un cer frumos, albastru le dădea contur, ele alcătuiau o linie joasă, neregulată… Charcot avea nevoie de hărţi, ca să poată citi nume de munţi știute de Mikkelsen pe de rost. Totuși, aceste înălţimi ale Groenlandei, micșorate de distanţă la dimensiunile unui cordon de stânci pe care l-ar fi putut albi până și găinaţii pescărușilor, reprezentau Ţara Blosseviile, zărită și determinată, cu o sută de ani în urmă, de un navigator francez. Nu se putuse apropia de locul acela, nenorocitul; ori, dacă o făcuse, îşi hotărâse, desigur, în chiar ziua aceea, pieirea; lăsând sloiurile să-i încătușeze nava sau întâmpinând cine știe ce sălbatică furtună. *Requiescat in pace Oceani.* Nu se vor ști niciodată împrejurările în care a sfârșit, întrucât Jules ele Blosseville și bricul său *La Lilloise* dispăruseră fără stă se fi găsit vreun mesaj sau vreo epavă identificabilă…

Și, dintr-odată, un miraj înălţă banchiza. Groasă dantelă de hermină așternută peste mare… Apoi scânteie solitara masă a unui aisberg… După — care negurae înfășură în faldurile ei lumea, în timp ce Charcot, stăpân la bord, se desfășura ca un nou Charcot. Ochii aceia meniţi visării deveniră ochii pândei. Gata cu ochelarii omului în vârstă; locul lor avea să-l ia de acum înainte doar binoclul îndreptat spre obiectiv sau întru căutarea lui stăruitoare. Valorosul Charcot! Avea fler! Asemenea unei raţe polare sau unui eschimos! Abuzul de ţigări îl făcea să tușească, dar nu-i deforma nările frumos croite. De la distanţă, fără să le deslușească, trăgea în piept aerul rece al aisbergului și al câmpului de gheaţă. Vikingii urcaseră pe calea fluviilor, până în regiunea Bourgogne, pământul strămoșiloi săi, însămânţându-l cu femei. Ca bun cunoscător, Mikkelsen admira mult răbdarea și justeţea ordinelor date de gazda sa în timp ce nava, îndreptându-se spre nord-vest — după ce trecuse peste întinsa mlaștină marină în care gheţuri subţiri, circulare, denumite turtele, imitau lintiţa — naviga mai departe în melasa cenușiu-albastră e' spumă albă și frumoasă, iscată de aglomerarea aceea d. E gheţuri. Apoi, în chiar desișul lor, se deschidea demonicul labirint pe care ceaţa îl făcea să pară nesfârșit și din care puteau ţâșni oricând gheţarii. Un fel de încolţire… Da, erau încolţiţi. Competenţa francezului îţi sărea în ochi. Nici nu și-ar fi putut închipui danezul că un bărbat, care avea uneori nevoie de o căciulă passe-montagne, de trei pulovere și de un fular tras peste faţă pentru a putea înfrunta câteva grade sub zero, va fi în stare de atâta supleţe, de atâta siguranţă în braţe și în picioare ori de câte ori se

căţăra în cuibul de corb sau pe cruceta zburătorului[8]. N-ar fi bănuit la el atâta perseverenţă în a se crampona, în a se ţine acolo sus ore întregi — zece, douăzeci, treizeci, cu toţii șoviau în a-i fixa o limită —, refuzând hrana, câtă vreme nava tot rotindu-se, năpustindu-se, izbind și împingând nu se desprindea din haosul acela.

Era, fără îndoială, un mare om al mării, un polar. Complimentul pe care Scott i-l făcuse lui Charcot, supranumindu-l „The polar gentleman", era bogat în semnificaţii. Putea fi aplicat, în același timp, delicateţei sale sufletești (intuiţia aceea potrivit căreia nava daneză trebuia cu orice preţ să sosească prima la Scoresby Sund) și înaltei sale pregătiri profesionale.

Un Moise marin călăuzindu-și poporul.

Spre marea-i uluire, danezul luă iniţiativa de a-i oferi francezului ajutor.

O anume sfială îl reţinuse în demersul său — să nu se creadă cumva că-și socoate gazda bătrâioară și navigarea lui printre gheţuri mai puţin dibace decât cea daneză?! Firea-i simplă îl hotărî. Mărturisi că lipsa de activitate îl măcina. Avea nevoie să se joace de-a marinarul… Charcot chibzui. În ultima vreme cam trăsese chiul somnului și, în pofida rezistenţei sale, surmenajul îl pândea. Umorul pământenilor pretinde că nu trebuie să împrumuţi nimănui nici racheta de tenis, nici nevasta, iar marinarii adaugă: „nici nava"; dar Mikkelsen nu era ca ceilalţi! Prietenia impune sacrificii. Și oare nu era minunat ca la cincizeci și nouă de ani să-ţi făurești o prietenie care să aibă aceeași putere afectivă ca celelalte, din tinereţe? Ejnar Mikkelsen avea poftă să se caţere în cuibul de corb pentru a descifra calea lui *Pourquoi Pas?* printre gheţuri, dictându-i-o; ei bine, avea să se caţere… Din clipa aceea, până la capăt aproape, Mikkelsen și Charcot îşi împărţiră îndatoririle. Prin ceaţă ori neașteptate înseninări, adulmecând gheţarii siniștri și grandioși care pluteau molcom în derivă, asemenea unor enorme docuri scăpate din remorci ori ca niște monștri ai preistoriei, ei trasară — rând pe rând — în șenale și printre gheţuri sălbaticul itinerar al lui *Pourquoi Pas?* Ca un cal bun de tracţiune, care nu se sinchisește dacă alte mâini ţin plugul, numai să fie îndemânatice, vasul nu dădu niciun semn că ar simţi vreo diferenţă între felul de a naviga al lui Ejnar sau cel al lui Jean-Baptiste. Îţi scriu numele în spumă, prietenie. Și chiar de se va șterge, îl voi scrie din nou.

*

* *

Călăuzit de telegrafia fără fir, *Pourquoi Pas?* înainta pe urmele lui *Gustav Holm.* Când nava daneză anunţă că se află la ancoră, vasul francez, intrat în apele libere, era foarte aproape de uscat, simţea grajdul. Ciudat grajd în asemenea meleaguri veșnic primejdioase și fantastice! Groenlanda ţinu la onoarea de a mai întârzia marșul. Fioroși atât prin partea dezvăluită cât și prin cea ascunsă, unii poate eșuaţi pe vreun prag marin (privirile păreau să-i recunoască din alte rânduri), dar alţii

[8] Mică punte în dreptul velei zburător (n.t.).

uimitor de noi, îngroșaţi de proaspăta vigoare a munţilor, gheţarii îngreunau trecerea. Ceţuri urcau din însăși masa lor sau se prelingeau peste ei, se răsuceau ca vălurile sau executau joc de panouri, estompând ori înfrumuseţând aceste sinistre minuni, mai frumoase decât statuile din Insula Paștilor sau decât piramidele, dar periculoase ca minele plutitoare sau ca șubrezite frânturi de zid.

Existau clipe de apocalips și clipe care, prin liniștea și limpezimea lor, se dovedeau vrednice de Eden. Deși nici urmă de verdeaţă. Dar strania frumuseţe vesperala a acelui crepuscul de dimineaţă îndrepta gândurile spre o lumină de vitraliu. Inspira teama de sacrilegiu.

În trei ore, *Pourquoi Pas?* străbătu trei mile. Vârfuri de creste, pântece de gheţari apăreau și dispăreau, ca la poruncile unui mag. Era în anotimpul fără de noapte. Ţâșnite parcă dintre faldurile mării, expulzate dinlăuntrul unui aisberg, caiacele alergau în răspărul valului de un verde șters, tăcute și iuţi ca niște libelule. Semănau — ce nemaipomenită bucurie — cu imaginea lor întâlnită prin cărţi. Echipajul se răspândi pe punte, vesel, încântat. În cuibul lui de corb, Charcot îşi agită cascheta. Plângea. Cât de mult ar fi vrut ca alături de el să fie și Meg. Bătea cu degetele în parapetul vechi, scandând melodia „Sambre et Meuse". Întrebarea — niciodată lămurită până atunci — ce să prefer: Arctica sau Antarctica? – aflase răspuns. Căci disputa nu se mai rezuma la un urs alb din Nord contra un pinguin din Sud. În jocul său, Nordul cuprindea oameni.

Caiacele se îndreptau spre *Pourquoi Pas?* Luntrașii lor începuseră a striga într-o limbă în care echipajul se străduia să deslușească niscaiva cuvinte bretone; limba aceea semăna mai degrabă cu o chemare sau cu vaierul păsărilor mării. Se contopea cu gălbuiul și cu trandafiriul ivite într-un crâmpei de zare, se contopea cu masa gheţarilor, cu rătăcirea însingurată a algelor adunate ca într-un ciorchine de strugure. Eschimoșii voiau să urce la bord. În cuvinte precise, Mikkelsen arăta cum trebuiau ajutaţi în doi timpi și trei mișcări — spre a-i culege cu ambarcaţie cu tot. S-ar fi zis că ceva din misterul omenirii ieșea de sub văl. Ambarcaţia era, de fapt, o piele de focă. Lemnul care-i alcătuia scheletul era lemn ce slujise plutelor — douăzeci și nouă de ani îi trebuiseră ca să lunece printre curenţi, începând cu marile estuare siberiene și sfârșind cu Groenlanda. *Ach wie schön ist diese Welt*[9]*!* Aplicaţie a legii lui Coriolis privind deplasarea corpurilor solide împotriva lichidului în emisfera nordică.

Postul de emisie-recepţie de pe *Gustav Holm* îl chema pe Mikkelsen. Nava găsise un haos de gheţuri în golful Rosenvinge și fusese nevoită să ancoreze dincolo de el, la Port-Amdrup. Dar în ceea ce privea colonia din Scoresby Sund, inspectorul Groenlandei răsăritene merita să fie grabnic felicitat; oamenii trecuseră prin iarnă foarte bine, nimeni, nici tânăr, nici bătrân nu regreta Angmagssalik-ul, nașterile întrecuseră decesele, copiii merseseră cu toţii la școală, nu se ivise nicio

---

[9] Ah, ce frumoasă-i lumea asta! (lb. Germană).

boală gravă, foci berechet — aşadar, o reuşită.

Ochii lui Mikkelsen se luptau cu lacrimile. Își suflă nasul. Bătea din picioare pe scânduri. După ce fu gata-gata să-și sfarme cozorocul caschetei între degete, colosul trecu pe puntea de comandă, unde trei eschimoși se jucau de-a piloţii în faţa unui Charcot înduioșat. Cu o mișcare violentă îl înghesui pe Charcot într-un colţ și îl îmbrăţișa, blagoslovindu-l pe deasupra și cu o palmă zdravănă pe spate.

— Îţi mulţumesc, comandante Charcot, îţi mulţumesc, Jean-Baptiste. Ai avut dreptate. *Gustav Holm* trebuia să ajungă primul.

Apoi, schimbând tonul:

— Ce mai aștepţi? Nu oferi oaspeţilor noștri un pahar de rom?

Charcot izbucni într-un mare hohot de râs.

— Ai înnebunit, Mikkelsen dragă! Nu suntem încă la Copenhaga, iar regulamentele daneze, în privinţa al…

— Astăzi inspectorul îşi bagă regulamentele în buzunar. De altfel, ăsta-i și obiceiul. Dumneata nu înţelegi limba acestor domni, nici eu — din nefericire — dar cred că v-au spus de câteva ori până acum că le este sete. Trebuie să cazi la învoială cu inamicul, ca să-l înfrângi mai lesne. Niciunul dintre ei, o poţi constata și singur, nu are facies de alcoolic…

Înainte de a bea, eschimoșii îşi trecură din mână în mână sticla, pentru a-i admira eticheta, care înfăţișa un negru râzând. Cugetau, căutau prin legendele lor.

De departe, fără să se oprească din lucru, echipajul privea cu respect la grupul acela. Dar de văzut erau multe… Peisaje cu totul noi, ireale; aisbergurile mimau monumente, statui. O negură deasă de culoarea gheţii se lăsase grea peste Port-Amdrup nedezvăluind decât vârfurile catargelor lui *Gustav Holm* ce se înălţau descumpănite și discrete asemenea crestelor unei epave care s-a înţepenit pe recifuri de marmură. Și iată că, fără a da de veste, cei trei eschimoși rămași în caiacele lor îşi executau numărul specific vechilor popoare ale mării: îşi scufundau dintr-o zvâcnire de mijloc ambarcaţia, apoi repetând mișcarea pe sub apă o readuceau într-o clipită la suprafaţă, cu partea opusă; și tot pentru a demonstra spectatorilor că nu era o simplă iluzie, o luau de două ori de la capăt. Sincronizarea era desăvârșită. Nicio picătură de apă nu strălucea pe veșmintele, pe vâslele ori pe feţele lor. Unul dintre bărbaţi ridică braţul, cele trei caiace virară la stânga și plecară să dea de veste coloniei.

Să fi fost oare mai degrabă dimineaţă decât seară, mai degrabă primăvară decât toamnă? Pendula indica ora unu și jumătate, dar poate că nici ea nu mai știa ce spune în decorul acela. O pală de vânt destrămă ceaţa. La orizont apăru o creastă albă scăldată de reflexe portocalii și încercănată de o brăţară ţesută din neguri. La tribordul navei *Pourquoi Pas?,* la o distanţă destul de mare, îşi croia drum un gheţar tubular cu o grotă de-un albastru ca oţelul săpată în trupul lui și în care murmura straniu un șeptel de tălăzuiri nevăzute.

*

* *

Asemenea unui copil, Charcot luase cu el din Franţa, pentru Mikkelsen, o

„surpriză”. Făcuse de câteva ori aluzie la ea, dar atât; nu voia să i-o arate și nici să i-o dăruiască decât în Scoresby Sund.

Mikkelsen era grăbit să debarce. Uitase de „surpriza” lui Charcot, iar acesta îl mustră pentru lipsa lui de curiozitate.

— Despre ce este vorba? întrebă danezul, oarecum sceptic.

— Despre un decret semnat de Paul Doumergue prin care ţi se acordă Legiunea de onoare în gradul de cavaler; mie mi-a revenit sarcina să ţi-o înmânez.

— O!…

Roșise tot, era uluit, fericit. Dar tot nerăbdător să ajungă pe uscat… Simţindu-i stânjeneala, Charcot îi propuse ca ceremonia să aibă loc acolo, pe puntea lui *Pourquoi Pas?,* de îndată ce va fi sosit și echipajul lui *Gustav Holm,* invitat prin TFF. Așa se și întâmplă. Statele-majore și cercetătorii de pe cele două nave, înveșmântaţi ca „oameni ai gheţurilor”, se adunaseră în spatele cabinei timonei, de-a valma cu eschimoșii: cei care se aflau deja la bord, plus curioșii care mirosiseră că urma un eveniment; toţi pălăvrăgeau, toţi erau năuciţi de soare. Charcot, care prinsese pe multe piepturi decoraţii, avea o slăbiciune pentru asemenea ceremonii de înmânare, dar nu mai „oficiase”, firește, în astfel de peisaje.

În spatele lui Mikkelsen vedea Scoresby Sund-ul și aisbergurile de sălbatice dimensiuni, se întreba dacă nu cumva, în numele președintelui unei republici cu ogoare de grâu și grămătici, era pe punctul de a decora forţe ale naturii, puterea de presiune a gheţurilor, curenţii calzi ascensionali, soarele de la miezul nopţii. În mintea lui răsunau cu ecou, ca într-o cameră, cuvintele în numele președintelui Republicii”. Ceea ce conta era sângele oamenilor. Obstacolele. Saltul în noapte. Când termină, eschimoșii veniră pe furiș, unul câte unul, să se atingă ușor de el. Își închipuiau că asistaseră la un rit european de vrăjitorie, care nu lovea în proaspătul lor creștinism. Un om transmisese o parte din harurile sale altuia. Se duseră să pună mâna pe medalie.

Ajunseseră în feeria groenlandeză. Ar fi trebuit desigur să se felicite. Să se felicite că o vedeau iarăși diferită. Cu fantastice sporuri de gheţuri, cu roirea fără de sfârșit, în atelierele fiordului, a uriașelor forme sculptate de munţi… Dar se punea problema circulaţiei. Aglomerarea nu avea să înceteze, spuneau eschimoșii. Dezgheţul se produsese foarte târziu. *Pourquoi Pas?* nu-și putea îngădui să înainteze în interior. Naturaliștii erau dezamăgiţi. Un danez, Lange Koch, venit anume pentru Legiunea de onoare a lui Mikkelsen, salvă situaţia. Dispunea de o vedetă „ultraspecială”. Avea să ducă pe cine voia, pe cine nu se temea în Ţara lui Jameson. Domnii aceștia puteau pleca cu el. Mikkelsen le ceru să nu plece acolo decât peste două zile. Întâlnire pe *Pourquoi Pas?.* Avea să ofere, și el, o „surpriză”.

Era greu de presupus că Mikkelsen putea face la rându-i rost, în două zile, de o decoraţie pentru Charcot. Atunci, poate că era vorba de un colţ de morsă? Ori de un caiac? Trebuie să fie ceva mai simplu. Într-o după amiază, înfăţișându-se încărcat de pachete, Mikkelsen anunţă o masă danezo-groenlandeză. Lua totul asupra lui cu ajutorul brutarului”.

Oricât de numeroase și de variate ar fi fost felurile acelea de mâncare consistente — rechin sărat și afumat, pateu de focă, biftec de balenă cu hașmă — ele nu aveau alt rost decât să însoţească ritualul uneltit de Mikkelsen: Charcot și cu el aveau să *drikke dus,* adică să bea acel *skol* care legalizează tutuirea.

Cu mândrie și cu o umbră de tristeţe, Mikkelsen își evoca braţul de fier care jucase un rol capital în viaţa lui. Ce mult trecuse de atunci. *Skol*-ul tutuirii implica acţiunea braţelor, dar fără nici o luptă. Dădu explicaţiile necesare. Mesenii erau tăcuţi… Atunci el și Charcot, la colţul lor de masă, se întoarseră, cu aer grav, unul spre celălalt. Fiecare îşi încolăci braţul drept de al celuilalt, ca doi negustori din Oslo sau ca doi studenţi din Upsala. Luând de pe masă paharele cu rachiu de grâne (nu era lucru prea lesne), ei rostiră în aceeași secundă monosilaba vikingă *skol* și, privindu-se intens în luminile ochilor, se salutară și băură totul dintr-o răsuflare. Asta era regula… Francezul tuși, dar nu prea tare.

„De data asta mi-a arătat ochii, se felicita Mikkelsen. M-am cufundat în el. Este vechiul meu camarad". Charcot, neînvăţat cu băutura, începuse să viseze. Se temea de alcooluri. Le asemuia mirosul cu cel al eterului din sălile de chirurgie. Dar aroma celui de azi nu-i displăcea. Izbea în el ca bătrânul motor al lui *Pourquoi Pas?* și avea iz de Scandinavic sălbatică.

Protocolul cerea ca cel mai vârstnic să lanseze primul „tu". Charcot știa prea bine cu cine are de-a face. Așadar Mikkelsen îşi dădu cu părerea:

— Dacă-mi dai voie să te sfătuiesc în materie de bucătărie, rechinul merge strașnic cu șnapsul.

— … Rechinul?

— Încearcă, o să vezi.

— N-o să fie pentru prima oară.

— Unde ai mai mâncat?

— În Islanda, de pildă.

— Asta-i altceva…

Imitat de comesenii francezi, Charcot luă rechin. Din politeţe declară că într-adevăr… Dar un naturalist protestă. După părerea lui, gustul original se datora, pur și simplu, amoniacului.

— Bravo, declară Mikkelsen. Ai pus degetul pe poezia groenlandeză. În ţara asta, rechinul nu roșește că are miros de urină.

Luând singur încă un șnaps — Charcot refuzase să mai întindă paharul, dar făcuse cu ochiul — povesti legenda eschimoșilor privind Regina Mării. Zeiţa care se răsfaţă pe sub banchiza ţărmului cu domesticitatea animalelor feroce.

Rechinii ei, de exemplu, sunt vârâţi în vasu-i de noapte. Când și când le dă drumul să iasă la suprafaţă. Nu-i de mirare dacă rechinii…

— Afurisitule Ejnar! pufăi Charcot, ai flămânzit atât de tare în timpul curselor tale groenlandeze, încât de-aci înainte crezi că nimic nu mai poate lua pofta de mâncare a unui creștin! Păi dacă așa stă treaba, voi tinerii de colo, Münck și ăi de lângă el, trimiteţi încoace rechinul, să mai iau o porţie.

*

* *

— Iată-ne camarazi, sunt mulţumit, tare mulţumit.

La prova lui *Pourquoi Pas?* cei doi bărbaţi, cu coatele pe balustradă, fumau, se destindeau contemplând barbaria albă și albastră, imaculată, a unui fiord în care, de la plan la plan, se cizelau, se drapau, se înșiruiau aisbergurile. Era răcoare. Un nimb acoperea soarele coborât în zare, în jurul crestelor, ceţuri. Un gheţar, care îşi întredeschidea în lumina reflectoarelor uriașele coapse de culoarea zăpezii, scânteia ca o halcă de calcan.

Era — în Franţa ca și în Danemarca — ceasul în care rândunelele săgetează intens văzduhul, ceasul ultimelor jocuri ale ţâncilor. Dar aici nu mai exista noapte. Doar liniște abisală.

— M-am gândit mult, continuă Mikkelsen. Am fost făcuţi, dintotdeauna, pentru a ne înţelege…

Dezvăluise un lucru pe care nu-l spusese decât soţiei sale (o fiică a lui Gustav Holm care descoperise Angmassalik-ul, împrumutându-și numele unei nave-curier a Groenlandei)… Pe velierul năpădit de șobolani, unde era un mic matelot, pe care căpitanul îl chemase pe punte când se apropiaseră de banchiza australă, el se afla de cart în noaptea în care întâlniseră primele lor aisberguri.

— Dăduse alarma, îngrijorat că face vreo gafă — nu înţelegea tăcerea acelor forme uriașe.

Dar, la naiba, făcuse bine că strigase, vasul se ducea drept spre ele, iar căpitanul uriașe să se contrabrateze vergile și venise cu disperare în vânt…

Și tot muncind, Ejnar, care dăduse uitării frica, îşi îndrepta gândurile spre Domnul. Îi mulţumea că făcuse gheţari. Îl ruga să-l ducă într-o zi în lumea polară. Să ridice puţintel, puţintel mai mult, doar pentru el, prelata îndărătul căreia ascundea atâtea minuni.

— Dumnezeule, repeta Mikkelsen, Dumnezeule… Și, pentru a mai domoli vorba prea solemnă, scuipă în apă.

Niște câini urlau pe un ţărm. De foame, fără îndoială, căci era anotimpul în care stăpânii lor îi hrăneau anevoie. Cinci voci diferite, cinci voci din aceeași echipă. Urletele se înălţau cu tărie și clar. Animalele fuseseră despărţite, pentru a nu le da voie să se sfâșie între ele și nu fuseseră deloc strâns legate. Apoi urletele conteniseră. Protestatarii simţiseră că peisajul îi dispreţuia.

Iarna albă avea să se întoarcă. Stăpâniţi-vă nervii, mici nerozi ce sunteţi! mai bine priviţi la toate gheţurile acestea ce sau și adunat. Firește, o să vină iarăși vremea de tras sănii și ospeţele cu carne de focă…

O ceaţă stranie se revărsa în colb subţire peste primul plan al fiordului. Ea ocoli partea de sus a unui gheţar — un ponton retezai pe care se înălţa o schiţă de bust. Pentru ce această artă de a face statui? Pentru ce?

— Dumnezeu, reluă Charcot. La optsprezece ani nu mai credeam în el. Lăsam asta pe seama cui o vrea. Când m-am însurat cu Jeanne Hugo, nu mi-a fost, pentru că n-am făcut-o la biserică, nici bine, nici rău. Apoi mi-am trăit prima hibernare în

Antarctica. Era cât pe ce să-mi distrug, da, să-mi distrug vasul. Mi-am făcut mii de griji pentru tovarășii mei. Și…

Șovăia. Îl strânse de braţ pe Mikkelsen, ca să prindă curaj. Se simţi străbătut de un fior. Oare tristeţile pe care ni le închipuim moarte nu sunt decât retrase la adăpost, într-o magazioară? Se revedea acolo departe, departe, în emisfera de Sud, în fundul acelui oraș părăsit, cu umerii zguduiţi de plâns și cu nevoia de a striga, de a urla, care îl cuprindea aidoma unor greţuri, de a urla tot atât de tare ca și câinii de adineauri, ca și femeile ale căror crize de nervi le îngrijise la spital după îndolierea lor — și, cu toate astea, atunci nu murise nimeni, peste niciun copil oameni în negru nu bătuseră în cuie un capac de sicriu; era vorba doar de ceea ce se numea o suferinţă de iubire! Vai, vai, vai! Cretinii, ticăloșii! O durere demenţială. Alergase prin noroi, cât pe ce să lunece de vreo trei ori sub copitele unui cal, și-apoi…

Nu. În seara asta nu o să vorbească despre asemenea lucruri.

— În orice caz, murmură el, acum cred în Dumnezeu. Și voi crede până la sfârșit… Doar dacă nu m-oi ramoli cumva.

Ceaţa părea să se fi destrămat. Reflectarea în apă a unei faleze căpătase atâta densitate, încât cu greu puteai să-ţi dai seama care era stânca și care imaginea ei. Urmărit poate de unul mai mare ca el sau, pur și simplu, fericit că trăiește, un peștișor se zbenguia la suprafaţă. Un caiac luneca sacadat departe, de-a lungul unui aisberg. Sau poate că omul era cel care luneca pe mare? Se confundau. Animalul mort, iar omul plin de viaţa lui aventuroasă și simplă.

— Și eu, până în cele din urmă, o să cred în el, adăugă Mikkelsen.

— Moartea o să vină când o să vrea, nu mă gândesc la asta. Prea des am avut cândva prilejul să o fac.

Charcot îşi aprinse o ţigară. Trase un fum. Tutun englezesc, *the best in the world*[10]. Tutunul lui Nelson și al lui Shakespeare.

— Nu mă ocărî, Ejnar. Nu mă lua drept un neghiob. Dar știi… mi-ar plăcea să mor pe mare.

— Cum adică? Să te scufunzi cu navă cu tot?

— Da.

O vreme Mikkelsen rămase descumpănit… întru sfârșit spuse că era cea dintâi slăbiciune pe care i-o descoperea camaradului său (cea dintâi după abuzul de ţigări). Bineînţeles, nu putea crede că vorbește serios! Unui marinar nu-i place să naufragieze!

— Trebuie să nuanţăm, spuse Charcot. Nu-i place să naufragieze și-l voi apăra întotdeauna pe *Pourquoi Pas?* al meu împotriva furtunilor mării. Dar dacă, pur și simplu, mi s-ar întâmpla, în pofida tuturor acestor eforturi, a eforturilor noastre, să naufragiez și să nu mai scap, aș fi fericit.

---

[10] Cel mai bun din lume (lb. engl).

— Eu nu. Chiar deloc.

— Să nu mai vorbim despre asta, bătrâne. Să nu mai vorbim despre ireal. Voi muri în patul meu.

Și lovi cu palma în bordaj.

— Fii pe pace, credinciosul meu *Pourquoi Pas?* care din cauza mea te-ai pomenit cu atâtea lovituri în mutrișoară. Ne vom întoarce împreună din toate călătoriile noastre.

Capitolul III

După ce-l lăsă pe Mikkelsen la Scoresby Sund, luând însă cu sine prietenia lui nedezminţită — schimbau mesaje prin TFF — Charcot îşi oferi bucuria, somptuoasă, a unei prime explorări a Ţării Blosseville. Sărmanul Jules Blosseville, care nu văzuse niciodată Groenlanda decât la orizont, de foarte departe, pe sub albele soiuri de coame dantelate care încearcă cu stângăcie să urce pe o banchiză ca să poată fi deslușite! Dar de ce sărmanul? Fericitul Jules Blosseville, normand, un *northman* din Rouen, întorcându-se spre pământul străbunilor și asprele ţinuturi care le stârniseră setea de călătorii — Islanda, Groenlanda — iar în acest pelerinaj-viking îşi găsise cea mai frumoasă moarte. Rămăsese acolo. Cu nava lui cu tot… Dispărut fără urmă. Ceea ce îngăduia imaginarea unui epilog. Niște englezi o făcuseră la vremea respectivă, trecuse de atunci un secol. Ei presupuneau că oamenii ar fi putut părăsi vasul înainte de a se fi sfărâmat de gheţuri. Sau că ar fi derivat, spre sud, cu banchiza. Sau, cine știe? Că au ajuns la ţărm, cu bărcile, vâslind… Gentileţe intelectuală. Și care nu schimba cu nimic finalul. Căpitanul și ai săi nu se mai întorseseră. Făceau parte integrantă din mulţimea dispăruţilor despre care nu s-a mai auzit niciodată nimic, mulţime evocată de imaginaţia lui Victor Hugo în *Oceano Nox.*

Dacă în adâncul sufletului său comandantul pizmuia destinul lui Blosseville, el savură fericirea de a naviga, cu al său *Pourquoi Pas?,* pe lângă ţărmuri la care *La Lilloise* nu avusese niciodată acces. Își vârî nava prin unghere imposibile. Niciun vas de o asemenea putere și cu un asemenea pescaj nu se mai aventurase în aceste rade pentru care hărţile nu mai însemnau aproape nimic. Erai la cheremul oricărui gheţar plutitor, al unui vârf de stâncă de nedepistat la douăzeci de metri, așezat în adâncime ca o capcană pentru tigri. Neîncrederea și prudenţa nu slăbiră nici măcar o clipă dorinţa de a descoperi. Obiectivul: să vadă, apoi să iasă de acolo. Deși luase din Franţa provizii, hrană suplimentară pentru hibernare pe un an, *Pourquoi Pas?* avu grijă să nu se lase blocat de gheţuri și se bucură din plin de o reîntoarcere spre bazele sale. Câteva furtuni i se puseră de-a curmezișul. Dar s-au dat bătute. Bătrânul vas știu să înșele pe alde Mandrin și Cartouche nordici.

…Și avu fericirea să claseze, să analizeze toate bogăţiile pe care cercetătorii ştiinţifici ai misiunii, Idrac, Rémy, Lacoste le adunaseră. Erau mai preţioase decât mirodeniile, ţesăturile, nestematele sau blănurile pe care le aduceau navigatorii de odinioară. Pictorii Marin Marie și Pierre Le Comte lucraseră de asemenea mult și

bine.

…Și chiar dacă nu putem pune la îndoială, e mai bine să spunem că: întoarcerea stârnea bucuria de a pregăti, mai întâi în gând, apoi prin efortul fizic și intelectual, o nouă campanie groenlandeză.

Charcot era invitat să ţină conferinţe, însoţite de proiecţii. Se întâlnea cu miniștri, cu șefi de cabinet, cu directori de serviciu, cu membri ai Institutului, amirali, studenţi — cu mulţi, foarte mulţi studenţi — și chiar cu școlari. Mii de francezi îşi îndreptau gândurile, odată cu el, spre ţara de patru ori mai mare decât a lor, pierdută în partea de sus a hărţilor, între Europa și America, unde se iscau atâtea depresiuni atmosferice. Era populată de gheţuri. Și pe ici, pe colo, de-a lungul ţărmurilor, de câţiva bărbaţi mici și femei cu ochi îngustaţi, cu păr foarte negru, lucios pentru că era uns cu grăsime de focă. De unde veneau? De unde le izvora limba? Danemarca luase în mâinile ei destinul acestui popor. Un popor care avea în faţa istoriei merite neobișnuite.

*
* *

Ciudat. Întâlnirea de la Scoresby Sund din 1927 nu avu loc. Ajuns pe *Gustav Holm,* Mikkelsen îi înștiinţă pe coloniștii eschimoși despre lipsa lui *Pourquoi Pas?* Le explică, pe cât se pricepu, că era vorba de niște reparaţii, de necazuri tehnice. Coloniștii erau necăjiţi. Și apropo de reparaţii, ei contaseră pe *Pourquoi Pas?* ca să i se pună la loc unui cal de lemn coada și unei păpuși-ochii.

Și-apoi, mai mulţi francezi le făcuseră fotografii. Unul, mai alss, lucra cu un aparat așezat pe picioare, un aparat care zumzăia. Le făgăduise că peste un an aveau să se vadă umblând de colo-colo pe o pânză mare. Ca niște câini fără lesă. Numai de n-ar strica pozele astea, atenţie la puterea lor magică. Dar fără-ndoială că o să-i prevină căpitanul vasului, părea așa de bun. Eschimoșii vorbeau despre el ca despre o fiinţă intermediară între Dumnezeu și oameni. Șovăiseră, în privinţa lui, între mai multe porecle. Au ales până la urmă un cuvânt anume alcătuit din vreo douăzeci de litere și mai bine: „Omul-cu-o-barbă-plină-de-peri-albi”.

*
* *

Charcot luase o hotărâre. Care îl sfâșia. Și dacă n-ar fi luat-o, la fel de sfâșiat s-ar fi simţit… Era ca unul dintre acele fiorduri sinuoase în care navigaţia devine șovăielnică. Unde, evitând un pericol, trebuie să te pregătești pentru al doilea.

Marile pericole îi fuseseră tovarăși, credincioși ca și echipajul său, în timpul acelei campanii din 1926 care-i adusese atâtea limpeziri. La Blosseville, la Scoresby Sund, la Jan Mayen, în apele scoţiene, vasul fusese zdruncinat strașnic, chiar cât pe ce să-și afle sfârșitul. Dar nu avea de ce cârti, doar nu explorezi Marele Nord cum ai face o partidă de vâslit în pădurea Boulogne. Marea a avut întotdeauna raţiunile ei pe care gura sobei nu le știe. După fiecare primejdie învinsă, bucuria victoriei. Dar Charcot nu era singur. Pe uscat se afla soţia, scumpa lui soţie; mai devreme sau mai târziu, orice s-ar fi făcut pentru a-i ascunde sau micșora

importanţa evenimentelor.

Meg afla totul și suferea. Nu orice femeie poate fi Penelopa. În felul ei, Meg era tot atât de sublimă ca Penelopa. Îi era ciudă că suferă, se străduia să pună căluș suferinţei. Și dacă totuși se vedea înfrântă, îşi implora bărbatul să nu o ia în seamă, era o proastă. „Nu-ţi schimba cu nimic planurile din cauza mea". Îl admira. Până și pentru puterea pe care o avea ca, iubind-o, să acţioneze ca și cum ar fi dat-o uitării. Pentru puterea de a porni pe cărările mării, până în imperiul gheţarilor, el și frumoșii săi ochi negri. Ochi atât de pricepuţi în a scruta cerul, în a stabili o direcţie, fără ca dorul de-o femeie să-i tulbure.

Rezultau, din toate acestea, dialoguri de o dureroasă galanterie:

— Rămân cu tine. Nu vreau să suferi. Ţin atât de mult să fii fericită.

— Ai nevoie de mare. Și eu ţin să fii fericit. Trebuie să pleci.

Am plecat destul. Ai rămas prea des singură Rămân cu tine.

Acum, după ce-ai dobândit atâtea cunoștinţe!… Abia acum poţi face călătoriile cele mai frumoase şi cele mai folositoare ţării tale. Trebuie să pleci.

— Ce bucurie mai pot avea știindu-te singură pe uscat și atât de tristă?

Cum vrei să fiu fericită având lângă mine un om care a jertfit slăbiciunii mele bucuriile și obligaţiile sale de marinar? Orice-ai face, tot te-ai consuma.

— Nicidecum. Doar alături de soţia și de fiicele mele voi fi adevăratul "pașă". Nu la bordul navei.

— Nu ești croit pentru o viaţă trăită în fotoliu. Dacă nu-ţi vei face în fiecare an cele trei, patru luni de mare agitată și de vânt puternic, vei fi peste măsură de nefericit. Ai să fumezi și mai multe *Players.* O să te alegi cu o belea la ficat sau laringe. Îţi cer, pentru sănătatea ta, să pleci.

…Dar sănătatea ei? Într-o dimineaţă cu soare, când intra în biroul lui, înaltă, zveltă, frumoasă ca un peisaj marin, el o vesti, făcându-i cu ochiul, că de-acum avea să-și poată cumpăra, pentru pânzele ei, pensule și tuburi de culoare cu sutele. Căci se sfârșise cu întreţinerea dansatoarei. Își aprinse o *Players,* fericit de efect la sa numească pe *Pourquoi Pas?* folosise porecla dată de că vasului care costa mult. Deși Marina naţională răspundea de el din punct de vedere financiar, notele de plata se adunau întotdeauna la Neuilly, înainte sau după campanii.

— Acum suntem liniștiţi, Meg. O societate care se ocupa cu pescuitul mi-a propus, la Paris, un post de mina-ntâi. L-am acceptat. Nu mă mai îmbarc.

— I-ai răspuns societăţii?

— Mi-am și dat acordul verbal. Urmează să-l confirm prin scrisoarea asta.

…Arăta spre scrisoarea aflată, acolo, pe birou, în faţa fotografiilor pe care le iubea cel mai mult — Meg cele trei fete, Jean-Martin (… și *Pourquoi Pas?)*. Meg aprecie mult, eleganţa cernelii violet, paragrafele foarte distincte, majusculele. Totul fusese scris dintr-odată fără nicio ștersătură.

— Prietenul meu Jean! Nu știi ce faci! Trebuia să mă fi întrebat. Niciodată n-o să te las să faci prostia asta! Asta-i lucrul cel mai înţelept și cel mai hotărât.

— Haide-haide!

Meg luă foaia de hârtie. El schiţă o mișcare de protest, aștepta. El închise ochii.

Ea rupse hârtia.

— Poate că ai dreptate, murmură el.

Îl revedea în gând pe Fripouillard, un câine din Scoresby Sund, a cărui privire îl mișcase și pe care-l vindecase de rănile de pe spinare și de la cap. Revedea delicatele plante arctice târâtoare, albe ca zăpada, înfiorate de vânt în ierburile unei pante. Și aisbergul care semăna cu un călugăr în rugăciune — glugă coborâtă peste ochi, cingătoare strângând sutana.

Deschise ochii, clipi de câteva ori. Meg venea spre el. Îi mângâie mâna și se îmbrăţișară.

— Ai să te reîntorc! în Islanda și în Groenlanda, îi şopti ea. N-ai dreptul să stai în colivie.

Simţea că ea face eforturi. Întoarse capul. În cameră, oriunde și-ar fi îndreptat privirile, totul îi vorbea despre depărtări. Lucruri primite în dar, lucruri câştigate ori adunate — pietre, arme, bibelouri, tablouri, statui. Și cărţile. Nenumărate cărţi. Călătorie, frumoasa mea suferinţă. Mare și insule, suntem ai voștri. Casele nu-și au rostul decât dacă vă cuprind imaginile și vă preamăresc.

Rămas singur, privi înduioșat coșul de hârtii în care pisica, făcută ghem, nici nu se clintise când Meg aruncase peste ea fărâmele de scrisoare. Apoi se apucă să întocmească pentru societatea aceea scrisoarea de reziliere. Cuvintele îi veneau repede, erau clare, dar simţea că îndeplinește o corvoadă.

Generozitatea lui Meg îi umilea simţul onoarei. O va refuza. Nu avea dreptul la o Islandă, nici la o Groenlandă care-i speriau soţia. Asta era sigur. Mai mult decât sigur.

Ridicându-și privirile spre fotografii, le aţinti asupra portretului lui Marion. Inima i se strânse. O iubea cu adâncă afecţiune, poate nu mai mult decât pe Monique sau pe Martine, dar în alt fel, tainic, sfâșietor, ca pe rociul cărnii sale și în același timp ca pe o copilă adoptată. Deși nu era fiica lui Meg, în ea tot pe soţia lui o iubea.

Marion era fiica lui Charcot și a unei infirmiere care lucra în același spital cu el în anul morţii — aproape subite — a lui Jean-Martin. Charcot avea pe atunci douăzeci și șapte de ani. Dispariţia omului pe care-l admira cel mai mult îl descumpănea. Iubise cu foc pe tânăra care-l consola, atât de duioasă, când venea la el. Duioasă da, dar, vai, bolnavă incurabilă. Tuberculoză renală. O ceru cu insistenţă în căsătorie: aștepta un copil de la el. Ea refuză. Muri dând naștere unui prunc tare plăpând, pe care Charcot îl recunoscu drept fiica lui. Se îngriji să fie crescută la ţară, într-o climă uscată, de teama să nu fie mistuită cumva de boala mamei.

Mult mai târziu, peste ani, între cea de a doua întoarcere din Antarctica și război, Meg află de existenţa lui Marion. De data aceasta, ca niciodată, Charcot vorbi bâlbâindu-se. Dar ea, care îl iubea atât de mult și care aparţinea aceleiași rase de femei ca nevasta pescarului din O*ameni sărmani,* declară, cu râsul pe buze, că avea să plece imediat să o caute pe fiica ei cea nouă. De atunci Marion crescuse în casa din Neuilly, ca soră — fără doar și poate — a lui Monique și Martine.

Iar acum, Marion, a cărei sănătate dăduse câteva semne alarmante — de

măritat nu se măritase — făptura care moștenise blândeţea și marea fragilitate a mamei, se sfârșea. Charcot îşi dădea bine seama. Începea să se teamă… îşi zicea că și pentru ea nu avea dreptul să plece prea departe. În limbajul tainic al dragostei sale de tată, foarte aproape de naivitatea groenlandeză, ea rămânea „micuţa-fiinţă-care-va-fi-suferit-din-pricina-greșelii-mele". Mica, micuţa mea Marion. Atrasă, pândită de boală, așa cum nordul atrage busola și panta râul. „Destin lansat de mine, atlet îndrăgostit. Ecou al unui glas stins. Navă mică, prea puţin rezistentă în faţa valurilor"… îşi cuprinse capul în mâini. Cu gândul coborî în careul lui *Pourquoi Pas?,* implorând statuia sfintei Notredame a balenelor. Făcu un jurământ. Dacă Marion se vindeca, avea să renunţe la Islanda și Groenlanda și să se mulţumească cu Atlanticul de-aproape, cu ţărmurile Franţei, întotdeauna ușor de găsit prin T.F.F. La o zi de drum de-un port. Oceanologii Muzeului, cu care ar putea face o sumedenie de studii, s-ar îmbarca în același număr.

Era limpede. Abandonarea unei campanii îndepărtate însemna un noian de ore libere. Strașnic prilej de a pune pe hârtie, cu aceeași cerneală violetă și cu ușurinţa întocmirii unei scrisori, atâtea pagini care-l obsedau; de câte ori nu înjurase că n-avea timp liber. Și mai întâi o istorisire-pledoarie a expediţiilor lui Columb. Așa-zişi savanţi, biete insecte mișcătoare, se foiau, zumzăiau cum că vestitul Columb ar fi fost un intrigant, un navigator de bazin — niște caraghioși! Nu aveau habar de arșiţa din sufletele mari! El avea să-l reabiliteze pe Columb, acest frate și erou".

*

* *

An de muncă rodnică, an dulce și crud.

Marion se stinse. Neputinţă a dragostei în faţa morţii lente, ca în faţa unei catastrofe. Tristeţe răspândită de trupul mic redus la o statuetă de carne palidă, neclintită pe patul ei, ca puii de pinguini pe banchiza lor uciși de focile cu glugă. Viaţa a părăsit-o. Viaţa care nu se va mai întoarce… Charcot îşi reaminti de porecla ce-i fusese dată, de porecla groenlandeză. Ar trebui să i se găsească alta. Toţi perii bărbii, dar toţi, albiseră.

*

* *

Ca și odinioară în America de Sud, când primise telegrama prin care Jeanne Hugo îl vestea că divorţa, navigatorul se simţi distrus. De data aceasta îl copleșea, în plus, suferinţa făpturii nevinovate. Cum poţi, Doamne, să vrei ori să accepţi asemenea lucruri? Micuţul meu pinguin, micuţa mea victimă… Cu afecţiunea ei, Meg îi înlesni liniștirea. Durerea dobândi ritm de croazieră. Hula cardiacă se mai domoli. Dar trebui să depășească și momentele de umilinţă. Eu, Jean-Baptiste, fiul lui Jean-Martin, n-am fost oare încă din fragedă tinereţe mult prea trufaș? Deviza care a făcut ca nava mea să fie celebră nu este un al doilea *Quo non ascendam?*[11]

---

[11] De ce n-aș vrea mereu? (Deviza lui Fouquet) — n.a.

Furia de a explora oceanele, ţările îndepărtate și reci, de a duce acolo cercetători din toate disciplinele, pentru ca ei să ajute omenirea în goana ei spre lumină, nu înseamnă oare o dereglare maniacă? Pune jos armele, sexagenarule, om bătrân. Îţi ajunge ce-ai găsit cândva în Antarctica. Cu prisosinţă visai să lansezi Franţa în explorări, ei bine, ai făcut-o. Lasă totul baltă. Dă-i pace lui *Pourquoi Pas?* Dacă ar porni din nou pe mare condus de un tip ca tine, cu forţe împuţinate, obsedat de o nenorocire, cu siguranţă că n-ar ajunge prea departe.

Câteva zile Meg îl lăsă să geamă și să înjure cu glas tare. Știa că asemenea răsadului de sub zăpadă și gheaţă dincolo de descurajare vor ști să biruie nevoia de activitate, încrederea într-un destin mare… Când socoti că a sosit momentul, ea evocă frumuseţea peisajelor nordice. Lucra la șevalet și vorbea, ca artistă, despre culori și forme. Fără să omită descoperirile, epopeile care așteptau, acolo-departe, pe cercetătorii veniţi din Franţa…

El se prefăcea a nu înţelege, ascunzându-și faţa pe după fumul ţigărilor. Dar sorbea toate cuvintele acelea. Nu o corecta când pronunţa greșit *Reykjavík* sau *Angmagssalik, Rasmussen* sau *Isafjord,* dar un surâs tainic îi înflorea pe buze… Apoi, într-o după amiază, Meg îl surprinse măsurând distanţe și combinând itinerare, cu rigla și cu compasul pe o hartă unde albastrul ocupa mult mai mult loc decât galbenul. În partea de sus, ea recunoscu forma de caracatiţă ori de cimpoi a Islandei. El nu-și înălţă capul decât când Meg tuși. Puse jos ochelarii și se șterse la ochi. Cu mâna dreaptă mătura spaţiul.

— Iartă-mă, dragă Meg, că-ţi spun acum o banalitate. E întinsă marea, e foarte întinsă.

Pe un colţ liber al biroului ea zări un teanc de scrisori. Citi fără să vrea adresa de pe plicul de deasupra. A mecanicului de pe *Pourquoi Pas?* Un sat sau un oraș de pe coastă.

Îi mulţumi lui Dumnezeu. Și micuţei Marion. De o lună, Charcot pusese în faţa celorlalte fotografia micuţei moarte — în rochie de împărtășanie, plăpândă logodnică a Domnului, cu priviri pierdute. În dimineaţa aceasta, în faţa fotografiei, Meg reîmprospăta buchetul de violete.

Gândurile lui Charcot nu se mai îndreptau de data aceasta spre Marion.

— Ceea ce ne-ar trebui, îşi continuă el reflecţiile — și nu se îndoia că Meg îl asculta cu atenţie — ar fi un motor mai puternic. Nu cer imposibilul: nimic altceva decât un motor care să permită, când ești la capă, să poţi veni în vânt. În prezent, chiar la puterea maximă, ea cade sub vânt de îndată ce acesta depășește 8 grade Beaufort. Îţi amintești în Atlanticul de sud? Asta nu-i treabă. O să-i sâcâi și răs-sâcâi pe domnii de pe Rue Royale. Aducem și așa destule servicii ţării.

Se opri schiţând un rictus. Iar a făcut o gafă. Încă o dată avea să neliniștească pe cea mai duioasă dintre soţii.

— Exagerez, bâigui el. Știi ce-nseamnă să convingi un personaj sus-pus!

— Firește, Jean, firește.

El o sărută.

— Te las să lucrezi.

*

* *

Motorul lui *Pourquoi Pas?* nu fu schimbat Ministerul îl asigura că înţelegea foarte bine problema. La vânt puternic, aproape de ţărmuri, alura la capă devenea foarte Periculoasă pentru Charcot. După cum, pe de altă parte, cu suprafaţa ei velică considerabilă, nava nu urca în vânt... Numai că, domnul comandant — o ştiţi prea bine — mai este şi următorul lucru: un motor mai puternic înseamnă şi un consum de cărbuni simţitor mai mare (trecem de la progresia aritmetică la cea geometrică). Trebuie rezervat deci depozitării combustibilului un spaţiu dublu. În detrimentul cui îl vom obţine? Nava este şi aşa tixită. Dacă veţi lua din spaţiul laboratoarelor, nu-i veţi mai interesa pe cercetătorii Muzeului. Iar dacă o veţi face cu instalaţiile echipajului etc ...

Pe scurt, şi din consecinţă în consecinţă, ar fi trebuit, ca să schimbi motorul, să schimbi nava. Să pui pe şantier un *Pourquoi Pas*? mai mare şi care să ţină mai bine marea. Cînd se ajungea la asta, glasurile se estompau. Se încărcau de subînţelesuri. Oamenii priveau pieziş spre solicitant. Datoria esenţială a Marinei naţionale era de a da ţării o flotă de război modernă şi bine instruită, în stare să apere ţărmurile şi să garanteze libertatea comunicaţiilor ei cu imperiul său colonial. Restul, mă rog… O ţigară, domnule comandant?

— Vă mulţumesc mult. Le am pe-ale mele, *Players.*

— A, fumaţi ţigări englezeşti?

— Englezii iubesc marea.

— Aşa este…

Ori de câte ori pleca, Charcot îşi propunea să revină cu o argumentare şi mai exactă. Nu cerea mare lucru. Un tehnician, şi un financiar, hotărâţi să o scoată. La capăt, ar fi putut pune problema la punct în douăzeci, şi patru de ore. Nu era imposibil ca în cadrul unei mici creşteri de buget… în piaţa Concorde, înainte de a coborî la metrou, privea cerul spre apus. Dincolo de monumente, de turnul Eiffel, gândurile îl purtau spre *Pourquoi Pas?* şi mare. Apără-te, Jean-Baptiste, cauza este dreaptă.

Dar, data următoare, ceremonia eschivării îşi desfăşura din nou meandrele, era puţin mai curtenitoare şi în acelaşi timp mai rapidă. Charcot simţea născându-se ameninţarea: dezarmarea, pur şi simplu, a lui *Pourquoi Pas?*

Dacă aveau să ajungă aici, domnii aceştia s-ar mâhni?, aşa cum el zisese primul, „de ce nu?" — ei i-ar răspunde cu aceeaşi formulă.

Să ne mulţumim cu ai noştri patru sute cincizeci de cai putere. Puţin mai mult de un cal per tonă, de ce ne-am plânge?

În iarna lui 1927 şi în primăvara lui 1928, mai întâi discret apoi tot mai cu sârg se pregăteşte o campanie groenlandeză.

Mikkelsen, pus pe jar, vorbeşte despre bucuria de a-i reîntâlni pe eschimoşi, de a revedea marile fiorduri împânzite de aisberguri, pe *Pourquoi Pas?* şi oamenii săi.

În program, firește, şi Scoresby Sund. Unde savanţii mai aveau pentru ce se extazia şi ce descoperi, în plus aveau să-şi ofere Angmagssalik-ul, de un interes

uman — pare-se — considerabil. Itinerarele aveau să fie alese după grosimea banchizei. Și cum ea se schimba în fiecare an, trebuiau așteptate informaţiile de ultimă oră. Nu era deci exclusă și navigarea în preajma Ţării Blosseville, între Scoresby și Angmagssalik. Cu efectuarea unor sondaje în ape încă neexplorate. Nava testase în 1927 aparate excelente.

O escală la Reykjavík avea să aibă loc la dus sau la întors. Nicio Groenlandă fără Islanda.

Dar destinul interveni din nou.

Polul Nord geografic continua să-i facă pe oameni să viseze. Un mare aeronaut italian. Nobile, care-l survolase într-un dirijabil în tovărășia exploratorului norvegian Amundsen, fără escală de la Spitzberg în Alaska, fusese însărcinat de guvernul ţării sale să refacă drumul în 1928. Ca să lase acolo o echipă de tehnicieni și de savanţi. Tăcerea neliniștitoare de după călătorie lăsa să se întrevadă încheierea ei cu o dramă. Cum se întâmplase? De n-ar fi existat un fanatic amator de T.F.F., care într-o noapte prinsese câteva frânturi din apelul lor ţările europene n-ar fi aflat că existau supravieţuitori, mulţi supravieţuitori, printre care și Nobile, rătăcind pe gheţurile Marelui Nord.

Ce altceva este oare, cu anume aproximaţie, istoria explorării lumii, dacă nu însăși lista marilor călători cu care s-a pierdut legătura sau despre care, întru sfârșit, s-a aflat că trăiesc clipe de deznădejde ori că au pierit. Atunci, mai mult sau mai puţin repede, uneori imediat, dar adesea peste veacuri, alţi călători îşi luau avânt. Pentru a veni în ajutor sau pentru a găsi urme. Ca de pildă La Pérouse și Bougainville. Mikkelsen participase intens la una dintre aceste epopei. Ea îl împinsese la trei hibernări consecutive, cu un singur tovarăș; cei doi bărbaţi fuseseră salvaţi din întâmplare. Iar pe Charcot, oare nu faptul că suedezul Nordenskjbid lăsase fără de știri opinia publică, după ce explorase pământurile australe, îl determinase în 1903 să o pornească spre Sud? Nordenskjbid o scosese singur la capăt. Dar gestul francezului îl mișcase pe suedez, care-i oferise cea mai grăitoare dintre recompense — echipa câinilor săi de sanie. „Ţie îţi revine, prietene, să-mi continui aventura…” într-adevăr, după un an și jumătate, guvernului argentinian i-a fost dat să se frământe pentru un Charcot pe care iarna îl prinsese într-o navă prea firavă. A organizat și i-a trimis o expediţie de salvare. În același timp însă Charcot se și întorcea pe un alt drum.

Astfel că din nou, și nu pentru ultima oară, omul lui *Pourquoi Pas?* se duse în Rue Royale, vorbind celor de acolo despre umanitara îndatorire ce se impunea. Reţinându-i sugestia, Ministerul marinei oferi guvernului italian deplinul concurs al lui *Pourquoi Pas?* Italienii îl refuzară. În privinţa operaţiilor navale ce urmau a fi întreprinse, ei contau mai întâi pe marile spărgătoare de gheaţă rusești. I-ar fi interesat doar acţiunile aeriene. Amundsen, vechiul tovarăș al lui Nobile, cerea în gura mare un hidroavion, ca să participe la căutări. Guvernul francez se grăbi să-l informeze că-i punea la dispoziţie pe *Latham 47,* pilotat de un as, maiorul Guilbaud. La 18 iunie, la îi omsoe, Amundsen se urca în marele hidroavion francez, care la ora 16 pornea spre Spitzberg. La 18,45 *Latham 47* mai dădea vești, la bord totul

decurgea bine, dar după aceea… nimic. Pe unde o tăcere totală, din partea lui Guilbaud și a alor săi. După douăzeci și patru de ore de apeluri zadarnice, trebui acceptată posibilitatea unei noi drame. Patru francezi și doi norvegieni dispăruseră. Toate vasele ajunse deja în Marele Nord pentru nava *Italia* fură alertate, iar marina franceză trimise în misiune specială mai multe unităţi, printre care crucișătorul *Strasbourg* și avizoul *Quentin Rooservelt.* Nu fu dispreţuit nici micul *Pourquoi Pas?,* folositor cu experienţa sa într-ale gheţurilor.

Cedată campania din 1928 a lui *Pourquoi Pas?* atât de diferită de proiectele iniţiale, desfășurându-se ca un vis în episoade, cu succesiune de eforturi și eșecuri, pe admirabilul fundal de tablou al cerului înalt, și al ceturilor, și al mării liniștite, ori agitate, dezlănţuite. Un căpitan de pe un vas norvegian de pescuit foci, Lars Jacobsen, se îmbarcase la Tromsoe pe *Pourquoi Pas?;* comunicarea cu el se dovedea tare anevoioasă, dar se încerca necontenit, fie chiar și numai ca să mai treacă vremea, căci monotonia sacadată a unei căutări care până la urmă nici nu mai știa ce caută — poate o bucată de fuselaj, poate o barcă răsturnată, ori o pată de ulei? ori o rămășiţă omenească? sau un carnet de bord, o cizmă de marcă franţuzească — revolta orgoliul, istovea inima. T.F.F.-ul aducea de la celelalte nave mereu-mereu același refren odios care cădea, ca o falsă zeflemisire; n-am văzut nimic Şi. Continuăm cercetările. Știinţa și perseverenţa umană tăiau în lung și-n lat marea înfoiată, întinsa mare cenușie și albastră, o greblau dar hula neostoită, câmpiile încremenite când nu bătea vântul și peste care se revărsau așchii de lumină solară nu dezvăluiau nicio rămășiţă din *Latham 47.* Și nici dovada că oamenii denumiţi Amundsen, Guilbaud, Dietrichsen, de Cuverville, Bazy, Valette ar fi poposit cumva pe acolo.

Pourquoi Pas? pornise în larg cu întârziere; dar chiar cot nu pleca din Saint-Servan cu mai puţină încredere. Guilbaud și Amundsen aveau să fie găsiţi. Și, de ce nu, de către Charcot și ai săi, oameni aparţinând confreriei polare. Prieteni ai Marelui Nord, ai mirajelor și primejdiilor sale. Mereu îi revenea în minte o frază din Evanghelie, o declaraţie a lui James Ross, marele explorator englez. Comentând dispariţia lui Blosseville în 1833 Ross afirmase că, în privinţa regiunilor polare, el refuza să considere pierduţi *oameni care aveau asupra lor un cuţit şi mijloace de aprins focul.* Eșalonaţi pe mai multe secole, Robinsonii Crusoe ai Arcticii existaseră de altfel în numeroase exemplare: grupuri mici ori echipaje care se încăpăţânaseră să supravieţuiască și care, într-o bună zi, văzuseră apropiindu-se pânzele navei salvatoare.

Entuziasmul febril al lui Charcot nu se stinse cu totul decât în ziua acelui început de septembrie, după șapte săptămâni de navigaţie, când o telegramă primită în portul Reykjavík anulă o plecare în larg în schimbul unei luni de navigaţie în apropierea banchizei groenlandeze; Un vas norvegian găsise în larg flotorul lui *Latham.* Dacă fusese vorba de o amerizare forţată. Înseamnă că hidroavionul amerizase catastrofal f astfel încât radioul nu a mai avut timpul să emită un SOS) și se scufundase. Fără să fi putut scoate vreo ambarcaţie. Iar temperatura apei i-a condamnat dinainte pe înotători… De aceea nici nu mai trebuia încercat un epilog.

Detaliile întâmplării aparţineau Domnului: iar marea este locotenentul său.

Frumos sfârșit, zise Charcot. Tragic, firește, pentru familii, dar este un sfârșit care se înscrie în axul vieţii. Optaseră pentru aventură și pentru dăruirea de sine.

Cei care-l ascutau ar fi putut veni cu unele observaţii. Se gândeau cu durere că dispăruţii fuseseră poate răniţi, că agonizaseră înainte de a muri… Și în ce singurătate! Dar nimic nu l-ar fi putut descumpăni pe căpitanul lui *Pourquoi Pas?* Deși plini de lacrimi, ochii îi scânteiau. Se pierdeau în portul în care încărcau și descărcau vasele de pescuit. Amundsen și Guilbaud se întâlniseră cu Blosseville, care la rândul său îl întâlnise pe La Pérouse. Care și el…

Charcot se duse, singur, la catedrala din Landakot, să se reculeagă în atmosfera de insuliţă și cuib de rezistenţă care-i era drag. Avea să-și spună, acolo, niște lucruri. Din Landakot, pe panta sudică a lacului Tiornin, ajunse la cimitirul-grădină, asemănător cimitirelor delăsate din Caen, dar mai ordonat, în care tumulușii celtici, menhirele menţineau o atmosferă de asprime războinică. Descoperise morminte de pescari bretoni, morţi la spitalul din Reykjavík. Morminte care se mulţumeau cu o movilă de pământ și o cruce de lemn, ori cu o lespede, înclinată ca bereta unui matelot. Le vizită pe rând. Bărbaţii aceștia, ale căror rămășiţe fuseseră încredinţate pământului islandez, fuseseră și ei, ca Scott și Blosseville, fraţii săi într-o aventură.

Peste capitala nordică se cernea burniţa. Cerul avea culoarea zgurei. Munţii din afundul golfului nu se zăreau. Vasul din Akranes șuieră, imitat de un remorcher. Lungi ţipete lugubre, scoase parcă dintr-un coșmar… Dar Charcot se simţea fericit, în acord cu propriul destin. Deși petrecuse pe mare, oficial, două luni cu adevărat de pomană, neputând descoperi ceea ce i se ceruse să caute, deși jertfise acestui eșec o veritabilă campanie științifică, nu regreta nimic. Toate drumurile în sus și în jos, în apele Marelui Nord și pe lângă banchizele sale, îl familiarizaseră deplin cu locuri niciodată prea bine explorate. Revăzuse în frumuseţea lui barbară fantasticul Jan Mayen. Ba chiar revăzuse, în condiţii stranii, care aduceau cu o feerie, gura lui Scoresby Sund. Câteva ordine date motorului, și ar fi pătruns în paradisul groenlandez. Avea în faţa lui în ziua aceea, și le recunoștea ca ale lui, toate particularităţile ţărmului sau ale orizontului de munţi îndepărtaţi; până şi aisbergurile dintre care mai multe căpătau în ochii lui farmecul insolit al lucrurilor vechi ce nu trebuie să se urnească din loc, ca *Notredame* din Paris sau *Victoria de la Samothrace.* Zadarnic încercau să descopere cu binoclul eschimoși. Imensa Groenlandă se făcea a fi staţiune balneară închisă. Nicio siluetă nu apărea pe lângă irealele cabane… Dar Scoresby Sund continua să existe. Ierburile din Ţara lui Jameson nu-și vor fi pierdut paloarea umedă, nici afinele amărăciunea. Prin bălăriile în care era plăcut să-ţi afunzi pașii, fluturii și ţânţarii nu vor fi încetat să forfotească. Iar copilașii eschimoși aveau desigur aceeași vioiciune când alergau pe-acolo sau când aruncau pietre în fiord. *Pourquoi Pas?* avea să revină în anul următor. Cu o echipă mare de cercetători. Și cu duzini de jucării…

Burniţa încetase când Charcot ajunse în portul Reykjavík cu izuri de moruă. Spre apus, zările se limpezeau. Spre răsărit un curcubeu se desfășura ca o

banderolă pe un fond negru, pavilioanele tuturor navelor erau coborâte în bernă. Un docher îşi scoase cascheta salutându-l pe Charcot, iar acesta se descoperi la rândul său. Apoi un bărbat se apropie de el, un vlăjgan cu o cicatrice mare pe obraz, cu ochi de acvamarin, un căpitan de trauler. Întinse mâna. *Pourquoi Pas?* și căpitanul ei erau populari în Islanda, Charcot se regăsea pe cheiurile de la Saint-Servan sau Cherbourg.

— *I am full of sorrowness*[12]*,* domnule Charcot, mormăi tipul și într-adevăr că trebuia să o spună ca să fie crezut, fiindcă ochii îi râdeau.

Se uita la un pescăruș, la unul uriaș, care îşi închidea aripile chiar deasupra pământului. În timp ce se așeza. Ciugulind în noroi o bucată de moruă căzută dintr-un camion. Și zburând apoi pe acoperișul unei barăci… Credea, poate, islandezul că înecaţii retrăiesc în păsările de mare? Charcot se feri să-l întrebe; nu-l lua în râs. În Antarctica pe banchiză, îşi cufundase de câteva ori privirile în ochii focilor și i se păruse a citi în ei atâtea lucruri; și mai întâi un umor încântător. Zile în șir legase prietenie cu pinguini, bărbătuși și femele. Omul arăta spre cerul alburiu-albastru care se întindea spre apus.

— *Bad weather. Not very bad, but bad*[13]*.*

Știa că *Pourquoi Pas?* era pe punctul de a pleca spre banchizele din Groenlanda răsăriteană, când o telegramă îl oprise locului. Era fericit, pentru nava franceză. Septembrie este o lună proastă în apele de acolo. Vânturile simţeau nevoia să se dezmorţească. Să-și facă mușchi pe spinarea Islandei. Furtuni. Furtuni blestemate.

Îi luase lui Charcot mâna și i-o păstrase într-ale sale. Râdea. Văzuse în tinereţe, explica el, vase franceze, bretone mai cu seamă, azvârlite pe ţărm. Și asta nu-i plăcea, căci îi iubea pe francezi.

Se simţea bine. Strigă după un bătrân care împingea, departe pe cheu, o roabă.

— *Gustaf!*

Era un văr de-al tatălui nevestei sale. Un mecanic care scria poeme.

— Scuzaţi-mă, am cu el o treabă…

Pe *Pourquoi Pas?* bucuria reîntoarcerii în ţară era discretă, oamenii nu dăduseră uitării soarta *lui Latham.* În posturi, ca și în careu ori pe punte se formaseră grupuri de câte patru-cinci oameni. Nu cel mai mare în grad sau cel mai priceput era și neapărat personajul principal, ci acela care putea spune că i-a strâns cândva mâna lui Guilbaud sau de Cuverville, a lui Bazy sau Valette sau că a schimbat cu ei două vorbe. Asta e. Pe un vas. Fiindcă, de ești aproape de cineva ori de-i duci geamantanul, îi vorbești. Iar cei pomeniţi erau soi bun, nu glumă. Eu care vă vorbesc revăd capul lui Guilbaud luminat de un proiector la prova, nu aveai cum să te-nșeli, om cumsecade, fără pereche de bun. Eu cred că unor asemenea

---

[12] Sînt foarte trist (n.a.).

[13] Vreme proastă. Nu foarte proastă, dar proastă, (n.a.).

oameni nu le-a fost frică niciodată. Moartea a trecut peste ei.

Charcot era emoţionat că avea sub comandă onavă care respecta atât de mult camaraderia umană. Trecând pe lângă grupurile acelea și interzicându-le, ca de fiecare dată, să-și întrerupă discuţia ori să-l salute, el se duse la pupa. Schiţând gestul că s-ar sprijini de bastonul pavilionului, el mângâie uşor, fără să vadă nimeni pânza acestuia. Apoi se duse în careu unde Pleneau, vechiul său prieten, discuta cu glas molâu în fumul pipelor. Sub pretextul că ar căuta o carte, el o contemplă pe Notre-Dame-des-Baleines. În tăcere, îi încredinţă morţii lui *Latham.* Își spunea că Marion și Amundsen, aceste fiinţe atât de diferite, fiecare urmărindu-și propriile căi, ajunseseră pe tărâmul celălalt. Și mai misterios tărâmul acela decât *inladsis-ul.* Niciun Nansen nu-l străbătuse de la un cap la altul, ca să poată spune cu ce anume se asemăna. Dar exista, asta era sigur. Orice navă are dreptul să tragă într-un port și orice om, la fel.

Evitând privirea prietenoasă a lui Pleneau, Charcot se refugie în cabina sa. Când se văzu în papuci și haină de casă, se dărui ritualului de fiecare zi — culcarea micuţului său tovarăș. Martine i-l oferise cu condiţia să nu uite în nicio seară să-i treacă plăpumioara pe sub saltea: era Jeannot — Iepurele de pluș. O jucărie din primii ei ani de copilărie, la care ţinea sălbatic. Dar pentru un tată, pe care călătoriile îl lipseau de toţi ai casei, accepta oricum să se despartă de el… Iepurele avea mai mult de zece ani, fusese cârpit de o sută de ori, îşi pierdea blana. Unul dintre ochi îi atârna de un elastic. O pisică îi smulsese un lob de ureche. Dar asta nu avea importanţă. Era Jeannot, fiu al afecţiunii Martinei, deci al afecţiunii lui Meg… Căpitanul lui *Pourquoi Pas?* îi scoase uniforma de husari cu care îl îmbrăcase dimineaţă și îi puse pijamaua. I se părea că iepurele zâmbește. Ca odinioară micuţele foci mustăcioase de pe banchiză.

— Domnule comandant, sunteţi acolo?

Era Chatton: Oare se gândea căpitanul la ridicarea ancorei?

Charcot apăru. Micuţa uniformă de husar era aruncată pe cușetă. Maistrul principal se prefăcu a nu vedea nimic.

— Mâine dimineaţă hotărâm, dumneata și cu mine. O noapte bună pe cheu, tuturor! Oamenii noștri au nevoie de odihnă.

Fără să știe cum, îl revedea pe Amundsen. Și se gândea că a doua zi dimineaţă o să-l îmbrace pe Jeannot în gabier… sau în cofetar.

— Noapte bună, domnule comandant.

— Noapte bună, dragul meu.

…De prisos a mai spune că nu avea să se culce așa de devreme. Avea de făcut niște însemnări, de întocmit scrisori. Câteva ore de somn adânc ajungeau. Îi plăcea să se caţere în cușetă cu ochii închizându-i-se de somn, cu picioarele parcă îngreunate ca ale unui bătrân fermier. Apoi luneca spre noianul de vise.

Dimineaţa nu-și mai amintea nimic; dar toate imaginile acelea fantastice îi împrospătau forţa spirituală…

Capitolul IV

1929 a însemnat pentru Charcot și bricul său cu trei catarge un mare an groenlandez. Cu regăsirea deplină a lui Scoresby Sund și a peisajelor sale ameţitoare. Cu manevra de ancorare din insula Angmagssalik, în faţa ţărmului sudic al unui mic fiord… Nu tu cală, nu tu cheu. Un port în frusta realitate a naturii sale de totdeauna. Fără *shipshandlers*[14]. Fără dughene cu băuturi. Fără străzi… Rocă, iarbă, poteci. Căsuţele noi ale populaţiei de eschimoși, târziu ieșită din preistorie, se adună și se resfiră potrivit accidentelor de relief. Având afară câini flămânzi, care iarna așteaptă, legaţi și culcaţi pe o rână, lângă sănii…

Pretutindeni poate fi contemplat ceva. Pretutindeni se poate căuta și găsi ceva pentru o sută de discipline. În ţările din Europa occidentală cuvântul „idilic" evoca întotdeauna locuri în care creșteau arbori și în care o temperatură de aproximativ +25°C la umbră îngăduia făpturilor omenești să se zbenguie în aer liber, fără să se îmbrace cu prea multe lâneturi, dar aici se descoperea existenţa unei idile groenlandeze. Fără de copaci și în contact cu un aer rece. Și cu statornica prezenţă a unei rade la fel de bogate în gheţuri ca un elește din regiunea Nevers, înţesat de trestii înainte de a fi fost secerate. Era oare Edenul o grădină? Iar o grădină trebuie să aibă neapărat și arbori? Sau chiar tufe de flori? Reveria îşi punea această întrebare la fiecare pas în faţa micuţei flore, la fel de frumoasă ca una mare de aiurea, floră care creștea fie în ierburișul de pe malul apelor sprinţare ce cădeau de la înălţimi, fie prin pietriș și rocă. Unde florile îşi iţeau adesea capetele, fără frunze nici codiţă, mărunte creaţii autohtone vrednice de binecuvântările făgăduite modestiei.

De câte ori nu participau apa, cerul la farmecul pe care spiritul european l-a vrut cuprinde în cuvântul paradiziace Profesorul elveţian care-i însoţea — un curajos, știuse pune capăt glumelor privind marina ţării sale — savura în adâncă uluire liniile crestelor, vălmășagul de nori, fantasmagoriile policrome ale aurorei sau ale asfinţitului, reflexele mătăsoase din calmul fiordului, care nu erau deloc mai puţin încântătoare decât marile efecte ale dimineţii și serii din lacurile alpestre. Dar vârful acela, de colo, îl vedeţi, este Cervin, Matterhorn… Și îşi spunea că splendoarea aceea, a cărei imagine se răsfrângea în apă cu nepăsarea unui scufundător african, îi așteptase pe oameni.

Oricât ar fi fost de aspră iarna polară, oricât de cumplită ar fi fost în trecut foametea poporului eschimos, niciun blestem nu-și făcea simţită povara.

Totuși, deși fragilă, o dragoste de viaţă…

Ea dăinuia și o puteai atinge, o puteai mângâia în obrajii copilașilor. Pruncii pe care mamele îi purtau pe spate băteau din palme și surâdeau la toate.

---

[14] Agent de aprovizionare a vaselor (n.tr.).

*

* *

Așa după cum se angajase Charcot, raporturile dintre echipajul lui *Pourquoi Pas?* și populaţie erau excelente. Obișnuita curiozitate a groenlandezilor faţă de străini ar fi putut da naștere la interpretări greșite; ei urcau fără nicio sfială pe vas, iar în prima seară, în sunetele fonografului, *Pourquoi Pas?* dăduse un bal. Aproape tot tineretul local, masculin și feminin, ţinuse să participe. Niciun incident. Dimpotrivă, o adevărată partidă, de neînchipuită veselie. Charcot valsase cu o frumoasă pe care mateloţii o şi numiseră între ei „regina" — la fel de calm ca la nunta unuia dintre marinarii săi bretoni.

*

* *

Campaniile groenlandeze erau mult mai scurte și sensibil mai puţin spectaculoase decât expediţiile de odinioară din Antarctica. Dar ele și începuseră a da roade. Se redeștepta curiozitatea franceză faţă de Marele Nord. Colaborarea trainic începută la Scoresby Sund între Charcot și autorităţile daneze, continuată cu Ejnar Mikkelsen, se consolida neîncetat. Cercetătorii din lumea întreagă îşi hotărâseră guvernele să facă din anul 1932 un an polar internaţional. Sectorul ales pentru lucrări fu Groenlanda. Charcot interveni imediat. În Franţa, pentru a-i convinge pe cei în drept că Scoresby Sund oferea cel mai frumos teren de studii, că trebuie obţinut pentru amplasarea unei misiuni. În Danemarca, apoi, pentru a înlesni candidatura franceză în Scoresby Sund… Negocieri. Grele. Din prietenie pentru Charcot — îi admirau tactul și firea deschisă — danezii ar fi consimţit pe loc, dar concurenţii acţionau. În campania din 1930 *Pourquoi Pas?* îndeplinise în Marea Baltică o misiune înainte de toate de reprezentare și tratative, Drumul-mare al Groenlandei pentru misiunea franceză din 1932 trecea prin apele, prin porturile acestea. Purtător al unui nume ciudat, comandat de un mare explorator — fiu al unui savant celebru — bricul cu trei catarge stârnea curiozitatea mulţimii. În pofida frumoasei sale culori albe și a coșului său, găseau că ar cam avea alura unui vas de piraţi.

Iar *Pourquoi Pas?* prietenul valurilor se simţea ca la el acasă în locurile acelea cutreierate de spirit viking. Marinarii bretoni fremătară la intrarea în Sund. Prin binoclu, Charcot privi spre Elseneur. Dintre piesele lui Shakespeare prefera *Furtuna;* după aceea *Hamlet.* Personajul shakespearian nu ţâșnise înarmat din cap până în picioare într-o tavernă londoneză. Se născuse ca prinţ al Danemarcei, prinţ al unui popor care dăduse atât de mult mării — dar și primise de la ea insulele Feroe, Islanda și Groenlanda — și era strămoș al lui Ejnar Mikkelsen. Părea atât de calmă ţara aceasta daneză, întinsă și verde, în care oamenilor le plăcea brânza, le plăcea să râdă, iubeau comerţul; totuși era parcă frământată de o furie. Între Copenhaga și Angmagssalik nu exista nicio ruptură.

*

* *

Partida era câştigată. Franţa dobândise aprobarea să-și instaleze cercetătorii,

pentru anul polar internaţional, la Scoresby Sund.

Campania groenlandeză din 1931 a lui *Pourquoi Pas?* a fost din două motive o misiune de recunoaştere. Bricul avea să meargă în recunoaştere, adică să cunoască din nou, să cunoască mai bine. Căci avea să determine la Scoresby Sund, în acord cu autorităţile daneze și după măsurarea locurilor alese și obţinute, amplasarea exactă a instalaţiilor de care cercetătorii francezi urmau să aibă nevoie pentru locuit și lucru.

Iar „recunoaşterea" era și recunoștinţă…

O recunoștinţă care se exprima, iarăși, prin ospitalitatea oferită fiului lui Ejnar Mikkelsen, vânjosul Sven. Un prieten al mării care uluia echipajul, căci obișnuia, când se scula dimineaţa, să se cufunde în apele fiordulijjL

Un simplu hop — și — încă unul. Străbătea câte metri cu capul sub apă, revenea la suprafaţă, era săltaQ la bord, se fricţiona cu un halat de baie și se reîmbrăca în cinci secunde…

Zadarnic se străduiau băieţii să-i ofere, după ce era îmbrăcat, un pahar de rom, îl refuza cu îndârjire. Punerea în mișcare a sângelui printr-o baie de gheaţă era cel mai strașnic dintre romuri.

„Aţi văzut focă sau cormoran care să ceară un pahar de alcool? Suntem fraţii lor".

Era soare cât vorbise, dar din gură îi ieșeau aburi. Un mic termometru, agăţat în faţa punţii de comandă, arăta plus șase grade. Când și când o briză trecătoare mușca precum crivăţul. Un aisberg de treizeci de metri înălţime și de o sută lungime (cel puţin) privea la scena aceasta. Unul care râdea în sinea lui. Cât de alăturea cu drumul trebuie să fie cei care tăgăduiesc familiaritatea apelor reci! Vino la mine, drăguţule, dacă ai poftă să-ngheţi…

Și, ca din întâmplare, la o sută ori două sute de kilometri în depărtările invizibile și ramificate ale fiordului, răsuna câte un bubuit de tun tras de cosmos. Zguduind încetișor văzduhul, el vestea fericita naștere a unui aisberg. Haide, Sven, dacă nu vrei să bei ca să-ţi încălzești sângele, bea măcar pentru a-ţi saluta noul tovarăș, finul tău.

Tot pălăvrăgind, danezul constatase că mai bine de jumătate dintre mateloţii și caporalii de marină, ajunși în Franţa, nu se scăldau deloc mai mult. Destui nici nu știau să înoate. El, curajos, încerca uneori, în câte un grup mai mic, să pledeze pentru nataţie, dar ceilalţi râdeau. Aveau cu toţii, mai mult sau mai puţin, rădăcini în lumea pescuitului, iar taţii și unchii lor îi puseseră în gardă; să înoţi este, mă rog, un lucru bun, dar într-un naufragiu asta nu slujește decât la prelungirea agoniei.

1932, 1933, 1934, 1935… An de an, în vara boreală, Groenlanda și *Pourquoi Pas?* se revedeau, îşi consolidau prietenia.

Anii se scurgeau, dar de ce să te gândești prea mult la asta? Ca și la noţiunea, atât de subiectivă, a bătrâneţii? Ori de câte ori munţii groenlandezi apăreau în zarea de apus dantelând-o cu o linie de mici coline de marmură albă fericite că există pe lume, inima se simţea tânără. Iată-ne, Scoresby Sund, Angmagssalik, Ţară a lui Blosseville, iată-ne! Ne-am ţinut angajamentul, ţineţi-vi-l și voi.

În anii în care banchiza era groasă, navigaţia printre gheţuri însemna întotdeauna, pentru oameni și navă, o serie de tururi de forţă, o stranie probă de răbdare. Cu deosebire pentru mașină, silită să îndure atâtea zguduiri. Dar mai întâi și-ntâi pentru Charcot, cel care hotăra drumul, cocoţat, fără să facă mofturi, pe crucetă; apoi pentru Chatton, căpitanul de drept de-aci înainte, atent la gesturile și strigătele lui Charcot, veghind la prova și la pupa asupra mateloţilor care respingeau sloiurile, urlând în porta-voce ca să înţeleagă timonierul, manevrând întruna telegraful mașinilor… Nici vorbă de dormit. Abia de îmbucat — câte ceva. Trebuia rezistat. Iar nava silită să fie conștientă de propria-i energie și iscusinţă. Ea nu asculta însă decât de oamenii care nu greșeau faţă de neîntrerupta ei strădanie.

Ar fi greu de explicat celor ce-și trăiesc viaţa pe uscat cât de adâncă și de extraordinară bucurie îl stăpânea pe Charcot în orele de veghe, în subconștient, firește căci ochiul trebuie să rămână treaz, nestânjenit de nimic; bucuria aceasta era legată de subtilul foșnet al mării când rodea sloiurile cu nenumăraţii dinţișori ai valurilor ei. Muzica instrumentală nu-i plăcea, în afară de muzicile militare sau de marile orgi; dar asculta cu patimă toate zgomotele naturii, lucru care jucase desigur un rol în dragostea lui pentru nave. Astfel că la peste șaizeci de ani ai săi, stăpân pe toate experienţele auditive ce i le dăruiseră expediţiile, trăia, fără a-și întrerupe veghea — nici gesturile privind manevrele tribord-babord, mai repede, daţi-i drumul — o bucurie copilărească de care nu se rușina. La început, asta se întâmpla în Antarctica, el asemuise acest resac ușor cu zvonul îndepărtat al unui oraș mare. Astăzi descoperea alte asemănări. Vâsle alunecând plat pe suprafaţa mării; ori valul mărunt stârnit într-un șenal portuar de trecerea unui vas mic și lovind stâlpii de lemn ai unei estacade; sau poate… Comparaţiile se iveau la nesfârșit. Ori poate, de ce nu? muzica destinului. Foșnetul unduitoarelor fuste, model 1900, ale Morţii. Freamătul brăţărilor la osoasele încheieturi ale mâinilor ei… Nu: era o muzică veselă. Talăngile banchizei. Tamtam-ul discret al mării boreale întru poftirea gheţurilor la o serbare. Nu se adunau, oare, gheţurile acestea, ca niște imense turme? Rock de pinguini?

„Fram", cum spusese Nansen. „Înainte" în cunoaşterea frumuseţii lumii/ Mereu, mereu…

Iar clipa de neatenţie a lui Chatton aflat pe puntea de comandă într-o zi din campania 1932 nu avusese importanta pe care dragul profesor Faure, invitatul lui Charcot, i-o acorda. Un cercetător științific urcase lângă Chatton, să privească o hartă. Asta se întâmpla după escala din insulele Feroe. Să-l fi sâcâit cumva pe Chatton prezenţa aceasta? Nu era în firea lui să arunce vorbe de efect. Dar spusese: „Ne îndreptăm spre destinul nostru". Faure, care se găsea acolo, fusese plăcut surprins. Chatton, pașnicul, se exprimase ca un argonaut! Vai; Greșise pesemne cuvântul. În realitate voise să spună: „Ne îndreptăm spre *destinaţie.* De prisos să descifrăm drumul pe hărţi". O butadă de-a lui Chatton.

Atenţie! O vorbire poticnită este revelatoare. Câte nu văzuse Chatton în războiul din ’14 — ‘18. *Pourquoi Pas?* îi asigura cel mai frumos sfârșit de carieră, cu o comandă și ciudate călătorii, dar avea simţul responsabilităţilor sale. Furtunile, asta

se vedea, îl scoteau din fire. Venea din Bretagne. I se întâmpla, fără îndoială, să se gândească la destinul său.

Și-apoi, dacă despicăm firul în patru, de ce pe trunchiul cuvântului „destin" au construit oamenii „destinaţie"? Acesta îşi păstra, fără doar și poate, savoarea plină de neliniște a originii sale. Toate companiile de transport care îl defineau drept „loc spre care te îndrepţi sau îndrepţi un obiect" nu schimbau cu nimic lucrurile. La urma urmei, „destinaţia" era locul la care se ajungea cu învoirea „destinului". Altfel spus, dragă Jean-Baptiste Charcot, orice călătorie pe mare pune problema vieţii — și a morţii.

…Să aruncăm în siajul navei nevinovatele cuvinte ale unui marinar! Și traversând, cu același ochi treaz, gheţurile, să continuăm a ne încânta cu muzica valului. Să ne reamintim că în timp ce căuta trecerea spre nord-vest, Sir James Ross a fost nevoit de mai multe ori să-i pună pe oamenii anume coborâţi pe banchiză să tragă nava la edec.

Iar câţiva marinari rămași la bord cântau la vioară, ca să-și distreze camarazii.

Dacă ar trebui să epilogăm asupra a ceea ce ascund cuvintele, atunci ale lui Charcot nu erau lipsite de miez… La ancorare, când admira ţinutul și când deodată se scandaliza văzându-se singur, striga cu plăcere în careul în care oamenii citeau la căldurică: „Cine vrea să contemple frumuseţile naturii?" Dar la 19 august 1932 dimineaţa, la Scoresby Sund, măreţia peisajului îl emoţionă în așa măsură, încât îi fu cu neputinţă să o mai facă pe glumeţul. Se grăbi să exclame: „Veniţi să admiraţi! Nicicând n-am văzut ceva mai frumos, nici chiar în Antarctica!" Ceva se descătușase în fiinţa lui. Avea șaizeci și cinci de ani — și se găsea în Groenlanda pentru a șasea oară. Își mărturisea, în sfârșit, ceea ce niciodată nu îndrăznise a-și spune, dintr-un tainic scepticism — că lumea arctică nu însemna pentru el o lume polară de ordinul al doilea, bună pentru exploratori de vârstă înaintată, ci o minune a minunilor; la fel de extraordinară ca cea de la capătul celălalt. O descoperise târziu, este adevărat. Și? De ce nu?

În dimineaţa aceea vasul veghea în ceaţă în faţa capului Leslie, exact la capătul lungului și întinsului prim-plan de apă și la gura primei mari ramificaţii. La bord se aflau doi eschimoși ambarcaţi ca ghizi. Cazanele fuseseră ţinute sub presiune, ca să lupte împotriva derivei. Veghea era întreită, din pricina aisbergurilor aflate în preajmă… Iar ceaţa, cu pornirile-i tăcute atât de propriii ei, se depărta, se volatiliza. Și apăru atunci un fantastic lanţ de munţi — nemaivăzuţi sau niciodată văzuţi din unghiul acesta — liber și semeţ ca un animal în revărsatul zorilor, o hulă de ace și dinţi de fierăstrău, lovind cerul precum mareaţ armul, iar mai jos albul vălmășag, sălbatic și pustiu, al gheţurilor sale. Operele acelei forţe imense colcăiau în prim-planuri — aisberguri și iarăși aisberguri, toate într-adevăr diferite și cu toate de o frumuseţe sfâșietoare, insule și statui totodată, Pegași alternând cu Oleroni, Sfincși cu Ibizași, iar Charcot — îl trăsese după el și pe profesorul Faure și-i gusta uluirea — arătа spre uriașa expoziţie a artei cosmice groenlandeze, murmurând: „Golfuleţul Along al Groenlandei". Vorbea după ilustrate și istorisiri. Nu fusese în Extremul Orient. Călătorea acum într-acolo, pe covorul magic al aisbergurilor din

Scoresby Sund.

În timpul zilei se căţără pe pantele abrupte ale capului Leslie, o înălţime de vreo trei sute de metri, cu pete de verdeaţă între surpături. Pe culme se întindea stratul fosilifer care-i aștepta de milioane de ani. Serviţi-vă, dragi prieteni. Și adunaseră cu sacul amoniţi și belemniţi, ca și cum ar fi fost vorba de scoicile sau melcii de pe vreo plajă din Bretania. Când Devaux, venit pentru întâia oară în Groenlanda, strigă: „O sută optzeci!”, toţi se gândiră la fosilele lor, dar era vorba de aisberguri. De-a lungul amplei curburi a fiordului, în direcţia mării, puhoiul lor se vedea mult mai bine de-aici, stupefiante epave căzute din munţi, care se înșiruiau ca, niște trunchiuri de copaci pe un fluviu îngheţat. O sută optzeci? râseră. Asta era cu adevărat treabă de savant, a unuia venit din Pirinei, în stare să stabilească o cifră dintr-un talmeș-balmeș — Devaux trăia în Franţa la observatorul din Pic du Midi, unde elabora studii asupra zăpezii și a gheţii. „Nu am încredere într-o atare exactitate”, reluă Parat, alt nou venit, un maestru în citologie. „Aţi rotunjit probabil o cifră mult mai mare”.

Spontan reuniţi într-un grup, ca și cum nu s-ar fi apărat de o spaimă sacră, ei începură, cu elan copilăresc și de artiști, să găsească asemănări. Un noian de asemănări! Charcot tăcea, dar se bucura la culme pentru ceilalţi. A găsi nume aisbergurilor însemna pentru el un lucru și o bucurie închinate descoperirii. Între asta și menirea lui în lumea australă nu vedea nicio deosebire esenţială. Când, ca întâiul căpitan al istoriei, pătrunzând într-un peisaj, studia istmurile, golfurile, insulele, munţii, înainte de a le da un nume pentru hărţile viitoare… se juca? era un joc? În acest august 1932, în faţa capului Leslie din Scoresby Sund, exista un aisberg care amintea de Acropole, unul de palatul Luvru, altul de castelul Saint-Ange sau de Coliseu. Chiar dacă profesorul Faure nu îndrăzni să exprime tot ce ochii lui reînviau din Franţa meridională — o cetate de-a sarazinilor, Saint-Front din Perigueux, donjonul din Najac, castelul din Castelnau etc. – el sugeră două asemănări care obţinură un succes unanim: aisbergul în formă de broascăţ estoasă, aisbergul în formă de urs alb înhăţat de o morsă. O a treia stârni fluierături admirative. Nimeni nu cunoștea monumentul. Aisberg în formă de piramidă a lui Saqqarah, pe câmpul morţilor din Memfis. Profesorul încercă o mică decepţie. Izbitoare asemănare! S-ar fi zis că Dumnezeu, uluit de opera artiștilor egipteni, căutase la rându-i să o săvârșească în tainiţa Groenlandei.

*

* *

În peisajele acelea, chiar și în miezul ceţurilor, totul se desfășura pe un fond de sihăstrie și imensitate care făcea ca nimic să nu mai fie la fel.

În timpul campaniei din 1932, dimineaţa aceea în care Charcot prinsese Legiunea de onoare pe pieptul unui locotenent de vas de pe *Pollux*… îşi scosese sabia și o baretă de decoraţii. Când rosti formula rituală, avu aerul unui personaj

din picturile lui Rousseau[15]. Nu era un mare războinic. El simboliza omul de la sfârșitul perioadei cuaternare în voinţa-i candidă de a străbate și înţelege lumea.

Fosile de la capul Leslie, voi eraţi memoria unui sol. Iar noi, cei de pe *Pourquoi Pas?,* acumulăm straturi de amintiri.

Care dintre noi l-ar putea da uitării pe *Quest,* vas de două sute tone de vânat foci, care ţâșnise în fiord asemenea unei stafii? Vasul acesta nu se scufundase niciodată, dar Shackelton, tovarășul lui Scott, murise pe el, înainte de război, în Antarctica. Sufletul marinarilor ar vrea ca navele să piară odată cu stăpânii lor… Și se întrebau cu toţii dacă nu cumva căpitanul, un blond solid pe nume Schweldrup, era chiar reîncarnarea lui Shackleton. Programul lansat de el se rezuma în: „A bea și a trăi liber!” Masacra păsările, boii moșeaţi. Capturase un urs alb, pe care-l ţinea în cușcă, pe punte.

De asemenea, care dintre participanţi ar putea uita dejunul oferit de misiunea polară franceză? Li se serviseră acolo, la aproximativ douăzeci și patru de grade longitudine vestică și șaptezeci și trei grade latitudine nordică, caltaboși de Lesneven și languste cu maioneză exact ca la Saint-Guenole, la Plougrescant sau Minihic-sur-Rance. Trebuia să te ciupești, dragii mei, ca să vezi că ești treaz, să nu te crezi în Bretania… Dar nici așa. Aisbergurile refuzau să fie asimilate cu ceva. Iar colo sus, gheţarii în albă cavalcadă.

Dar chiar de nu se găseau în Bretania și erau nevoiţi să fie nemaipomenit de afenţi la aisberguri, niște tăcuţi ce se prefăceau a fi de treabă, în stare să blocheze ieșirea din Scoresby Sund în toiul lui august, nu se simţeau într-o ţară dușmănoasă. O fraternitate maritimă și științifică îi unea pe danezi și groenlandezi.

Recunoscători faţă de Charcot, prietenul lui Ejnar Mikkelsen, pentru fidelitatea sa ca explorator și pentru purtările sale frumoase, ei îi arătau de fiecare dată încredere. Lui și compatrioţilor săi. În călătoria de ducere, *Pourquoi Pas?* avea să încarce, la Akureyri, port principal în nordul Islandei, un hidroavion al marinei daneze (mai puţin aripile pe care le lua *Pollux).* În călătoria de întoarcere avu să repatrieze, în Islanda, o tehniciană daneză, domnișoara Lehmann, venită ca să pună la punct seismograful de la Rosenvinge. Guvernatorul (adică și unicul comerciant, *„Yatou”-ul* din Scoresby Sund) trimite familii de eschimoși să fie vaccinate la bord.

Plecat din provizoria sa instalare în Ellau, la o sută kilometri nord, se prezintă într-o zi, în șuba-i de urs alb, Lauge Koch, acel Lauge Koch din 1926, consacrat apoi explorator, al cărui hidroavion amerizase de curând la două sute metri. S-a invitat la o cină, la care vinișorul profesorului Faure avea să joace un rol mai însemnat decât apa potabilă. Oricum, nu el, Lauge, avea să ia vinul acela drept vin de Bourgogne, cum face Chatton. Bine legat, ca un atlet, ţine să precizeze că nu se teme de nimic, de absolut nimic. Nu știi ce vârstă să-i dai steiului acesta. Dacă

---

[15] Henri Rousseau, supranumit Vameșul (n.t.).

s-ar face glume pe seama faimei sale de om cu temperament, populator al Groenlandei, ar răspunde că un nume ca al lui, asociat cu niște bacili, obligă la a lăsa pretutindeni o urmă a trecerii sale. Pentru moment, cu grijă de miniaturist, pune la punct harta unei regiuni pe care o poate survola ca un uliu. Dorește să dea numele lui Charcot, pe care îl admiră, și pe cele ale întregii lui bande, unor locuri din adâncurile fiordului, lângă *iritandsis.* Încă nu le-a ales. Dar sunt locuri interesante, gheţari, lacuri, creste… Prelungește seara. Discută de-ale zăpezii cu Devaux. Apoi asistă la o dragare. A căzu o ladă în apă, trebuie găsită. Și cu acest prilej, sunt aduse la suprafaţă vieţi marine în mare număr… Admiră. Aricii de mare, crabii cu labe imense, crevetele dolofane cu cuirasă, care, influenţate de diferenţa de presiune, o fac pe fiinţele căzute în letargie. Viermii care se agită și se răsucesc, moluștele poliforme și policrome. O grămadă de lucruri lipicioase, care lasă bale, care strălucesc. Algele lungi, stufoase, care se afundă, unele ca niște bucăţi de pânză, ca niște haine ude, dar mai adineauri ele îşi sumeţeau vertical tijele-truhehiuri — tainică pădure a Groenlandei, plantaţie de palmieri a Scoresby Sund-ului… în laboratoarele lor naturaliștii sau și apucat să claseze și să pună în alcool sau formol tot ce-au găsit, în timp ce puntea continua să freamăte, să răbufnească de un minunat parfum sălbatic. Lauge Koch este mișcat. Are în golful Rosenvinge, în solul eschimoșilor, o căsuţă sau o cabană mare roșie, construită chiar de eh. Se minunează că niște străini îl ajută să savureze și mai bine propria ţară. Cu mâna dreaptă arată spre nord-vest. Spune celor de lângă el, lui Devaux și Charcot, cum că, de vor să recolteze fosile interesante, la capul Leslie sunt „berechet”. Mai mult nu spune; cine are urechi de auzit să audă, iar ei au urechi bune. Astfel că *Pourquoi Pas?* se va grăbi, într-adevăr, spre capul Leslie.

Lauge Koch nu părăsește vasul, decât spre miezul nopţii. Termometrul arată trei grade sub zero. Chiar dacă nu mai este marea lumină a zilei, chiar, dacă un fel de stor albăstrui pare să fie tras pe întinderea cerului, nicio stea nu poate fi deslușită. Nicio insectă, niciun greiere nu tulbură liniștea, iar gigantica prezenţă a munţilor și a aisbergurilor pare să interzică într-adevăr toate desfătările muzicale ale verii. Cu toate acestea, ca și în micul golf Angmagssalik, situat chiar sub Cercul polar, se simte plutind aici visul unei nopţi de vară un sentiment de exaltare și tihnă totodată, din cel pe care. Munţii şi câmpiile europene îl pot izvodi după o zi dogoritoare.

Drach. Un tânăr geograf entuziast, care, încă de dimineaţă. A bătut pantele cu bocancii lui ţintaţi, nu. Se mai îndură să se retragă în cușetă. Liniștea este și. Ea un obiect de studiu, ca o algă sau ca un ţânţar. Se impregnează de ea, ca și cum ar privi la microscop, viscerele unei dorade și înţelege că în aceste clipe, așa-zise libere, primește binecuvântarea întregii meteorologii… Ceea ce nu-l împiedică să dea, peste cinci minute când îl cheamă Parat, o mână de ajutor mateloţilor care împing un sloi. Visul nopţii de vară groenlandeze oferă capcane. Atenţie, navă, nu te lăsa închingată. Un sloi poate servi de reazem altui sloi și încă unuia… Și-anoi chiar unul singur face stricăciuni, dacă te lovești de el cu vântul în snate… Efortul făcut când împingi un scondru, efort transmis de el unei mase de gheată, va

rămâne oricum pentru tânărul bărbat o amintire preţioasă. Acum.se poate duce la culcare. După ce a mai aruncat o ultimă privire admirativă spre aisberguri. Printre care — de asta e sigur — unul seamănă cu un dromader, altul cu o lebădă.

*

* *

Între Groenlanda și Franţa, via Islanda, insulele Feroe sau Scoţia — se iscă, pe drumul de întoarcere, furtuni neașteptate. Nu mereu în același loc, dar există porţiuni mai primejdioase. Chiar dacă nu se poate spune că vremea rea ar fi vreodată necesară, se impune totuși constatarea că ea este inevitabilă. Ceea ce se schimbă este numărul zilelor uricioase, intensitatea vântului care poate trece de la briza cea blândă la uragan.

În 1932, abundenţa și dimensiunile aisbergurilor din Scoresby Sund îl neliniștesc pe Charcot. Falnicii monștri au într-adevăr aerul că ar vrea să se adune la gură, fiordului pentru a constitui un baraj submarin. Atunci, curând după 15 august, el părăsește fiordul. Îi pizmuiește pe oamenii ce fac parte din Misiunea Polară, pentru că Vor hiberna; la rândul lor, ei îl invidiază pe *Pourquoi Pas?* fiindcă se reîntoarce în Franţa… Esenţialul rămâne totuși succesul campaniei. În privinţa aceasta toate părerile concordă: Marinei naţionale și Muzeului îi sunt raportate rezultate strălucite.

Bricul cu trei catarge se strecoară numai bine, înaintând cu toată forţa, între uscat și un uriaș aisberg care ar putea să o ia razna, dar asta ar fi o catastrofă… în careu, în tot timpul dejunului, atmosfera se păstrează euforică. Unul dintre ghizii eschimoși îi dăruise bucătarului vulpea albastra ne care o ucisese; animalul fusese pregătit cu un „sos al casei” și, faţă de acest vânat nou, francezii se instituiră, automat, într-un juriu. Solicitat cu stăruinţă să vorbească primul, Charcot mărturisește că vulpea i s-a părut fadă. Că preferă, nici nu mai încape vorbă, foca… Ceilalţi i se ridică împotrivă. Faure îl califică drept „focoman”. El, dimpreună cu ceilalţi meseni, au făcut astăzi o descoperire culinară: în ce privește gustul, carnea trandafirie a vulpii albastre ţine calea de mijloc între iepurele de casă și iepurele de câmp. Zarvă. Râd cu toţii pentru că, din nou, Chatton i-a mulţumit profesorului Faure pentru vinul de Bourgogne. „Să confunzi soiurile de vinuri, spune Drach căpitanului, este la fel de grav cu a-i da unui avizo denumirea de remorcher”.

Vine rândul pipelor și al ţigărilor. Charcot, învăluit în fumul favoritelor sale *Players,* visează la silueta și glasul dragei sale Meg. Mai sunt trei săptămâni până se vor revedea… Pârâiturile vasului, care acum a început să înainteze, au în ele ceva plăcut. Peste două-trei zile, nu-i așa, dragă *Pourquoi Pas?,* Chatton și cu mine te ducem la Reykjavík. Stăm acolo doar cât să facem plinul cu cărbuni, să-i revedem; pe prieteni, să organizăm ieșirile ştiinţifice prevăzute în program, adică vreo patru, cinci zile; pe urmă pornim spre sud.

O, mare cu mii de înfăţișări, mare unică și diferită, de câte ori nu i-ai auzit pe navigatori înșelându-se în previziunile lor! „Este nevoie de trei zile pentru a străbate distanţa dintre Scoresby Sund și Reykjavík”, îţi spui tu, marinar, și îţi închipui că ai socotit fără zgârcenie, întrucât banchiza nu-i prea groasă. Vânturile te vor dezminţi.

Ele au invitat marea, care le ascultă întotdeauna, să ţi se aşeze de-a curmezişul. Calendarul din careu, ţinut la zi, cu credinţă, indică: data de 20 august. Veţi intra în portul Reykjavík, domnilor și scumpă navă, la 4 septembrie. Prin urmare, peste șaisprezece zile. Pe de o parte trei zile, pe de alta un plus de două săptămâni — este o diferenţă. Care te poate pune pe gânduri…

Sau buimăci… Toată lumea a înţeles. Nava nu traversează o zonă lipsită de vânturi și de altfel preferă să-și folosească mașina, velele îi sunt mai degrabă sprijin. Întârzierea faţă de prevederile șefilor are drept cauză doar furtuna.

Furtuna sau furtunile. O serie de furtuni sau una singură în mai multe episoade… O temă care s-ar putea discuta ani și ani! Oricum, afurisită încercare. Că de spălat ridichea, le-o spală, ce mai!, O călătorie ca asta s-ar putea foarte bine asemăna cu cele despre care Joseph Conrad a spus că rezumau o viaţă întreagă. Omul care le duce la capăt nu mai este cel care le-a început. Pe drumul străbătut el și-a auzit — o dată sau de câte ori! destinul strigând în valuri. Chiar dacă nava lui nu și-a pierdut cumpătul, inima în schimb i s-a zbătut în piept, parcă să-și rupă baierele. Între piele și cămașă, niciun perișor uscat. Ce-i prea mult e prea mult. Căci de câteva ceasuri bune, ceea ce îşi doreau nava și echipajul nu mai era sosirea la destinaţie, cu o întârziere mai mică sau mai mare, ci ajungerea cu orice preţ într-un adăpost oarecare. Nici pretenţie de port nu mai aveau. Ar fi fost de ajuns un golfuleţ nebântuit de vânt, ori vreun intrând abrupt dintr-o faleză ocrotitoare! Orice, numai să scape de marea arată de vânturi.

Adâncă neliniște, zi de zbucium în lupta pentru a trece de Hornul Islandei, de capul său Nord, cu vârful fumegând asemenea unui câmp presărat cu îngrășăminte în faţa unei mări dezlănţuite. Mașina lui *Pourquoi Pas?* gâfâie. Nu se dă bătută, dar e la capătul puterilor; Bastien care o comandă îi vorbește ca unui cal sau ca unui copil. Iar el, Bastien, un bărbat de o sută treizeci de kilograme, care în principiu nu s-a temut niciodată, care a fost creat pentru a trăi bucuriile unei familii și ale unui echipaj, servind parcă de stindard cu glasul său zeflemitor și albastrul costumului său de fochist în care unsoarea și funinginea au năpădit prin toate fibrele, și care miroase a navă, a sudoare și a tutun — el, Bastien, îşi pierde în situaţia asta firea, popularitatea lui se lovește de furia lucrurilor… Haide, păpușică, niţeluș mai iute. Dă-i drumul, drăguţa mea. Ștrengăriţa se străduiește, nu glumă. Se încordează. Ia te uită la tacada ei. E-n regulă, frumoaso. Și nu prea! Afară, tărăboiul s-a înteţit. Haide, îngerașule, ascultă de tataia și dă-i bice! Dar oare tangajul ăsta, tăicuţule, nu ţi l-ai putea înfrâna? Fă-mi, zău așa, plăcerea și mergi mai bine. Vânturile sunt cele care ar trebui convinse, dar cu ele Bastien nu știe să dialogheze. Își scoate șapca slinoasă, îşi vâră în claia de păr roșcat, în care scrâșnesc firimituri de cărbune, o mână lipicioasă și neagră care nu se mai oprește din greblat și îşi constată neputinţa.

De ce nu i s-or fi predat la Școala de mecanici limba vântului de sud-vest și limba vântului de nord-vest? Cinci lecţii i-ar fi fost de ajuns ca să se descurce. De fel din Cotentin, îi curge în vine sânge de viking. Nimeni altul de la bord n-ar mai putea spune același lucru.

Haide pruncușorule, mașinuţa mea, haideţi cazanelor, sunteţi amândouă mândruţele mele… Haideţi voi, patru sute cincizeci de cai, herghelia mea, vă făgăduiesc ovăz din ăl bun englezesc, nu polonez, iepele mele, nu polonez…

Și în timp ce Bastien suferă și pufăie într-ale lui, pe puntea de comandă Charcot, Chatton și Le Cam îşi arată, prin grimase și ridicând din umeri, un trauler islandez care se deșală printre valuri, pliciuie și ploscăie și se afundă, dispare și reţâșnește, dar biruie vântul, strengarul de el, se năpustește într-însul, îl burghiește ca o șurubelniţă și trimite la plimbare talazurile ca pe niște aschii. În timp ce în faţa celor de pe *Pourquoi Pas?* se ridică un zid de beton de care nu trec nici cu un metru, cu toate că le este favorabil curentul de maree. Iar Hornul Islandei nu le trimite nici cea mai slabă încurajare. Navigatorii n-au decât să se descurce!

Imputarea care-i chinuie pe Charcot, pe Chatton și pe Le Cam nu va fi rostită de niciunul, căci tumultul curmă vorbăria, iar acuzările nu au împins niciodată o navă, dar fiecare dintre cei trei bărbaţi le tot plimbă prin gură. Ah, mașina asta pe care birourile nu ne îngăduie să o schimbăm, ce câinoșie pentru noi, ceilalţi, marinarii. Traulerul îşi estompează conturul, acolo în dunga zării, nu.a. Înghiţit de mare, ea a înţeles că-i mai puternic decât vântul. Pe când noi, cu sărmanii noștri patru sute cincizeci de cai putere siliţi să tragă într-un vânt de nord-est de o sută, o sută zece kilometri (și cu răbufniri de o sută cincizeci), n-avem decât să ne punem pofta-n cui. *No paseran!* urlă rafalele.

Charcot îşi aprinde o ţigară la adăpostul reverului bluzonului său de pânză groasă. A văzut el mări și mai rele. Dar ultima este întotdeauna cea mai de temut. Vasul și-a pierdut arterele din tinereţe. Nu a fost niciodată un mare alergător, nici nu a fost lansat ca atare dar odată cu anii, ca și o fiinţă omenească, tot l-a părăsit o anume vioiciune. În orice caz, rămâne solid! Și nu au dreptul să-l lase baltă la Horn-ul Islandei, după ce Horn-ul de la capetele Americii l-a cruţat.

Despovărat de cărbunii pe care-i pierde prin fum în furia sa fără de rost, *Pourquoi Pas?* a intrat într-un tangaj tocmai puternic. Elicea se tot rotește în gol și se ambalează întruna. Ea zguduie coca și mașina. Charcot se gândește la Bastien care probabil că geme. *Pourquoi Pas?,* de asemenea. Iată frumoasele coaste asamblate cu atâta pricepere în șantierul de la Saint-Servan purtând pe ele cifre, litere… Haideţi, păduri natale și trudă muncitorească, să nu ne jucăm cu voi prea mult.

Îi aruncă o privire lui Chatton care dă din cap, iar Le Cam suspină. Chatton strânge în palme coarnele telegrafului de mașini. Comenzile cad în portavoce. Omul de la timonă, dedesubt, le repetă și li se supune precum un școlar. Nava o să vireze de bord, virează de bord… Ciudat bazin pentru manevră. Să se ţină bine toată lumea, și cei din cușete, și ceilalţi. Iar voi, borcane de laborator, cu algele, ţânţarii, pietricelele și firele voastre de mușchi etc… aveţi grijă să nu vă spargeţi. Îi este interzis capului Horn să povestească pescărușilor că a văzut un vas înfricoșat. Să fugi din calea vântului este un act nautic și un șiretlic, nu-i lucru de rușine. Important este să-l execuţi cum trebuie.

Ca o frumoasă doamnă din anul 1900, care-și prinde în mâini și îşi rotește poala

rochiei când ajunge la un râu sau la un prag de casă, *Pourquoi Pas?* virează la stânga. N-au decât să se deschidă sertarele, să cadă hainele pe jos. De parcă marea ar fi fost luată din scurt. Ficţiune, dar simpatică. La pupa și pe dreapta, ca și cum un animal ar fi fost târât prin siajul vasului, apa clocotește mușcată zdravăn de elice. Iar în vânt s-a căscat parcă o gaură. Nava se angajează în ea cu toate i catargele și trece. Este finalul manevrei. Pe dreapta, în sfârșit se vede ţărmul. Înţelepciunea a marcat un punct: o navă, creată ca să înainteze, își croiește drum.

*

* *

O, întoarcerea aceea din 1932! Ca secerătorul care a muncit bine, dar pe care o ploaie torenţială l-a pătruns până la piele pe drumul dintre câmp și fermă.

Dar gata cu asemuirile terestre. Sarea mării le interzice.

Alergând cu vântul din pupa, *Pourquoi Pas?* a dat de refugiul unui golfuleţ. Ancorează la optsprezece metri. Ca un câine sleit de puteri așteaptă. La câteva mile, spre stânga, o lumină strălucește pe coastă. Semn de îmbărbătare sau de primejdie? Pe deasupra falezelor se aude mugetul uraganului. Și când nimeni nu se-așteaptă, nu se gândește la așa ceva, încet, încet o aurcră boreală își așterne luminile rampei și torţele; oricât de vlăguiţi s-ar simţi, toţi ies să o admire, să-i mulţumească firii. Le Cam le întrerupe bucuria cemunicând că ancora se târăște pe fund. Trebuie să plece din nou. Bastien discută cu oamenii de pe puntea de comandă. Poate că după această pauză, mașina își va reveni și cine știe dacă nu cumva vântul… Imaginaţie omenească. De cum se apropie din nou de Horn, nava reîncepe să patineze într-un chip sinistru, să se clatine nebunește, fără să înainteze nici măcar cu un metru. În cele din urmă situaţia devine critică, întrucât rezerva de cărbune scade simţitor. Se ia o hotărâre: o nouă virare de bord și direcţia Akureyri, pe care nici nu se gândeau că o să-l revadă așa de curând; acolo vor face plinul cu cărbuni… Oameni, sunteţi slabi. Neputincioși în a prevedea viitorul. Cei puţin, deschidevise inima întru admiraţie când cerul Islandei, care și-a dezvăluit violenţa, vă va oferi pentru a doua oară o auroră boreală. „Glumiţi", le spun cercetătorii mateloţilor care anunţă fenomenul. „Dar cine și-ar îngădui?" răspund aceștia surâzând. Bombănind sceptic, oamenii ies. Aurora boreală tăcută și firească ca un pește în mare, scaldă într-adevăr noaptea în luminile ei ciudate; albă plantă boreală târâtoare, în mijlocul ierbii. Iar oamenii de știinţă, în pofida dorinţei lor de a dormi, vor discuta ceasuri întregi în careu despre magnetism și vor ieși afară de trei, patru ori ca să privească cerul.

În sfârșit, la 27 august, pe o mare mai blândă, *Pourquoi Pas?,* venind dinspre Akureyri, dublează capul Horn, mult spre larg și se îndreaptă imediat spre sud-est. După ce va dubla capul Latrabjorg, va merge spre sud cu optzeci de mile mai departe. Ca să ajungă la Faxa Floi[16], în adâncul căruia se găsește Reykjavík, nu-i

---

[16] A fost păstrat toponimul islandez. Faxa Floi înseamnă „Golful Calului" (n.a.).

va mai rămâne decât să lase în stânga Breidhafjord și să depășească peninsula Snoffel. Dacă totul merge bine, evitându-se limbile de pământ ce înaintează în mare, nava ar avea nevoie, la viteza de șapte noduri, de vreo patruzeci de ore ca să-și poată încheia parcursul.

…Dar nu totul va merge bine… Vântul a și început să forţeze spre sud-est. Barometrul scade. Cerul și ţărmul arată urât. Charcot și Chatton se tem de o mare înfuriată între capul Latrabjorg și peninsula Snoffel. Cu câteva mile înainte de Latrabjorg, ei duc vasul în micul și adâncul Patreksfjord. Îi dau vremii douăzeci și patru de ore ca să-și revină, apoi pornesc la drum. Ca navigatori prudenţi care evită curenţii și perturbările magnetice, ei dublează tot la mare distanţă capul Latrabjorg. Sărmanii! Calmul acela relativ nu a fost decât o acalmie înainte de o nouă ofensivă a vânturilor, tot din sud-est, care devin mai reci și care încep să urle, vânzolind marea. Alura navei scade la două, trei noduri. Asta nici nu se mai poate numi a te târî — nu mergi, nu navighezi, ci sări, faci salturi. Te afunzi în albul tenebrelor. Charcot, Chatton și Le Cam vor sta pe puntea de comandă toată noaptea, și nici Bastien nu-și va părăsi mașina. Dar iată că în toată harababura și suferinţa aceea *Pourquoi Pas?* reușește să înainteze, nu se știe cum, astfel că la ora opt dimineaţa a și lăsat în stânga peninsula Snoffel. Dacă nu ar fi înnorat, s-ar putea zări fumul coșurilor de la uzina de balene din Hvalsfjord și a marii uzine de pește din Reykjavík. Mai mult de treizeci de mile! Dar barometrul o ia din nou razna. Marea se convulsionează și se pregătește să devină groaznică. Bastien se roagă pentru mașina, pentru elicea lui… Iar *Pourquoi Pas?* se socoate fericit că izbutește să facă stânga-mprejur. Peste zece minute poate că avea să fie prea târziu. Ca un puști care și-a înţeles cutezanţa, ajunge iarăși în Patreksfjord, unde, de altfel, la scurtă vreme după el, vin și pescadoare englezești.

Pentru Bastien nu-i rost de odihnă. Își inspectează mașina și o ţine sub presiune. În caz de ciclon se vor strecura în fundul fiordului… Chatton, Le Cam și Charcot se duc la Vigne, caporalul de marină telegrafist. Culeg informaţii meteorologice de la Reykjavík, Londra și Paris-Turnui Eiffel. Sunt jalnice. „O *depresiune formidabilă venită dinspre insulele Azore,* spune Paris-Turnul Eiffel, *traversează Islanda, înaintând spre nord-est, încet, încet".* Buzele ascultătorilor se strâng într-un dezgust abia vizibil, ca și cum ar fi ascultat o glumă proastă, dar feţele lor sunt verzui. Fiecare știe prea bine ce gândesc toţi trei, ce nu-și vor spune niciodată: am scăpat ieftin. Charcot îşi aprinde a nu știu câta ţigară. Prea puţin adus de spate din pricina oboselii, dar icnind ușor, el se ridică și trece în careu, unde „știinţificii14 — au auzit și ei — se prefac că citesc. Își trece mângâietor mâna peste umărul lui Drach. Va cădea poate pradă înduioșării, dar bucătarul le distrage atenţia: de pe un pescador, prin portavoce, li se propune un troc: pește-rom sau pește-tutun.

— Pentru compatrioţii lui Shakespeare nu poate exista decât un răspuns: Da. Nu-i așa, căpitane? îi declară Charcot lui Chatton.

— Firește. Dar să nu ne lăsăm înșelaţi. Vreau să le văd peștele.

Putem merge cu dumneavoastră? întreabă Drach.

— Bineînţeles.

Şi toţi ştiinţificii merg în urma căpitanului…

Vor sta patru zile la Patreksfjord, dăruindu-şi timpul ştiinţei dar fără să uite că au intrat acolo ca să-treacă *asta.* Şi cum a declarat Paris-Turnul Eiffel, *asta* trece încet… Şovăie între ciclon, uragan, furtună. Cu anume preferinţă pentru ultimul cuvânt. Dar „depresiunea"? Cuvântului îi lipseşte rezonanţa. După o cină cu vinişor de Saint-Emilion, Charcot face totuşi un „curs" despre „depresiunile ciclonice". Nicicând nu va fi avut parte de un public atât de atent, căci afară vântul suflă şi suflă cu putere, minunat, o face pe regele, pe muzicianul, pe monstrul şi toată lumea apreciază contrapunctul cosmic dat cuvântului omenesc. Nu căpitanul Nemo este cel care vorbeşte, ci căpitanul Eol sau comandantul Mare Rea. Lanţurile ancorei scrâşnesc nu fiindcă ar fi neunse, ci pentru că într-adevăr vântul trage şi se învălătucește în ochiurile lor. Clinchetesc inele, şuieră şarturi. Toate vânturile acestea de afară sunt fraţii smintiţi ai celorlalţi smintiţi pe care-i descrie căpitanul Eol, învolburându-se în jurul depresiunilor ciclonice din emisfera nordică, în sensul invers acelor de ceasornici; trecând de la sud-vest la sud, la sud-est, la est, la nord-est, la nord etc. Şi reîncepându-şi hora câtă vreme depresiunea nu-i plină, îngeraşi descumpănitori, făcuţi pentru a scutura cerul.

Barometrul a urcat la 748. Islanda îşi trimite la plimbare uniforma de *boucaille.* Soarele iese din găoacea sa şi se ridică deasupra fiordului, pe un cer boltit şi pur, săgetat de pescăruşi. Încercând totuşi să-şi muşte coada, depresiunea ciclonică se pregătește să viziteze insulele Feroe. *Pourquoi Pas?* ridică ancora. Dar să fie vânturile mai degrabă nişte ranchiunoşi decât nişte sportivi? După ce a fost trecută intrarea cea îngustă, după ce vasul a virat nouăzeci de grade la babord, trei valuri uriaşe, care par să asculte de un consemn, îl înşfacă din tribord şi îi impun trei ruliuri cumplite… Totuşi, mulţumesc. Fiţi sigure, dragi elemente ale naturii care vă numiţi ploi, vânturi, brume şi hule că *Pourquoi Pas?* a înghiţit prea multe în viaţa lui ca să o mai facă pe fanfaronul.

Oare cine o să-l primească pe Charcot la Reykjavík. Lauge Koch. Înnegrit de soare. Dacă a mai făcut cumva copii acolo sus, înseamnă că o să schimbe rasa… Koch a trecut strâmtoarea Danemarcei cu avionul său. Mai puţină vreme decât *Pourquoi Pas?,* dar poate că într-un chip la fel de primejdios a avut de luptat cu vântul. Când a aterizat, nu-i mai rămăseseră decât şase litri de benzină.

*

* *

Toate furtunile, chiar dacă memoria nu le-ar asigura o soartă anume, pot fi găsite în jurnalele de bord, în rapoartele de expediţie. Reajuns în Franţa, Charcot nu se agaţă de imaginile lor… Nu le poate însă evita întotdeauna. Când îl asaltează, noaptea mai ales, reflectează asupra lor. Încearcă să retrăiască, să înţeleagă mai bine, şi în detaliu evenimentele. Dar asta nu este, nu este niciodată rezultatul unui calcul.

Furtunile? Câinoasele furtuni?

La sfârşitul lui 1934 *Pourquoi Pas?* şi Charcot l-au pierdut pe Chatton, dar l-au

câştigat pe Le Conniat. Charcot l-a cântărit pe noul căpitan: un tip închis, prea puţin vorbăreţ, dar voluntar în chiar blândeţea lui și plin de resurse. După un anume timp de tatonare e convins că vor deveni prieteni. Îl simpatizează pe acest omuleţ liniștit, dovadă vie că *Pourquoi Pas?* continuă să merite zelul unui șef, că nu-i nici cizmă, nici sicriu. Deși a avut de-a face cu presiuni măgulitoare, deși comanda unei nave exploratoare (și încă a uneia ca aceasta!) este ameţitoare pentru un om al mării, Le Conniat a efectuat un fel de anchetă înainte de a primi postul. Ba chiar a pus condiţii. Vechimea, slaba putere a mașinii îl nemulţumeau. Cerea o foarte atentă revizie a întregii nave. Are cincizeci şi unu de ani. Înainte de a intra în Marina naţională a navigat în Islanda pe velierele de pescuit oceanic.

A știut îndura și măsura marea aspră, istovitoare, marea care frânge omul. Niciodată nu i-ar veni în gând să spună că iubește marea, nici să-i preamărească nuanţele, muzica: marea înseamnă înainte de toate o forţă, ea îl fascinează. Încă de când s-a născut s-a apucat să o studieze fără să știe. Urcând spre Marele Nord cu cei de pe *Pourquoi Pas?,* el îşi urmează destinul.

…Dar mai degrabă luaţi aminte la ce i se întâmplă noului căpitan în 1935. La întoarcere are de înfruntat o furtună nemaipomenită. Una dintre cele care te-ar putea face să crezi în cruzimea mării. O furtună, ieșită din aceeași uzină sau menajerie a violenţei ca cea din faţa căreia, cu trei ani mai devreme, *Pourquoi Pas?* reușise, să fugă. De data aceea însă nu a fugit, căci e prins în chiar mijlocul ei, ţintuit într-un ciclon, în largul Scoţiei, la fel ca și căpitanul Conrad în taifunul său. A mai cunoscut situaţii tragice, dar aceea le depășea pe toate… Iar astăzi, cu Charcot, el dirijează manevra. Lui îi revine „jocul". Mie, Le Conniat Joseph, fiu deţ aran breton, veteran al pescuitului oceanic. Ciudat joc, cu cărţi deloc catolice, dar îl accept. Marele meu prieten, dominicanul Jospeh Lebret, fostul ofiţer de marină, nu o să aibă de ce să roșească".

Cramponat de copastia punţii de comandă, dar fără să-și piardă nicio clipă sângele rece care trebuie să fie însemnul omului mării și al medicului, Jean-Baptiste Charcot îl supraveghează pe Joseph Le Conniat. L-a văzut la treabă printre gheţuri și în fiorduri și ar trebui să cunoască rezervele de rezistenţă și de îndemânare pe care le tăinuiește acest căpitănaș din Tregor; totuși noul test impus de ocean are un caracter atroce, iar nervozitatea, dacă nu pierderea cumpătului, ar găsi o explicaţie… Ei bine, nimic din toate acestea. Le Conniat este doar puţin mai îmbujorat ca de obicei și fiindcă sarea s-a vârât în sprâncene și bărbie, cere un brici, să se radă. Încolo, nu se vede nimic. Mâna care mută minerul telegrafului de mașini, glasul care împarte ordine omului de la timonă nu tremură și nu se încurcă defel. Formează un tot. Nu tu înjurături, nu tu picior care să bată puntea a poruncă. Cu capul ușor plecat, ca pentru un gol de hockei, omul privește marea. Ochii săi verzi-cenușii, sub pleoapele mari cu gene lungi, sunt la fel de frumoși și de puri ca cei ai unei foci. Străpung mai puţin bine suprafaţa, dar cuprind mai deplin deșănţarea valurilor.

Iar Joseph Le Conniat va salva nava. Vor fi niscaiva stricăciuni, cum să nu fie, dar nu prea serioase. Charcot îşi întocmește raportul. Spune niște lucruri. Și niște

ziare engleze le spun — câteva nave de acolo fuseseră cât pe ce să fie înghiţite de ciclon, iar fericita cutezanţă a lui *Pourquoi Pas?* le-a luat glasul. Jos pălăria, marină franceză. Ministerul de pe strada Royale trăiește emoţia. Îi trimite lui Le Conniat o ditirambică scrisoare de felicitare. Cel în cauză se simte oarecum stânjenit. Asemenea stil nu se folosește oare pentru morţi? Cum va mai putea ascunde soţiei că nava și el au trecut prin clipe grele? Sunt foarte de treabă oamenii aceștia din birouri, dar nu se prea gândesc la toate. Și pe când naviga în Islanda a văzut căpitani săvârșind fapte de curaj, dar nu primeau din Paris niciun petic de hârtie.

*

* *

Nu, furtunile nu trebuie să stânjenească o navă exploratoare în misiunea ei consacrată descoperirilor. Ele fac parte din însăși această misiune. Nu-i de mirare că după campanii, ca de pildă după cea din 1932, în care nava se aflase la neînchipuit de mare cumpănă, cercetătorii cereau în unanimitate lui Charcot — mulţumindu-i în același timp — să-i păstreze pe agenda lui de lucru. Totuși marea nu a dovedit niciun respect faţă de titlurile științifice, iar în timpul furtunilor mulţi au fost aproape bolnavi. Dar lucrul acesta nu atrage după sine dezonoarea. Eschile și Shakespeare au știut ce-i răul de mare, iar Nelson a suferit de el cu siguranţă, stă scris pe toate oceanele, de-a lungul întregii sale cariere navale. Meg, soţia mea dragă, m-a scăpat de asta când, la începuturile căsătoriei noastre, am târât-o după mine direct din Franţa în America de Sud și nu mi-ar sta deloc bine să fac haz pe seama acestui lucru, mai ales că până la urmă a trebuit să și avorteze…

Deși trăiește foarte aproape de ei (în afară de ceasurile de veghe de pe comandă) Charcot nu știe cât de mare este neliniștea ce-i cuprinde pe oamenii misiunii științifice când se iscă furtuni. Mai bine simte el starea de spirit a echipajului, un amestec de mânie și resemnare pe lângă grijile proprii meseriei. În același timp însă nu are habar că, deși științificii cunosc teama aceasta, ea se împletește în ființa lor cu o anume curiozitate profesională. Supunându-se unor legi, furtunile se înfăţișează totuși ca niște enigme. Ca și rezistenţa navei la unele șocuri și efectul manevrelor în care este angajată. Pe diferitele itinerare dintre Groenlanda și Franţa, bricul *Pourquoi Pas?* s-a aflat, fără îndoială, între 1925 și 1935, în situaţii critice; dar nu este foarte lesne de înţeles și de precizat cum anume și de ce s-a știut descurca de fiecare dată… Domnilor științifici, eraţi doar acolo. Aveaţi datele problemei. Căutaţi, c'ăutaţi. Din ce rezultă oare acel *happy-end* ivit după toate necazurile navei, sfârșit fericit pe care inimile noastre îl cereau mării furioase? De unde izvora el şi prin ce anume îl meritam?

Fiecare furtună este o dramă shakespeariană. Încă de la bun început ea pune dilema: „a fi sau a nu fic. În imensele și realele decoruri în care se desfășoară, drama aceasta recurge la miile de artificii de sunet și lumină pe care Shakespeare le-a cerut pe hârtie, căci îi lipseau mijloacele; dar ea dispune astăzi de toate

magaziile lui *Old Sea Theatre*[17]. Să nu spuneţi că-i lipsesc personajele feminine. Femeile se află și ele acolo, în visele bărbaţilor, reale ca și ei, ca și păsările mării și greementele navei, iar bărbaţii le văd și le vorbesc.

Este drept și bine că, la cererea lor, se reîntorc pe *Pourquoi Pas?* cercetătorii care s-au mai bucurat de ospitalitatea lui. Nu numai pentru că aleargă după o documentaţie după un experiment de neînlocuit în disciplinele lor, dar pentru că acolo există, foarte vagă dar totuși foarte puternică, o știinţă a Totului, o știinţă a Fiinţei și a Lumii, care-i întărită și în care vor să înainteze. Iar râul de mare — de ce nu? – face parte din știinţa aceasta. Este un amănunt plicticos ori bizar, care trebuie luat aşa cum se află, odată cu toate celelalte. Studiul nu da la o parte nimic. Altfel cum ar fi putut fi lecuiţi copiii de diareea verde? Oameni serioși se pasionează pentru coproliţi. Fosilele acestea foarte dense și întunecate, conservate ca niște lingouri preţioase prin muzeele de știinţe naturale, nu sunt totuși altceva decât excrementele solide ale unor elefanţi care au trăit cu milioane de ani în urmă… Înfrunţi răul de mare așa cum înfrunţi furtuna și tot ceea ce contribuie la cunoaştere.

În 1936 Drach ar fi vrut să participe la campanie. O treabă urgentă l-a reţinut însă în Franţa. Dar vor fi de faţă Devaux și Parat, care participaseră la călătoriile din 1932, 1933 și 1934 și care au regretat că au lipsit în anul următor. Parat îl trage după el pe discipolul și colaboratorul său, pe tânărul Clovis Jacquiert, fiu entuziast al unui jandarm din Chalon-sur-Saône. Și cum Jacquiert este de aceeași statură ca el, Drach îi împrumută tot echipamentul alpestru. Este și acesta un fel de a-i însoţi pe camarazi!

Mai rămăsese un loc. Nemours-Larronde îşi pune candidatura. Bibliotecar și secretar adjunct la Societatea de geografie unde are de-atâtea ori prilejul să-l întâlnească pe Charcot, formaţia sa de arhivist face din el un cercetător de un fel deosebit. După eleganţă și politeţe ar putea fi taxat drept amator. Iar dacă se parfumează nu o face, ca Charcot, pentru a alunga mirosul de tutun, ci pentru că-i place parfumul. Să nu ne înșelăm; Nemours-Larronde, cu frumosul său nume dublu cerând parcă o particulă, este un om care știe ce vrea. După ce a citit atâtea cărţi ce descriau atâtea peisaje, după ce a dat chiar sfaturi pentru atâtea altele, se simte cuprins de sălbatica nostalgie a peisajului real. Să vadă marea și gheţurile, multă mare și multe gheţuri, că-i vine el de hac oboselii! Să bată mările, ce dracu'! Să le cutreiere fir-ar să fie! Nu lipsa de energie a sudalmelor sale îl făcea să pară mai puţin sincer. La începutul călătoriei, Charcot este sigur că Nemours-Larronde o să stârnească râsete. Este însăși personificarea unui anti-Bastien! Le Conniat nu ya scoate un cuvânt, dar în ochii lui verzi-cenușii de om din Tregor-ul mării o să treacă licărul unei spaime ironice: „Oare ce caută la noi secretarul ăsta de notar, baronul ăsta mititel?" Apoi fraternitatea mării va trece peste toate. Nemours-Larronde o să înfrunte alături de ei o furtună sadea o să vomite precum copilașii, dar, curajos, o

[17] Teatrul Bătrânei Mări (n.a.).

să se arate dârz și o să-și bată joc de propria slăbiciune. Iar lumea de la bord îl va adopta. Ochii lui Le Conniat nu vor mai trăda decât simpatie când se vor opri asupra chipului său de om al uscatului.

Frumoasă echipă.

*

* *

Charcot cunoaşte foarte bine atacurile care-l ţintesc, în pofida renumelui său; ar trebui spus mai degrabă: din cauza renumelui. Suferă. Râde. Oamenii nu pot înţelege. Drept este că, pentru a reuși, îşi înmulţește demersurile, hărţuiește, folosește toate relaţiile, și relaţiile relaţiilor sale, cere onoruri răsunătoare și, la dracu', știe să se descurce în valurile societăţii ca în valurile mării. De altfel nu face decât să urmeze exemplul lui Cristofor Columb. Este domnilor, lupta omului de acţiune împotriva obstacolelor. Slujesc un ideal, nu i-am coborât niciodată pavilionul și nici nu o voi face. Merg înainte.

Aude spunându-se că unii ofiţeri de marină i-ar fi denumit nava iaht, iar campaniile sale — croaziere de plăcere; ridică din umeri. Dacă-i vorba de „plăcere", de ce să se oprească în drum? De ce să nu meargă până la fericire? O fericire intensă, uriașă, o fericire cum ar fi înţeles-o Rabelais scuturând măruntaiele omului și ale cosmosului, iată ce găsește el pe mare. Iar în ce privește „iahtul", veniţi de-l vedeţi după o furtună, chinuit, murdar. Sărmani prieteni, de-a lungul cheiurilor de la Cannes și Nisa pot fi văzute vase care nu ies în larg niciodată și care stau acolo lustruite ca niște bănuţi noi; dar *Pourquoi Pus?* navă exploratoare, nu-și trădează numele. Explorează, merge până în adâncul lucrurilor, este o navă a violenţei acestora. Dacă Charcot ar pune cap la cap toate furtunile încasate, ar putea defila un an și mai bine. A trecut peste ochiul ciclonului. Un singur ochi ca cel al Ciclopului… A înfruntat ochiul acesta de un calm și un verde-albăstrui monstruos. Nu a mâncat pe spatele unei balene, ca sfântul Brandan, dar a stat în picioare pe ochiul ciclonului și a ţinut în mină o luminare aprinsă, cu flacăra dreaptă. Are martori. Faceţi și voi la fel, domnilor zeflemiști.

…Nici în mediul ştiinţific nu lipsesc ponegritorii porniţi să minimalizeze utilitatea misiunilor încredinţate lui *Pourquoi Pas?* Ţţţţ… Ţţţţ…

La finele acelui an 1935, Charcot se simte în drept să dispreţuiască arţagul. Furtuna sălbatică ce l-a întâmpinat pe drumul de întoarcere din Groenlanda l-a tratat ca pe un bărbat în plină putere. Să se spună că nu mai e bun de nimic, că trăiește de pe urma succeselor repurtate la Polul Sud, ăsta nu-i lucru serios. Faptele vorbesc. A relansat în Franţa spiritul de explorare îndepărtată. Foarte bine condusă de Marina naţională și de Muzeu, misiunea polară franceză din 1932 a făcut treabă minunată, vrednică de laudă. Dar fără îndelungata trudă a lui *Pourquoi Pas?* nu s-ar fi instalat niciodată cu autoritate în Scoresby Sund; niciodată nu ar fi putut beneficia de avantajele respective.

Poate că nu ar fi fost creat nicicând cuvântul „Groenlandologie"; s-ar părea că totuși curiozitatea ştiinţifică se învârte, dintr-odată, în jurul noţiunii. Detașaţi de Muzeul Omului care este condus de Paul Rivet și îndrumaţi de Charcot care îi

primește pe *Pourquoi Pas?,* foarte tineri cercetători îşi aleg Groenlanda și groenlandezii drept obiect de studiu: Paul-Émile Victor, doctorul Gessain. Întreprinzători, bine clădiţi, ei folosesc acolo sus metodele practicate de Charcot la Polul Sud, dar pe care doar vârsta îl împiedică să le mai practice. Etnologia, sociologia îi obsedează ca și glaciologia ori cosmografia și înţeleg să-și slujească serios toate specialităţile, evitând să trateze fenomenele doar la suprafaţă. Ca să-i cunoască pe groenlandezi, vor învăţa mai întâi limba. Și, mai ales, vor trăi în maniera groenlandeză… Ei simt că există acolo o cultură originală și foarte frumoasă… Charcot îi invidiază puţin… Nu prea mult. Căci are impresia că se continuă în fiinţa lor, orice-ar face ei. I se pare că slujesc un ideal. Chiar dacă uneori nu-i socotește prea politicoși, doamne, a văzut el altele și mai și. Îi iubește mult. Sunt niște lupi tineri. Lupi groenlandologi. Cărora le-a dat drumul Jean-Baptiste Charcot… Toate acestea au pornit din aprinsele zile ale lui 1925, cerul să le aibă în pază, când spiritul de amabilitate și de hoinăreală l-a dus spre Scoresby Sund.

Capitolul V

Gândindu-se mai bine, la începutul acelei veri a lui 1936, Charcot îşi zicea că lipsa unei banchize de coasta de-a lungul Groenlandei răsăritene — excelentă veste pentru navă — mai mult îl tulbura decât îl înflăcăra.

Dacă informaţiile sosite de acolo de sus erau sută la sută. A exacte, cum se părea tot mai mult, el se gândea cu o satisfacţie nespusa la faptul că și-ar putea definitiva lucrul ia hărţile marine. Până acum crezuse că nu le va putea încheia înainte de moarte. În faţa Tării Brosseville, exista o zona largă, cea care zăgăzuise calea bricului. *La Lilloise* și care se îndărătnicea să rămână albă; an de an marea se preschimba acolo într-o gheată groasă. În sfârșit se ridicau barierele. *Pourquoi Pas?* avea să se învârtă să circule în scârboasa zonă — numai de n-ar fi furtuni ori ceţuri dense — executând toate sondajele necesare.

Charcot simţea că i se confirmă, în mod ciudat, ideea pe care o dezvoltase mereu în rapoartele și în sfaturile „navigatorilor și anume ideea extremei variabili —, stării gheţurilor. Când avea să se reîntâlnească cu Mikkelsen — la Scoresby Sund, probabil — o bună parte a discuţiilor lor avea să fie consacrată, desigur, originalităţii anului 1936. Cei doi prieteni aveau să admire șiretlicurile mamei-natură, aceeași necontenit nouă şi aveau să bea în cinstea ei.

De multă vreme dorea Charcot să scrie un text complet referitor la navigaţia în gheţuri, subiect pe care îl ratase de câteva ori. Îi venea acum să se apuce de el în timpul călătoriei. I se părea paradoxal că a așteptat pentru așa ceva un an fără banchiză de coastă, dar când îţi lipsește o fiinţa, cel mai bun mijloc de a-i recrea prezenţa este să-i scrii. Sau să scrii despre ea, ceea ce înseamnă același lucru.

Și este adevărat că în chiar timpul în care va stabili cote pentru adâncurile marine, cu riguroasă exactitate, în largul Ţarii Blosseville, gheţurile or să-i lipsească. Muzica gheţii ronţăite de val i se cuibărise nostalgic în suflet. Ea ţâșnea la întâmplare dintr-o lectură sau reverie, ba chiar în plină ședinţă la Institut, de ce

nu?… în timp ce spiritul se depărta de cine știe ce comunicare solemnă. În tinereţe avusese obsesia fâșâitului emis de mareea revărsându-se peste pietriș. Avea să moară cu alta — a cântului gheţarilor… Dar ce satisfacţie să o poată evoca, mai întâi, cu ajutorul cuvintelor, în cabina lui de pe *Pourquoi Pas?,* în inima unei nave pe care o destinase scotocirii banchizelor și cu care de-atâtea ori le străpunsese!

*

* *

Pentru moment, informaţiile privind aisbergurile și ceţurile erau cam puţine. De altfel, ceţurile se duc și vin. Trebuia luat seama la un lucru: climatul forma un tot, lipsa gheţurilor se cerea legată de o întreagă serie de fenomene.

Le Conniat era și el de părerea lui Charcot. Nu excludea o înmulţire a aisbergurilor. În principiu, traversarea din Islanda în Groenlanda trebuia să fie rapidă — prea mare bază să nu se pună pe ea. Mai degrabă să se prevadă o prelungire a veghii pe puntea de comandă.

…De altfel în Islanda nu ajungi cu una, cu două! Oare pe drum, vânturile nu vor fi pregătit niscaiva renghiuri urâte? Furtunile nu sunt vaccinuri. O navă nu-i imunizată doar pentru că a încasat un dezgheţ afurisit. Oceanul poate să o repună în aceeași situaţie în numai douăzeci și patru de ore. Iar peste zece luni se poate aștepta și mai mult la așa ceva.

*

* *

Ridicarea ancorei avea să aibă loc la Saint-Servan. În bazinul natal, într-o atmosferă de fericire oficială, cu saluturi și semnale de sirenă, cu toate strigătele de bun rămas, dar și cu tristeţe în suflete. O tristeţe care nu umbrea poezia plecării, făcea corp comun cu ea. O navă nu părăsește cheiul ca un tren peronul. Pare să șovăie, să cugete, dacă nu cumva a uitat ceva sau pe cineva. Este întru totul prezentă la despărţire. Măsoară timpul care trebuie să se scurgă înainte ca aceleași parâme de cânepă și oţel să fie readuse pe uscat și să se încolăcească strâns în inele și în jurul babalelor…

Pe măsură ce ultimele zile se adăugau trecutului aducând tot mai aproape o dată totuși încă neprecisă, Charcot se pomeni stăpânit de o stare proastă. Care se făcea simţită printr-o scârbă — relativă — faţă de tutun. Și prin pierderi de memorie, prin nevoia de a fi singur, prin dureri în partea frunţii și neroade gânduri negre…

Încerca să se scuture de toate. Își spunea că-i un nătărău bătrân. Să mergi în Groenlanda! Ce putea fi mai frumos? O să treacă și prin clipe grele, dar tocmai astea îi plăceau! Le știa de neocolit! Și atunci? Când recele vânt de nord avea să-i bată în faţă, melancolia o să-și ia desigur catrafusele. *Bye, bye.* Și gata cu tristeţea dinainte de întoarcere.

Bebelușul Monicăi, primul ei prunc, cel care avea să-l facă bunic, era așteptat pe curând. Fără îndoială. Vor trece luni și luni până să-l poată admira. Vestea nașterii avea să-l prindă cine știe unde, în Islanda, la Angmagssalik, la Scoresby Sund și nu se va putea bucura pe loc, cu Meg… Necazuri — dar cine nu le are? în felul acesta împărtășea și mai bine soarta oamenilor care aveau încredere în

bătrâna lui navă și a căror viaţă era ţesută, sau avea să fie curând, din toate întâmplările unui cămin… Câte fotografii prin portvizite! Logodnice, mame, neveste, copii, bunici, camarazi, un preot bătrân, un câine, o casă. Și flori uscate, și capete de panglică. Era și el unul dintre cei de pe *Pourquoi Pas?* Putea să vorbească așa cum a făcut-o cu un matelot: „De vreme ce doctorul găsește că poziţia copilului este bună, nu ai de ce te îngrijora. Cunosc clinica. Nevasta o să-ţi fie bine îngrijită acolo"…

Râzi aşadar, Jean-Baptiste Charcot, doar îţi place Rabelais. Vei fi bunic. O să ţii în braţe un mucos de același sânge cu tine. Ca omuleţii aceia pe care-i admiri peespinările femeilor eschimose, mici statui vii, cu șucară tăietură a ochilor în care se oglindește soarele. Nu-ţi pasă de va fi fată sau băiat. O fiinţă mică, oricum, zămislită de un bărbat și o femeie. Pe care o s-o poţi învăţa ce înseamnă marea cu toate făpturile din ea.

O scrisoare de-a lui Mikkelsen fixa întâlnirea în Groenlanda. O alta aducea știrea că Nemours-Larronde cumpărase skiuri şi bocanci de schi, de mare campion. Încă una, că Le Conniat și Bastien examinaseră mașina. În lipsa uneia noi și mai puternice, pe care Marina naţionalăe refuzase şi de data aceasta să le-o acorde, o să poată rezista și asta. O să-și aducă aminte că a fost zglobie în 1908 și ca ilustrul inginer Lauboeuf îi supraveghease fabricarea.

O carte poștală: un fost marinar de pe *Pourquoi Pas?,* aflat în trecere la Treguier, încredinţase pazei sfântului Yves campania din ’26. O să se gândească la prietenii lui în vara aceasta, când ei se vor găsi printre gheţuri.

Un telefon: un prieten din Concarnois se bucura ca tinerelul Jaouen participa la călătorie. Căci era un băiat foarte de ispravă. Ca mus la bordul unui ves de pescuit ton, în timpul sângeroaselor echinocţii din 1932, îşi văzuse tatăl răpit de un talaz. Voise să se arunce în apa după el, ca să-l aducă; cei din jur trebuiseră să-l lege de un catarg. Și avusese îndatorirea să-i ducă mamei vestea… Un suflet generos. Și o fire tenace.

…Nu, nu se putregăiseră toate în Franţa. Mai exista și altceva, neîndoielnic, în afară de evenimentele politice.

Victoria Frontului popular în alegerile din mai 1936, urmată de constituirea unui minister Léon Blum și de un val de greve, de ocupare a uzinelor sau a locurilor de muncă îl tulburase și iritase pe Charcot. Republican de viţă veche, provenit dintr-o familie care îl susţinuse și pe Briand și care îl apărase pe Dreyfus, nu aderase niciodată la un partid politic, chiar când acceptase, pentru a face plăcere unor marinari, să-și pună candidatura la Consiliul general din Ille-et-Vilaine. Fusese ales fără multă pompă, doar pe temeiul unei simple profesiuni de credinţă republicane. Iar când peste patru ani a fost pus în situaţia să opteze pentru un partid, ei bine, nu s-a mai prezentat. Politica nu era treaba lui. Cauza căreia i se dăruia îl acapara cu totul.

Ceea ce îl făcuse să sufere în mai 1936 nu fusese atât șuvoiul acela de revendicări sociale, cât brusca senzaţie de a fi ţinut deoparte. Oricât de mare ar fi fost amploarea explorărilor și a studiilor sale, care priveau globul întreg și toate

științele, descoperise că ele îl izolaseră. Tocmai el, care știa să presimtă stârnirea vântului doar după o ușoară schimbare a culorii mării, după forma excentrică a unui noruleţ, tocmai el nu simţise venind din adâncurile ţării sale chemarea la dreptate. I se dăduse a înţelege că era un mărginit. Un străin în casa lui franceză… Multă vreme, nespus de multă vreme râsese de scurgerea anilor. Proclamase că un om are vârsta arterelor sale și că ale lui erau tinere (în pofida unor accese de tahicardie, nemiloasă sechelă a unui scorbut antarctic). Și iată că dintr-odată, în faţa zarvei, a tonului și a vocabularului articolelor politice, se descoperea a fi dintr-o altă generaţie, rătăcit în puzderia unor probleme necunoscute, și un solitar precum un bătrân aisberg care a defilat prin Faţa Terrei Nova și a trecut în largul Noii Scoţii unde nu-i mai rămâne decât să se topească. Peste treisprezece luni o să fie septuagenar. Înainte, asemenea perspectivă nu-l înfricoșa. Dar domnii aceștia din politică, tare pricepuţi în a micșora durata săptămânii de lucru, aduseseră bătrâneţea mai aproape. Chiar și cifra de șaizeci și noua de ani avea o înfăţișare penibilă. Șasele acela și nouă — care nu era altceva decât un șase răsturnat — se priveau ca doi neghiobi.

*

* *

Dar Charcot nu era omul care să se dea bătut. Își revenise Surâsul lui Meg, sarcina Monicăi, petalele lalelelor și ale trandafirilor, silueta unui eschimos în caiacul său, o pisică spălându-şi lăbuţa, tot ce era frumos rămânea frumos Francul francez avusese clipe de cădere, nu era pentru prima oară. Oricum nu trebuia să adere la politica răului. Articole de genul: *Franţa sub stăpânirea iudeului* îl revoltau. Oare autorii lor nu-și dădeau seama că prin asemenea titluri împingeau Franţa sub Hitler? Chiar dacă nu prevăzuse ce aveau să aducă alegerile franceze d 1936 el cunoștea situaţia politică din diferite ţari străine, era apt să sesizeze repercusiunile internaţionale ale evenimentelor franceze. Și-atunci, gata cu prostule. Neliniște, da; nu însă disperare sau furie.

Suferise o zguduire. Își dădea seama că ea lasa urm. O să vadă el dacă mai târziu vor fi de durată. Oricum cu toată starea — proastă sau nu — trebuia să meargă înainte. Ca şi maşina lui *Pourquoi Pas?* Ca și fluxul marii Cine știe dacă nu cumva, de când există mareele, n-ar vrea și ele să se odihnească puţin, ca muncitorii francezi. Dar nu: pentru ele ora înseamnă — fără abatere — oră.

Se ridică, se ducea la fereastra biroului lui din Neuilly sau de la Passagere și, în timp ce privirile sale căutau afecţiunea vreunui copac sau catifelarea felină a largului mării, *revedea* cu delectare, ca un gurmand meniul, ca un erudit o listă de cărţi, rolurile de echipaj ale lui *Pourquoi Pas?* pentru campania din 1936. Și toate chipurile pe care niște nume i le aduceau în faţă… Erau vreo zece oameni, pe care de fapt nu-i cunoștea, dar spiritul său marin trecea peste această dificultate. Cu ceea ce știa despre ei, cu alura literelor care le alcătuiau numele, i se și păreau cunoscuţi, familiari. *Banda lui Charcot.* Folosită de poliţiști parizieni, cândva, pentru a-i numi pe prietenii săi studenţi, expresia găsea aici o vigoare mult sporită. Nu mai era vorba de scandalagii bulevardieri prea siguri că nu vor fi pedepsiţi, ci de

căutători ai absolutului sau de hoinari peste întinsul oceanului.

Oamenii care alcătuiau misiunea? Patru bărbaţi amabili și sensibili, pasionaţi de descoperiri. Coabitarea aceea nu va ridica deloc probleme, dimpotrivă vor avea de învăţat de la ei. Statul major? Adevăraţi ași, nu altceva, toarte bogaţi sub raport uman și de o netăgăduită conștiinţă profesională. Începând cu Le Conniat și continuând cu Le Guen, neîntrecut maestru manevrier, blând ca o surioară bună; groenlandezii îi admirau sinceritatea chipului mongoloid asemănător cu al lor. Mai era apoi Floury, maistru principal pilot, care făcea oficiul de secund, înzestrat cu o memorie și un fler fără pereche. Și, în sfârșit nemaipomenitul Bastien… Cu niște șefi de „asemenea calitate, materialul și oamenii îşi împlineau cu bucurie îndatorirea. Mașina îşi scotea sufletul, se străduia, dar nu era nefericită. Șapte sute de-am fi, spuneau caii putere, am zbura peste valuri! Dar suntem doar patru sute cincizeci și facem tot atâta treabă. Un singur Bastien există în marina franceză și se găsea pe *Pourquoi Pas?*

Și un singur Le Conniat.

Ager lui privire clin timpul furtunii în largul ocotiei. Nimic de fanfaron în atitudinea lui. Este tipul care știe înfrunta. Tu, marea, eu un om. Charcot nu îndrăznise să-l întrebe dacă-i fusese frică și se felicita pentru asta. Nu trebuia umbrită prin întrebări prostești severitatea simplă a acestui temperament de marinar. Le Conniat simţise foarte bine că Charcot îl înţelege. Simţirile acestea intense nu trebuie explicate. Fraternitatea le unește. *Drikke* dus-ul lui Mikkelsen.

Echipajul lui *Pourquoi Pas?* – nicicând nu va putea fi exprimată duioșia încercată faţă de acest grup de oameni ai mării care, în parte, se schimbau an de an, fără ca tonusul maritim și unitatea spirituala să fie știrbite Un echipaj vrednic de căpeteniile sale. Charcot păstră în auz tonul lui Le Conniat, tonul acesta al unui glas de marinar fericit în meseria lui și datorită meseriei, dar şi camarazilor săi. Se întâmplase cu doar câteva zile în urmă. Fostul comandant al lui Le Conniat în Mediterana, devenit părintele Joseph Lebret, sosise *pe Pourquoi Pas?* pe neașteptate, în veșminte de dominican. Discuţia avusese loc pe puntea de comanda. Fusese făcută o aluzie la echipaj. Atunci Le Conniat îşi dăduse capul pe spate. Era stacojiu. El, om din Tregor, care abţinea să ţipe, de data asta explodase: „Sunt niște lei. Cu toţii sunt niște lei!” Și fiindcă el însuși se mirase de tonul său răstit, clipise. Dar cu glasu-i blând mai subliniase încă o dată: „Sunt niște lei”. Râdea ca și cum pe puntea de la prova ar fi alergat într-adevăr niște lei cu coamă și labe mari. Sau mai degrabă îi revedea pe baietani, cu veșmintele lor impermeabile, scăldaţi de apa valurilor, dând fuga la vele de îndată ce Le Guen le ordona să o facă. Împătimiţi ai unui club de gimnastică. Grija e a nu se lovi nu era rodul fricii. Era doar grija de a-și face bine treaba.

*

* *

Charcot dormea puţin în general și visa mult. Constatarea aceasta îl amuza. Se bucura ca de o dovadă că nici în somn nu-și pierdea timpul. În ceasurile acelea i se limpezeau problemele. Dimineaţa se gândea cu plăcere ia imaginile care îl

vizitaseră pe calea somnului mai încărcate de sensuri decât s-ar fi părut la prima vedere. Se compara cu bătrânii și bătrânele de pe ţărm care urmăresc hotarul atins de mare pe plajă în timpul fluxului… Curenţi ai valului, curenţi ai gândului — același mister".

Pentru ce oare îl visa atât de des, în ultimele săptămâna, pe tatăl său? Să fi fost din cauza indispoziţiei a tristeţii pe care i-o stârnea politica? Nu credea așa ceva… Întrebase întotdeauna ce temeiuri profunde îl hotărâseră pe tatăl său, neliniștit că se simţea bolnav, dar nevrând să-i alarmeze pe cei dragi, să se ducă în Morvan. în toiul verii, la șaizeci și opt de ani. Doi dintre elevii săi îl însoţiseră aproape cu de-a sila. Nu-l putuseră împiedica pe doctorul Jean-Martin Charcot să urce pe căldură, abrupta colină de la Vézelay, ca să viziteze, pe îndelete mănăstirea. Când de fapt era un agnostic. Și când în afară de o anume oboseală care-l urmărea de câteva zile, se temea de o sincopă cardiacă. Iar sincopa aceasta venise, la câteva ceasuri după aceea, în camera de han din preajma lacului Settons, abia dându-i răgazul să-i vestească pe-ai săi… Un sfârșit solitar, neobișnuit, asemănător cu moartea unui animal. Era sfâșietor și măreţ. De ce lacul Settons? De ce Vezelay? Numai Cerul putea ști. Discursurile oficiale și biografiile văzuseră un tâlc în cuvintele pe care Jean-Martin Charcot le-a rostit ieșind din mănăstire; „Ruinele acestea par să spună: Vai de cel care nu crede". Dar insistenţa lor îl irita pe Jean-Baptiste, care nu deslușea în toate acestea decât o frază à la Mac-Mahon, nevrednică de un tată atât de mare ca al său.

Visele în care Jean-Baptiste îl revedea pe Jean-Martin nu revărsau lumină peste sufletul părintelui. Jean-Baptiste nu căuta să cerceteze mai adânc. Se temea să nu descopere cumva că se slujea de tată, spre a se cunoaşte pe sine și limitele rezistenţei sale fizice. Totalul bătăilor hotărâte inimii sale. Un fel de simptom al fricii… La o parte cu asemenea prostii! Dusese o viaţă mult mai aerată decât tatăl său. Amândoi se surmenaseră, dar unul dintre ei într-un fel cu mult mai nesănătos. Și ce dacă cifrele 6 și 9 din 69 de ani se priveau ca două neghioabe… Nu era păcat să trăiască mai mult decât tatăl, de vreme ce ducea o viaţă gândită în același fel. Jean-Baptiste era apt să plece în larg. Și dacă trebuia și oricât ar fi trebuit, avea să se caţere în cuibul de corb.

*
* *

Moartea tatălui avea în ea ceva groenlandez. În taberele de eschimoși, în care fiecare familie alcătuia o masă compactă, bărbaţii care nu mai puteau vâna sau femeile care se simţeau neputincioase înţelegeau uneori că deveneau povară. După ce îndrugau lucruri cam ciudate — oamenii aveau să-i înţeleagă abia după aceea — dispăreau. Nimeni nu avea voie să spună, nici chiar să-i treacă prin gând, că s-ar fi sinucis. Plecau în altă parte. Nimeni nu se ducea să-i caute.

*
* *

Gata cu gândurile mohorâte! Călătoria avea să fie una dintre cele frumoase și mai folositoare. Între *Pourquoi Pas?* și peisaje, pe de o parte și popoarele Marelui

Nord pe de alta exista o prietenie care trebuia întreţinută. Avea să vadă aisbergurile, cabanele de la capul Tobin, cheurile portului Reykjavík, surâsul lui Mikkelsen, ba chiar va fi de faţă și la depresiunile ciclonice. Avea să vadă plăpândele dar tenacele plante boreale din Ţara lui Jameson, sticletele zăpezilor, al cărui ţipăt l-au auzit — a fost reperat cu binoclul, el nu se pricepe să contemple, ţopăie prin pietrăria bazaltică.

Pourquoi Pas? avea să ia cu sine o tonă de jucării, de fleacuri, de bunătăţi.

…Ambarca îndeosebi dragul său echipaj. „Leiie lui Le Conniat. Între cei vechi și cei noi, amalgamarea avea să se facă în patruzeci și opt de ore, cu atât mai ușor cu cât toţi bărbaţii, în afară de trei, erau bretoni. O serie de mostre din Armor, de la Cancale la Moelan, cu un grup mărișor din regiunea Saint-Malo, cu un altul din regiunea Paimpol și cu încă unul din sudul Finisterului. Un singur marinar era din Morbihan. Nimeni nu venea din Loara de Jos. Deloc agresivi bretonii, dar mereu gata să „bretonizeze". Baudet, caporalul telegrafist și Simon, caporalul bucătar — primul de fel din Anglet situat faţă în faţă cu Bayonne, iar al doilea din Bacouel, un sat în Oise, o câmpie în stilul picturii *Foarte plinele ceasuri ale ducelui de Berry* — se contopiseră pentru vecie în viaţa camarazilor lor. Până și Emile Bastien, Bastien cel din Cherbourg, o atât de originală întruchipare a jovialităţii navei și care se afla la cea de a șasea campanie, nu rezistase mai mult. Când se ambarcase pentru întâia oară pe *Pourquoi Pas?* colosul roșcovan experimentase demult intensitatea prezenţei bretone în marina franceză. O saluta. Iar porturile bretone îl răsplăteau celebrându-i statura și buna dispoziţie. La Brest era tot atât de popular ca și când s-ar fi numit Le Gali sau Corolleur. La Saint-Malo, înduioșarea pe care o stârnea în rândurile celor de pe cheuri îi făcuse pe aceștia să creeze pentru el porecla Michon, cuvânt plin de o bogată simpatie, subtilă combinaţie dintre Milo, jimblă și sân…

Afurisiţi bretoni! Și Charcot se vânturase prin Bretania. După ce-i iubise peisajele, îi ceruse vapoarele, apoi oameni cu care să le umple. Dacă ar fi trebuit să se definească în raport cu Franţa, nu s-ar mai fi dus deloc cu gândul la Neuilly-sur-Seine, nici la Bourgogne, s-ar fi proclamat breton.

În suma grijilor din ultimele nopţi premergătoare plecării, în care se făcea simţit un fel de trac asemănător celui din preajma examenelor, sentimentul acesta de a adera cu trup și suflet la o regiune însemna o forţă. În chiar clipa în care bărbatul Charcot îşi părăsea familia el nu pleca singur, ci se contopea în fiinţa unui trib. Rafalele vântului în crengile de pin, ticăitul picăturilor de ploaie pe acoperișurile de șindrilă și strigătele în curbe lungi ale cucuvelelor erau de obârșie celtă și îl înconjurau ca o afecţiune.

15 iulie 1936. Charcot venise pe lume de șaizeci și nouă de ani. Aniversarea navei, douăzeci și opt de ani, cădea peste cinci zile, dar ambele sărbătoriri se logodeau sub binecuvântarea lui 14 iulie, care punea totul în mișcare. „De ziua nașterii mele s-au tras focuri de artificii", glumea Charcot de obicei. De data aceasta a uitat să mai spună gluma. Politica încurca lucrurile. Bucuria de la Saint-Malo, tradiţională pentru o zi de 14 iulie, avea un caracter factice în momentul în care patriotismul guvernului sta să se prăbușească. Cel puţin la bordul lui *Pourquoi Pas?*

lucrurile îşi urmau calea firească. Oamenii se întorceau într-o atmosferă de calde regăsiri, de început de an școlar. Sosirea lui Nemours-Larronde, într-o mașină condusă de un șofer, era ca o făgăduială respectată. Mai mult chiar, de vreme ce descărcase câteva lăzi cu sticle dintr-o șampanie de soi ales. Căţeaua Bobette, care se afla într-o anume stare, se tot târa pe punte, cerșind o mângâiere, înduioșându-i pe toţi. Așadar, nebunatico, nu ţi-a fost frică de lup? Nu-i prea simplu, progeniturile tale o să sugă aisberguri! Dar nu-ţi face griji, frumoaso, o să avem noi grijă de ei. O să ai toţi nașii pe care ţi-i vei dori… în pupilele întunecate și obosite ale animalului fiecare citea un licăr de recunoștinţă ce-i era dăruit.

Mame, neveste, surori și logodnice veneau să vadă cum se instalase un marinar de pe *Pourquoi Pas?.* Unele cam strângeau din buze. Altele râdeau întruna. Altora le era teamă. Mai erau și unele care se ţineau să nu plângă. Totuși cam mic spaţiul ăsta ca să trăiești! Și nu era cu mult prea ridicat deasupra mării! Dar cum faceţi când vreţi să vă spălaţi? Bărbaţii dădeau lămuriri. Îi prezentau pe camarazi. Vorbele erau când de hăis, când de cca. Iar trupul — măsurat. Niciodată cuvintele nu conturează lucruri mari. Pe frunţi apăreau cute, ochii priveau în altă parte. Deși se simţeau fericiţi. Grupurile sfârșeau prin a se aduna ori reîntoarce la placa prinsă pe peretele dunetei. Contemplau în tăcere efigia vasului, aurora boreală chineză, căderea zăpezii. Nimeni nu-și dădea seama de rolul exact pe care îl juca *Pourquoi Pas?,* navă militară care semăna cu una de pescuit. Dar cu toţii o venerau din oficiu și îi admiteau misterul.

Dacă Charcot se afla cumva pe acolo, vizitatorii se îmbulzeau, pentru ca cel puţin să-l zărească. Pe fiul acela al unui medic vestit, care și el ar fi trebuit să ajungă un medic cu faimă… Dar nu, căutase valurile și gheţarii. Și cum era îndărătnic cât doi, căpătase nava cu care să plece. Și îl dusese la capătul pământului, într-un ţinut unde nu crește nimic, unde nimeni nu poate trăi… Acolo, pe puntea de comandă, lângă Le Conniat, este el. Alaltăieri apăruse fotografia lui în ziar. Pare cam bătrân. Dar cu toţii îl simt vânjos. Bun ca pâinea caldă. Ai văzut cum s-a uitat la marinar?

În jurul arboradei pescărușii din Saint-Servan desenau rotocoalele unei bucurii tăcute. Câţiva se odihneau pe vergi. Sau umblau pe punte fără ca Bobette, blazată de comportamentul lor, să latre după ei. Nici marinarii nu-și manifestau vreo nemulţumire, îşi vedeau de treburi sau de timpul liber. Dar camaraderia asta le ungea sufletul. Pescărușii nu veneau aici să prade. *Pourquoi Pas?* nu arunca resturile de la bucătărie în bazin. Era, pur și simplu, un vas care mirosea a mare sălbatică, a alge mari de fiord, a moruă din Reykjavík, a soare de la miezul nopţii. Și-apoi semăna cu o pasăre care și-a strâns aripile.

*

* *

De ziua sa, Charcot primise de la oamenii de pe navă o hortensie mare, albastră. Știau că hortensia era una dintre florile lui favorite, una dintre cele pentru care felicita cu mare vervă solul și climatul breton. Se hotărî să o ia cu sine. Pe *Pourquoi Pas?* ea avea să însemne încă o făptură vie. Pe care nu aveau să o treacă în rolurile navei, ceea ce nu avea să se întâmple nici cu puii Bobettei după

ce-i va fi fătat, pur și simplu pentru că vasul era puţintel pirat. Floarea, și ea, respira. Se hrănea. Sorbea lumină. Dezvăluia sensul acestei frumuseţi care o făcea pe Meg să picteze peisaje, iar pe bărbaţii denumiţi marinari să cutreiere marea nemărginită…

— Va să zică vă întoarceţi pe 15, 20 septembrie?

— Întreabă-l pe Le Conniat sau pe Charcot.

— Se pare că nici ei nu știu prea bine.

— Atunci nici eu.

— Unii zic că pe 1 octombrie. Și că nu v-aţi reîntoarce aici, ci în Le Havre.

— Întotdeauna se găsesc unii care știu mai bine decât toată lumea când nu-i nimic de știut!

— Și alţii care nu vor să spună nimic!

— Ei bine, eu îţi pot spune că plec cu dorinţa de a te revedea.

— Asta, cel puţin, e drăguţ din partea ta.

— Poate crezi, cumva, că nu suntem drăguţi cei de pe *Pourquoi Pas?…*

Un lampion rupt și aruncat într-o băltoacă fu înșfăcat de mătura unui slujbaș municipal și împins cu îndemânare spre alte *gunoaie.* Catedrala din Saint-Malo bătu ora unsprezece. În atâtea veacuri, oare câte să fi fost plecările de-aici? O femeie care îşi plimba micuţul într-un landou vechi, de-al cărui mâner, în dreapta atârna o plasă cu provizii (lapte, pâine, sticlă cu cidru) se opri și privi nava, așa, din principiu. Se întorsese cu nouăzeci de grade, ca s-o vadă bine, iar cu mâna stângă imprima landoului ușorul du-te-vino menit să aducă tihnă adormitului. Văzduhul mirosea a sare și lemn. Un ștrengar pescuia cu o sfoară peștișori minusculi. Un goeland, ale cărui labe galbene se anchilozau pe o babă neagră ca smoala, îşi scuturã aripile albe. Se ghemui. Dădea impresia că ar fi gata să cadă. Apoi zvâcni foarte sus, foarte alb, fără un ţipăt. Ca să-și ocupe locul în rotirea tribală care se mișca în sensul invers acelor unui ceasornic, ca vârtejul ciclonic, în largul arboradei lui *Pourquoi Pas?*

Antract

În spatele cortinei, mașiniștii pregătesc decorurile Groenlandei și Islandei…

O treabă care nu trebuie dată peste cap. I se cuvine un timp anume…

Asta-i viaţa! O dramă vine de departe… Ascultaţi: Nava scârţâie și gâfâie. O furtună încă neconsumată o întâmpinase la intrarea-ieșire a Manecii. Își spunea cuvântul în manevrele și în emoţia plecării. În caz că și-ar fi pierdut memoria în spatele porturilor unde se hiberna și se făcea rearmarea… Ca și sutele și sutele de veliere bretone și normande care scriseseră în valuri, într-un secol, pescuitul oceanic de pe lângă Islanda (fie binecuvântat!) a găsit greu și cu ciudă capul Lizard, înainte de Land's End, dar cât s-a trudit să-l depășească! Vânturile nu erau lucru de șagă. Rafalele lor îndrugau istorisiri despre naufragii. Charcot, Le Conniat, Le Guen, Floury au renunţat la somn! Grea poveste pentru familiile rămase pe uscat: niciun răgaz ca să-și curme tristeţea. Furtuna care se dezlănţuia în apele din

apropiere şi-o închipuiau, desigur, chiar mai sinistră decât era cu adevărat.

…Simplu început al bucuriilor! Vânturile și mările și-au trecut cuvântul de ordine de-a lungul drumului. Își execută punct cu punct programul de vijelii și furtuni interes a long way to Scoresby Sund, Gentleman.[18]

*

* *

Charcot veghează la menţinerea bunei dispoziţii. Chiar dacă înainte dee plecare a fost mai neliniștit, odată imregăsit stăpânirea de sine. Până într-atât, încât Le Conniat, al cărui nemaipomenit sânge rece îl admira și căruia evită să-i sugereze cum să execute unele manevre, l-ar dori uneori mai puţin discret. Tăcerea lor, a unuia faţă de celălalt, în zgomotoasa violenţă a vântului și a mării, este frumoasă. Ea inspiră încredere unui echipaj care nu simte niciodată vreo ruptură în unitatea de comandă. Totuși, nu ar fi oare cu putinţă — de vreme ce în clipele grele cei doi bărbaţi se află alături, aproape neîncetat, pe comandă — ca bătrânul să-i arate tânărului, printr-un semn oarecare, să zicem o dată pe oră, încuviinţare ori mirare? Mă rog. Un tovarăș vorbăreţ, care să dea întruna sfaturi ar fi, oricum, lucru neplăcut. Autoritatea creează o anume solitudine, ca lumina serii umbra Un bărbat nu-i niciodată prea sigur de puterea lui, trebuie să şi-o alimenteze, fără întrerupere, prin el însuși. În cabina lui, Le Conniat a vârât sub cheie scrisoarea de la șefii cei mari. Îi descoperă utilitatea. Poate înţelege cu certitudine stima pe care i-o poartă Charcot, deoarece respectivele felicitări au avut ecou direct la rapoartele sale. Buimăcit de vânturile din prova, primejduit în hula cea mare de vânturile din pupa care nu-l prind exact în axă, apoi dintr-odată ţinut locului de zidul ceţii, albul și în același timp greoiul triarbor este stânjenit chiar de ceea ce ar trebui să-l împingă, și care devine o pidică în elanul său — o, vergi! O arboradă, înainte! De voie, de nevoie.

În fiecare seară Charcot îl culcă pe Jeannot Iepurele, în fiecare dimineaţă îl scoală și-l îmbracă în haine de zi. Marinarii cei noi, pe care obiceiul acesta i-ar fi putut mira, nu au avut când să o facă, întrucât cei vechi l-au dădăcit și lămurit imediat. Fiecare navă are ale ei; e ca şi cum te-ai întreba de ce are un nume. Altfel, nu ar merita decât un număr, ca un bordel de mâna a treia. Mai bine să te joci cu un iepure decât cu care de asalt ca Hitler şi Mussolini!… Furtunile și înspumegatele valuri încheie demonstraţia. A fi marinar nu înseamnă numai a te căţăra pe catarg fără să cazi, ci să și asimilezi ciudăţeniile bătrânei marine luându-le drept firești; să te obișnuiești și să cooperezi cu șobolanii, cu gândacii, cu originalităţile temperamentale. Începe prin a te privi pe tine însuţi, băiete! După ce vei fi dat un ocol propriei tale persoane, fără să ţi se pară a fi descoperit ceva ciudat, o să poţi vorbi. Te-am auzit, în timp ce discutai cu un camarad, zicând „grasul Bastien”. Dar, te întreb, oare în familia ta nu-i plesnesc nici unui bărbat nădragii când se-așaza?

---

[18] Lung e drumul pînă la Scoresby Sund (engl.).

Dacă vrei ca un compresor sau un piston să-ţi dea ascultare, nu-ţi doresc să semeni cu Charles Boyer sau cu Jean-Pierre Aumont.

În fiecare dimineaţă pământul ortensiei îşi primește raţia de apă. Dolofane ca niște fructe, strânse ca pumnii, inflorescenţele hortensiei îşi desfășoară frumosul alb-albastru asemănător cochiliilor de scoici cu care sute de maree s-aii jucat pe plajă. Vor avea ce povesti florile acestea la întoarcere! Bibelourile vor fi uluite! Ce zici, comandante, când în Groenlanda eschimoșii vor urca la bord, o să le arăţi ortensia, nu-i așa? O să-i intereseze mai mult decât dicţionarele tale… Și, fiindcă veni vorba, să verificăm cum, e fixată. Sunt drăgălașe ghivecele astea, practice; dar deloc trainice.

…Bobette, care de patruzeci și opt de ore abia mai avea putere să se târască, fără să se poticnească din pricina ruliurilor, cu ochii ruşinaţi, urâtă ca o navă nereușită, s-a eliberat de povara-i vâscoasă. O naștere ca de prinţesă. Personalul medical nu i-a lipsit, cu toate că marea era furioasă. Marinarii râdeau cu lacrimi sau plângeau râzând, când se uitau la căţelușii care se împleticeau și chiţăiau ca șoarecii, la fiecare zguduitură provocată de hulă. Căutând apoi, orbecăind precum cârtiţele, drumul spre mamele… O atmosferă de Crăciun.

Charcot, deloc mai puţin vesel din toată banda, i-a încredinţat lui Vigne trimiterea unei telegrame Monicăi. Înainte de plecare ea îl rugase: „Ţine-mă la curent”. Acum i se supunea! Lăuda curajul Bobettei. Enumera puii: căţeii, căţelușele. Și încheia: „Fă și tu tot atâţia…” Gluma lui a fost salutată de către echipaj ca o măreaţă faptă colectivă. Nu se înșela. Charcot era sigur că, de îndată ce vestea va sosi, Meg avea să scrie tuturor familiilor celorlalţi marinari de pe vas. Fără să redea întru totul telegrama, ea avea să le aducă la cunoștinţă evenimentul. Dacă nava, în ciuda timpului urât, se gândise să trimită uscatului asemenea veste, însemna că la bord totul mergea bine. Iar Monique, dându-și seama de situaţie, avea să-i telegrafieze și ea tatălui: „O să mă mulţumesc cu unul” — mesaj menit să aibă același succes ca și neruşinarea paternă.

Un om de pe Pourquoi Pas?, *caporalul timonier François Le Person, fusese cât pe ce să compromită plecarea. Lipsise de la manevra de plecare, fuseseră nevoiţi să ridice ancora, după încă un șuierat de sirenă, căci mareea comanda. Le Conniat nu mai putea să aștepte. Pe cheu, oficialităţile și familiile începuseră să fie îngrijorate, căci există scene în viaţa unui vas care nu trebuie redate. Fără un caporal timonier călătoria nu era compromisă — mai mult se slujeau de mașină decât de vele! – dar fiecare se simţea atins. Tot făcând sau observând manevrele, sau răspunzând saluturilor trimise de pe uscat, oamenii se gândeau fără să vrea la o nenorocire, chiar dacă nu credeau neapărat în așa ceva. Prietenii intimi ai lui Le Person — Francis Brochu și Jean Billy, caporalul electrician — nu puteau sau nu voiau să le spună că nevasta lui François tocmai născuse… în rada larg deschisă vânturilor și mării, în timp ce nava trecea prin șenale cu jumătate viteză, o șalupă cu motor a ţâșnit dinspre sud. La prova, un exaltat cu guler albastru şi pompon roșu dădea din braţe. Era François! Le Conniat și Charcot s-au privit clătinând din cap. Le Guen s-a repezit să-l ajute pe vinovat să urce la bord și să-l săpunească… Mai*

târziu a raportat. Se adresa în același timp lui Le Conniat și lui Charcot. Nu cutezase să le spună că François îl ocărise, că ocărise marina. Trebuia înţeles băiatul ăsta de douăzeci și patru de ani. Nevasta nu se simţise prea bine, nașterea a durat mult și a fost anevoioasă, și e greu să pleci departe, fără să știi tot ce-o să se mai întâmple.

La Conniat și Charcot îşi întorseseră privirile spre larg. Spre rotocoalele descrise de un cârd de goelanzi. Pe un iaht, care apărea ca un fiu sau un nepot al navei exploratoare, cineva fotografia. Cum era mai bine, să-i surâzi sau să-i destăinui tristeţea din sufletul tău? Oare luci a pentru vreo gazetă citită de familii sau pentru arhivele proprii? Inc'h Allah*… La tribord se profilează insuliţa Grand-Bé. Peste zece minute se va putea vedea mormântul lui Chateaubriand.*

— Ce fac? îndrăzni Le Guen. Să inaugurez caietul de pedepsei Oare…

Lui Le Conniat îi apărură în faţa ochilor chipurile celor trei copii ai săi. Trase aer în piept.

— O să faci ce crezi că trebuie, Charles; dar dacă aş fi în locul tău, aș economisi creioanele de la bord. Oare poţi pedepsi un om fiindcă-și iubește nevasta?

Oftând ușurat, Le Guen îşi aprinse o ţigară. Mai adineauri, François nu se mai putuse stăpâni. Băgase în aceeași oală nave, amirali, maiștri de echipaj. N-aveau alt rost pe lume decât să-i facă omului zile fripte! O să le dea pe toate cât colo! în Scoţia n-o să-l mai bată nimeni la cap, n-o să-i mai spună nimeni să n-o facă pe neghiobul, așa că…

Oricum, de-aici și până în Scoţia șeful de echipaj îşi făgăduia să fie cu ochii în patru. Îl socotea pe François, în pofida firii sale aprinse, drept un blând… Un blând care, bineînţeles, putea face o prostie.

Uraganul de la ieșirea din Marea Mânecii era tot uragan când bucătarul — Charcot îl întrebase dacă treaba „merge" — strigă în tot tărăboiul acela:

— În ce mă privește, treaba merge. Dar cu Le Person nu prea…

— E bolnav?

Bucătarul se lovi cu palma peste frunte.

— Bolnav, dacă vreţi! Duce grija nevestei.

— Spune-i maistrului Le Guen să-l trimită la mine.

Charcot îl primi pe caporal în cabina sa. Neras, galben ca ceara, cu privirile pierdute-n gol, duhnind a tutun și sudoare, Le Person refuza să vorbească. Își dădu drumul abia când Charcot îi puse o mână pe umăr:

— Nevastă-mea, da. Mă tem pentru ea. Aţi fost doctor, domnule comandant, așa că… dac-aţi fi văzut-o. Şi-apoi oamenii ăștia care nu vor să-ţi spună nimic. A mai pierdut sânge? Nu vă neliniștiţi, o îngrijim noi. Sunt totuși bărbatul ei! Știu prea bine, prietene dragă, și-ţi repet: nu fi îngrijorat… Nu fi îngrijorat, nu fi îngrijorat, ușor de spus! Eram așa de mulţumiţi înainte, și-apoi bebelușul e tare voinic, asta de altfel a și vlăguit-o… Iar dacă acum s-ar întâmpla ceva, sunt sigur că nimeni nu mi-ar spune nimic. Spre binele meu, ar zice toţi. Bietul François e acolo departe, ce rost are să-i dăm o lovitură, nu asta i-ar reda-o…

— Haide, haide, nu mai vorbi prostii!

— Ba vorbesc. Ştiţi foarte bine că așa este! Doar aţi fost doctor!

— Ei bine, spune-mi numele medicului și adresa clinicii.

După ce Charcot îşi notă aceste date, mai stătu că te va clipe cu vizitatorul său, sfătuindu-l să se destăinuia lui Pochic, lui Billy și lui Brochu, apoi îi spuse să plece și îl căută pe Jean Vigne… îl cunoștea pe mamoș, dar tăcuse. A doua zi primise răspuns la telegramă. În cinstea veștilor pe care avea să i le dea lui Le Person, putea să bea cu el un pahar de Madera… Doamna este în afara pericolului, va părăsi clinica în mai puţin de o săptămână. Pruncul e sănătos tun. Amândoi îi trimit tatălui o sărutare. Și în plus, strângerea de mână a doctorului.

Le Person era roșu ca focul. Sufla ca o focă. Bău în mare grabă și o șterse. De mulţumit avea să mulţumească altă dată. Prea se temuse tare că va plânge în faţa comandantului Charcot.

Nu el avea să-și bată joc vreodată de ceremonia culcării lui Jeannot Iepurele.

Bricul triarbor se răsuci în scobitura unei hule. Se auzi ceva ca un suspin. Ca acel glas al mării care avea să lipsească anul acesta din faţa Groenlandei, întrucât apele nu voiseră să atingă temperatura de îngheţ… Dar până acolo mai era! Charcot se ridică, schiţă două mișcări de gimnastică sprijinindu-se de perete, îi făcu lui Jeannot Iepurele cu ochiul, revăzu în gând aisbergurile insulei Petermann și părul lui Meg, sarcina Monicăi și se îndreptă spre Le Conniat-tăcutul, spre puntea aceea de comandă plasată ca o lojă de teatru în faţa căreia evolua corpul de balet al valurilor…

În careu, pe un colţ al vechii mese lustruite care nu se clătina la nicio zguduire, geofizicianul Devaux și fiziologul Parat jucau șah. Piesele, care păreau încrustate în pătratele micuţei table, erau minuscule, dar adversarii se concentrau, uitând de vremea urâtă, de parcă în joc ar fi fost soarta unui imperiu. Cufundat într-un manual de meteorologie, care probabil că nu mai era chiar la zi, Nemours-Larronde repeta cu glas scăzut, ca un copil lecţia, caracteristicile norilor nimbus, cirrus, cumulostratus. Jacquiert era desigur la mașină. Îl admira pe Bastien… Charcot aprinse un chibrit, doar așa, de plăcere și când arse până la capăt îl aruncă într-o scrumieră. Un talaz se sparse la prova. Un catarg scârţâi. Refrenul velelor inferioare se intensifica, o briză înfrunta marea. Un jucător de șah îşi înălţa capul, dar cugeta la o combinaţie… Nu observă zâmbetul lui Charcot. În depărtare, un marinar fluiera. Apoi, râsete. Coca tremura ca un înotător căruia îi este frig, o rafală rebelă urla. Să navighezi mereu, Magellan. Blosseville. Conrad. Nemo. Ulysse… Marele pavoaz al unui curcubeu tăia zarea de culoarea funinginii. John Ross. Dumont d'Urville. Cabon îi arăta lui Bougeard, spre vest, giumbușlucurile fără noimă ale marsuinilor și puilor acestora. Marea. Mereu, mereu marea.

*

* *

Să lăsăm nava să-și croiască drum peste întinsul învolburat și peste gropile unei mări care va șterge foarte curând urmele trecerii sale. Să urmărim, orice-ar fi, destinul care, pentru moment, o poartă spre Nord… Sunt, la bord, patruzeci și unu de oameni: un stat major, un echipaj, o misiune științifică. Aproape jumătate

călătorește astfel pentru prima oară. Dar cu toţii formează un întreg sudat, i-ar durea ideea să se împartă în mai vechi și mai noi, în savanţi și marinari, în oameni și navă. Pourquoi Pas? ° *singură fiinţă. Văzută astfel de ochii puilor de mar suini.*

PARTEA A DOUA

Ejnar Mikkelsen, cu cascheta sa de postav albastră îndesată pe cap, cu o scurtă vătuită cu guler de blană îmbrăcată peste tricoul de lână groasă, cu pantalonii vârâţi în cizmele-i din piele de focă ce-i acopereau până la jumătate pulpele, se află acolo, personaj parcă uitat de toţi, umbră sau părere într-un peisaj care, la nivelul mării, de o jumătate de oră încoace nu a încetat să se rezume la un perete de ceaţă cenușiu și tulbure, vag-lipicios, vag-fremătător; dar ceva mai sus, uneori, ghemele de pâclă se destramă, un pumn de raze caută să se strecoare, este soarele care vrea să-și foreze un spaţiu pentru respiraţie sau este fiordul, și zărești, fără să-ţi prea vină a crede ochilor, o frântură de catarg, curbura unui șart ori, misterios ca o semilună într-un cer albastru, un mugure ascuţit, pesemne creasta unui munte…

Baia de ancorare din Rosenvinge în luna august.

Termometrul de pe punte arată două grade peste zero… Omul regretă că s-a uitat. Dacă n-ar fi văzut cifra aceasta, nu i-ar fi fost frig. Cu mâinile înmănușate, care cu o clipă mai înainte se prindeau comod de balustradă, se pălmuiește destul de tare și alternat pe sub braţe și peste umeri.

A apărut o formă venind de la pupa. Trebuie să se știe că este o femeie. Încotoșmănată în vreo doi, trei pantaloni și tot atâtea veste și cu faţa vârâtă, ca un aviator sau un automobilist de pe la 1900, într-o căciulă cu bărbie… Privită de-aproape i se vede pudra, rujul, cârlionţul unei bucle albe, i se simte parfumul subtil… Este Helena. Văduvă a unui amiral, are șaizeci și nouă de ani. Mereu creează în jur teama că-și va frânge un picior în timpul ruliului sau că o să cadă în mare, dar până la urmă rezistă foarte bine. Mikkelsen se felicită că Helena a întovărășit-o pe soţia lui. În vastele peisaje groenlandeze nu strică puţin circ. Charcot — are exact vârsta Hellenei — o va găsi simpatică, asta-i sigur. Dacă ceaţa se risipește cumva și dacă aisbergurile vor contempla scena, o vor lua razna de uluire… Dar ce tot spun? Nu săruţi o mână înmănușată. Prezentarea va trebui să aibă loc în careu. Aisbergurile o vor pierde, dar…

— … Vasăzică; domnule guvernator general, prietenii dumitale, francezii, se lasă aşteptaţi!

— E-adevărat, Helena. După cele trei schimburi de mesaje prin T.F.F. socoteam că puteau fi aici de o jumătate de oră! îi pândesc fără succes. Cu toate că, cel puţin pentru moment, și în locul în care ne aflăm, este atât de puţin vânt.

— Poate că s-au înșelat în calculul poziţiei. Se întâmplă.

— Nu-l știu pe noul lor comandant, dar l-am cunoscut pe cel dinainte. Pe *Pourquoi Pas?* nu sunt puși, în niciun post, decât oameni de valoare. Răspund de ei ca de *Gertrud Rusk*… Cred că de vină este, pur și simplu, ceaţa. Ceaţa în mijlocul

aisbergurilor. Vin dinspre capul Leslie. Pe-acolo-i vălmășag mare. Doar nu o să-i reamintesc soţiei unui navigator regula prudenţei! în asemenea locuri nu pot înainta cu mai mult de două, trei noduri. Și nu pot merge în linie dreaptă. Sunt nevoiţi să stopeze, să pună mașina înapoi…

— Sunteţi cumva neliniștit?

„Vorbește prea multe, gândi Mikkelsen și parcă-i era ciudă pe guralivă. Îi venea să o ciupească de nas; dar nu-și putea permite asemenea gest. Își făgădui, însă, că-i va trimite, când va fuma o ţigară, de două, trei ori fumul în faţă. Nu te joci cu anumite sentimente.

— Nu sunt niciodată neliniștit, dragă prietenă, ar trebui s-o știi.

Ea nu-l crezu, dar simţi deodată că se afla pe un teren primejdios și evită să-l contrazică. Făcu o piruetă, fredonând. Căuta o ieșire din impas.

— … Dă-mi un sfat, Ejnar, ce pălărie să-mi pun în cinstea prietenului dumitale dacă urcă la bord? Cea foarte mare, cea de culoarea fisticului și a coacăzei? Sau căciula mea albastră? Sau toca?

Mikkelsen își înăbuși pofta de a pufni în râs. De altfel, subiectul îi plăcea. Grozav s-ar mai amuza Charcot dacă i-ar putea auzi!… Cu un aer foarte grav, își exprimă dezorientarea. Găsea potrivită fiecare pălărie; oricum nu ar fi fost posibil să le pună în același timp pe toate trei! Trebuia, aşadar, să tragă la sorţi. Rosti o formulă abracadabrantă și aruncă în sus o monedă. O opri cu piciorul, când se rostogoli pe punte. Cap. A câștigat pălăria în culorile fistic-coacăze.

Gestul o cam mirase pe văduvă, dar acceptă verdictul. Avea să-și pună, deci, pălăria cea mare.

— Pe curând, spuse ea, îndepărtându-se.

— Pe curând. Să nu faci cumva curte tinerilor marinari care zăbovesc pe-acolo.

Ea râse. În doi timpi. Încercă să cânte: *Amoru-i un copil pribeag*… dar nu izbuti. Și râse iarăși.

— Bărbatul îşi continuă veghea lângă balustradă… Se întoarse ca să se uite la termometru: cinci grade. De necrezut. Iar ceaţa era, în aparenţă, aceeași. Helena încălzeai văzduhul pe oriunde ar fi trecut! înălţă din umeri. Era mai degrabă un renghi jucat de formidabila Groenlanda, al cărei guvernator general era, după ce fusese inspector. Al părţii ei răsăritene. Și, înainte de asta, tinerelul vizitator, puţin sălbatic și înfometat, admis după victoria într-o partidă de încercare a puterii braţelor și numărându-și clipele de singurătate… Chiar dacă erau puţine… Că despre Groenlanda, să fim serioși, încă nu se pusese problema descoperirii ei. Tinerii francezi pe oare Charcot îi introdusese în ţara aceasta făceau o treabă strașnică. Avea să i se spună asta lui Jean-Baptiste porecursorul. Victor și Gessain înţeleseseră foarte repede că trebuiau să se groenlandizeze. Se cufundaseră în mediul uman. Și…

Îşi încordă auzul. Dacă nava nu deviase prea mult de Ha drum în curentul mareei, presupusa direcţie a fiordului era acolo, pe stânga. Și, într-adevăr, la stânga, un fel de ciocănit sfâșia ceaţa. O agitată bătaie de puls… Apoi, un timp, nimic. După aceea… nu cumva se auzea o sirenă? Răguşită. Îndepărtată. Ori

slabă. Strigătul unui coșar aflat la greu… Și iarăși ciocănitul acela. Mai surd. De parcă *Pourquoi Pas?* (numai el putea fi) se retrăgea. Poate că-l stânjenea un aisberg sau poate că-și pierduse drumul… Trebuia neapărat ca *Gertrud Rusk* să cheme nava prin radio.

Înainte ca Mikkelsen să fi făcut vreun pas, un marinar pe care nu-l auzise clin pricina încălţărilor lui de eschimos, un ins foarte blond, de-un blond ca paiul, cu genele la fel ca și părul, i se adresă, rostindu-i și titulatura: domnule guvernator general. Aducea o scrisoare. Comandantul lui *Gertrud Rusk* semnala că *Pourquoi Pas?* îi chemase, că avea să-i mai cheme; că totul mergea bine pe nava franceză; că se mira de ce cura de slăbire a aisbergurilor nu producea niciun efect; că zărise, o clipă, vârfurile catargelor lui *Gertrud Rusk,* de nu fusese cumva cine știe ce iluzie; că avea să ancoreze aproape de *Gertrud Rusk* peste o jumătate de oră, dacă nu peste un secol; că de îndată ce nava va fi la ancoră, comandantul Charcot avea să-și prezinte personal omagiile vechiului său prieten, guvernator general, și soţiei acestuia.

„Nu s-a schimbat", gândi Mikkelsen cu bucurie. Redactă în mare grabă un mesaj de răspuns pentru *Pourquoi Pas?* și-l rugă pe marinar să-i aducă un termos cu cafea neagră.

*

* *

De cel puţin zece minute Mikkelsen auzea limpede mașina lui *Pourquoi Pas?* în preajma lui *Gertrud Rusk* ceaţa se retrăsese pe ape libere de un cenușiu deschis sau de un verde ca sticla, ușor vălurite, peste care se preumbla o lumină ciudată, ca și cum soarele s-ar fi înecat în mare iradiind apoi din adâncurile ei. Firișoare de spumă și de varec dezvăluiau prezenţa unui curent. Altfel, totul semăna cu un lac mic de munte având o rază de două sute de metri, înfipt între înaltele sale maluri înceţoșate.

Mikkelsen băuse deja cinci căni din termos. Ce-i drept, erau mici; iar ce pregătea bucătarul, sub denumirea de cafea, era un lichid închis la culoare prea puţin excitant… Oricum, cam zăboveau francezii, cam zăboveau. De n-ar fi știut ce numeroase sunt aisbergurile în fiord, danezul ar fi înjurat cu acel cuvânt pe care francezii îl revendicau ca aparţinându-le, atribuindu-l unuia dintre generalii lor, danezii îl aveau în propria limbă, nu trebuiau luaţi drept niște nătărăi. Hamlet îl uriașe cei dintâi, în castelul său, ori de câte ori piciorul îi aluneca pe vreo lespede.

Termometrul arăta șapte grade.

Mikkelsen îşi lovi cizmele una de alta Avu un gând bun pentru animalele cele de treabă a căror blană îşi descoperiseră astfel un drum nou și care iubeau marea cu banchizele ei. La cât se ridica oare șeptelul ele foci din Groenlanda? Guvernatorul general ar fi trebuit să o știe pe de rost! Avea să se uite prin hârtiile sale. Statisticile îi inspirau o mare neîncredere. Erau necesare, totuși, ca bază de gândire. Exterminarea animalelor zise sălbatice era în toi — se vorbea când de grăsime, când de balenă, când de pene, când doar de cruda plăcere de a ucide. Numai o înţelegere internaţională mai putea opri masacrul. Și cum să se intereseze

opinia mondială de conservarea faunei, când armata italiană arunca asupra Etiopiei bombe cu iperită, iar războiul civil îşi înflăcăra spaniolii cu ale sale strigăte de *Viva la Muerte.*

Și în timp ce tocmai se hotăra, rușinat, să mai bea puţină cafea, simţi că acolo, în dreapta lui, ceaţa se mișca — fâșâit, freamăt, ca o mutare de mobile în spatele unei cortine; între timp ciocănitul, care slăbise de un minut, devenea mai viu, ca inima unei păsări prinse în căușul palmei. Luă repede binoclul. În zidul de ceaţă, la jumătatea lui, se întredeschidea o poartă mare, un fel de tretcere piezișă — ca și când doi pereţi s-ar fi despărţit. Într-o tăcere dură, un personaj intra în scenă. Un urs enorm, un uriaș al gheţurilor. Își încheiase expediţia, era ostenit dar senin. Într-o fulgerare, danezul căută jos valul iscat de vreo etravă, dar nu deslușì nimic. Dar iată că în timp ce privirea i se ridica, el zări în filigran destrămarea ceţei și o pată albă lunecând de la dreapta la stânga, depășită de capul unui om — cuibul-de-corb din vârful catargului; dar nu era Charcot, ci un membru al echipajului. O mișcare de braţ, omul îl zărea și el pe Mikkelsen care-i răspundea fluturându-și cascheta.

Și totul se derulă potrivit ritualurilor sau potrivit unei improvizaţii care dobândea caracter de ritual, repede sau încet, parcă cine mai știa, dar așa cum se cădea să se desfășoare lucrurile când două nave și două grupuri de marinari se întâlnesc astfel, într-un golf sălbatic de pe Cercul polar, în inima ceţei, după zile și zile. Întâlnirea sau regăsirea capătă înfăţișarea unei bucurii de copil, este veselă, dar în același timp și dintr-o parte și dintr-alta ochii măsoară minuţios velatura, arborada, și coca…

Semnale de siflee, sirene, urale… Ceaţa se retrăsese pe neașteptate. *Pourquoi Pas?* pusese mașina înapoi. O echipă strângea velele inferioare, alta se ocupa de ancorare. Un soare neverosimil, care semăna cu o lună roșie, o făcea pe gură-cască. Șase caiace dăduseră fuga imediat, cu voios elan, și se tot roteau, căci înţeleseseră că se aflau în câmpul unui cineast. Apăreau munţii. Ţărmul mai era încă ascuns de o ceaţă care se va destrăma curând lăsând să se vadă bisericuţa, casele, cabanele.

Mikkelsen nu se urnise. Nimeni din cei de pe *Gertrud Rusk* nu-l stânjenise. Nici măcar vreuna dintre doamnele acelea. (Se duseseră probabil în cabine, socotind că nu mai aveau mult timp.) Danezul privea neobosit… Iublourile. Bărcile. Trombele de aer. Coșul mic ca o ţigară cu capăt de ciocolată. Și arborada, nemaipomenită ca forţă și complexitate. Căuta, nici el nu știa ce și până la urmă se mustră pentru propria-i insistenţă. *Pourquoi Pas?* era o navă prietenă și îi fusese oaspete, de la insulele Feroe până la Scoresby Sund, trecând prin Jan Mayen și Islanda. O călătorie foarte marinărească alături de oameni inimoși. Mult mai tânără decât *Pourquoi Pas?,* nava *Gertrud Rusk* era mai mare și mai confortabilă; și cu siguranţă mai sigură, mai bună în manevrare, dar nu se putea făli ca *Pourquoi Pas?* că ar fi scotocit prin Antarctica. Abia mult mai târziu avea să se poată spune dacă s-a dovedit la fel de rezistentă şi utilă.

Îşi puse la loc binoclul. Din distracţie, fu cât pe ce să răstoarne termosul. Oare cafeaua fusese mai tare decât trebuia?… Fără îndoială că nu. Nervozitatea ţinea

de impresia aceea ciudată creată de *Pourquoi Pas?* ţâșnind din bancul său de ceaţă, cu cinci secunde înainte de strigăte, ca o navă care iese din altă lume și care încă nu-i sau nu va fi niciodată întru totul reală. O navă pentru prinţul Hamlet. Lovi cu mâna înmănușată în balustradă. *Gertrud Rusk* era o realitate. De cealaltă navă te-ai fi putut întreba dacă nu cumva era zămislită din ceaţă.

Se frecă la ochi.

Păhărelele pe care urma să le închine cu Charcot aveau să alunge gândul acesta neplăcut.

Ori să-l întărească și mai mult.

PARTEA A TREIA

Capitolul I

Charcot și Mikkelsen se îmbrăţișară într-un zgomotos acompaniament scandinav de bătăi pe spate, rare și puternice. Marinarii de pe *Gertrud Rusk* preţuiau scena, ca niște buni cunoscători. Existaseră în viaţa acestor doi bărbaţi nemaipomenite pagini, dar și nemaipomenite prilejuri de dare peste cap! Așa că o întâlnire trebuia, se-nţelege, sărbătorită. Mai am încă palme, bătrâne, ca și tine omoplaţii și pielea de la tâmple!… Aisbergurile n-ar putea face între ele nici a suta parte dintr-o asemenea demonstraţie fără să se sfarme.

După ce și-a prezentat ofiţerii, Ejnar l-a dus imediat pe Jean-Baptiste spre careu. Deodată francezul îl opri.

— Sunt bunic, bătrâne! Mă poţi felicita.

— Firește că te felicit. Îți strâng mâna. Toţi vikingii se bucură odată cu tine. Băiat sau fată?

— Fată. Tare drăguţă pare-se.

— Bravo. Este nevoie de fete ca și de băieţi. Fără ele n-ar exista femei.

Și îl trase pe Charcot de braţ, că avea multe de spus — dar acolo, în faţa doamnelor, că doar și ele trebuiau să afle vestea.

— În faţa doamnelor? şopti francezul.

— Ei da, bătrâne. Cu vârsta devin ca Lauge Koch. Ţin un harem. Două neveste. Clipi. Glumesc. Soţia mea are o prietenă care ardea de nerăbdare să cunoască ţările reci, ha, ha! Văduva unui amiral. Puţintel zănatecă… Dar uite că am ajuns.

Intrarea lui Charcot în careu îl copleși de bucurie pe Mikkelsen. Doamnele erau de faţă. Până în cele din urmă, Helena îşi pusese căciula albastră. O convinsese soţia lui Ejnar. Presupunea că bărbatul ei nu-i sugerase să-și pună pălăria de garden-party decât pentru a face o farsă. Probabil îi mai spusese ea Hellenei — idee genială — că Ejnar se temuse ca nu cumva Charcot, bărbat foarte galant, să vrea să o îmbrăţișeze, or, o pălărie cu boruri largi l-ar fi împiedicat să o facă!

Charcot sărută mâinile doamnelor. Le mulţumi și le felicită, cu multă căldură, pentru că erau de faţă și pentru că aveau farmec. Ce om fericit, Ejnar ăsta! Iar

mâine, cel târziu, o să-i descrie lui Meg ce surpriză minunată îi rezerva Scoresby Sund. Ultimele zile fuseseră pentru nava lui un coșmar; cu neputinţă, aproape, de plecat din Islanda. Furtună și iarăși furtună… Astăzi însă toate astea erau dintr-odată date uitării. Mulţumită prieteniei; și atotputerniciei femeilor.

— Nu v-a spus, îşi aruncă vorba Mikkelsen, că-i bunic!

— Da, încuviinţă Charcot. O fetiţă.

Doamnele exclamară, făcură complimente, puseră toate întrebările de rigoare și, deodată, soţia lui Mikkelsen simţi că gluma ei s-ar putea preschimba în realitate.

— Aș avea poftă să-l sărut pe fericitul bunic, spuse ea, până ce se va reîntâlni cu scumpa lui soţie.

— Nu îndrăzneam să v-o cer, murmură Charcot.

Și, de vreme ce o îmbrăţișase pe una, cum să nu facă același lucru și cu cealaltă? Helena și prietena ei se priviră triumfătoare.

— Ce să vă oferim, domnule comandant? Poate puţin ceai? Dar după toate câte le-am aflat, nu credeţi că ar fi mai nimerit un păhărel de whisky?

— Nu mi-ar ședea bine deloc să refuz un lucru oferit cu atâta amabilitate.

— O să-l rog pe comandantul de pe *Gertrud* să vină să bea cu noi whisky-ul, propuse Ejnar, care avea poftă de alcool. După aceea vi-l răpesc pe prietenul nostru. Avem de lucru.

— Așa este, doamnelor. Bărbaţii sunt incorigibili. Avem atâtea idei de împărtășit. Eu, mai ales, am de învăţat multe! Ejnar știe totul despre Groenlanda.

— Jean-Baptiste, văd că începi să minţi. Nimeni nu știe totul despre Groenlanda. Nimeni nu va ști niciodată totul!

— Ca întotdeauna, ai dreptate…

Charcot simţise ușoara dezamăgire a părţii feminine de cum li s-a spus că mica reuniune nu se va prelungi. Cugeta. Lăsând la o parte ceaţa deasă ce-ar fi putut fi tăiată cu cuţitul, *Pourquoi Pas?* avea să ridice ancora în zori. Se simţea obosit. Ultimele furtuni islandeze fuseseră de o rară sălbăticie, iar nava îi dăduse motive de îngrijorare. Oricum, ziua de mâine avea să fie o zi foarte grea. Urmau să viziteze Ţara Blosseville. Să se strecoare prin fiorduri în care nicicând vreo navă de talia lui *Pourquoi Pas?* nu pătrunsese. Existau pe acolo unghere în care aisbergurile te puteau bloca; sau te putea ciurui creasta gurguiată a cine știe cărui prag marin. Era cu neputinţă să te bizui pe hărţi. Cele existente aveau prea multe locuri albe.

Închise ochii. O dată măcar, în seara asta, s-ar fi culcat bucuros mai devreme. Și se gândea că Le Conniat și Bastien aveau de asemenea nevoie să recupereze ore de odihnă… Dar ce să faci! O călătorie în ţări străine îşi are legile ei. Trebuia să trăiești în ritmul soarelui groenlandez. Să amâni somnul până la reîntoarcerea în Franţa.

Se auzi rostind:

— Dacă sunteţi liberi diseară, pot să vă invit să faceţi un salt pe *Pourquoi Pas?* Doamnele vor avea prilejul să vadă cum arată o navă franceză. E bătrână această *Pourquoi Pas?,* nu-i nici strălucitoare, nici confortabilă ca *Gertrud Rusie.* Dar cred că nu este o navă lipsită de interes. Veţi fi bineveniţi la bordul ei.

Vorbise pe un ton monocord, cu ochii pierduţi în gol. Ejnar simţi lipsa de convingere din glasul lui. Bănui că ea se datora oboselii… Șovăia. Doamnele care-l îmbrăţișaseră pe Charcot și care se lăsaseră la rândul lor îmbrăţișate de el îşi primiseră răsplata. Dar oferta aceasta de a urca la bordul lui *Pourquoi Pas?* era atât de ademenitoare pentru ele! Așa că tăcu. La urma urmei, să decidă ele.

— Cam pe la ce oră deranjăm mai puţin? se auzi glasul subţire al Hellenei.

Fără voia lui, Charcot începu să râdă. Pentru a nu se ști cita oară în existenţa lui de bărbat și de navigator, el afirmă cu putere: „Nu veţi deranja niciodată*. Surâse și continuă:

— O femeie amabilă nu deranjează niciodată. *Pourquoi Pas?* va fi mult prea măgulită să vă primească vizita… Spuneaţi ceva despre oră, mi se pare. Nu știu care sunt obiceiurile mondene la Scoresby Sund. V-ar conveni ora nouă, după meridianul Greenwich? Fără ceremonie. Vă veţi bucura de o primire foarte amicală, întru totul familială. La bordul lui *Pourquoi Pas?* suntem cu toţii fraţi.

*

* *

— Ei, ce zici de Helena?

— Este o femeie încântătoare, dragul meu.

— Care te va fi găsit și pe tine la fel de încântător…

Pentru întâia oară, în ziua aceea, Mikkelsen îşi privi marele prieten și pentru întâia oară, de când îl cunoștea, îi descoperea semnele vârstei. Își ascunse, jucându-și cotul stâng, crisparea care-l încercase. Privirile îi zăboviră o clipă asupra biroului, apropie de mâna oaspetelui o scrumieră și, în speranţa că se înșelase, că tinereţea nu părăsise totuși acest frumos chip de bărbat, îl privi din nou, dar simţi aceeași dezamăgire. Minţi fără să șovăie.

— Nu te-ai schimbat. Găsesc că ești în mare formă.

Charcot, visând la Ţara Blosseville, înregistra declaraţia cu oarecare întârziere. Încercă să citească în ochii lui Mikkelsen, dar nu izbuti. Surâse, apoi îşi pocni ca un băietan articulaţiile degetelor.

— Păi *chiar sunt* în mare formă! Șaizeci și nouă de ani, bunic și în mare formă! Ale noastre-s călătoriile!

Se adânci și mai bine în fotoliu. Când tocmai se gândea, cu câteva clipe mai devreme, să se plângă iarăși de necazurile îndurate în Islanda unde o furtună venită din vest îi ţinuse ca și asediaţi într-un fiord, se pomeni lansându-se într-o tiradă entuziasmată. Ce an grozav anul ăsta ’36! Fantastică absenţa aceasta a banchizei din faţa coastei… Cercetătorii lui *Pourquoi Pas?* sunt foarte mulţumiţi de munca lor. Și încă nu-i gata. În dreptul Ţării Blosseville vor face o mulţime de sondaje, vor umple toate petele albe de pe hărţile marine. E bătrân *Pourquoi*

Pas? nu prea sprinten, dar ce navă bună! Și ce echipaj! Le Conniat, bătrâne, este un tip grozav. Nu cârtește niciodată. Un sânge rece nemaipomenit. Chiar te întrebi cum de și-l păstrează. Dar de aceea se și ţine tare. Ne înţelegem ca doi vechi prieteni. Niște prieteni vechi care se înţeleg. Nu s-ar putea face o carte prea groasă cu dialogurile noastre, dar nu asta contează. De altfel o să-l vezi diseară.

Cu coatele pe birou, cu braţele aproape împreunate, Mikkelsen îşi sprijinise bărbia în pumni și părea atent; dar chiar dacă mintea lui urmărea o anume idee, nu bucuria proclamată de Charcot îl preocupa acum. Studia gesturile, tenul, sunetul glasului prietenului său. Când îl cunoscuse pe Charcot, când îl văzuse pentru prima oară cățărându-se, pe cap cu vechea-i caschetă de ofiţer, în cuibul corbului pe *Pourquoi Pas?,* îl poreclise, doar pentru sine, căpitanul Nemo.

Îi destăinuise treaba asta a doua zi după *skol*-ul lor de tutuire. Charcot râsese. „Prea târziu, Ejnar. Descoperirea aceasta a și fost brevetată de douăzeci de ani. Și, pe legea mea, îţi pot spune că, în Antarctica, am semănat fără îndoială cu omul tău." Astăzi, o cu totul altă comparaţie îi venea în minte lui Mikkelsen: Don Quijote. Paradoxală, poate. Cum să-l asemuiești pe Cavalerul Tristei Figuri, simbol al slăbiciunii costelive, cu un bărbat cu fața plină, gât masiv, bust și bazin lat, cu ceea ce numim un bărbat puternic, fără să elimini ideea de grosime implicată în forţa aceasta. Cutia craniană era de o formă desăvârșită, osatura ei justifica pleșuvia, dar obrajii și ceafa erau buhăite. Aproape de culoarea cerei și cu riduri. Și atunci? Ejnar nu se mai îndoia. Don Quijote se reîncarna într-o făptură vânjoasă! Ceea ce cântărește cel mai mult în determinarea unui temperament sunt ochii Ai lui erau foarte mari, fiinţe întunecate și pline de flacără, oglindind un suflet saturnian. Un visător care caută mereu dincolo de orizont. Care se frământă pentru dezvăluirea unei taine.

Dar iată că, după doar câteva clipe de tăcere, Jean-Baptiste, fără să se mire că Ejnar nu continuă conversaţia, se îndreptă în scaun, deschizând un capitol de căinări. Să fi fost campania aceasta din 1936 a lui *Pourquoi Pas?* mai puţin reușită decât afirmase la început? Prostește, și nu din vina lui, în drum spre Angmagssalik, nava rătăcise într-un nesfârșit du-te-vino. Bastien se temuse că nu le va ajunge combustibilul. De aceea se și duseseră în nordul Islandei; ca să facă plinul cu cărbuni. Dar n-au avut noroc: singurul cărbune găsit acolo și acceptat cu de-a sila fusese o turbă groasă poloneză, de care se spunea că ar conţine grizu. Ardea prost, în orice caz și ancrasa cazanele…

„De când se tot plâng de mașina lor, îşi zicea Ejnar, pentru ce nu şi-o schimbă?" Dar nu dădu glas reflecţiei sale. Navă perfectă nu exista în nicio marină. Are, fără doar și poate, cusururile ei, ca și un om. Chiar *Gertrud Rusk,* mai bună și mai sigură decât *Pourquoi Pas?,* le avea pe ale ei. Arta navigaţiei constă, între altele, în a te împăca, de parcă așa ar fi firesc, cu defectele navelor. Ori dacă nu, să le iubești; ca glasul răgușit al unui prepelicar sau ticul vreunui profesor.

— Acum înţeleg de ce fumul vostru avea culoarea aceea, se mulţumi el să observe.

Ochii lui Charcot se deschiseră mari, cu bruscheţea unei străluminări de far; și chiar dacă îi întâlniseră pe cei ai lui Mikkelsen, nu se pironiseră în ei, misiunea lor îi atrăgea spre alte depărtări.

„S-a spus că are o privire andaluză, gândea Ejnar, și are, într-adevăr, când vrea sau când nici nu-și dă seama, o privire catifelată, învăluitoare de spaţiu, frumoasă. Dar mă tem ca nu cumva oamenii, caracterizându-i privirea drept «andaluză», să

fi insinuat că Jean-Baptiste era vrăjitorul care se juca cu propria-i vrajă. Omul care se bizuie pe privirea sa frumoasă. Lucrurile erau însă mult mai complicate. Charcot încearcă mai puţin să-și seducă interlocutorul decât ideea îndepărtată pe care o urmărește sub chiar privirile acestuia. Se bate în faţa ta. Așa cum don Quijote se bătea în faţa cărţilor lui".

— Îmi permiţi să fumez o ţigară? întrebă el.

— Câte poftești, dacă nu-ţi fac rău. Ai nevoie de-o reţetă?

Din nou îi venea să glumească. Și spuse că în anul următor avea să urce pe *Pourquoi Pas?* bicicleta lui din Bretania. Danemarca, paradisul cicliștilor, trebuia să răspândească în Groenlanda, vara, folosirea velocipedului.

Guvernatorul general al Groenlandei opinie că trebuia așteptat un secol și mai bine până ce în Scoresby Sund vor exista piste pentru biciclete. Bicicleta nu i-ar fi de folos lui Charcot decât la Reykjavík. Cu condiţia să-i pună pneuri pline. Dacă voia să nu-și frângă coccisul.

Râseră mult și cu poftă. Ca niște buni prieteni. Fumul trabucului și fumul ţigării *Players* se logodeau minunat. Ca și în clipa îmbrățișării, savurau acum, cu intensitate, farmecul acestei reîntâlniri la Cercul polar, departe de orașele mari și de câmpurile îngrijit cultivate, pe o navă de lemn, în preajma unui cumplit arhipelag de aisberguri — unul promovat bunic, celălalt guvernator general al Groenlandei.

Charcot îşi reveni primul. Pentru întâia oară, de când stăteau de vorbă, observă tablourile, afișele colorate și fotografiile care împodobeau pereţii, biblia groasă legată în piele roșcată, pusă în picioare pe birou, între două ondine-statuete, care o sprijineau, cumpărate din Copenhaga, și frumoasa machetă de caiac, cu eschimos înăuntru, suspendată de plafon și legănându-se la capătul unui fir. Ridică mâna dreaptă, gata parcă să rostească o vorbă curtenitoare. Dar se răzgândi sau socoti că gestul era de ajuns — și hotărî dintr-odată, cu glas puternic:

— Haide, bătrâne, la treabă! Doar nu suntem aici într-o uzină franceză, să stăm cu braţele încrucișate! Am o groază de lucruri să te întreb despre Ţara Blosseville. Știi doar că mâine pornim într-acolo. Vrei să fii așa de bun să scoţi hărţile care ne trebuie?

— Perfect. Și eu am să-ţi pun o sumedenie de întrebări legate de viitoarea ta ședere la Copenhaga. N-ai uitat, cred, de Societatea regală de geografie! Te așteaptă neapărat, cel mai târziu în a doua jumătate a lui septembrie. Păstrează-ţi un locșor gol în stomac. Ţi se pregătește o sărbătorire foarte frumoasă. Ţara mea te consideră drept un mare și vechi prieten al ei.

Un văl trecu parcă peste privirea francezului. Chipul său căpătă un aer ireal, ca și nava *Pourquoi Pas?* cu câtva timp înainte, pe când ieșea din ceţuri. Mustăţile, bărbuţa erau parcă descumpănite. Riduri se adânciră de o parte și de alta a nasului care se dilatase. Nu mai era învingătorul greutăţilor, nici veselul bunic, ci un bărbat care îşi cunoaşte istovirea, care o simte vieţuind în el ca pe-un fetus… Lui Ejnar îi veni în minte expresia „om ajuns la capătul puterilor". Șovăia în a-i spune: „Vrei să te odihnești un minut?" Astfel că, în pofida vrerii sale, nu rosti nimic, contemplând stânjenit transformarea chipului aceluia mare și frumos. Un fiord sub un cer în

schimbare.

Cu mâna stângă, Charcot se frecă la ochi și pe frunte. Vorbind foarte încet, puţin răgușit și căutându-și cuvintele, el califică Danemarca drept o ţară nobilă în care devotamentul și utilitatea oamenilor erau preţuite. În alte locuri, de îndată ce un om depășea o anume vârstă, era dat deoparte. Uitându-se tot ceea ce fusese în stare să facă. Devenea o cifră! Un hârb! Candidat la azil și la scaunul pe rotile, în așteptarea sicriului.

Mikkelsen îşi strivise în scrumieră ţigara. Era roșu la faţă. Îl blama pe Charcot și în același timp îl deplângea că se antrenase într-o astfel de tiradă. Preferă să se abţină de la orice comentariu. Se ridică să aducă hărţile. Privind prin hublou, văzu că ceaţa se menţinea la o bună distanţă. Aisbergul care se asemăna cu un dig portuar deviase cu câteva grade spre stânga. Un caiac tăia valul.

*

* *

Au lucrat mai bine de trei ore, fără să se întrerupă decât pentru a-și aprinde, foarte rar, câte o ţigară din care trăgeau două, trei fumuri, nu mai mult. Charcot îşi recăpătase elanul. Doar citind linii și hărţi revedea sau crea în spaţiu toate peisajele Ţării Blosseville, sinuozitatea fiordurilor, verticalitatea falezelor, a capurilor, surpăturile platourilor, linia crestelor muntoase din dunga zării care se înălţau ca gradenele unui uriaș amfiteatru. Cutreierându-le cu barca, Ejnar scotocise aproape toate ungherele acestea, debarcase în locurile cele mai ciudate; firește, nu văzuse chiar totul: rezuma, în propoziţii scurte și clare, tot ceea ce știa. Jean-Baptiste, care avea, la rându-i, experienţa sectorului, îşi nota pe carnet, din zbor, siluete ale locurilor, cifre privind altitudinea și distanţa, adâncimi ale apei, indicaţii de securitate. Ţara

Blosseville i se contura clar în minte. O vedea dansând ca un aisberg care, gata-gata să se scufunde, se ridică totuși, gheţarii se unduiau, era sărbătoare în cosmosul care îl aștepta pe călător; suprimând banchiza de coastă, citadela pregătise podul mobil. Tinereţe a lumii, tinereţe a bărbatului. Numărul anilor nu mai însemna nimic. Visurile copilăriei prindeau viaţă. Etrava lui *Pourquoi Pas?* avea să spintece ape niciodată spintecate de altă navă și aveau să se reîntoarcă în Franţa cu o tolbă de taine.

Se aud pași pe culoar. Cineva bate la ușă… Șalupa lui *Pourquoi Pas?* sosise pentru a-l lua pe comandantul Charcot, așa cum ordonase.

— Vin acum, spuneţi-le că vin acum.

Vorbise, spontan, în limba franceză, uitând că Nils, marinarul, nu-l putea înţelege. Dar a tălmăcit Ejnar. Nils se făcu nevăzut.

— Știi că bălanul ăsta, pe care și grâul pârguit l-ar putea pizmui pentru culoarea părului său, este un tânăr din Elseneur?

Jean-Baptiste nu auzise. În picioare, se aplecase asupra hărţilor desfășurate pe birou; chipul îi era frământat și, cu dosul palmei drepte, mătura stâncile, apele și gheţurile care primiseră numele de Ţara Blosseville, *Blosseville's Land.*

— Ah! Blosseville, Blosseville!

Don Quijote, iată-l pe Don Quijote… Ejnar îşi vedea prietenul parcă subţiindu-se, ca un personaj din picturile lui El Greco — fruntea îi atingea plafonul, ochii păreau imenși, mistuiţi de visări; îi vedea mâna alungindu-se mișcându-se în sus și în jos pe harta preschimbată în pământ și mare, hartă pe care o desemna ca pe o moștenire, ca pe o pildă…

— Ah, Blosseville!

Danezul se înfieră. Admirase întotdeauna curajul navigatorului din Rouen care se avânta printre gheţuri ca un vas nepregătit pentru așa ceva. Un temerar, firește — ar un viking. De câte ori nu se gândise la el, în timp ce păşea de-a lungulţ armurilor pe care, de fapt, Blosseville nici nu le văzuse vreodată, erau dincolo de orizont, nu le deslușise decât crestele munţilor… Și, brusc, exploratorul dispărut retrăia. Glasul francez al lui Charcot îl rechemase, îl făcuse să ţâșnească în realitate. În hama-i albastra cu nasturi auriţi. Cu binoclul în mână. Dictind ci re.

Ah, Blosseville, continua Charcot, tu cel puţin ai avut moartea pe care ţi-ai dorit-o, pe care o meritai! De-aș putea dispărea ca tine! Fără să știe nimeni nimic! Să mori odată cu nava ta, ce moarte frumoasă!

Ejnar nu-l mai asculta. Se regăsea pe puntea lui *Pourquoi Pas?* în seara tutu în îi lor, când Jean-Baptiste îl blagoslovise cu același cântec. Atâta stăruinţă nu făcea parte din chiar numărul lui? Dădea din cap a mila. O ci clotimie donquijotescă. Avea să-l ia de braţ pe prietenul său — dar acesta, singur, îşi refăurise bucuria de a trăi.

— Am luat-o razna. Există lucruri care nu-s deciţ pentru unii, nu și pentru alţii. Eu sunt un bunic fericit. Un bunic fericit care la anul o să se reîntoarcă în Groenlanda. Au apărut o mulţime de zvonuri privind dezarmarea definitivă a lui *Pourquoi Pas?* trecerea în rezervă a marinarilor bătrâni, dar o să ne reîntoarcem din campania noastră cu rezultate atât de bune, încât din oficiu o să fim din nou trimiși să facem treabă. O să înaintăm și mai mult spre Nord. Dincolo de Ţara Liverpool. Cu mult dincolo de ea. Cam la 78° latitudine nordică. De ce nu?

Îşi freca întruna mâinile, de parcă dinţoţdeauna prima lor utilitate fusese aceea de a exprima fericire.

Văd că până la urmă, zise Ejnar, care îşi alungase îngrijorarea, n-am vorbit prea mult ele ședederea ta la Copenhaga, care se va întâmpla în mai puţin de o lună.

Francezul izbucni în râs:

— N-am vorbit chiar deloc! Ești un mare umorist… O să discutăm despre asta, îndată, pe *Pourquoi Pas?* Treaba interesează pe toată lumea de pe navă. Iar dacă-i mai bine ca anumite amănunte să rămână între noi, o să găsim un mijloc oarecare de a ne izola pentru câteva clipe.

— Întru totul de acord.

— Ah, bătrâne, sunt mulţumit, am lucrat bine. Își descoperea mereu alte motive de satisfacţie. Și o să-l cunoști pe Le Conniat. Un frumos exemplar de om al mării. Solid. Nu se împăunează și merge la sigur.

Îşi mângâia degetele mănușilor pe care nu și le repusese. Un surâs de ștrengar îi juca în mustăţi.

— Sunt zile în care Le Conniat se închide în el; e vlăguit, dar nu mai puţin

înduioșător prin purtarea lui frumoasă. Ortensia care mi-a fost oferită la plecare a căzut pe punte, la Isafjord. Glastra de argilă s-a spart. Le Conniat, căruia îi aparţinuse ideea ca planta să fie pusă afară, era peste măsură de nefericit. I-a pus pe mecanici să facă o minune de vas din aramă. În efortensia mea tronează ca un sultan.

Și clipi din ochi.

— Mă duc să spun la revedere doamnelor. Încă nu sunt chiar un urs.

Capitolul II

La nouă fără cinci, frumoasa șalupă a lui *Gertrud Rusie* porni la drum. Singur pe punte — căci doamnele coborâseră sub punte, unde era cald — Ejnar îl — privea pe *Pourquoi Pas?* apropiindu-se și privea totodată la cele ce *Pourquoi Pas?* vedea. O feerie, nu altceva, această Groenlandă. Iar a-și contopi gândurile cu ale lui Charcot, întru admirarea acelor singurătăţi, tot din feerie făcea parte… Atâţia munţi ţâșnind de pretutindeni și contemplând înserarea. Atâtea frânturi de ape sclipitoare și de aisberguri. Iar mai departe, totuși, în prim-planul unui sat, gingășia, fragilitatea căsuţelor resfirate, lăsate, ca într-un joc de copil, pe un pământ bolovănos. Lângă pete albe care însemnau stânci, se vedeau altele minuscule — caiacele. Prin binoclu putea fi văzut un bătrân reparându-și năvoadele. Și niște copii, îmbrăcaţi ca bărbaţii, examinând cadavrul unei foci. De asemenea, o cruce albă deasupra unei uși roșii, la care se ajungea urcând vreo zece trepte — bisericuţa… Un rezumat al Groenlandei. Câteva neînsemnate și totuși preţioase comunităţi umane, agăţându-se de marginea unui pustiu al gheţii. Câtă liniște. Să fi fost aceasta liniștea întregii naturi sau, ca la teatru, numai liniștea tăinuită de cortina pestriţă care ascunde ciudate pregătiri? În văzduh plutea un miros nemaipomenit dar foarte simplu de aer proaspăt, curat, de apă și gheaţă; de tihnă a primului crepuscul înaintea primei nopţi.

Firesc și misterios, ca un ou de pasăre uitat pefaleză, bricul francez. Cu delicateţea și complexitatea tăcută a greementului, a liniilor sale. Ejnar îşi îndreptă binoclul spre coca și făcu apel la cel de-al șaselea simţ al său, pentru a dibui ce anume era vigoare și ce era slăbiciune în fiinţa navei.

La scara lui *Pourquoi Pas?* un Charcot mare și greoi, dar surâzător, în aparenţă mai puţin obosit, îşi aștepta oaspeţii. Cu un fular în jurul gâtului, cu bustul înfășurat, pe sub haina de piele, în două pulovere. Pe cap, vechea caschetă cu fund moale a ofiţerilor din marina franceză, aceeași, fără îndoială, ca în urmă cu unsprezece ani. Decolorată de stropii valur lor, deformată parcă de pumnii unor puștani. Ejnar îl privi atent pe Le Conniat. Îşi jură că omul semăna cu ceea ce îşi închipuise: un tip cu care ţi-ar face plăcere să bei *skol-ul* tutuirii. Mai degrabă scund. Puţintel adus de spate, un luptător care-și ţine capul mult vârât între umeri. În gestul de a-și turti cascheta cea frumoasă pe frunte, acoperindu-și-o, se simţea reflexul navigatorului care se apără de soare și rafale. Un bloc de energie… Curând avea să fie examinat cu și mai multă băgare de seamă.

Charcot făcuse complimente doamnelor și le mulţumise că avuseseră ideea să se îmbrace ca de munte — decretă că erau încântătoare, dar regreta că nu le putea oferi flori. Ele râdeau. Găseau că totul era pasionant, original, tipic francez. Veselia aceea încercată în aer liber cuprinsese toate personajele scenei și chiar pe oamenii din echipaj desemnaţi să formeze garda de onoare, în pofida privirilor falsmâniate ale lui Le Guen. Cu sifleea lui, ale cărei modulaţii porneau astăzi cam prost, maistrul timonier avea de altfel treabă destulă.

Ejnar regăsea cu multă încântare ambianţa de simplitate, de veselie a lui *Pourquoi Pas?* Dar cel de al șaselea simţ al său lucra de zor. Francezii curăţaseră și lustruiseră tot. Numai că nici mătura, nici săpunul, nici rașcheta, nici chiar pensula nu puteau întineri lemnul sau metalul. Ca și un obraz pudrat cu grijă, sub care veghează într-ascuns ridurile! Minunata poveste trăită de navă încă din dimineaţa lansării sale era un lucru; tinereţea era altul. Iar ultimele furtuni pe care nava le încasase nu dreseseră nimic… Danezul se temea de uzura cazanelor. De uzura elicei și a timonei în apele de-un verde întunecat. De uzura etravei și a chilei. De uzura catargelor, a vergilor, a telegrafului de mașini și a pompelor. De uzura gruielor, a punţilor de lemn, a pereţilor…

— Ce spui, Ejnar, nu s-au schimbat prea multe, nu-i așa? Te simţi ca la tine acasă?

Charcot era cel care murmura întrebările, cu gingășie. Mikkelsen tresări ușor. Lăsă lucrurile pe seama destinului. Surâse. Rotunjindu-și buzele spuse că *Pourquoi Pas?* rămăsese o navă tot atât de simpatică, de tulburătoare. Nu minţea. Gândea că nava cerea, la urma urmei, aceeași apreciere ca și stăpânul: bătrână, dar solidă. Ori solidă, dar bătrână. Bătrâneţea nu însemna nici povară, nici cusur. Făcea parte din însăși alcătuirea omenirii. Și-apoi cine-ar fi putut spune dacă aerul care-i înconjura, pe care-l aspirau și respirau, adevărată încântare, era bătrân sau tânăr?

Maistrul timonier îşi luă sifleea de la gură. Comandă oamenilor repaus; se răspândiră cu toţii ca niște școlari, fugărindu-se, sărind peste obstacole. Departe, pe ţărm, ca dintr-un adânc de prăpastie se auzea, slab, urletul unui câine. Ceţurile nu-și reluaseră ofensiva, fiordul era acolo, iar la cinci sute de metri putea fi văzut frumosul *Gertrud Rusk,* alb și el, cu cele patru catarge ale sale care și fără vele grăiau despre drumeţia pe mare. Îi fuseseră aprinse luminile, erau neclintite și blânde… Iar mai departe începea parcul-expoziţie al aisbergurilor. Pe primul dintre ele ţi-ar fi venit să pui o pancartă: „Cereţi în interiorul *inlandsis*-ului ceea ce nu veţi găsi în fiord". Căci mai departe travaliul glaciar continua, neîntrerupt, precum sângele în artere sau visele în creier.

Râsetele din grup conteniseră. Din respect pentru peisaj nimeni nu se încumeta să vorbească despre el, într-atât de sterpe ar fi părut adjectivele laudative, sofisticate buloane pitice de neaplicat unor imense șuruburi barbare… Cu smerenie, trăiau intens momentul. Un moment care trecea, care nu avea să reînceapă, care trebuia cules. Un bun venit pe o navă exploratoare, într-un fiord groenlandez, într-o seară de august a lui 1936. Oare ce anume se dovedea mai

sălbatic — singurătatea aceasta ori frenezia de pe un stadion în care tineretul hitlerist îşi celebra, în aceleași clipe, Führerul?… Miresme de păduri bătrâne, de lac, de stofe vechi, mirosuri de rugină, de miniu și de vopsea plutind în aerul răcoros. Nava pe care se aflau în picioare era un animal semeţ, care înfruntase talazurile Patagoniei, ale golfului Gasconiei, ale mării Barents. Care se lipise de atâţia gheţari, fierăstruindu-și în chiar masa lor, cu energia unei spade, căi fragile.

O primire ca în Jules Verne sau Conrad, dacă nu ca în Shakespeare. Forţele lumii puteau sta mărturie că în această întâlnire intra foarte multă nobleţe. O continuitate, încă de pe vremea lui Noe, a vaselor și a ritualurilor lor. Galeră a Cleopatrei. Caravele. Schoonere[19]. Jonci[20]. Butre[21]. Goelete… Albatroși îşi târâseră paşii pe puntea aceasta.

Șefi de state, cerșetori o bătuseră și ei. Mă duc, vin, văd, duc și cunosc marea. Sunt o navă.

*

* *

Fu nevoie de cea de a doua cupă de șampanie pentru risipirea stării de extaz — și a nevoii de somn la care această stare adera atât de bine; în careu, încă zece minute, cei care primeau ca și cei care erau primiţi, Charcot primul, sau Nemours-Larronde, în pofida aerului său degajat, sau Helena, a cărei vioiciune nu dispărea pentru multă vreme, sau chiar micul Le Bris, marinarul din Camaret, care ceruse să dea o mână de ajutor și căruia îi plăcea atât de mult să râdă, toţi îşi dădeau seama de raritatea scenei. Privirile, gesturile nu trădau stinghereală. Totuși nu se închega nicio conversaţie. Farfuriile cu biscuiţi, puse pe masă, nu aveau mușterii. Iar mirosul unsorii de arme sporea ciudăţenia decorului.

Ejnar contemplă, cu ochi neîncrezător, băşicuţele care urcau în cupa sa, cu o furie de plevușcă ce vrea să se ridice la suprafaţa apei.

— Spune-mi, dragă domnule comandant, ai prevăzut la întoarcere o escală obligatorie la Reykjavík? De vreme ce abia v-aţi făcut plinul cu cărbuni…

Charcot era așezat în faţa lui, la dreapta o avea pe Helena, iar la stânga pe doamna Mikkelsen. Parat se afla în stânga doamnei Mikkelsen. Asta, în ce privește o bancă. Mikkelsen îl avea la dreapta pe Le Conniat și pe Devaux la stânga. Nemours-Larronde, la stânga lui Devaux, încheia rândul. La unul din capete se îngrămădeau Jacquiert și secundul Floury. La celălalt, provizoriu, Bastien, singur cu silueta lui masivă. Le Guen îşi lipise taburetul chiar în spatele lui Floury. Badeuil, cineastul, stătea în picioare, cu aparatul de fotografiat într-un colţ, cugetând la unghiuri, la persoanele pe care avea să le deplaseze când va veni momentul.

O escală la Reykjavík, unde Charcot avea mulţi prieteni, unde guvernatorul voia

---

[19] Velier irlandez.

[20] Velier chinez.

[21] Velier arab.

„să aranjeze lucrurile", ar înghiţi câteva zile, lucru plicticos pentru reuniunea de la Copenhaga. Societatea de geografie din Danemarca insista ca sosirea lui *Pourquoi Pas?* să aibă loc în jurul datei de 15 septembrie. Ideal ar fi chiar puţin înainte de 15. Pe cât posibil, nu după 15! Dar francezii mai aveau treabă în Ţara Blosseville… Fără a mai pune la socoteală întârzierile neprevăzute.

Mikkelsen îl auzi pe vecinul din dreapta smiorcăindu-se. Le Conniat redevenea atent. Ca director al misiunii, Charcot fixa liniile mari ale itinerariilor, dar responsabilitatea de a duce nava pe mare era datoria unui alt șef… De altfel Charcot se și uita spre acesta.

La capătul de masă unde se găsea și unde corpolenţa sa amintea de gladiatorii romani, Bastien arăta că ascultă…

— Evident, dragă domnule guvernator general. Vom face escală la Reykjavík. Nu se poate altfel. Două, trei, patru zile. După cum va fi nevoie.

Îşi tot răsucea vârful bărbuţei. Se gândea cu veselă înduioșare la cheurile portului Reykjavík, un oraș pe care-l cunoscuse mai întâi ca sat prăpădit, deși îşi zicea capitală — un eleșteu, o stradă principală plină de hârtoape, un loc de ancorare prost — și a cărui înflorire o urmărise pe perioade, eleșteul devenind lac, locul de ancorare, port, iar casele tot mai numeroase pe coline. Iubea Islanda. Nu mai puţin decât Groenlanda. O iubea pentru peisajele sale crâmpoţite, frenetice, pentru carapacea ei de gheţari și vulcani bătrâni, pentru păsările fără număr și pentru că poporul său, tenace și poet, îndrăgea marea și trăia de pe urma ei, și pentru că era Islanda, și pentru că era Charcot. I-o făcuse cunoscută lui Meg, care o pictase, cu prilejul unei călătorii de neuitat. El și *Pourquoi Pas?* erau cunoscuţi pretutindeni, de toţi oamenii. Când aceștia zăreau cele trei catarge într-unul din fiorduri, sau când Charcot apărea pe vreunul dintre cheuri, ei schiţau un gest de bun venit, nutreau un gând ospitalier, le doreau bună trecere.

Erau lucruri pe care Mikklesen le-ar fi înţeles, dar cât de greu puteau fi rostite faţă de alţii…

Și în timp ce, ezitând, se tot gândea cum să-și ordoneze explicaţiile, simţi în șale o durere. Își depărtă genunchii, îşi mișcă picioarele. Parcă vrând să ridice de jos un biscuit, îşi lăsă un braţ spre podea și se frecă la o pulpă. Aveau să ridice ancora peste două, trei ceasuri, iar el se ţinea de palavre! Vorbea doctrinar despre viitoarele escale, fără să bănuie că făcea ultima călătorie! Un boșorog! O fosilă! Să vină odată moartea și să termine cu toate… Refuz să mă dau bătut. Ia-mă, moarte, la fel de repede ca pe războinicii lui Shakespeare. La groapă! în mare! *Alas, poor Yorrick!*

Prin spaţiu le chema pe Meg, pe Monique, pe Martine și pe nepoţica necunoscută dar de pe acum mult-iubită, din sorgintea lui. Ocrotiţi-mă. Se revedea în vestibulul casei de la Neuilly scoţându-și pardesiul și strigându-le pe nume, în timp ce pisicile dădeau fuga să-i primească dezmierdările. Mașinal, se scotoci într-un buzunar ca să scoată un biscuit și fu surprins când simţi ambalajul unui pachet de ţigări… M-am prostit. Sunt în Groenlanda.

Curaj, Jean-Baptiste, fiu al lui Jean-Martin. Nu-ţi face de rușine rasa. Ţinte bine.

Fetele îmi spun că mama lor mă numește soarele ei; un soare nu are dreptul să se stingă.

Îi observase oare cineva momentul de slăbiciune? Poate Mikkelsen? Sau vreuna dintre vecine? îşi întoarse spre Le Bris faţa pe care se citea o expresie nevinovată și îi arătă cupa goală pe care Ejnar, jubilând, o punea pe masă.

— Nu-l uita, băieţaș, pe guvernatorul general.

Și, luând-o înainte:

— Da, da, Ejnar, întru cinstirea tuturor activităţilor tale din Groenlanda.

— Nici nu am spus vreodată că m-aș da în lături! spuse danezul râzând în hohote. Un viking nu dispreţuiește asemenea deliciu, o șampanie de Reims care a stat la rece în gheaţă groenlandeză…

Și-l îmbrânci ușor în umăr pe Le Conniat.

— Nici bretonul, vreau să sper.

— În cinstea dumneavoastră, fără îndoială.

— În cinstea mea, în cinstea mea! Ei bine, nu, o să beţi pentru că șampania asta-i minunată!

Apoi, dându-și seama că vorbea cam mult:

— Să bem în cinstea nepoatei comandantului Charcot și a tinerei mame.

Se auzi explozia unui dop. Cu îndemânare, Le Bris înfășurase sticla într-un șervet alb. Apoi, glasul ingenuu al Hellenei:

— Dar nici eu nu voi refuza, dacă mi se va propune să beau. Să bem și în cinstea tatălui.

Toată lumea râse, începând cu Bastien. Pentru a se pedepsi că uitase o femeie, Charcot luă sticla din mâna matelotului și umplu el însuși cupele danezelor. Se bucură: mâna nu-i tremura. În timp ce Le Bris continua să servească, Nemours-Larronde se ridică, discret, ca să mai caute, în locul știut, alte sticle. Încă de la Paris, unde studiase istoria Groenlandei, îl admirase pe Mikkelsen, așa cum îl admirase pe Charcot. Drept o cinste, ceruse anume să i se dea lui voie, în seara aceasta, să ofere șampania…

Cu toţii îşi înălţară cupele. În liniștea care se făcea din nou stăpână, Charcot mai adăugă o urare de sănătate, adresată lui Sven Mikkelsen, fiul cel mare, atât de simpatic, al guvernatorului general și al fermecătoarei sale soţii; stătuse un timp pe nava *Pourquoi Pas?* și plăcuse tuturor prin simplitatea și curajul lui.

Bătrân, dar solid. Solid, dar bătrân… Ejnar îşi reamintea propriul verdict. Hotărât lucru, cuvântul bătrân" nu suna a mustrare. El învăluia într-o aureolă de bunătate, de blândeţe fiinţa sau lucrul la care se raporta. Aibă Cerul în pază pe *Pourquoi Pas?* Unde un băiat pe nume Sven Mikkelsen simţise, în urma tatălui, ce putea însemna fericirea.

Gândind că atmosfera era numai bună pentru așa ceva, Charcot reveni la problema ridicată de prietenul său.

— Vom face escală la Reykjavík, cu atât mai sigur cu cât guvernul ţării mele mi-a încredinţat o misiune: să-l decorez cu Legiunea de onoare pe bravul monsenior Meulenberg, care a făcut atât de mult pentru marinarii noștri.

Ejnar, care tocmai își dusese paharul la gură, fu cât pe ce să se înece. Privi la frumoșii ochi negri ai lui Jean-Baptiste. Gusta umorul formulei lui. Cum să se îndoiască de faptul că însuși Charcot provocase misiunea despre care vorbea cu atâta detașare? Ciudaţi francezi… Afurisitul de Jean-Baptiste! Și el, Mikkelsen — asta se petrecuse la Scoresby Sund, foarte aproape de Rosenvinge, la Port

Amdrup — primise Legiunea de onoare din mâna lui Charcot. De asemenea Chatton, excelentul căpitan, predecesorul lui Le Conniat și câţi alţii. Ca și cum pe Charcot l-ar fi stăpânit mania de a înmâna decoraţii. De parcă, pentru așa ceva, nu ar fi avut decât să spună un cuvânt, să dea un telefon — *„Domnule ministru și dragă prietene, am onoarea de a*…" și gata, aparatul de distribuire a decoraţiilor se și punea în mișcare.

Înfrânându-se de la glume grosolane. Mikkelsen își bău cu înghiţituri mici paharul până la fund. Iubea Franţa și pe francezi, îi cunoștea bine încă din tinereţe pe francezii dintr-ale căror rânduri atâţia exploratori slujiseră cauza Groenlandei — și lista nu se încheiase! Respecta Legiunea de onoare. Nu uitase când venise pe *Pourquoi Pas?* să-și pună rozeta la butonieră.

Bând pe îndelete, el savura un vin care, ca și Blosseville și Charcot — sau ca Laplace, care chiar dăduse numele său unui lac groenlandez — venea din Franţa. Împotriva frigului, alcoolurile scandinave, care însoţeau ca niciun alt lichid scrumbia sau felia de brânză, se dovedeau mult mai eficace. Dar buchetul șampaniei era fără pereche. Îi inspiră parfumul. Cu nări fremătânde. În sălbaticile sale expediţii își dezvoltase mult simţul mirosului. Găsi că vinul acesta reamintea, asemenea unui glas care cântă pe alt ton, văzduhul subtil-crud, inefabil-spumos, lucitor ca un oţel de soi, ce plutea în jurul aisbergurilor. Rod al Groenlandei! îi veni din nou să râdă, dar nu tare. Își puse paharul pe masa veche care fusese la Cercul polar antarctic și, tot de mașina lui *Pourquoi Pas?* purtată, ajunsese în Arctica. Îi făcu lui Le Conniat cu ochiul, omul surâse.

Dacă mai adineauri Mikkelsen nu s-ar fi stăpânit, ar fi glumit pe seama butonierei vecinului său care nu purta panglică roșie și l-ar fi întrebat pe Charcot când avea să repare asemenea uitare. Dar vorba ar fi putut părea supărătoare. Mai degrabă să-l atingă pe Le Conniat… E mai bine să te iei de un semicompatriot, de monseniorul Meulenberg, protonotar apostolic în Islanda, episcop de Reykjavík, născut la graniţa olandezo-germană, nu se mai știa în care dintre laturile ei, hrănit cu cultură franceză. Mult mai puţin prelat decât om de companie excelent, deloc zgârcit pentru o coroană, hazos când se cădea. Își spunea „Monseniorul gheţurilor11 sau „Monseniorul Focilor".

— O să spun acum ceva ca să râdem. Oare monseniorul Meulenberg este bănuit că ar fi omorât pe cineva? Sau, dacă asta ar fi chiar prea mult, că ar fi furat?

Charcot tresări ușor… Nemours-Larronde trecuse la locul lui. Afară, la prova, Bobette lătra. Doamna Mikkelsen, stânjenită de intervenţia lui Ejnar, își privea ceasul de la mână. În schimb, Helena, îmbujorată, manifesta cel mai vioi interes.

— Ei bine, domnule comandant Le Conniat, continuă Mikkelsen, și dumneavoastră, savanţi ai Franţei care studiaţi Groenlanda, se cuvine să știţi ce

om a decorat dimpreună cu mine marele comandant Charcot.

Instinctiv, ca pentru a-și aminti mai bine, Mikkelsen închise ochii. Pe toţi îi uimi expresia de suferinţă care-i acoperi chipul până atunci atât de mobil și de înflăcărat. Iată pleoapele lui Christ, îşi spuse Badeuil, potrivindu-și obiectivul aparatului de fotografiat… Dar ochii se și deschiseseră între timp, buzele se strânseră a bosumflare. Își freca mâinile. Mâini care în singurătăţile albe, pe un frig de neasemuit, trăseseră sănii, azvârliseră câinilor carne, strânseseră pușca pentru a doborî ursul înainte ca el să poată doborî. Și chiar dacă se bucura dinainte de efectul istorisirii sale, o expresie de trac i se așternuse pe chip, o expresie care nu era a unui comediant. Ci a unui explorator fără hărţi, fără busolă, rătăcit prin ceţuri, în adâncul unui peisaj glaciar anonim. Oare blestemata diaree care golește și înjosește cutează cumva… Ca să uite sau ca să salute toate descumpănirile trăite și învinse, bău o înghiţitură de șampanie.

Cu un glas mai puţin sonor, el evocă în faţa micii adunări expediţia extraordinară — una pe care nimeni nu o va repeta — la care participase cu mult înainte de război, sub comanda lui Amdrup.

— Da, chiar așa, Amdrup din Port-Amdrup, aci pe-aproape. Eram niște pionieri. Inventam Groenlanda pentru oameni. Ţărmurile Groenlandei răsăritene, între capul Dalton — tot lângă Rosenvinge, în faţă — și Angmagssalik. Șase sute de kilometri în linie dreaptă, dar socotiţi mai bine în linie sinuoasă, ca înotul focii, căci trebuia să ocolești, să te strecori întruna și asta însemna drum mai lung. Făceam asta cu o barcă lungă de șase metri, vâslind. Așa tânăr cum era, deși avusese parte de câteva întâmplări năstrușnice din care ieșise nevătămat, Mikkelsen nu se temea de nimic. Avea drept tovarăși niște inși nemaipomeniţi: pe Amdrup, curajul în persoană și doi vlăjgani (Mikkelsen se uită în direcţia lui Bastien, dar dădu de chipul lui Floury care trecuse în locul lui), tunarul Jacobsen, și fierarul de marină Suren Nielsen. Ei da, am înghiţit multe. Nu mai lungesc vorba, printre voi nu se află secături. Și nu o să râdeţi când o să vă spun că fără un anume reșou Primus nu m-aș mai găsi în faţa dumneavoastră în astă seară. La plecare, ne-am arătat prudenţi. Am fost gata cu toate într-un treisprezece ale lunii, dar am așteptat să fie paisprezece… Iertaţi-mă, am impresia că mi-am pierdut șirul. Nu râdeţi.

Nimănui nu-i venea să râdă.

— Ei, și către sfârșit am vizitat o piaţă în care eschimoșii — oare cu câţi ani în urmă? – avuseseră acolo o tabără. Bieţii oameni au fost nevoiţi să mănânce focă putrezită și să cadă pradă unei otrăviri colective — ei și câinii lor. Vă imaginaţi tabloul! Tu, Charcot, fost medic, cred că-l bănui. Trec mai departe. Locul se numea Naalik. Eram, pe atunci, înnebunit după știinţă (de altfel așa am și rămas) am adunat din grămadă câteva cranii și le-am vârât într-un sac. Mi-am zis că o să-i intereseze pe specialiști. Tinerii voștri cercetători din Angmagssalik, Paul-Emil Victor și Gessain, ar fi făcut același lucru, nu credeţi?… Numai că, odată ajunși în staţiile fixe din sud, oh, la, la!, cum ziceţi voi francezii, oamenii m-au privit chiorâș. Cineva deschisese probabil sacul. Și s-a răspândit zvonul că am masacrat strămoși. Autorităţile i-au împiedicat să mă omoare — vă jur că aș fi putut fi ucis,

cu harponul sau cu otravă — au venit cu justificări în favoarea mea, dar a trebuit să mă descotorosesc de toate craniile. Luna trecută, în timp ce vizitam Angmagssalik, am aflat că un pastor groenlandez de prin partea locului ne socotea, pe viceamiralul Amdrup și pe mine — chiar și-acum, după treizeci de ani — niște asasini.

Mikkelsen își goli paharul dintr-o răsuflare.

— Să conferi Legiunea de onoare unui om care rămâne bănuit, de un pastor, că a ucis cinci inși, e ceva!

Izbucniră prelung, dar nu foarte puternic, râsete. Se pătrunsese de data aceasta în inima explorării, cu toate greutăţile și capcanele ei. *Pourquoi Pas?,* care trăia primejdiile mării, se simţea frate cu Ejnar Mikkelsen.

Pisica Chatacajou își întindea mădularele. Charcot îi schiţă o cruciuliţă pe creștet. Torcea, dar și ea avea să moară. Frumosul ei craniu avea să se reîntoarcă în ţărână. Ca cele ale câinilor și oamenilor din Naalik. Și…

— Insinuezi cumva, întrebă el, pentru a ieși din dramă, că monseniorul Meulenberg a furat tablouri sau arme din muzeul de la Reykjavík? Că ar fi cheltuit cu femei bănuţii bisericii? Guvernatorul general al Islandei îl va scoate basma curată. În Islanda nici nu există femei dintr-alea, e ţară cinstită, ţară semeaţă. Iar un bănuţ din avutul bisericesc la o turmă de nicio mie de catolici, n-ar fi mare lucru.

Când râsetele ce-au urmat se stinseră și ele, când pisica se făcu iarăși ghem, Charcot se uită la Le Conniat, la Devaux, la Jacquiert și Nemours-Larronde, poftindu-i să nu dea crezare marelui Mikkelsen, om care nu povestește niciodată decât o parte din ceea ce știe.

— Expediţia despre care v-a vorbit, una dintre multele sale expediţii, l-a dus, de pildă, v-aţi dat seama chiar dumneavoastră, să viziteze Ţinutul Blosseville unde mergem mâine. Ei bine, una dintre primele griji manifestate de Amdrup și de Mikkelsen, când au pus pentru întâia oară piciorul pe pământ sau mai degrabă pe stâncă, a fost să înfigă pe o pantă un pavilion danez și unul francez și să se reculeagă, cu capetele descoperite, închinându-și gândurile lui Blosseville. Este un gest frumos la care nu mă pricep. Cu ce drept, la urma urmei, poate fi numit Blosseville primul descoperitor al locului, de vreme ce nu a debarcat acolo niciodată. Între el și ţărm existaseră necontenit cam o sută de kilometri de banchiză. Prin lentilele binoclului său nici măcar nu zărea coasta. În ziua aceea danezii au fost niște tipi grozavi. Pentru gestul acesta și pentru multe altele, bătrţne Ejnar, meritai de o sută de ori Legiunea de onoare.

Mikkelsen a roșit. A cerut cuvântul. Iar Nemours-Larronde, după ce a pândit privirea aprobatoare a lui Charcot, l-a invitat pe Le Bris, cu un semn al arătătorului, să umple cupele. Se va fi băut mult, iar noaptea va fi fost scurtă, dar mâine, cu aspra zi pe mare care-i aștepta, va fi destul timp să se ducă tot alcoolul acesta…

— Francezii sunt ași în complimente, spuse Ejnar. Nu meritam nimic. Trei lucruri trebuie să reamintesc. Ceea ce Am făcut noi, Amdrup și cu mine, la începutul veacului, ai repetat tu, Jean-Baptiste, în urmă cu doi ani. Ai înfipt stindardul ţării mele în stânci. Pe de altă parte, Blosseville a fost un tip admirabil, un adevărat

viking și cum să nu-l iubesc de vreme ce el te-a determinat să vii în Groenlanda? în sfârșit, este adevărat că nu a debarcat pe pământul care-i poartă numele. Numai că, în chestiunea asta, guvernatorul general al Groenlandei vrea să spună ceva. Tradiţia groenlandeză este neabătută, aproape sfântă: un animal nu aparţine vânătorului care l-a ucis, ci vânătorului care l-a văzut primul. El are dreptul la o ciozvârtă de urs sau de focă mai mare decât celălalt.

Asta nu-i rău deloc, observă Le Guen.

— Da' a-i rău, cum spui, continuă Ejnar. Oamenii aceia au clădit un sistem de viaţă foarte interesant şi Victor al dumitale, și Gessaim, după Rasmussen şi Holm tatăl scumpei mele soţii…

Toţi mesenii salutară femeia în ai cărei obraji urca un abur trandafiriu. Înflăcărat de șampanie și discurs, îşi uită de ceilalţi. Grav, el propuse un *skol* celei care era astăzi carne din carnea lui, o carne puţin cam masivă, dar în care el o revedea pe tânăra de odinioară, frumoasă ca un pui de urs alb, ca un fiord în soare. Francezii admirară scena. Fiecare evoca în sine chipuri îndepărtate.

— … O cam iau razna, cred, reluă Mikkelsen. Oricum, nimic nu ne împiedică să ne închipuim că Blosseville a debarcat pe ţărm. Putea foarte bine să-și sfarme nava de banchiză și apoi să navigheze din șenal în șenal, trăgându-și barca pe gheaţă, până la uscat. Și…

Observând privirea cufundată în vis a lui Charcot, încremenirea sălbatică ce-i cuprinsese fruntea și obrajii, Mikkelsen înţelese prea târziu că dispariţia lui Jules de Blosseville constituia un subiect primejdios. Rămase în pană de idei. În liniștea aceea, notele unei muzicuţe se făcură auzite într-un chip ciudat, de parcă ar fi pândit clipa.

— Aveţi muzicanţi la bord? îl întrebă el în șoaptă pe Le Conniat, doar ca să spună ceva.

— Da. Chiar mai mulţi. Așa trebuie.

Se închidea în sine micul Le Conniat și chiar prin asta devenea parcă și mai simpatic vecinului său.

Notele muzicuţei se adunau într-un cântec. Melodia derapa, se frângea întruna. Dar vibraţiile ei răspândeau o nostalgică putere de care nimeni nu se putea apăra. Acolo afară, în faţa imensităţii peisajului, tristeţea unui bărbat se desfășura ca o mare taină a lumii. Parat, Devaux și Jacquiert ascultau cu stângăcie, cu privirile plecate, descumpăniţi ca și Floury, ca și Le Guen.

Charcot îşi îndepărtase picioarele, lăsându-l astfel pe Chatacajou să cadă. Zgâriindu-i puţintel, dar hotărâtă, partea de jos a pantalonului, pisica îi arăta că nu era de acord cu procedeul. Nu te neliniști, micuţa mea, mormăi el ca pentru sine. Te răsfăţ eu îndată mai mult. Ai să dormi pe patul meu, cu mine. Eşti frumoasă, eşti foarte frumoasă… Iar cu glas tare, ca într-un fel de a doua stare, o dojenea: „Du-te și te culcă, frumoaso, nu te uita la oamenii mari…" Apoi simţind că Helena ar vrea să plaseze o laudă adresată pisicilor, el îi taie vorba: „Sfântul Benoît a scris că pisica este cea mai mare reușită estetică a naturii", și imediat, pentru a redeveni un bărbat galanţ: „… după femeie, se-nţelege". Și, temându-se ca nu cumva oaspeţii

săi să fi interpretat alungarea pisicii drept o dorinţă de a încheia petrecerea, luă de pe masă o farfurie cu biscuiţi și i-o prezentă vecinei.

— Vă sfătuiesc să-l luaţi pe acela, mai închis la culoare, care parcă se și îndreaptă spre dumneavoastră. Este umplut cu cremă de lămâie, cu fructul manghierului și cu miere. I-am cumpărat în Scoţia. Grozavi sunt biscuiţii din Insulele britanice…

Capitolul III

Mikkelsen și Charcot părăsiseră grupul. Pentru o discuţie de zece minute între patru ochi, după care aveau să se reîntoarcă în mijlocul celorlalţi, să-și ia rămas bun.

— Ejnar, cu pipa în gură, se simţea fericit. Recepţia îi plăcuse, era într-adevăr caracteristică hoinarului bric — intimă, caldă, deloc scorţoasă, vrednică de Scoresby Sund și de Cercul polar. Sfârșiseră prin a vorbi mult despre femei, iar Charcot demonstrase printr-o tiradă lirică — puţintel rabelaisiană — că erau, cu intensitate, prezente pe *Pourquoi Pas?* Și despre mai ce? Ah, da. Despre plăcerea de a da nume, care însemna cincizeci la sută din bucuria de a explora. Un savant, Parat sau Devaux, repeta un cuvânt grecesc: *logos,* de parcă oricine l-ar fi înţeles. Mikkelsen nu înţelegea. Dar în privinţa restului totul îi era clar, încuviinţa: să botezi un cap, un munte, un golf, o insulă, ce nespusă bucurie! Cât despre biscuiţii scoţieni, Charcot subliniase ideea că, dacă îi elogia nu însemna deloc că nu-i patriot; el apăra în egală măsura cauza biscuiţilor francezi. Dovadă că, în Antarctica, din recunoștinţă faţă de biscuiţii care îi ţinuseră în viaţă, pe el și pe tovarășii săi, denumise un anume loc Capul Lefevre-Utile. Și-i reproșase cu ironie lui Mikkelsen de a nu fi lăsat în Ţara Biosseville o peninsulă sau un golf cu numele de Rechaud-Primus. Ah, ah, ah…

Firește, nava dădea semne de bătrâneţe. Și pe-o vreme calmă ca cea de astăzi prea erau multe pârâiturile și prea erau puternice. Reviziile amănunţite ce i se făcuseră nu aveau putere în faţa realităţii furtunilor. Fiecare dintre acestea îşi lăsa amprenta. Ca și brutăreasa care ţine mușteriului socoteala plinitor vândute pe credit. Și, într-o bună zi, avea să se facă totalul… Ei, da. Bătrâneţe nu înseamnă viciu. *Pourquoi Pas?* rămânea o navă bine construită.

Iluzie a memoriei ori nu, Ejnar avu un șoc când intră în cabină. Era neschimbată. Pijamaua din flanea pregătită pe cuvertura roșie, pămătuful de bărbierit verde, papucii albaștri. Cerneala violetă, fotografiile de familie, flaconul cu parfum, sticla de apă minerală. Fraza lui Eschil, cu majuscule și bucata de rocă. Agenda era deschisă la ziua respectivă. Jeannot Iepurele, în ţinută de pompier, aștepta să fie îmbrăcat pentru noapte.

— Îmi recunoști mica împărăţie?

— Da, și mă tulbură că o revăd.

— Trece timpul, nu-i așa? Dacă asta vrei să spui.

— Nu. Drept este că timpul trece, dar…

— Dar atunci ce, bătrâne?

— Nu știu… Ia te uită, o drăcie nouă.

— Bucata asta de lemn care seamănă cu o focă? Sau cu o navă eșuată, fără catarge? A venit pe mare în Groenlanda, ca toate lemnele din domeniul tău… Mi l-a dăruit vrăjitorul din Angmagssalik. Se pare că-l impresionez. Am auzit că-mi zice „tânărul bătrân al mării".

— Între noi fie spus, omul e răutăcios.

— Destul de răutăcios, da. Însă foarte interesant. Haide să ne aranjăm bateriile pentru Copenhaga. După ne. Ce-ar fi intangibil în program și ce am mai putea modifica? Te ascult, în timp ce mă ocup de Jeannot-Iepurele care trebuie să se culce.

Dacă prietenii noștri de la Societatea regală de geografie ar ști cum studiem ceremoniile sosirii, se amuza în sinea lui Mikkelsen, ar rămâne cu gura căscată… Onorurile nu-l tulburau pe guvernatorul general al Groenlandei, îşi amintea prea bine că ascensiunea lui începuse după o încercare a puterii braţelor în luptă dreaptă.

Totuși, văzând cu câtă maternă seriozitate un membru al instituţiei Marea Cruce a Legiunii de onoare se chinuia să-i pună unui vechi iepure de pluș un pantalon de pijama roz, prea strâns în talie, nu se putu stăpâni să nu râdă.

— Nu crezi, întrebă el, că iepurele tău ar putea dormi tot atât de bine cu fesele la aer curat? Mai degrabă de ochiul stâng ar trebui să te ocupi, o să-l piardă.

Cu o mână de medic, extrem de gingașă, Charcot atinse ușor sărmanul ochi, clătină din cap, apoi îşi privi prietenul.

— Faci rău că glumești, Ejnar; asta mă miră din partea ta. Știi cât de mult iubesc animalele. De nenumărate ori ţi-ai exprimat recunoștinţa că nu am permisniciodat ă echipajului să tragă într-o focă, într-un urs sau într-un pescăruș. Jeannot Iepurele este într-adevăr din pluș. Și ce dacă? I-am făgăduit fiicei mele să veghez asupra lui, mă ţin de cuvânt. Ești tânăr, Ejnar. Astăzi o aveai lângă tine pe scumpa ta soţie, erai tare fericit, așa că ar trebui să mă înţelegi.

— Iartă-mă prietene. N-am vrut să te jignesc.

— Știu, știu.

Îşi strânseră mâna. În ochii lui Charcot apăruseră lacrimi. Ejnar simţi că i-ar veni și lui să plângă. Întoarse capul. Câte lucruri, câte sentimente puteau încăpea în locul strâmt al unei nave! îşi făgădui să nu-i pomenească nimic nevestei de povestea asta. Se gândi la *Douăzeci de mii de leghe sub mări* și la pasiunea pentru orgi a căpitanului Nemo. Exploratorii nu se puteau asemăna cu oamenii obișnuiţi, prea iubitori de logică. În Charcot, povestitorul danez Andersen ar fi aflat un personaj gata făcut.

*

* *

Pentru plecarea oaspeţilor nu mai exista nici siflee, nici garda de onoare, dar emoţia ce stăpânea grupul însemna destul. Cercetătorii științifici și statul major al lui *Pourquoi Pas?* simţeau limpede că momentele trăite împreună lângă cei doi

exploratori îi făcuseră, în chip ciudat, să înainteze pe drumul lor. Era altceva și era mult mai bine decât puhoiul acela de omenire înconjurându-i, în urmă cu o lună, la Reykjavík, pe când se găseau în port, odată cu pachebotul *Lafayette.*

Gertrud Rusk aprinsese o ghirlandă de lumini multicolore. Nu sclipeau, pentru că înserarea nu se preschimba în noapte, dar se logodeau cu fantasmele peisajului, cu irealitatea neclintită a reflexelor iscate de aisberguri și faleze în apele catifelate ale fiordului.

La ieșirea din careul bine încălzit, în care mari scene de odinioară fuseseră reconstruite și admirate, oamenii regăseau ciudăţenia prezentului, a viitorului.

Charcot oferi fiecărei doamne câte o cutie cu biscuiţi francezi. Nu-și retrăgea laudele aduse biscuiţilor englezi — sau danezi — dar, spunea el, doamnele aveau să-și dea seama că producţia franceză nu era de lepădat.

Ejnar sperase că subconștientul său avea să-i furnizeze o formulă frumoasă în clipa în care urma să-și ia rămas bun de la comandantul Le Conniat. Trebuia exprimată un fel de gratitudine frăţească omului care ţinea în mâinile lui, preţioase și calme, nava *Pourquoi Pas?,* nava marelui prieten… Dar singurul cuvânt care-i veni danezului pe buze fu „mulţumesc". Fără îndoială că celălalt avea să se înșele, înţelegând prin asta: „Mulţumesc pentru primire…" Rușinat de vorba-i săracă, Ejnar îşi lăsă mâna dreaptă pe umărul stâng al lui Le Conniat, în timp ce cu stânga îi strângea braţul drept. „Dacă nici după asta nu ghicește, nu-i vina mea!" îşi zice. Dar întrucât ofiţerul breton nu reacţiona defel, se întrebă dacă nu cumva gesturile lui semănau cu cele ale unui om care a băut peste măsură… Ei bine, ce-o vrea Domnul.

Ca și la sosirea pe *Gertrud Rusk,* dar de data aceasta fără a se mai bate pe spate, Ejnar și Jean-Baptiste se îmbrăţișară. Aveau să se revadă în mai puţin de o lună la Copenhaga. Asta-i bucura. Prietenia lor străbătuse iarăși clipe mari. Niciunul, nici celălalt nu greșiseră în faţa vieţii. Aventura și meseria se contopeau la ei într-un aliaj curat. Salut, dragul meu Ejnar. Salut, dragul meu Jean. Ne vom aminti totdeauna de Scoresby Sund. Și mare bună fiecăruia. Dacă te-o prinde furtuna, te-o prinde, dar să păstreze măsura. Ea este marea, noi suntem oamenii, trebuie ca ambele părţi să se înţeleagă. Se vor înţelege.

…Doamnele fură îmbrăţișate și iarăși îmbrăţișate. Desigur că și ele aveau să-și reamintească de *Pourquoi Pas?* Recepţia aceea nu se asemuia cu nicio alta…

Șalupa se depărta de navă, îşi lua drumul, se avânta cu vesel vuiet de mașinărie. Iar cei de pe șalupă și cei de pe *Pourquoi Pas?* îşi strigau la revedere și îşi făceau semne cu mâna, de parcă scena nu s-ar fi desfășurat la Scoresby Sund, ci la Esbjerg sau la Toulon; dar ea avea loc la Scoresby Sund. Iar ceea ce strălucea mai departe era un gheţar. După cum dunga albă, unduită, care se contura pe fruntea unei fortăreţe, era linia de creastă a unui aisberg.

O rămășiţă de exaltare îl mai stăpânea pe Charcot. Se apucă dintr-odată să se amuze sărind într-un picior și, făcându-și pâlnie din palme, strigă: „Sunt bunic, Ejnar, și încă tânăr!"

De pe șalupă prietenul deslușește mimica și fraza. „Viking afurisit" murmură,

agitându-și brațul drept.

Pavilionul tricolor al lui *Pourquoi Pas?* nu fusese coborât în ziua aceea. Se profila pe cerul palid. Mikkelsen îl arătă doamnelor.

— Frumos steag de explorare polară. Albastrul este marea, albul este zăpada… Roșul? Să mă gândesc. S-ar putea zice că închipuie sângele, firește; mi-ar plăcea însă altceva.

— Vinul, de vreme ce sunt francezi, sugeră Helena.

— Vinul să fie!

Și tăcură.

Explicaţia cu vinul nu-l mulţumea pe Mikkelsen. Vinul tot sânge însemna. Cina cea de taină. Se îndreptă de umeri, împingându-și coatele spre spate și trase în piept aer rece veșnic pur.

Capitolul IV

Cercetătorii părăsiseră puntea. Floury ele asemenea… Le Guen se îndepărtă pentru a face ordine în careu cu ajutorul marinarilor.

— Așadar, dragul meu Le Conniat, ai rezistat? Ţi-am dat o corvoadă.

— Nicidecum, domnule comandant. Domnul Mikkelsen este într-adevăr cineva. O să am timp să mă odihnesc mai târziu.

Oare ce însemna „mai târziu”? Sfârșitul lunii septembrie sau vremea pensionării? Primejdioasă temă. De evitat… Câtă vreme nava se mai află pe Cercul polar, la ancoră la intrarea în Scoresby Sund, în drum apoi, peste cinci ore, spre Ţara Blosseville, de nu avea să fie cumva prea deasă ceaţa.

— Du-te repede și te culcă, domnule comandant. Vreme prea multă de somn nu o să ai. Dormi bine?

Omul din Tregor râse potolit; un râs care ţinea loc de cuvinte. Bărbatul acesta năpădit de grijile ce-i alcătuiau o parte din fiinţă, grija navei și grija familiei aflate departe, nu avea desigur nevoie să fie legănat când se întindea în cușetă. Se mișca poate puţin, câteva secunde, atât cât să găsească poziţia cea mai bună, cea care, în chip ciudat, îi îngăduia să revadă prin spaţiu chipurile unei soţii și a trei copii, să-l salute pe Domnul și, pe urmă, gata — până la soneria ceasului deșteptător.

Charcot suspină. Pizmuia forţa aceasta. Deși o avea pe-a lui!… Dar să ne bucurăm. *Pourquoi Pas?* era încredinţat unor mâini destoinice.

— Nu te reţin.

Și fiindcă măcar o dată îşi putuseră vorbi singuri, ca de la om la om, căuta o cale prin care să-i arate prietenului, fără familiarism, cât de mare încredere îi acorda. Dar, ca și Ejnar mai adineauri, nu reuși… Arătă spre fiord.

— Frumoasă toată singurătatea asta, nu-i așa?

Le Conniat îşi îndreptă privirile spre munţi și aisberguri. Spre nava *Gertrud Rusk* și spre malul pe care abia se deslușeau biserica și cabanele. Trase aer pe nas.

— Da. Este spaţiu.

Se aplecă deasupra apei și o examină, de parcă ceva anume îi dădea de furcă.

— Da.

Râse scurt. Interogativ. Ușor neliniștit, poate. Charcot se feri să adâncească lucrurile. O clipă se gândi să vorbească despre arhipelagul Brehat și despre capul Arcouest — peisaje pe care Le Conniat le purta, neîndoielnic, în suflet — dar tăcu.

Socoti că a găsit o idee bună când zări prin binoclu, la două sau trei mile, un punct mic negru, la rasul apei, printre gheţuri.

— Ia puţin ăsta și te uită, domnule comandant. Ce vezi? Un caiac sau un gheţar dat peste cap?

— Este-un caiac. Văd și omul.

— Ce naiba caută acolo? Vânează sau face sondaje?

Le Conniat care-i înapoiase lui Charcot binoclul, schiţă un gest, nu de indiferenţă, ci fatalist.

— Bine, hotărî Charcot. Să-l lăsăm pe omul acela să-și vadă de ocupaţia care probabil că-i place. Să ne întoarcem la ale noastre. Îţi urez o noapte bună. Mă rog, ceea ce se poate numi o noapte.

— Da… O noapte.

Râsul îi apropie. Își strânseră mâna ca niște complici.

Care doar peste câteva ore, după ce miezul nopţii marcat de ceasornice va fi fost depășit, vor fi gata de plecare, în toiul agitaţiei proprii unui vas, învăluiţi într-un crepuscul matinal care se asemăna, până la confundare, cu această semilumină a cerului și a fiordului.

Le Conniat s-a înfășurat în pături, și-a trimis gândurile spre căsuţa din Kerity, care dormea sub stele și s-a încredinţat Destinului… Dulapul pârâi. N-ai decât să pârâi, dulapule, mobila reumatică are viaţă grea. În dimineaţa asta mă neliniștește mai degrabă mașina cu zgomotele ei. Polonezii sunt catolici, nu însă și cărbunii lor… Vă poftesc, griji ale meseriei, să vă potoliţi. Acum, în pături, se doarme! Iar tu, capule, ești la odihnă, să nu uiţi! Dacă vrei ca mâine să-mi fac bine treaba, fii corect, golește-te de gânduri.

Din nefericire, capul se dovedea neascultător… Stăpânul de la bord, după Dumnezeu, nu mai este stăpân pe gândurile sale. Vioi ca o liotă de șoricei, arde de nerăbdare să părăsească patul și să iasă pe punte, în crepuscul.

…Și brusc, de foarte aproape, în verticalitatea unei faleze de aisberg peste care, în partea de sus a soclului său limpedele fiord aruncă, filtrată parcă, o lumină verzuie, marmură netedă în culoarea smaragdului dintr-un inel de logodnă, marmură care se afundă adânc, aspru, sălbatic, încastrându-se în taina apelor, Jospeh Le Conniat recunoaşte caiacul semnalat în depărtare de către Charcot în urmă cu un sfert de oră și de care credea că-și râde. Aude fâșâitul pagaiei în val, șuieratul pielii de focă și, de foarte aproape, îl aţintește cu privirea pe omul-frate, navigator pe minusculul său *Pourquoi Pas?* cu siguranţa unui pescuitor în șenalele arhipelagului Brehat. Rege, trup și suflet, ca și el, al creaţiei. Un groenlandez din buna rasă a eschimoșilor, ca și grupul îmbarcat, sunt de-atunci două săptămâni, ele către *Pourquoi Pas?* și transportat, cu Paul-Émile Victor aproape de locul hibernării sale. Se pare că poporul acesta a venit din Asia. Pe mare și printre

gheţuri. De ce nu? Capetele lor sunt mongoloide. Un popor brav, fără doar și poate, și care se descurcă ciudat de bine în peisajele acestea buimăcitoare.

Culcat pe spate, Joseph Le Conniat retrăiește ziua aceea a campaniei din 1935, când bricul cu trei catarge se prezenta în faţa banchizei de coastă. Vedea gheţurile marine pentru întâia oară. Când, foarte tânăr încă, navigase spre Islanda, întâlnise două, trei aisberguri, dar niciodată banchiza. Charcot se bucurase de mirarea lui. Și, dintr-odată, întrebase: „Să nu te simţi jignit, comandante Le Conniat, spune-mi care-i culoarea calului alb al lui Henric al IV-lea?" Prudent, omul din Tregor nu răspunsese… Charcot insistase: „Nu-i o cursă. Spui ce crezi". – „Ei bine, alb". Charcot începuse a râde în mustăţi: „Da și nu. *Era* alb. În ţara în care pătrunzi nu mai este. Este de-un alb ușor gălbui. Cine nu a văzut marile peisaje polare nu cunoaşte albul adevărat. Crinul de pe la noi este ușor auriu, calul nostru alb bate fără îndoială în galben. Aici, unde de altfel nu există cai, vei observa că blana urșilor pe care-i numim albi apare puţin galbenă când se detașează pe fondul zăpezii".

Avea dreptate comandantul Charcot. În mai multe rânduri Le Conniat a verificat treaba asta: urșii albi sunt de-un alb puţintel gălbui.

…Ciudate peisaje.

— Sau, nu cumva chiar viaţa lui cuprinde o zonă de ciudăţenie? De câte ori omul care nu izbutește să doarmă în clipa aceasta nu s-a gândit că a evitat la timp — în fiordurile întortocheate prin care trebuia condusă nava — eșuarea și mai mult decât atât? Dacă-i sincer, și este, o să declare: „N-am ţinut o evidenţă. Dar cifra ar fi, cred, ridicată"…

Dar uite că te încearcă teama! Mâine vom naviga prin unghere deloc comode… I-ar trebui minţii un școndru lung și solid care să alunge imaginile mohorâte… Doamne, cel care te cheamă este Joseph Le Conniat. Semăn cu Noe. Am răspunderea unui vas de lemn. Ajută-mă, așa cum l-ai ajutat pe venerabilul bătrân. Datorită meseriei mele am fost silit în seara aceasta să beau mai mult decât mi-e raţia și iată că insomnia îşi îngăduie să-mi batjocorească trupul. Trimite îngeri care să o ţină la respect. Șase, dimpreună cu un arhanghel. Îţi făgăduiesc că nu mă voi neliniști dacă albul aripilor lor va bate ușor în galben.

*

* *

Charcot nu se culcase imediat. Se afla în Groenlanda și atât de mulţi prieteni s-ar simţi fericiţi dacă ar ști că acolo, sau acolo-sus, se gândea la ei… La cea de a șasea scrisoare simţi că inspiraţia venea greu. Se îmbrăcă din nou, și se duse să viseze pe punte.

Ce frumos era totul în jur. O frumuseţe fără margini… Nimic urât nu și-ar fi putut face loc în peisajul acesta. Ceaţă, furtună de zăpadă, ploaie iute, toate îşi aflau în el o măreţie anume… Te făcea parcă să renunţi la somn, ca să poţi contempla la nesfârșit acele forme și spaţii. Somnul se-nrudește, de altfel, cu moartea. În Groenlanda, Hamlet nu ar fi părăsit niciodată puntea navei sale.

O neașteptată durere de șale îi domoli entuziasmul. Îi spusese sus şi tare lui Mikkelsen că se păstra tânăr și așa avea să fie, cu siguranţă! Dar vârsta era vârstă.

Ziua următoare se vestea anevoioasă. După ce o să fumeze o ţigară, o să se ducă în cabină. O să lase baltă corespondenţa, o să se dezbrace și o să se vâre în pături, așa cum pretinde condiţia umană. Somnul avea ori nu să vină, dar odihna îi va cuprinde mădularele. Dacă nu și capul, mult prea conștient de îndatoririle sale de cap și care îndrăgea visul ca pe un lucru ce trebuie făcut.

Campania din 1936 avusese parte, pe la mijlocul ei, de unele încurcături; totuși, se îndrepta spre o frumoasă împlinire. Avea să însemne o reușită, să încununeze o muncă începută încă din 1925. Prin forţa lucrurilor, fusese târât în neorânduială și tărăgănări, dar planul său, secret, exista. O nouă muncă — de pe acum știută — se profila în zare.

Absenţa banchizei trebuia socotită, în 1936, ca un mare avantaj.

Charcot trase în piept fumul unei ţigări *Players.* Surâdea. Când, înainte de plecare îţi credeai bucuria diminuată, pe motiv că-ţi place muzica valului care macină piciorul gheţarilor și că de data aceasta fuseseși lipsit de ea — ei bine, lasă-mă să-ţi spun, Jean-Baptiste, că erai puţintel snob. Până la urmă te-ai lipsit de faimoasa ta muzică a gheţurilor.

Protestă. Doar erai înzestrat cu urechi în stare să aprecieze zgomotele naturii! Muzica gheţurilor nu-i o născocire literară. Drach, tânărul naturalist care fusese nevoit să renunţe la campania 1936, dar care-i împrumutase echipamentul său lui Jacquiert, o auzea și el, o îndrăgea. Știinţa trebuia să înregistreze fenomenul și acţiunea lui asupra anumitor sensibilităţi, ca un dat al lucrurilor. Iar Drach și Charcot se gândea întruna la muzica aceasta, se minunau, discutau despre ea ore în șir. Ca despre interpretarea unui violonist.

*

* *

Când intră în cabină, prima grijă a lui Charcot fu să se aplece asupra lui Jeannot Iepurele. Acesta dormea pe dreapta cu un braţ peste pătură, ca un copil. Culoarea roz-bombon a pijamalei contribuia la menţinerea iluziei. Peste o lună, Charcot nu numai că avea să o revadă pe Meg, dar avea să cunoască și bebelușul Monicăi. Se înduioșă. Navigatorul în lumea gheţurilor nu ar fi putut jura că plânsetele unui prunc căruia îi este sete nu l-ar putea exalta în aceeași măsură, dacă nu chiar mai mult, ca muzica banchizei. Peste doi ani bebelușul va fi o fetiţă. Pe care o să o înveţe să iubească pisicile, câinii, păsările, elefanţii și muștele. O să-i arate fotografii din Antarctica. Și flori presate originare din Ţara Jameson.

Se opri din dezbrăcat ca să noteze pe agendă, sub data unei zile de mâine, care se pregătea să devină astăzi: „Trebuie să-l văd pe Jules. Negreșit”. Și sublinie cuvintele cu două linii. Știa ce înseamnă *să-l văd.* A-l zări doar nu era greu, rar se afla departe de laborator — dar trebuia să-i vorbească și să-l facă să vorbească o jumătate de oră, o oră, în cuprinsul unei conversaţii pline, în același timp gravă și degajată… Nu era ușor… Deloc chiar; dar necesar.

Jules Bune, căruia toată lumea îi zicea doar Jules, era dintre noii veniţi la bord, cu toate că avea peste cincizeci de ani. Sub denumirea complicată de matelot civil cu jumătate soldă, el înlocuia ca băiat de laborator pe vestitul Moussard, devotat și

descurcăreţ nevoie mare, în stare să-ţi găsească într-o clipă orice material în orice harababură. Jules, de fel din Doi, tot un breton, era un om bun și trist. Se știa, fiindcă o spusese, că lăsase acasă, în grija nevestei, o fată de cincisprezece ani cu tuberculoză avansată. La puţine zile după plecarea din Saint-Malo, Baudet îi telegrafiase lui Charcot și lui Le Conniat că bolnava murise. Consemn să nu i se spună nimic tatălui. Echipajul știa, dar păstra secretul.

În ziua în care, cu chip luminos și grav, Bune îi strânsese comandantului Charcot mâna pentru a-l felicita că era bunic, Charcot fusese cât pe ce să-și piardă cumpătul. Întorsese capul. Bune nu înţelesese… Numai că, de când sosiseră la Reykjavík, venind din insulele Feroe, ziare franceze dăruite de nava *La Fayette,* ori venite cu sacul poștal zăceau aruncate în punctul de poștă al navei. Jules, căruia îi plăcea să le răsfoiască, sfârșise prin a da și de știrea aceea. Se aflau atunci în nordul Islandei, blocaţi în fundul fiordului din pricina furtunii. Nenorocitul se prăbușise. *Singura* mea fată repeta el întruna lui Le Guen și Floury.

Singura. Asta însemna în același» timp că nu avea decât o fată și că niciuna dintre celelalte fete de pe tot pământul nu i se asemăna… Sărmane Jules, îţi înţelegeam prea bine suferinţa și credeam în adjectivul care ţi-o rezuma…

Aflând drama, Charcot se dusese lângă Jules pe care îl găsise căzut în prostraţie și uitându-se la aceleași fotografii ale unei fetiţe în rochie de primă împărtășanie; și îl îmbrăţișase. Plânseseră împreună. Ca niște viţei, îşi zicea el în timp ce plângeau, dar cuvântul nu-l șoca, fiindcă respecta animalele și taina lor. Cei doi bărbaţi făceau schimb de durere. Suferinţa pricinuită de moartea lui Marion, care la rându-i făcea loc altei suferinţe, reapăruse. Carnea și sufletul gemeau.

Știrea că în timpul escalei de la Reykjavík, la reîntoarcerea din Groenlanda, Charcot avea să-i ceară monseniorului Meulenberg o slujbă întru odihnirea micuţei moarte îl mai făcuse pe Jules să-și revină. Îi luase mâinile lui Charcot într-ale sale — plângea și râdea.

— Vă mulţumesc, domnule comandant… O slujbă frumoasă, cu lumânări și flori.

— Da, bietul de tine, bâiguia Charcot, o să aibă o slujbă frumoasă, slujba ei, i se cuvine.

Flori, lumânări, muzică și noi toţi; o să am grijă ca islandezii să ne păzească între timp nava. Nu va lipsi nimeni. Întregul *Pourquoi Pas?* se va afla în catedrală pentru fiica ta.

— Asta n-o să-i supere cumva pe domnul Le Conniat și pe domnul Bastien?

— Firește că nu, dragul meu. Vor fi, cu tristeţe, fericiţi să vină. Le Conniat și Bastien sunt doi oameni buni, ca pâinea caldă. Au copii și ţin mult la dumneata… Trebuie să ai curaj pentru nevastă.

Oare mai adineauri auzise Jules muzicuţa cântând *în grădina tatălui meu?* Avea prea multe motive să nu stea treaz și să asculte… Ar fi suferit. Ar fi nutrit gânduri smintite. Ca nefericiţi! sau nefericitele pentru care marele medic Jean-Martin Charcot trudise atât… Jean-Baptiste Charcot îşi simţea mâinile umezindu-i-se. Frământa în ele o batistă. Aruncă priviri îndurerate peste adormitul Jeannot Iepurele. Cât de mult ar fi dorit ca și Jules să afle aceeași tihnă! Numai de-ar rezista,

Doamne, numai de-ar rezista! Să nu se arunce cumva în apă! Cu gândul să înoate până în Franţa, unde soţia a rămas de-acum înainte singură…

Charcot luă iarăși creionul și mai trase o linie sub cuvintele: „Trebuie să-l văd pe Jules. Negreșit". Apoi stinse lumina. Prin jaluzeaua ușoară, ziua ce se prefira întunecată nu-ţi putea spune de era crepusculul dimineţii ori crepusculul serii, dar avea valoarea unei speranţe. Și arăta că nu era ceaţă. Nici mai mult, nici mai puţin. Până aici rămânea neschimbată hotărârea de a se ridica ancora pentru a se porni spre Ţara Blosseville… Și pe Blosseville îl chema Jules. Aveau să-i spună asta lui Bune.

…O campanie științifică nu însemna doar să vizitezi ţări, ci să și înfrunţi dureri. Să traversezi Deșertul Omului…

Și chiar așa de-ar fi! De ce nu? Se întinse în cușetă.

Capitolul V

Vegheat de către echipa sa de serviciu, *Pourquoi Pas?* se mai odihnește la ancoră, în golful Rosenvinge, la mică distanţă de *Gertrud Rusk,* în așteptarea deciziei șefilor săi.

Nu ar crede încă nimeni că s-a făcut ziuă, dar a căzut din calendar o dată și alta i-a luat locul.

Imensul fiord descoperit oficial, în urmă cu mai bine de un veac, de către William Scoresby — pescuitor de balene englez, fiu de pescuitor de balene englez — fiord în care, pe o fâșie de ţărm al uneia dintre crestăturile sale cea mai apropiată de mare, oamenii au închegat de drept, sunt zece ani de-atunci, prima comunitate umană, se îndărătnicește în a exista. Arie de sosire, arie de plecare a aisbergurilor. Pendulă a pornirii sloiurilor și a îngrămădirii lor. Zonă de frământuri care se deghizează în imobilitate a munţilor. Miliarde de alipiri și miliarde de lunecări. Flegmă a transformărilor materiei. Rutul încetinit și suverana evaporare a gheţurilor. Nu există și nici nu va exista vreodată un vocabular exact pentru asemenea lucruri. Doar nume, porecle, deloc mai revelatoare, ale fenomenelor și ale ritmului acestora decât piscul Oates ori capul Rocambole în detaliul unui relief.

*

* *

Animalele microscopice care colcăie și rătăcesc sub un aisberg din Scoresby Sund, ca să înghită lacom firimiturile de pământ și piatră ce cad din chila monstrului, cu sărurile lor minerale, înseamnă sălbăticie.

Primarul înnebunit de sumedenia întrebărilor și căruia de curând i s-a dat un cuib în care o să-și poată sorbi ciorba direct din blid și să latre cât o pofti, înseamnă civilizaţie tehnică. Nu cumva omul a fost plasat într-un spaţiu, cu artă îngrădit de sârmă ghimpată, într-un loc liniștit, denumit „tabără de lucru"?

*

* *

Unu.
Doi.
Trei.
Patru…

Din eterna chilă a timpului, secundele se desprind și ele curgând în adâncuri. Nu se vor mai reîntoarce. Mașina cea proastă a lui *Pourquoi Pas?* poate face marșarier. Timpul oamenilor însă, nu.

Pe ţărmurile siberiene — trunchiuri, crengi, frunze și rădăcini, scânduri pentru lăzi, scânduri pentru garduri, smulse, lăsate în voie, duse de marile fluvii, rup cu tăceri de aștri cerești, din minutul, ora, luna, anul sălbaticei și minunatei migraţii marine, pildă a tuturor perseverenţelor, care trebuie să le ducă într-un sfert de veac, invizibilă procesiune reluându-și mersul lent după fiecare dezgheţ și îmbogăţindu-se peste tot cu neașteptate cortegii, până la intrarea în fiordurile Groenlandei răsăritene. Acolo vânătorii-pescari ai unei ţări în care nu crește niciun arbore, nici chiar unul dintre cei sobri și duri, cu ace, dar unde crește viaţa omenească, rară și tenace, vor culege de pe apă, ca pe niște minerale marine, aceste bogăţii ale pământului pe care ei le hărăzesc unor folosinţe esenţiale… Cel puţin acolo trebuie să le culeagă. Dar oare lumea nu se va schimba iarăși?

Le Guen îşi privește ceasul.

Aude pașii grei ai lui Bastien, ca bătăile unui orologiu de biserică.

PARTEA A PATRA

Capitolul I

Întrucât la orele trei din noapte ceaţa nu coborâse încă peste apele fiordului, iar barometrul nu vestea nicio depresiune, *Pourquoi Pas?* ridică ancora. Mașina porni. Nu se auziră sirene. Oameni aflaţi pe punte îşi agitară mâinile spre alţi oameni pe care-i vedeau mișcându-se pe *Gertrud Rusk* și care le răspunseră tot cu un salut.

„Mikkelsen-ii și prietena lor dorm pesemne adânc, mormăi Charcot. Șampania franceză i-a biruit. O să-i revedem la Copenhaga”.

„Strașnică rezistenţă are”, gândi Le Conniat, incapabil să formuleze fraze. Adormise imediat dar se sculase mult prea repede. Își simţea capul greu, ca după o cădere de pe bicicletă — nimic spart, o ușoară jenă și senzaţia că lucrurile ţi se împotrivesc. Îl chema pe Malesieux, care îşi vedea de treburi sub puntea de comandă în timp ce i se cocea pâinea.

— Ai putea să-mi aduci o ceașcă de cafea?

„Formidabil e Le Conniat ăsta, constată Charcot. După aisbergurile de alaltăieri, după ceaţa și aisbergurile de ieri, abia dacă s-a odihnit. Și-l aud vorbind oamenilor cu o politeţe de marchiză!” Se simţi năpădit de bucurie, prima de la deșteptare. Își potrivi la ochi binoclul și privi de la pupa spre minuscula și singura așezare din Scoresby Sund, care descreștea și dispărea, înghiţită de proeminenţa unui cap.

Când avea să revadă toate astea? Peisajul se depărta ca și micile logodnice de escală, mult pomenite în romanele lui Pierre Loti și cărora li se spunea adio după o abia încropită cunoaştere. Își scutură umerii, îi era frig. Desigur, va revedea aceste locuri a căror zămislire și înflorire o urmărise. Programul nu-i îngăduise de data aceasta să coboare, dar înţelepciunea lucrurilor va prevedea, fără îndoială, o ocazie mai prielnică.

Malesieux se și reîntorcea surâzător. Aducea, din proprie iniţiativă, trei cești în loc de una.

Charcot îl felicită. Îl iubea pe dracul ăsta de om asimilat bretonilor, dar care se născuse în regiunea Lille și care medita uneori asupra destinului său…

Căldura plăcută a cafelei mistuia oboseala, de la bază parcă, precum marea gheţarii.

— … Când o să aveţi o clipă liberă, domnule comandant, o să putem studia hărţile.

— Sunt al dumitale.

Le Conniat se verifică cu Floury asupra direcţiei navei. Își potrivi cascheta, vârându-și parcă și mai mult capul între umeri, apoi, nu fără o anume strâmbătură a gurii și o bizară sclipire în ochi, se apropie de Charcot.

Erau hărţi și hărţi.

În regiunea aceasta, masive muntoase, haotice, în care nu apărea nici cea mai mică grădină, căpătau denumirea de *pământuri.*

Tot astfel, pe ţărmurile răsăritene ale Groenlandei, erau denumite *hărţi* niște scheme care, de prea multe ori, greșeau serios faţă de exigenţele navigaţiei costiere. Era o notorietate publică faptul că sectorul în care patiundeau avea faima de a fi unul dintre cele, mai pl. Imejdioase din acest punct de vedere. Aici, poziţia trebuia determinată cam peste tot după crestele din interior. Hărţile marcau coasta și detaliile ei infinite pe distanţe prea mari, prin linii slabe. Se asemănau vag cu peisajul văzut în soare, la cinci sau șase mile, tinzând să uniformizeze limbile de pământ și intrândurile. Suprimau majoritatea insuliţelor. Anulau reţeaua profundă a diferitelor fiorduri, înfăţișate la intrarea lor ca niște fisuri sau știrbituri ale ţărmului, de care nu se putea sau nu se voia spune nimic… Iar marea nu era nici ea mai bine împărţită. Numai niște mucaliţi răutăcioși ar fi putut reproșa. Hărţilor că nu indică aisbergurile; dar pe zone întinse chiar hărţile făceau o glumă la fel de grosolană: înfăţișau marea ca un vid alb-cenușiu. Întindere secată? Gropi abisale? Nicio cifră. Iar lipsa aceasta năștea pe de altă parte neîncredere faţă de cotele de adâncime înscrise în dreptul ţărmului. În aparenţă apropiate, ele erau. În mod fatal aproape întotdeauna spaţiate. Deci susceptibile de a. Ascunde între ele creasta submarină sumeţită ca un cui… capcană a morţii.

De aceea Instrucţiunile nautice privind sectorul respectiv se dovedeau extrem de sărace în informaţii, recomandând o foarte mare prudenţă. „Prea puţin cunoscute”, „prost cunoscute”, „neospitaliere” locurile acestea închipuiau un domeniu al primejdiei.

„Vom vedea” murmura obișnuinţa…

Murmura cam într-o doară, dar grăia drept. „A vedea *bine”,* asta era esenţial. Le Conniat fusese înţelept că purtase, încă de la douăzeci și cinci de ani, cascheta mult trasă peste frunte. Își ocrotise astfel ochii. Privea lucrurile fără să atragă mânia soarelui… încă o zi lungă și bătrânii slujitori verzi-cenușii aveau să treacă la treabă… Nu primiseră darul fosforescenţei, iar vederea de aproape slăbise. Ajutaţi ori nu de ochelari sau de binocluri, se păstraseră însă pătrunzători. Aveau încredere în ei.

*

* *

În faţa ţărmurilor Ţării Blosseville, așa cum le reprezentau hărţile — bine ori prost — sau cum aveau să se profileze pe orizontul de sud-vest, dacă ceaţa continua să fie cuminte, Charcot nu cunoștea în principiu sentimentul că inaugurează o încercare. Chiar și în ajun, spre a-și mai încălzi cutezanţa, se dusese pe *Gertrud Rusk,* lângă Mikkelsen, să dea viaţă unor vechi amintiri. Cu trei ani în urmă făcuse un salt pe coasta aceasta faimoasă. Îi determinase de data aceea pe Parat și Devaux să coboare și, în numele lor, îi amăgise și pe Chatton și Bastien. O expediţie mult mai cutezătoare decât aceasta! Cu neguri și gheaţă!… în 1936, *Pourquoi Pas?,* navă exploratoare, trebuia — așa era firesc — să săvârșească o nouă faptă de curaj și, slujită de împrejurările atmosferice, să-și vâre nasul acolo unde un vas de aceeași talie nu se încumetase încă. Charcot îl văzuse la treabă pe Joseph Le Conniat în furtunile din Marea Manecii, în cele ale Scoţiei și Islandei, ca și în ceţurile din Scoresby Sund și în strâmtoarea Danemarcei; ei bine, tot la treabă avea să-l vadă; desfășurând fără ifose același sânge rece, de-a lungul Ţării Blosseville și în necunoscutul unora dintre fiordurile sale.

Fără a se transforma într-o familiaritate care să ducă la tutuială, ceea ce trebuia exclus, intimitatea dintre cei doi bărbaţi progresase în ultimele zile, în timpul partidelor de șalupă pe care și le oferiseră, sau pe care le oferiseră, în adâncul acelui Scoresby Sund, pentru contemplarea și fotografierea aisbergurilor. Le Conniat se destinsese de parcă sărind în mica ambarcaţie s-ar fi descotorosit de responsabilitatea bricului cu trei catarge. Începuse a vorbi altfel decât în propoziţii de cinci până la zece cuvinte. Exclama deschis, admirativ, cu râsul pe buze. Frumuseţea marmoreeană și acrobatică a maselor albe ale căror procese chimice explicau formarea lor, nu însă și exuberanţa și triumfătoarea varietate a liniilor şi nuanţelor — îl smulgeau din stările de seriozitate a omului adult care practică o profesie. Parcă avea douăzeci de ani, se afla în vacanţă, descoperea Groenlanda. Ceea ce atâtea furtuni și tălăzuiri nu obţinuseră de la el niciodată, se compensa acum, prin cuvinte de admiraţie aduse ciudăţeniei mării. Lumii extraordinare a culorilor naturale…

Oare miracolul avea să se repete în dimineaţa aceasta? Ori de câte ori Charcot rostea cuvântul Blosseville, îl încărca fără voie cu atâta afectivitate, încât Le Conniat simţea un fel de măruntă zguduire electrică. Era aproape de tovarășul său în cultul pentru omul a cărui cutezanţa îl făcuse să-și piardă nava, dar care fusese oricum un tip nemaipomenit. Fără nicio îndoială. Altfel, o mare întindere într-o ţară

străină nu i-ar fi purtat numele. Iar un Mikkelesen nu ar fi vorbit niciodată despre el cu acel respect pătruns de emoţie.

…Ar fi fost de ajuns să închidă ochii, în timp ce comandantul Charcot înșira toponime, pentru a avea iluzia că se preumblă prin faţa unei coaste franceze… Blosseville nu-și ostenise creierul ca să boteze locurile, și se arătase un camarad minunat: nu-i dădea uitării pe oamenii cu care se găsea la bord. Golful Aunay nu-i cel mai bun exemplu?

*
* *

Crabul verde-cenușiu Le Conniat va fi precaut. Nu se mai găsește pe o șalupă, vizitând pe îndelete muzeul unui peisaj. Ci pe nava sa de patruzeci de metri, întreprinzând o navigaţie dificilă, pentru care răspunde — sfânt cuvânt pentru un lucru sfânt. Nu-și va mărturisi nicicând toate temerile.

— … Vezi golful acesta Aunay. În fapt, este vorba de un fiord. Aici va trebui mai întâi să depășești capul acesta și numai după aceea ai să-l poţi studia cum trebuie. Dacă nu se ivește vreo aglomerare de aisberguri, trebuie să aruncăm ancora unde pun acum degetul. Eu dirijez sondările, în timp ce dumneata supraveghezi drumul.

Omul din Tregor nu se rezumă să încuviinţeze supus, ci se apucă să verifice cu grijă. Sare de la hartă la realitatea locului, se reîntoarce la hartă și așa mai departe, îndărătul binoclului, ochii verzi-cenușii înconjură și fixează punctele exacte ale examinării lor. Dar înainte de ameninţătoarea stabilitate a ţărmurilor, există lunecarea înceată a aisbergurilor spre sud. Giganticele epave albe, dintre care unele coboară din chiar nordul Groenlandei răsăritene și de mai departe, călătoresc nestingherit în anul acesta în care nicio banchiză nu le stăvilește mersul sub pretextul de a le aplauda. Culegând în drum pe toate celelalte oferite pelerinajului lor de către gheţarii locali, ele se duc la întâlnirea de la capul Farewell. Îl vor înconjura pe la est și fiecare, la rândul său, fără sifleea nici unei nave de supraveghere, va urca apoi, de-a lungul lui pe la vest, spre nord. Și se spune că Dumnezeu de la postul său de observaţie admiră disciplina aceasta pe care el însuși a pus-o la punct.

Pourquoi Pas? vrea tare mult să mai admire aisbergurile; mai întâi le cântărește din ochi depărtându-se chiar și de cele mici. Peisajul este înţesat de capcane. S-o fi chemând ţărmul acesta Ţara Blosseville, dar pentru mine, Le Conniat, el se numește și Ţărmul Necunoscut. Niciun port, mare sau mic, niciun loc de eșuare, niciun sat, niciun semnal pe coasta asta. Dacă ni s-ar întâmpla ceva, am fi singuri cu stâncile. Nu-i momentul să te oprești undeva!

— Vezi cumva pescărușii spre uscat? îl întreabă el pe Floury.

Pilotul privește, suspină:

— Nu, bătrâne. Nicio pasăre. Aici nu-i ca în insula Rouzic.

Izbucnesc în râs. O clipă le dansează prin faţa ochilor peisaje bretone. Talazurile verzi-albăstrii și mimozele de la Perros-Guirec. Un alb de cretă amar între două stânci de granit trandafiriu.

— Iartă-mă, reia Floury, m-am înșelat. Colo departe ar fi ceva lume…

Arată spre un aisberg, de trei ori cât nava lor, parcă cioplit să semene cu forma necizelată a unui tigru. În jurul gâtului, un batalion de raţe se odihnesc la soare.

— Ce-ar fi să-i spui lui Cabon să tragă cu pușca, să-și ia zborul?

— Lui Charcot nu-i place asta.

— Nu-ţi zic să le faci rău, doar să le stârnești să plece.

— Nici măcar atât…

Echipajul provizoriu al unui aisberg este una. Totalul refuz de ospitalitate al acestui ţărm este alta; ah, falezele astea ca o căpută de încălţări. Ce înseamnă o adevărată singurătate Le Conniat descoperea, desigur, lovindu-și privirile de forme abrupte, în scobiturile sau în spatele cărora nu surâdea niciodată celticul galben pârguit, feminină catifelare a unei plaje. Un litoral făcut pentru zăngănit de furtuni, pentru talazuri care se dau peste cap ca scările asediatorilor de odinioară — nimic și nimeni să nu debarce! Peste două luni, gheţurile aveau să-și pună pecetea. Orice fir de fum care s-ar înălţa astăzi, și încă nevolnic, la piciorul acestor îngrădituri cumplite, nu ar mai fi decât un spulber de stropi, nedezvăluind niciodată dorinţa de supravieţuire a vreunui grup de pescari…

— Între asta și Patagonia nu știu ce-ar fi mai bine ca să-ţi faci plinul, zice Floury, care crede că rezumă astfel gândurile tovarășului său.

Le Conniat nu l-a auzit. În timp ce supraveghează drumul, simte că neîncrederea care-l muncește în privinţa forţelor dușmănoase îi ucide puţin câte puţin voinţa de a se purta șiret cu ele pentru a le învinge… Deși în două campanii ochii săi văzuseră fantasme și primejdii ascunse în realitatea fiecărui *fiord,* cuvântul căpăta dintr-odată pentru el o ciudată putere de seducţie. Era frumos acest monosilabic cuvânt viking, ud ca un pește, zemos ca o mandarină. Cum să nu pomenească aceste lucruri frumoase și bune dinlăuntrul pământurilor pe care viclenii piraţi normanzi le adulmecau și le vânau în susul fluviilor? Du-te aşadar spre fiordurile Ţării Blosseville. Cel puţin ele sunt, teoretic, porţi care se deschid. Ne îndreptăm spre ele, vom încerca să intrăm.

Doar întâmplarea fusese cea care, în aparenţă, îl atrăsese pe Le Conniat spre Marele Nord și spre aventurile legate de călătoriile unei nave exploratoare. În timp ce la Charcot îşi spusese cuvântul vocaţia. Dar, întâmplare sau nu, acum când se prinsese în angrenaj, pasiunea venea și ea încetișor, fără să-și spună numele. Sfioasă dar deja sălbatică, hrănindu-se din tot și toate. Le Conniat se născuse într-o mică fermă din Tregor, dar ferma aceasta aparţinea unui ţărm unde marea frământa de generaţii conștientul și inconștientul unui popor. Izvor de bogăţii — unele foarte apropiate, altele depărtate, momind privirile și pașii omului la fel de firesc ca orizontul, râul, satul. Și nu mai puţin firesc, de vreme ce ogoarele nu-și mai hrăneau oamenii, Joseph Le Conniat, încă un băiat tânăr, se pomenise navigând „spre Islanda" pe un vas din Paimpol care pescuia morua[22]. Îmbarcările

[22] Pește mare din Atlanticul de Nord (n.tr.).

acestea nu duraseră. Se angajase apoi în Marina naţională. Marele pescuit în Islanda era primejduit, cu toate că mai avusese parte de o reînflorire după război; sfârșise însă prin a se stinge, ultimele sale vase putrezeau în afund de porturi sau naufragiau… Iar astăzi ţâșneau din trecute la întâmplare, amintiri și întârâtări. Lupta miilor de bărbaţi și a miilor de familii care îşi legaseră traiul și fericirea de apele reci și neguroase ce înconjoară Islanda. Apăruse înfrângerea. Totuși viaţa continua. Sub o altă formă, urmașii zămisleau revanșa. Ajutau ştiinţa și spiritul descoperitor să scotocească regiunile acestea, să le descopere tainele.

De altfel, asta ar sluji pe viitorii oameni ai mărul Sondajele navei *Pourquoi Pas?* vor aduce minunate lămuriri Serviciului hidrografic. Nicicând vreun vas de talia lui nu pătrunsese cu misiune în cea mai mare parte a fiordurilor acestui sector. Să vânezi cetele de morue, să stabilești clasamente în cunoaşterea lumii — e totuna.

Și se pomeni visând cu glas tare.

Astea sunt, bătrâne Floury, adevăratele *Coaste ale Nordului.* Departamentul breton în care ne-am născut, capul Frehel, Arcouest și toate celelalte le sunt macheta.

— Macheta este mai frumoasă decât realitatea cea mare!

— Nu așa trebuie să judeci lucrurile.

Și visează mai departe.

Să te afunzi într-un fiord al Ţării Blosseville, având la dreapta și la stânga sumbre perpendicularităţi care se vor ţărmuri, unul mai sinistru decât altul; iar puţin mai departe culoarul o cotește, deslușești o insuliţă muntoasă în chiar mijlocul apei, un bot de aisberg se profilează în spatele unui cap — toate astea îţi întristează inima. Și te întrebi dacă nu cumva, curând, prin căderea cine știe cărei imense grile de cetate, nu o să te pomenești întemniţat ca minerii în galeria lor. Îţi înghiţi saliva. Trebuie, mai ales, să veghezi continuu. În apele în care o bruscă reverberaţie a soarelui te împiedică să-ţi afunzi privirile, există întotdeauna capcana posibilă a unui prag, care pândește cu crestele sale asemenea unui pește-spadă.

Le Conniat se lăsa în voia gândurilor, deși nu era timp de asta. Avea să bage de seamă că trădează prudenţa atentă a bărbatului cap de familie. Nevasta i-ar încuviinţa oare purtarea? Să se expună astfel, când copiii mai au nevoie de tată?… Dar dojana se cuvenea îndepărtată. Îșiiubește atât de mult nevasta, încât puţin din făptura ei navighează și alături de el. Niciodată vorbind despre primejdiile prin care trece o navă, el nu i-a spus, că nu este *înţelept.* I se întâmplase doar ca prin suspine sau o privire scurtă să-l facă a simţi asta. Niciodată nu-și îngăduise alte recomandări în afară de unele ca acestea: „Ai grijă să nu răcești”, „încearcă și scrie cât mai mult posibil” (insistând pe cuvântul *posibil,* pentru a arăta că duioșia nu intervenea. Și nici măcar nu spunea „să-mi scrii”. De parcă scriindu-i ei, scria mai întâi întregii alcătuiri umane a căminului de ea ocrotit). Susţinută de o voinţă de fier, nu se menaja. A luat la ea, mai mult sau mai puţin, trei copii din cartier. Cum să-i mai vorbească altuia despre prea multă îndrăzneală? Bărbatul și femeia se completează. Strecurându-se cu nava, ori strecurând nava cu sine, în intrândul, apoi în radele, șenalele, gituirile unui fiord, Joseph Le Conniat va răspunde

curiozităţilor specializate ale lui Charcot, Parat, Devaux și Jacquiert, ale lui Nemours-Larronde și Badeuil, dar și propriei sale curiozităţi de om plămădit din carne și sânge. Misterios, din depărtare — și chiar când s-ar părea că-l evită — el caută temeliile căminului său. Cercetează natura umană, nevoia ei de a rătăci și visa.

*

* *

Miracol… Miracol? Da, un miracol.

Spre sfârșitul dimineţii apare un pescăruș — coboară la bord, nu-și ia zborul când te apropii de el și se lasă luat în braţe. Este adus lui Charcot care se minunează că-l poate mângâia, că-i poate scărpina căpșorul fără ca pasărea să se sperie. Încă un oaspete. Pentru câtă vreme? Nu trebuie să abuzezi de bunăvoinţa lumii fizice. După ce i s-a oferit păsării trimise de cer pâine muiată în puţin vin, în semn de bun venit și pentru a-i da puteri, este vârâtă într-o ladă pe puntea centru de unde va putea să-și ia zborul ori de câte ori va voi.

Capitolul II

Uf!

Asta da, navigaţie! Cu mașina, desigur: în condiţiile acelea de calm și cu înaintarea în zigzag, velele nu ar fi făcut decât să complice lucrurile… Și-apoi s-a lucrat, nu glumă. Au fost făcute mai multe serii de sondaje.

La ora 24, pentru a nu spune miezul nopţii, nici ora zero, *Pourquoi Pas?* ancorează în golful Aunay, punctul de destinaţie anunţat. Toată lumea are treburi până peste cap. Furtuna este, mă rog, altceva. Dar de la trei dimineaţa, statul major și membrii misiunii științifice nu au șomat, luând masa de prânz și de seară în picioare, grijulii să nu întrerupă vreun calcul sau să se apropie prea mult de un aisberg ori de un cap.

Golful Aunay nu este golful Neapole, nici golful îngerilor! Blosseville, a cărui navă fusese ţinută la respect de o banchiză — compactă cum numai ea știe să fie în anii în care anume vrea să arate așa — folosise cuvântul golf pentru a desemna mica scobitură pe care o deslușea departe, între două capuri. Dar acestea erau niște munţi, între ele, o coamă cu văgăuni și curmături. Charcot rectificase cuminte, recurgând la cuvântul fiord…

…Mai trebuie spus o dată că încă nu se poate vorbi decât rar de miezul nopţii în adevăratul sens al cuvântului, cu toate că limita Cercului polar era aproape și septembrie de asemenea. Dar, faţă de ziua dinainte, în Scoresby Sund, toate privirile oamenilor acestora pricepuţi constatau creșterea întunericului. Iar luminozitatea aceea urâtă, a cărei tentă abia se deosebea de culoarea stâncilor de pe ţărmuri, nu le făcea deloc mai vesele. Dimpotrivă, mai înfricoșătoare.

Pentru a putea ajunge la locul de ancorare, au trebuit să se strecoare printre pereţi abrupţi, aproape rectilinii, cu înfăţișare de munţi. Și întunecaţi, tare întunecaţi. Ca un cuptor. La capăt, o fundătură. Sus de tot, la marginea cerului mohorât, ochiul

zărește pete albe de gheţar sau pante înzăpezite, dar ele nu pot alunga impresia că această fundătură fantastică este un soi de infern căruia i s-a schimbat destinaţia. Iată un loc unde nu s-ar putea trăi.

Le Conniat, care pică de somn și care știe că somnul va veni cu adevărat, așa cum tot adevărat este că el a condus nava, și pe sine, în golful Aunay — sau ceea ce este denumit astfel (ce glumă, un ariniș[23] într-un peisaj de piatră) — a ieșit pe punte. Vrea să se mai convingă o dată că acela este ungherul în care a pătruns. Rămâne uluit, deși ar putea enumera toate manevrele făcute, cu toate schimbările de drum. Pentru locul acesta, cuvântul *fiord,* care-i plăcea în timp ce se apropia, i se pare de-acum înainte prea pompos. Cuvântul *ungher* pare mai potrivit. Sau chiar *gaură.* În timp ce privește, cele două cuvinte i se rostogolesc în gâtlej, se ciocnesc. Le sfarmă în gând le macină, le îneacă. Îi apare în minte expresia: „vârât într-un ungher imposibil". Nu se teme, nu. Nu ar cere, firește, prelungirea escalei într-o asemenea *gaură,* dar strecurarea în ea a însemnat, să fie cu iertare, un act sportiv. Ochii lui verzi-cenușii se micșorează, se pierd. Apele și stâncile tremură ușor. Ia te uită ce căpitan… Căpitanul Du-te-și-te-culcă! îmbarcă-te pe fregata *Somnul!*

În cabina sa, Charcot scrie, după o zi fericit-istovitoare. Echipajul și oamenii s-au dăruit deplin. Bătrânul *Pourquoi Pas?* și-a dovedit utilitatea. Exceptând contraindicaţii majore, adică dispoziţii ministeriale, ar fi bine și elegant ca această campanie 1936 să se încheie la Rouen, orașul natal al lui Blosseville. Bretonii de la bord, cu alte cuvinte aproape tot echipajul, se vor preface că protestează, dar în realitate vor fi mulţumiţi. Rouen înseamnă Normandia, ţinutul lui Bastien! Trăiască Bastien!

Pa, trăiască Bastien, a cărui mașină a funcţionat bine și de data aceasta…

În noaptea ce urmează oamenii se vor putea odihni. Ancorarea a fost fixată pentru ora nouă. Charcot îşi întrerupe scrisoarea, aruncă o privire asupra hamacului în care se află Jeannot Iepurele. Surâde. Animalul doarme dus… Mai scrie două fraze și iarăși se întrerupe. Pentru a se gândi la Jules. De data aceasta, între două sondaje, a putut totuși să-i vorbeasesă. Nu atât cât ar fi vrut. Dar destul pentru ca Jules, după ceasuri de tristeţe, să fi putut schiţa un zâmbet luminos.

*

* *

La ora șapte, Le Conniat este în picioare. Ceaţă nu este; nici în văzduh, nici în creierul lui. La șapte și jumătate e pregătit. Zâmbește pescărușului care se plimbă pe puntea centru ca la el acasă. La opt, discută cu Charcot și cu Bastien. Află că pescărușul s-a ospătat dintr-o conservă de somn și că a fost fotografiat de mai multe ori fără să protesteze. La opt și un sfert, Le Conniat se întâlneşte cu Le Guen. Iese pe punte. Ca să vadă cum arată *ungherul* în plină lumină… Și-acum se mai simte sufocat de silueta acelor pereţi abrupţi. Ca și de tristeţea, albă ori neagră, pe

---

[23] În franceză *aunaie*: plantație de arini (n.t.).

care afundul de fiord o răspândește în jur. La cinci sute de metri, un gheţar se scufundă în apă, băţos ca o cală. Zilele acestea se va naște un aisberg! Dezgheţul de pe munte seamănă cu un torent încremenit, cu un șantier de terasament după seism. Soarele, îndepărtată străluminare, se reflectă în tării, în pereţii de gheaţă. Temperatura nu depășește, desigur, opt grade.

Nu-i un loc în care să te instalezi pentru bătrâneţe… Ești fericit când ai izbutit să pătrunzi în el, dar și mai fericit să-l părăsești. În drumul spre mare, va fi nevoie de multă atenţie: soarele va bate din faţă în anumite biefuri[24]. Va fi neapărat nevoie ca o șalupă să o ia înainte și să efectueze sondaje. Atenţie la stâncile răutăcioase!

Le Conniat remarcă deodată prezenţa lui Charcot. Un Charcot tăinuind un zâmbet în mustaţa-i cenușie și în ochii negri. Omul din Tregor se menţine puţintel în defensivă. „Nu cumva are de gând să mă ia din nou la vale cu calul alb?" îşi zice. Dar Charcot a venit fără intenţii ironice. Îl mănâncă parcă degetele, ca pe un portretist uluit de un anume chip, ar vrea să schiţeze marele peisaj și să-i găsească astfel liniile de forţă. Bate darabana în copastie. Simte nevoia să vorbească despre fiord cu un om de încredere. I se pare că nu ar fi o chestiune de estetică, ci una de inimă. În dimineaţa aceasta este moștenitorul gândirii lui Blosseville care vedea în locurile acestea — și de ce nu? – un pământ al făgăduinţei.

— Îţi place, domnule comandant?

„Orice i-aș răspunde, o să vrea să știe mai multe; nu o să-mi dea pace…" Le Conniat se eschivează râzând ușor.

— Îţi place, nu-i așa? E frumos?

Le Conniat caută să schimbe vorba:

— Îmi place că am adus nava în colţișorul ăsta.

— Da, dar și locul e frumos!

Nu poate scăpa… Aruncă o privire asupra gheţurilor.

— Nici ţipenie. Asta-i cam trist.

— Adevărat? Dumneata îmi spui așa ceva?

Charcot protestează doar de formă, căci se simte inundat de bucurie. Se lansează într-o tiradă, făcând gesturi mari, evocând viaţa întreagă, toate vieţile prezente în jurul lor.

— Intră în mare, dragul meu comandant: chiar acum am dragat, vorbesc în cunoștinţă de cauză! La numai câţiva metri de dumneata colcăie vietăţi microscopice, Pşti, peștișori, scoici, alge. Alge fantastice! Imense! Munţii pe care-i crezi pustii sunt la fel, fii sigur. Acolo foiesc ţânţarii, dragii ţânţari. Nu-ţi poţi da seama, dar pretutindeni se ascunde îngrășământ natural în firimituri, cu tonele, licheni, mușchi. Și dacă ai nevoie de animale ca să crezi în viaţă, ei bine, nici ele nu lipsesc — rozătoarele lemmus-lemmus, ciuhurezii, corbii. Și, ţinte bine, vulturii și ursii. Da, domnule comandant, așa este… Nu toată viaţa s-a refugiat în

---

[24] Porțiune de canal (n.tr.).

arhipelagul vostru, în Bréhat.

— N-am vrut să spun asta!

— Știu că n-ai vrut. Te tachinez și eu…

Ar mai adăuga cu plăcere: „Fiindcă-mi ești tare drag”, dar din pudoare se oprește. Scutură ușor braţul tovarășului său și se duce în careu, lângă Parat și Devaux. Va culege felicitările acestor domni, fiindcă a ţinut în golful Aunay un curs de ştiinţe naturale.

Rămas singur, Le Conniat îşi dezgolește pentru o clipă fruntea, împingându-și cascheta pe ceafă. Greșeală: nu transpiră. Ce de lucruri mai știe Charcot! în câteva secunde ţi-a și populat o singurătate! Le Conniat nu a văzut niciodată un vultur. Gândul că aici, pe cerul acesta de un albastru spălăcit, ar putea să vadă unul, redus la dimensiunile unui punct negru, îl înflăcărează. Își amintește de aisbergul încărcat de toate raţele sale, întâlnit în ajun, la puţin timp după Scoresby Sund. Dar un vultur!

Se pregătește să se ducă pe comandă unde a lăsat harta fiordului — un glas gâtuit îl cheamă. Vreun necaz la prova? S-a înţepenit cumva ancora?… Cu un deget dus la buze, Badeuil îi arată ţărmul, acolo unde gheţarul cade în mare. O bucurie nespusă pătrunde în ochii verzi-cenușii ai omului din Tregor. Afurisitul de Charcot! Verifică uitându-se prin binoclu. Într-adevăr… Trei urși albi, zdraveni au ieșit din bârlog. Masculul, femela și un pui. Supli și stabili ca niște pești în apă, ei coboară prin încâlceala de blocuri imaculate. Încă o dată, pe fondul acesta, blana trădează animalul. Este puţin gălbuie. Ca petalele crizantemei albe.

Badeuil îl invită pe căpitan, prin gesturi, să-l urmeze în șalupa pe care Chevanton a și pus-o în mișcare și în care și-a instalat aparatul fotografic; i-l arată… Le Conniat nu mai șovăie. Iată un clișeu care o să incinte familia. Începând cu Alexis, cel de-al doilea fiu, un pasionat al pescuitului de ţipari. Dă fuga, încălecând peste copastie. Chevanton pornește. De pe puntea triarborului, de unde urmărește scena prin binoclu, Charcot le face semne cu mâna. Își amintește oare că mai adineauri vorbise chiar de urși? Un vrăjitor! Un ursar!

Badeuil îi explică lui Le Conniat cât de simplu se manevrează aparatul. Căpitanul e pregătit. Șalupa se va opri la cincizeci de metri de bord. Urșii apar în vizor ca trei câini mastodonţi ultrarapizi, plesnind de bucuria de a trăi, siguri de pasul lor și de ţinutul care-i înconjoară — ţinutul lor, al animalelor sălbatice. Nu-i ușor de prins niște mișcători ca ăștia. Poate că ar trebui aruncat ceva pe lângă ei, ca să stea locului măcar o secundă… Dar înainte de a se ajunge la distanţa potrivită, nici nu se poate pune problema. Animalele s-au oprit pe pantă, mușcând gheaţa cu trunchii picioarelor; dosul masiv le este mai ridicat decât botul. Și-au întins gâtul, balansându-și capul de la stânga la dreapta și de la dreapta la stânga, ca pe o coadă. Apoi, sprintene ca maimuţele sau caprele, în ciuda membrelor greoaie, s-au apucat să escaladeze gheţarul, de parcă ar fi fost vorba de o movilă și, brusc, ca înghiţiţi de munte, s-au făcut nevăzuţi.

— Ar fi trebuit să le aducem o focă, regretă Badeuil.

— Eu îi înţeleg foarte bine, răspunde Le Chevanton. Urșii din Groenlanda n-au

treabă cu clișeele noastre sau, iertaţi-mă domnule Badeuil, cu filmele noastre. Pentru ei suntem niște intruși.

Le Conniat izbucnește în râs. Plimbarea nu a fost un eșec. Ochii verzi-cenușii au văzut și au văzut bine, imaginea nu le va putea fi niciodată răpită.

Iar Caporalul s-a și apucat să fredoneze:

Când trei urși albi o iau spre mare
primul e în faţă,
al doilea îl urmează
al treilea…

— Nu-i adevărat, Le Chevanton! i-o retează Badeuil. Urșii noștri erau în linie, ca trei egali. Nu exista urs în frunte, urs la mijloc, urs în coadă.

— La Copenhaga, încheie căpitanul, o să-i povestesc domnului Mikkelsen întâmplarea. Fără îndoială că de la el vom învăţa multe.

*

* *

Vremea s-a schimbat. Sau poate că — întrucât în adâncul fiordului nu putea fi zărită decât o parte de cer – și-a dezvăluit dintr-odată ceea ce altundeva vestise clar, firesc. Ziua cea însorită s-a stricat ca un sos care s-a tăiat. Văzduhului lichid și străveziu, care nu avea nicio vină că se revărsa peste o pustietate stâncoasă, i-a urmat unul fumegos, o ceaţă îndărătnică, soră bună cu cea din Scoresby Sund. Mai puţin regulată în grosimea ei. Cu răstimpuri în care se poate vedea până la trei sferturi de milă, o milă… Dar până la urmă tot atât de lipicioasă. Aveau să stea peste patruzeci și opt de ore în mijlocul acestei mohoreli, a acestor umbre.

Nava lucra. Continua cu înfierbântare sondajele, observaţiile meteorologice, releveurile de coastă. Se înjura mai mult ca de obicei. Unii făceau crize de nervi. Era foarte greu să determini punctul navei cu soarele[25]; din cauza aceasta multe puncte rămâneau ipotetice. Se năștea întrebarea dacă prin ceaţă nu ar fi fost preferabilă navigaţia în banchiză. Aici aisbergurile erau mult mai numeroase decât la Terra Nova în timpul sezonului de pescuit; și mult mai mari, mai periculoase… Situaţia era mai rea decât în pasul Calais și în nordul Mânecii, când bancurile de scrumbii au coborât din Marea Nordului. Între nave se pot face semnale cu ajutorul sirenei. Reperarea se realizează mai bine sau mai puţin — bine, dar apelurile, pot fi reluate oricând. Sau se recurge la megafon, la T.F.F… Cu aisbergul însă, delicateţurile tehnice sunt ca și neavenite. Nimic nu-l va face să se deplaseze în afară de propria vrere a curentului său, de care ascultă ca vaca de funia ce-o trage.

---

[25] Poziția navei se poate determina prin calcule astronomice făcând observații la soare sau alți aștri cerești, (n.t.).

Aisbergul este surd. Nu încercaţi să luptaţi. Este, fără doar și poate, oala de fier[26]. Gheaţa lui te-ar sfâşia, ţi-ar disloca lemnul navei ca un pumnal uriaș.

Nu-ţi freci coca de un aisberg. De altfel, înainte de a ajunge la faleze, etrava și chila s-ar fi lovit de soclul său submarin. Zadarnic seamănă aisbergurile cu niște cloște de gheaţă, puse să navigheze de Dumnezeu-tatăl într-o zi de glumă: ele nu sunt corăbii, ci forţe, pe cât de oarbe, pe atât de surde…

„… Cât de stăpân pe sine este Le Conniat", îşi spunea comandantul Charcot, după ce îşi repetase puterile vrăjitorești ale aisbergurilor. Între *Pourquoi Pas?* și aisberg rezistenţa materială este de partea celui de al doilea; dar în afară de slăbiciunea materială, rezistenţa morală este de partea primului. În acest domeniu în chip bizar, îl strivea pe celălalt. Da, în ciuda dimensiunilor, o greutate și o masă considerabilă se manifestau la fel de neputincioase ca o picătură de apă, ca un balon de săpun.

În ziua următoare, totuși, dubla explozie care-i trezi pe cei ce dormeau și-i băgă în sperieţi pe mulţi alţii nu se datora scufundării vreunui aisberg, ci cazanelor lui *Pourquoi Pas?* Mașina funcţiona mai departe. Înainte ca Le Conniat să fi trimis pe cineva jos, Bastien veni să spună că nu se produseseră stricăciuni. De vină era cărbunele polonez. Poate că ar fi bine ca, cel puţin o oră, să micșoreze viteza.

Prânzurile și cinele în careul lui *Pourquoi Pas?* nu se prelungeau. În ciuda eforturilor tuturor, ale lui Charcot mai întâi, ele trădau tensiune, poate chiar îngrijorare… Dar niciodată Le Conniat nu rostea vreun cuvânt cu glas ridicat. Niciodată nu scăpa vreo înjurătură împotriva ceţei sau a aisbergurilor, niciodată vreun suspin. Acum era și mai tăcut ca de obicei, iar privirile i se refugiau uneori spre farfuria cu mâncare ori bucata de pâine; dar fiecare simţea că era în continuare stăpân pe situaţia aceasta de nelămurită primejdie, în care bricul fusese atras de propriul său destin. Și surâdea nesilit pescărușului, ca unui copilaș care nu are nicio vină că oamenii mari sunt copleșiţi de griji.

Îşi zicea, poate, că urșii albi din golful Aunay dăduseră prin neașteptata lor fugă o lecţie. Cu ei nu se putea discuta. Nu vorbeau limba oamenilor… Admirase curiozitatea plină de întrebări a lui Parat, a lui Devaux și a lui Jacquiert faţă de o întâlnire care părea să fie rodul hazardului, dar în care ei descopereau acţiunea a o sută de fenomene. Urșii migrau ca și păsările, ca și focile. Cei din golful Aunay nu erau niște sedentari, ci niște voiajori. Oricum, în timpul acesta cele trei animale nu-și chinuiau cutia craniană gândindu-se la oameni!

Liniștit, mulţumită lui Le Conniat, în privinţa securităţii generale a navei, Charcot îşi dăruia uneori, într-ascuns, plăcerea de a pândi la rasul apei, în ceaţă, melodia clipocitului iscat de un aisberg înaintând pe apă. Știa că cel mai adesea doar i se părea. Dar asta nu avea importantă. Asemenea muzică exista neîndoielnic. Mai puţin plină pentru auz decât fośnetul valului rozând gheaţa unei banchize, dar nu

---

[26] Aluzie la fabula lui La Fontaine „Oala de fier și oala de lut" (n.t.).

mai puţin emoţionantă. Un glas al celuilalt tărâm. O muzică de biserică undeva foarte departe, într-un miez de pădure, noaptea… Trompete de cavalerie, stridente, pe malul opus al unui mare fluviu… Vrajă a gheţurilor marine. Un iniţiat avea dreptul să înlăture orice obstacol pentru a veni în ţinutul în care aceste sfâșietoare semne îl așteptau.

Apoi avea să se ducă să contemple pescărușul. Era groenlandez. Auzea, aşadar, fără îndoială, muzica gheţurilor.

Capitolul III

— Fiordul acesta nu a fost prea bine cercetat. Ar trebui să găsim aici un loc de ancorare.

Arătătorul viguros al lui Charcot apăsa pe hartă, subliniind o curbură ciudată în linia ţărmului marin; semăna cu o tumoare sau cu o cicatrice.

Calmă, sigură pe sine, remarca nu-i învinuia pe foștii exploratori. Mai degrabă exprima, în numele lor, invitarea la un efort suplimentar.

Le Conniat ghicea urmarea. În drum spre Mikkifjord.

Poate că în culoarul acesta muntos, în care glaciaţia și dezgheţul îşi disputau tot anul suprafaţa apei, cândva se încumetaseră să pătrundă caiace, și chiar barca lui Amdrup; dar fără să se îndepărteze de mare. Și fără dorinţa de a defini, de a cântări relieful. *Pourquoi Pas?* avea să fie prima navă în stare să depășească gura fiordului, aducând în locurile acelea înălţătoarele griji ale cercetării umane.

*

* *

Fiordul se prelungea, se prelungea arcuindu-se la nesfârșit. Și, după ce înainta mult spre vest, o lua spre nord, căpătând forma potcoavei… Dacă nu cumva o altă magie îl trimitea din nou spre vest, pentru alte rătăcitoare drumuri.

Potrivit celor ce se vedeau prin binoclu, asemenea lucru nu avea să se întâmple. Urmau să vadă la capăt dacă va apărea la tribord o veche insulă, devenită peninsulă ca un istm sau un mic lanţ răsăritean al masivului muntos.

Șalupa preceda, cu viteză redusă, bricul — asemenea unei pilotine — sondând neîncetat. Semnala adâncimi mari; iar veghea nu slăbea. Pe aceste câmpuri de bătaie ale cosmosului, în care mari presiuni dinăuntru și dinafară munciseră scoarţa terestră, un șenal nu se sfia să o cotească, nici fundul mării să se înalţe de la șaizeci de metri la un singur metru cât să numeri cel mult până la doi. De altfel, din cauza aisbergurilor trebuia șerpuit aproape tot timpul. Ar fi putut foarte lesne să nu-i ia în seamă, după toate insuliţele de gheaţă și taberele fortificate întâlnite în ruta de pe marea ceţoasă, și i-ar fi putut socoti drept niște omuleţi albi, drăguţi; dar omuleţii aceștia aveau cu toţii — cel puţin în partea lor vizibilă — lungimea vasului. Ar fi fost curată nebunie să le dai târcoale. Reprezentau și pe mai departe primejdii.

Pentru el însuși, astăzi, ca și pentru navele care s-ar încumeta să facă același lucru mai târziu, cu mai puţină cutezanţă, în același decor, *Pourquoi Pas?* căuta un loc de ancorare. Fără succes. Fundul mării se prezenta foarte prost. Bricul cu trei

catarge înainta, înainta, urmând șalupa, între pereții abrupți, care făceau ca sus cerul să fie și el redus la dimensiunile unui șenal. În planul al doilea se înșiruiau vârfuri ascuțite ca niște baionete. Gheţarii erau albi sau albăstrii. Oamenii aruncau decorului priviri fugare și suspinau. Niciun brad scălâmbăiat, nicio zadă bătrână de care să se agaţe ochiul după atâta stâncă; nici acoperișul de șindrilă, prost încropit, al vreunei căsuţe! Nimic. Acum, mai încolo, muntele apărea ca un rât, era limpede că se ajungea la capătul potcoavei, deci la capătul încercării. Dar în capătul acesta exista o cruzime dispreţuitoare. Și ce spaţiu mare urma să mai fie străbătut până la reîntâlnirea cu marea…

Oare, în tăcerea aceea care urgisea nervii, vor putea să facă totuși să răsune zgomotul viu al unui lanţ de ancoră desfășurându-se în apă? Șalupa continua să palpeze fundurile. Păreau mai bune. Și se găseau cu toţii acolo, în faţa muntelui, ca un cal dinaintea finului, în grajd — li s-ar fi cuvenit puţină odihnă. Ca și celor aproape zece aisberguri, făurite de gheţarul de la acest capăt de lume, ale căror intenţii, în pofida culorii, nu erau prea clare. Brusc, Le Conniat manevră telegraful de mașini. Toată forţa înapoi. În picioare, la prova șalupei, Le Guen uriașe și arăta la dreapta și la stânga faţa apei… Bricul tremura din toate mădularele. Deși încetinise întrucâtva, își continua drumul înaintând cu două noduri; la un moment dat simţiră însă cum chila se afundă, moale, într-un obstacol. Un noroi negricios, cu vegetale în descompunere, urca din adâncuri, întinând marea. O porţiune mlăștinoasă se termina abrupt, ascunzându-se la piciorul ţărmului, pe o lăţime de o sută, o sută cincizeci de metri. Nu se stricase nimic pe *Pourquoi Pas?* și poate că nu eșuase… încet, tremurândă, nava se dădea înapoi. Incidentul se încheia ca o mică păţanie. Puteau ancora. Și ancora coborî.

Charcot își aprinse o *Players.* Aprecie la justa lor valoare calmul și dibăcia dovedite, încă o dată, de Le Conniat în împrejurări neașteptate. Stăpânindu-se să nu spună: „Nu ești prea emoţionat?”, cuvinte care ar fi dat un caracter solemn evenimentului, se mulţumi cu: „Ei, merge, merge?” cuvinte rostite pe un ton obișnuit-prietenos.

Stăpânul de la bord mătură cu mâna un arc de cerc de nouăzeci de grade.

— Merge.

Sufla în mănuși. Șiretenia și hotărârea îi subliniau și mai mult verdele ochilor.

— … Și domnii aceia o duc bine. Prea bine, după părerea mea.

Și arătă spre aisbergurile aflate nu prea departe, în aparenţă pașnice, imobile, pe care Badeuil se și apucase să le filmeze, cucerit de albul lor crud, de nonșalanţa lor de flotilă. Constituiau o amenințare.

Câţiva mateloţi fură menţinuţi la prova, cu consemnul de a supraveghea aisbergurile. Locul de ancorare se dovedea fără îndoială periculos, dar mai exista un altul. Și-apoi, după trei zile de intensă activitate, mașina, oamenii cereau să se destindă. Briza subţire abia ivită nu isca rafale și nu tulbura apele fiordului. Simţeau cu toţii nevoia să îmbuce acolo ceva, să se întindă și să doarmă.

Să îmbuce? Dar nu începuse bine cina că — între timp trebuise rezolvată o mică neînţelegere dintre Le Guen, maistrul timonier și un caporal — un tunet, însoţit de

un soi de rafală și de un ruliu sălbatic, adună iarăși lumea pe punte. Fără ca simţul prevederii sau atenţia mateloţilor de veghe să-și poată da seama, aisbergul cel mai apropiat de *Pourquoi Pas?* se dăduse peste cap… Sărurile minerale îi roseseră partea de sub apă, dezechilibrându-i toată masa. Acum, zăcea și totodată se înălţa un nou aisberg, cu altă arhitectură și alte nuanţe — murdar pe alocuri, dar dezvăluind în vârf un enorm bloc opalin, piesă de mare performanţă a giuvaiergeriei gheţurilor, peste care părea să se reverse. Era frumos, desigur, era minunat, dar minunea aceasta fusese cât pe ce să doboare pe *Pourquoi Pas?.* Le Conniat studia, la rece, situaţia. Când se răsturnase, aisbergul se afla la două sute de metri de navă. Din el se desprinseseră o sumă de *growlers,* care pluteau în jur. Faleza de gheaţă se mișca, pe firul unui curent ușor, dar regulat, cu *Pourquoi Pas?* în axul său de marș… Trebuia ridicată ancora. Lăsat locul celui mai puternic. Să faci schimb cu pușlamaua? Aisbergurile din spatele lui păreau înfipte într-un prag marin… Călăuzit de șalupa sa, bricul sfârși prin a descoperi un loc de ancorare. Zornăitul lanţului de ancoră avea, faţă de zgomotul năucitor de adineauri, dulceaţa unui glas de femeie.

*
* *

Veghea fu dublată… Dar toată lumea avea să se bucure de nu puţine ore de odihnă. Chiar dacă unii, mișcaţi de cele câteva cuvinte rostite de Charcot în careu: „Este probabil, domnilor, ultima noastră noapte în Groenlanda", și-au oferit o îndelungă contemplare a peisajului înainte de a se lungi în cușetele lor. Ca Nemours-Larronde, de pildă. I se părea că niciodată nu se va mai putea reîntoarce în peisajele acestea și îşi dădea seama cât de mult se atașase de ele, încet-încet și în taină — lucru de necrezut. Un om de arhive, un celibatar înrăit, un monden drăgălaș, pentru care orice întâmplare neparizianǎ suna ca ceva secundar, îşi lăsa, asta era sigur, o părticică din inima lui în Groenlanda. Îi urmase cam anevoie pe munte, în zilele petrecute la Scoresby Sund, pe Parat și Devaux, înfocaţi alpiniști, dar în seara aceasta amintirea rămasă îl exalta, îşi simţea picioarele fericite, în ciuda unor băşici… Despre arhive am mai putea vorbi, desigur. Ele nu însemnau doar teancuri de documente scrise, bine legate cu sfoară și purtând o cotă, ci însăși imensitatea lumii fizice. Fiordul acesta era chiar el o arhivă. Piscurile și gheţarii aceștia, aisbergul care le jucase un renghi, conţinutul în oxigen al aerului sau în clorură de sodiu al apei însemnau arhive care pledau pentru o istorie fantastică… îşi privi ceasul de fiinţă civilizată și surâse fără bucurie în faţa hărniciei secundarului. Ar fi trebuit să existe două tipuri de ceasuri. Veșnică dorinţă a oamenilor, să ne amintim de Lamartine!… Se stăpâni să nu-și arunce în apă ceasul.

În aceleași clipe, Charcot — care îl culcase pe Jeannot Iepurele și-i șoptise ortensiei, ciupindu-i o frunză, ca Napoleon urechea unei cătane ursuze: „Așadar, micule breton, vei ști ce este Ţara Blosseville" — clasa hârtii. Pregătea lucrul pentru ziua următoare. Cea care trecuse fusese rodnică. Dacă ceaţa și vântul binevoiau să nu-și facă de cap mâine, câteva ore aveau să fie de ajuns pentru a umple și ultima pată albă de pe hartă. Iar Serviciul hidrografic va fi mulţumit. Aparatele de

sondaj funcţionaseră foarte corect. Toate cotele de adâncime, toate determinările punctelor cotate prezentau garanţiile dorite… Frumoasă campanie! Nu prea lungă, dar intensă. Cu câteva umbre; dar și cu atât de multe înseninări. În plin secol XX, în timp ce oamenii violenţei înnebuneau Europa, explorarea loială îşi continua descoperirile… Meg. Zâmbetul ei. Zvelteţea lui *Pourquoi Pas?…*

Le Conniat s-a culcat de trei sferturi de oră și doarme de patruzeci și trei de minute… Visează — mai târziu nu va mai ști — la un pescuit de crabi cu fiul său Alexis și cu Bastien. Totul se petrece pe niște plaje necunoscute lui, dar pe care le socoate a face parte din Brehat. Totuși, pe ici, pe colo, în câte un golfuleţ, a eșuat un aisberg. Un om de prin părţile lui îl vestește că s-a schimbat clima bretonă. Cu toate acestea soarele-i darnic. Un ţipar-de-mare să bălăcește într-o băltoacă. Le Conniat se îndreaptă spre el, dar peștele se face nevăzut. Peste straturile de varec aleargă crabi-de-ţărm. Se ascund cu toţii în aceeași gaură. Le Conniat îl întreabă pe Bastien dacă nu a adus un cârlig, dar pe neașteptate Gonidec l-a înlocuit pe Bastien, iar Gonidec nu are cârlig. „Nu face nimic”, spune căpitanul. „Charcot m-a învăţat un șiretlic cu care să prind crabi. Cu chibrituri. Cine are chibrituri?” Nimeni nu are. „Nu face nimic. Putem să ne slujim și de trabucuri. Cine are trabucuri?…” Un zgomot cumplit întrerupe scena. Le Conniat se află pe faleză în tovărășia lui Gonidec și a lui Le Guen, privind spre răsărit. Oamenii spun că un aisberg a căzut peste Saint-Brieuc. „Cum așa? se miră el. Un aisberg nu cade din cer! E vorba de bombe!…” Și, fiindcă oamenii îi zic că-i neîncrezător, se enervează. Cere să fie dus pe plajă. Au făcut o faptă rea, spulberându-i visul. El știe că-l așteaptă crabi-de-ţărm și scoici Saint-Jacques…

În timp ce Le Conniat, care s-a întors spre tribord, se bucură că-și revede crabii, Jules Bune, culcat pe spate, moţăie între vis și realitate. Bucătarului i s-a făcut milă de el mai adineauri și i-a încălzit o cană de ceai de tei. Jules ascultă senin tăcerea de pe vas, ritmul bătăilor inimii sale și se gândește la aisbergurile care dorm în fiord. În același timp, așezat între Charcot și Le Conniat, pe banca din dreapta a rândului întâi, el aspiră în catedrala din Reykjavík mireasma lumânărilor și a florilor. Îl vede pe monseniorul Meulenberg — el este, negreșit — înveșmântat cu o capă mare neagră cu buline albe, citind Prefaţa. Și în același răstimp, la capătul de masă pe care domnii aceștia i l-au lăsat în laborator, îi scrie nevestei. Îi istorisește cât de frumoasă a fost slujba. Nu a lipsit niciun om de pe vas. Dar l-au copleșit mii de gânduri triste ce o priveau pe ea, pe-ai săi…

Capitolul IV

La ora patru dimineaţa, după o noapte fără alarme, *Pourquoi Pas?* a ridicat ancora.

Șalupa și-a reluat locul de călăuză…

Ochii scormonesc împrejurimile cu binoclul, în căutarea vreunui animal viu, urs alb ori vulpe a zăpezilor, căreia să i se poată spune la revedere, dar nimeni nu se arată. Două șuiere de sirenă se propagă până departe; nu le urmează nicio apariţie.

Să se considere aşadar că sunt salutate ţancurile, gheţarii, solitudinea.

La o milă distanţă de locul din care s-a plecat, *Pourquoi Pas?* recunoaşte, după aspectul său opalin, aisbergul care se dăduse peste cap, în ajun, foarte aproape de navă. Individul a eșuat, cu nasul într-un mal. Echipajul cere și obţine să fie salutat cu un șuierat de sirenă.

Vremea s-a limpezit. S-ar putea vedea până departe, dacă n-ar fi desenul arcuit al fiordului. Dar pot fi reperate și botezate vreo douăzeci de ţancuri.

Ţara Blosseville — vorba vine "ţară", în care niciun ţăran, niciun pădurar nu ar putea trăi. O învălmășire de munţi și gheţari. Denumirea dată de Blosseville era însă pe deplin îndreptăţită. Ofiţerul francez o numise astfel dintr-un anume sentiment al măreţiei, zicând că, oricum s-ar înfăţișa locul acela, el are demnitatea unei ţări. Și-apoi îşi angaja în existenţa acelor creste reputaţia de navigator. Nu le jignea pentru că erau de stâncă. Fusese mai inteligent și mai sensibil decât domnul Voltaire, care luase în derâdere pogoanele acoperite cu zăpada ale Canadei.

*

* *

Favorizată de curent, de vânt și lumină, de toate indicaţiile culese în sensul invers, coborârea fiordului spre mare se desfășură cu bine, în ciuda aisbergurilor. S-a putut lucra minunat cu draga. Și au fost regăsite apele de coastă… De aisberguri nu se ducea lipsă nici aici, erau, în general, mult mai mari și se deplasau cu hotărâre, dar lumina bogată, vânturile ordonate făceau ca navigaţia să fie foarte sigură. În acel du-te-vino cu obiective precise, cerut de activitatea oamenilor, înaintarea trebuia încetinită uneori pentru a da voie câte unui obstacol să treacă — dar asta se făcea repede. Lipsa gheţurilor de banchiză prezenta acum, neîndoios, un avantaj considerabil. Ciudată diferenţă faţă de campania din 1935! Când, venind de la Akureyri din nordul Islandei, căutaseră zadarnic, pe aici și mai jos, o fisură în *pack*[27]…

Toate erau bune — mașina, treburile, starea de spirit. O atmosferă ca în ultima oră înainte de vacanţă, ori ca atunci când mai trebuie discutat doar un detaliu privind preţul duzinei de ouă sau ora de încrucișare a trenurilor. Dar asta nu însemna superficialitate. Călătoria de întoarcere avea să înceapă cât de curând (într-un anume fel, ea și începuse din ziua în care fusese părăsit punctul cel mai îndepărtat al bazelor, din insula Milnes-Land în Scoresby Sund, pentru a se ajunge la locul de ancorare din Rosenvinge). Dar între Ţara lui Blosseville și Franţa fuseseră prevăzute mai multe escale. Conducerea ar mai fi putut hotărî, în ultima clipă, și altele. Adevăratul sfârșit al campaniei nu avea să aibă loc decât în portul francez de debarcare, la Rouen sau Cherbourg.

La douăsprezece și jumătate, după meridianul Greenwich — ora aceasta plăcea, era aproximativ cea a marilor maree joase din Bretania — Charcot îl

---

[27] Aglomerare de gheață, alta decât banchiza (n.tr.).

avertiză pe Le Conniat, care se aștepta la asta, că sondajele erau gata. El urma deci să decidă când aveau să pornească spre Reykjavík.

…Trebuiau să ia și masa. Dejunul din careu fusese decalat. Charcot oferea apetitivul. Șovăise, gândindu-se la recepţiile încântătoare și obositoare de la Reykjavík și Copenhaga. Dar fericita și rapida încheiere a unei munci, întreprinsă pe hărţi marine timp de zece ani și mai bine, însemna totuși un lucru important. Trebuia sărbătorit. Tovarășii săi aveau să-i considere gestul ca foarte firesc.

…Lui Le Conniat nu-i plăcea să părăsească puntea de comandă. Dar vântul nu se schimbase, vizibilitatea se păstra excelentă. Acum când vasul, înaintând spre est, se depărta de Groenlanda, pericolul aisbergurilor, stăviliţi de curentul de coastă, avea să descrească numaidecât. În privinţa prudenţei puteau să se încreadă în Floury și Le Guen. De îndată ce vor socoti că largul mării îşi recâştigase deplina libertate, ei vor trimite un om la căpitan, să vină, să vadă și să hotărască de trebuiau ori nu întinse velele. De săptămâni întregi *Pourquoi Pas?* naviga doar cu mașina. O briză bună, nici prea slabă, nici prea puternică, bătea dinspre nord-est. Dădea viaţă și veselie valurilor albastre-cenușii și verzi-închis, punctate de mici luminiţe albe. Care se aprindeau și se stingeau repede ca flăcăruile punciului sau ale emanaţiilor de gaze de pe câmpuri.

…Iar foamea nu era atât de chinuitoare încât să se plece din aerul acela curat fără a i se mai arunca o privire bătrânei Groenlande, insula cu dimensiuni de continent, rămasă la fel de misterioasă ca cea a lui Jules Verne. Curând aveau să-i trimită lui Mikkelsen, guvernatorul ei general, o telegramă. Se apropiau de locurile prin care în urmă cu un secol trecuse La Lilloise, descoperind viitoareaţ ară Blosseville — poate chiar. Prin locurile unde bricul se dezmembrase și pierise. Charcot simţi un nod urcându-i-se în gât. Îi venea să-l ia deoparte pe Le Conniat și să-i servească o tiradă asupra morţii pe mare. Oare Le Conniat ar înţelege? Nu s-ar crede jignit în chiar îndatoririle sale profesionale? Atunci Charcot îl acostă pe Nemours-Larronde.

— Frumoasă moarte a avut Blosseville, strecură el ca într-un murmur.

De ani și ani, Nemours-Larronde fusese prevenit: lui Charcot i se întâmpla să-și dorească să piară într-un naufragiu. Așa că știa.

— Mă rog, cine vrea…

Și se depărtă fără să mai aștepte cine știe ce obiecţie. Trist, Charcot îşi întoarse privirile spre ţărmul sfârtecat, cu mari creste albe, care se depărta spre vest-nordvest. La Paris, în iarna aceasta, nostalgia lui avea să capete adesea un asemenea chip.

*

* *

Hoţomanul de bucătar făcuse un tort. Un tort moca, după reţetă proprie, căruia voia să-i zică Bazalt de Groenlanda. Părea într-adevăr compact, deși garanta că-i ușor… Pentru ca Jacquiert, prâslea, să facă oficiul de împărţitor, comesenii îl așteptară pe Le Conniat pe care Floury se dusese să-l cheme.

Afară, pe punte, printre catarge, o mare agitaţie tinerească. Se auzeau ordine,

strigăte. Și freamătul, foșnetul, forfota feminină a pânzei. Înainte de a se fixa în alura sa, vasul se legăna. Se auzi o înjurătură bretonă.

Un râs, cel al lui Bastien. Lătrăturile Bobettei și ale căţelandrilor ei.

Charcot nu mai avea răbdare. Puse deoparte șervetul, se ridică… și se lovi de căpitan.

— Nu trebuia să mă așteptaţi, regretă acesta.

— Firește că trebuia, afirmă Devaux, o singură dată în viaţă poţi mânca un Bazalt de Groenlanda.

— … Deci nu aveţi de gând să veniţi și la anul?

Charcot o dăduse pe glumă, dar neliniștea îl mistuia.

— *Nu spun asta,* interveni glaciologul, înclinându-și capul și surâzând, pentru a-și sublinia răspunsul.

— Dar dacă nu *asta* vrei să spui, atunci ce?

— Nu lucruri complicate. Doar lucruri pe care le simt. Că ziua aceasta este o zi mare. Propun ca Jacquiert să taie tortul. Şopti: sau să încerce să-l taie. Curmă rî setele, ridicând un deget: vom bea în cinstea celor doi comandanţi — Charcot și Le Conniat. Felicitându-i pentru rezultatele navigaţiei și campaniei lor.

— Sunteţi puţin cam grăbit, domnule Devaux, protestă Le Conniat, pe care gândul reîntoarcerii în Franţa îl făcea dintr-odată vorbăreţ. Campania nu-i sectorul meu. Comandantul Charcot a avut bunăvoinţa să-mi spună că ea reprezintă un succes. Tot ceea ce o să spicuiţi în Islanda și în insulele Feroe, voi cercetătorii, va însemna suplimentul. Cât privește navigaţia, să așteptăm. Nu veţi părăsi nava mai devreme de o lună… Nu-i adevărat ce spun?

Solicitat de către căpitanul său, Charcot încuviinţă printr-un semn al capului. Frământa în mână miez de pâine. Nimeni nu-l lua în seamă pe Jacquiert care, cu foarte multă îndemânare, tăia a cincea felie.

— O să bem, de asemenea, în sănătatea lui Blosseviile, propuse Charcot, grav. În sănătatea comandantului Jules de Blosseville.

Fără să vrea, Nemours-Larronde schiţă o strâmbătură.

Te miră propunerea mea? îl întrebă Charcot. Bei cumva pentru întâia oară în cinstea unui dispărut? Nu uita că toate cuvintele noastre sunt sub protecţia sfintei Notredame des Baleines. Aici suntem cu toţii personaje shakespeariene, pe jumătate reale, pe jumătate nu.

Nu doar Le Conniat, dar și Parat și Jacquiert (terminase de împărţit tortul) simţiră că nu mai înţeleg nimic. Instinctiv, îşi mișcară braţele și picioarele. Ca pentru a se asigura că erau vii. Un înger trecu.

Nava readuse dintr-odată bucuria. Oscilase puţin, se aplecase ușor la tribord, dar acum se simţea că pornise într-adevăr să are marea cu foc, înaintând drept, stăpână pe chila ei, navă unică, slobozind mici scârţâituri familiare, ca și castanele în spuză, însoţită de prietenia vânturilor.

Fiecare dintre cei aflaţi în jurul mesei avea în priviri viziunea albului velier aflat singur pe mare. Învoit ca o uriașă floare de apă ecuatorială, spinteca parcă în joacă vâlvorile hulei și o lua, fără oprire, înaintea destinului său. Trebuia să aibă viteza

de nouă noduri.

— Gata cu toate?

— Da, domnule comandant.

— Să mâncăm Bazaltul… Felicitările mele, Jacquiert.

— Nu am niciun merit! Veţi vedea ce fraged este aluatul.

Se convinseră cu toţii. Un tort moca untos. Vrednic a fi servit la palatul Élysées sau la o masă mare în provincie. Triple aplauze ritmate pentru bucătar, care apăru, nu prea bine bărbierit, dar într-o frumoasă ţinută albă.

— Și tu ai scos toate velele? întrebă Charcot.

— Fără doar și poate. Așadar, v-a plăcut Bazaltul?

— Delicios!

— Dar dumneavoastră, domnule Le Conniat, v-a plăcut?

— Nouă, celor din Tregor, ne plac prăjiturile bune.

— Pentru voi, bretonii, nu există decât *farul.*

— Asta o spun turiștii!

Bucătarul se întoarse la plitele sale. Charcot ridică paharul și reaminti în cinstea cui trebuia băut — în cinstea grupului de faţă și a echipajului, inclusiv a familiilor; și în cea a lui Jules de Blosseville.

Nici că-l dădea uitării pe Blosseville… Nimeni din asistenţă nu protestă. Stabilă pe val ca un obraz de copil pe perna sa, nava, redată obârșiei sale de velier, înainta cu nespusă bucurie. Băură. Și fiecare bea, spontan, fără să o mai spună, în sănătatea bătrânului *Pourquoi Pas?,* în sănătatea cocăi, a catargelor, a șalupei, a cazanelor și așa mai departe. Fără să uite elicea și cârma. Și placa de la dunetă.

— Iar acum să redevenim serioși, declară Charcot. Trebuie să ne gândim puţin la anul ce vine. Pentru cercetători există de lucru, îi așteaptă, sus de tot, în nordul Groenlandei noastre răsăritene; sunt acolo unghere care nu au primit încă vizite prea multe. Adineauri, Devaux m-a făcut să înţeleg că nu avea intenţia să se reîntoarcă…

— Permiteţi, domnule comandant, cuvintele mele…

— Adineauri, dragul meu Devaux… Există aici cineva a cărui părere mă interesează foarte mult: este vorba de dragul nostru comandant Le Conniat. Oare ţi-ar conveni, comandante, să vii din nou pe *Pourquoi Pas?*

…Chelnerul șef aducea tocmai cafeaua. Le Conniat câştigă timp, înainte de a trebui să dea răspuns, cât fură așezate ceştile, linguriţele, zaharniţa. Bucătarul plecă, om discret firește… Subiectul abordat era spinos. Mai bine să nu fi fost pomenit; dar era prea târziu. Să iasă din încurcătură prin tăcere sau printr-un surâs nu ar fi fost cu putinţă…

Le Conniat îşi înălţă capul… în niciun caz nu trebuia să se enerveze. Ca în problemele de matematică într-un târziu se luptase și cu ele — întâlnea acum prea multe necunoscute.

— V-ar supăra, domnule comandant, dacă v-aș da răspunsul altă dată? Ar trebui să cunoaştem, mai întâi, părerea marinei.

— Când altă dată?

— Să zicem la două săptămâni după ce ne întoarcem în Franţa.

Nu se compromitea. Nu insinuase nimic, nici în privinţa viitorului lui Charcot, nici a vasului. Toate astea nu erau, desigur, prea clare…

Charcot îşi netezea cu palma obrazul stâng.

— Îi ia' pe domnii aceștia drept martori, spuse el după câteva clipe de gândire. Comandantul Le Conniat nu a spus nu. Deci lasă loc speranţei.

— Fără îndoială.

Le Conniat surâdea. Nu pierzi nimic dacă ești politicos.

— … Este, firește, o speranţă subordonată dorinţei dumneavoastră, urmă el, de a continua cu mine lucrul.

Omul cu privire andaluză izbucni în râs.

— În privinţa asta, dragul meu, nu cred că ai putea avea motive de îngrijorare. Ţi-ai pierde vremea…

Tăcu, iar Le Conniat, care apreciase figura de stil, clătină din cap în tăcere. Martorii scenei se abţineau să intervină. Împărtășeau prietenia celor doi bărbaţi; încercau același sentiment faţă de nava ușor înclinată la tribord de o jumătate de oră și spintecând cu etrava o mare veselă. Afară, velele se desfășurau bogat ca niște fructe pârguite. Bătrânul vas părea plămădit din voinţă; din voinţa de a alerga. Înaintând în ritmul acesta, aveau să ajungă la Reykjavík peste treizeci și șase de ore. În chiar toiul nopţii. Cu stele pe cer. Dacă vremea nu-și schimba cumva faţa; dar barometrul se arăta statornic…

Parat se ridică. Voia să recitească anumite rapoarte din campaniile precedente, astfel încât să-și orienteze cercetările în timpul escalei islandeze. Jacquiert îl însoţi.

Nemours-Larronde îşi îndreptase privirile spre Devaux, pentru a-și regla conduita după a lui, dar glaciologul era cu gândurile duse. Visa la *inlandsis-ul* groenlandez. În ce condiţii s-ar putea instala acolo un observator permanent. Dacă ar fi cutezat, ar fi aruncat niște cifre pe faţa de masă.

Charcot îşi aprinsese o *Players.*

Le Conniat îşi făcea de lucru cu linguriţa. El, care în urmă cu un ceas părăsise atât de greu puntea de comandă, se simţea ca înșurubat în scaun. Căldura sobei devenise paralizantă. În afară de sărmanul Jules, nimeni nu avusese mai puţin parte de somn, în ultima vreme, ca stăpânul lui *Pourquoi Pas?.* Zilele petrecute în Ţara Blosseville fuseseră grele. Toată haita aceea de aisberguri și toate pragurile care l-ar fi putut frânge pe *Pourquoi Pas?…*

Fixându-și privirile asupra linguriţei, de parcă ar fi fost una dintre cele șapte minuni ale lumii, dar fără să o vadă, îi explica navei atitudinea și raţionamentele sale. Nu lua în seamă, adevărat frate bătrân, ideile pe care le atribuia somităţilor guvernamentale. Pentru el învechirea nu însemna și condamnare. Dotat cu o mașină mai puternică, *Pourquoi Pas?* ar mai putea fi o excelentă navă exploratoare. Le Conniat îi datora emoţii marine și umane extraordinare. Niciodată nu și-ar fi închipuit că ar putea exista o astfel de navă. Cu ea căpătase gustul călătoriilor anevoioase, al dezrădăcinării. Presupunând nu ar fi fost imposibil — că *Pourquoi Pas?* va fi dezarmat definitiv, iar el, Le Conniat, pensionat, s-ar strădui să

preia comanda unui mare iaht. Unul care să nu stea să mucegăiască la cheu, ci să cutreiere marea, mările, nu numai Mediterana între Cannes și Menton. Să aibă parte de întinsul mării, cu verdele și primejdiile ei. După ce va mai fi făcut meseria aceasta opt sau zece ani, se va putea retrage pe uscat fără să-i fie rușine — adică pe ţărm — în dulcele Tregor.

Iată bătrâne *Pourquoi Pas?* ce trebuie să știi pentru ca relaţiile dintre noi să fie clare.

— În mod excepţional, domnule comandant, nu aţi vrea să luaţi un coniac?

Ei da, Charcot însuși propusese asta. Ar vrea să prelungească atmosfera oarecum ciudată. Dacă ar fi Mikkelsen, l-ar invita pe Le Conniat să bea *skol-ul* tutuirii. Dar el nu-i Mikkelsen.

Le Conniat cântărește — pentru și contra. Este pe cale să ghicească intenţiile lui Charcot și să le încuviinţeze… Există alte îndatoriri. Refuză oferta. Cu surâsul cel mai mâhnit de care se simte în stare. Spune că domnii Devaux și Nemours-Larronde nu trebuie să-l ia drept pildă.

Tresărind, Devaux se smulge din *inlandsis-ul* său și dispare.

Le Conniat se ridică.

Charcot face la fel; arde de nerăbdare să-i strângă căpitanului său mâna. Nu-și găsește cuvintele. Aprinde o *Players*. Cei doi bărbaţi stau în picioare în fumul albastru, unul în faţa celuilalt, stânjeniţi.

Nemours-Larronde se eclipsează.

Cu trupurile contopite în cursa navei și în tensiunea tuturor pânzelor ei, Charcot și Le Conniat schimbă o privire complice.

— *She is fine, she is a gallant ship*[28], murmură Charcot fără niciun snobism. Întratât de mult simte în clipa aceasta că un velier ţine de femeie mai mult decât de bărbat.

Le Conniat nu cere să-i traducă. Ghicește că a auzit cuvinte de dragoste.

Capitolul V

De minute în șir, oamenii aflaţi de cart la mașină, mecanicul Peron și fochistul Le Menn, simţeau că respiră mai greu. Transpirau mai mult ca de obicei. O umiditate stranie plutea pretutindeni, lăsând picături unsuroase… Le Menn ieși să se aerisească. Îl zări pe Cabon, șeful de cart. Îl strigă și îi semnală că ceva nu era în ordine la cazane.

Decât să-l alerteze pe Bastien, care avusese o zi grea, Cabon preferă să-l trezească pe mecanicul Piriou și pe fochistul Vaucelle și-i rugă să se ducă la ceilalţi. Gata în câteva clipe, Piriou coborî la cazane și mirosi un necaz. Ușoara brumă de vapori care invada compartimentul era scârboasă. Se apucă să inspecteze în jur.

---

[28] E bună nava, e o tipă bine (n.tr.).

Descoperi treizeci de centimetri de apă în cală, deși după amiază fusese perfect uscată. Să fie vreo gaura în coca. Dar atunci nu se întâmpla așa. Apa era călduţă. Probabil că exista o scurgere la unul dintre cazane. „Asta îmi și zic de vreo două ceasuri", confirmă Péron. Jilăveala aerului sporise. Neavând încotro, hotărârâ să-l cheme pe Bastien. Era ora douăzeci și două și treizeci și cinci de minute. Bastien sosi foarte repede. „Tot cărbunele asta polonez, fir-ar să fie, bodogănea el de unul singur. Aveau ele o cauză toate zgomotele pe care le-am auzit deunăzi." Când văzu cala se înfurie de-a binelea. Așa nu se mai putea continua trebuia înștiinţat Le Conniat. Era ora douăzeci și două şi patruzeci și cinci. Să le facă nemernicul de cărbune una ca asta! Lor și lui *Pourquoz Pas?,* și savanţilor francezi!

Întren timp, pe vas, agitaţie. Necontenitul du-te-vino și sudalmele nelinișteau câinii, de lătratul lor nu mai putea dormi nimeni. Ce se mai întâmpla. Unii strigau tâmpenii alţii îşi trăgeau în grabă pantalonii, alergând care încotro. Când Le Conniat, coborând cu mișcări sigure scara de fier cu stinghii unsuroase, ajunse în sala mașinilor avu mai întâi de liniștit o învălmășire de oameni emiţând sugestii incoerente. Îi făcu semn lui Bastien care veni spre el și-i spuse părerea: unul dintre cazane curgea serios, avaria nu putea fi reparată cu mijloacele bordului. Le Conniat hotărî pe loc: „stingeţi focurile. Era o decizie grea, alta însă nu exista. Trebuiau să-i mulţumească lui Notre-Dame des Baleines, căci trecuseră la un pas de catastrofă. Bastien se și apucase să dea ordine. Cazanele se stingeau. Dar abia urcase Le Conniat scara, grăbindu-se să-l găsească pe Charcot, care preferase să rămână în afara agitaţiei, spre a-l informa și a discuta despre ceea ce trebuia făcut, că auzi gâfâitul maşinilor stingându-se treptat, ca lovite de-o uluire. Vuietul descreștea, descreștea întruna, s-ar fi zis că o fiară îşi dă duhul; apoi nimic. În mijlocul mării, *Pourquoi Pas?* părea o masă a tăcerii. Numai printr-un efort de atenţie se putea observa că nu plutea doar, ci că înainta. În locuri ca acelea, în care variaţiile de climă erau atât de numeroase și de neașteptate, utilizarea mașinilor devenise până într-atât de firească, încât uneori era dată uitării adevărata natură a vasului. În clipa aceea, cu toate pânzele sus, el spinteca cu două, trei noduri apele reci și pure ale strâmtorii Danemarcei. Mai puţin rapid decât pasul unui poștaș. Ce mai, se târa. Către sfârșitul după amiezii aproape că stăteau pe loc, vânturile căzuseră. Dar poate că aveau să se intensifice, că va apărea o briză bună în zori. Și atunci, alta ar fi alura.

*
* *

Charcot venise pe punte de îndată ce mașina stopase… Aștepta explicaţii… Respecta hazardul mării. Îi mulţumea Domnului că i-a dat vasului un căpitan cu sânge rece ca Le Conniat. Iar accidentul ar fi fost mult mai grav dacă s-ar fi produs ieri, sau chiar cu puţin înainte, când navigau printre aisberguri! Așa, o să se descurce ei. O spărtură mare în cazan cerea o refixare a tuburilor. Nicio piesă nu sărise de la locul ei, nimeni nu era rănit, coca și greementul erau intacte.

Cu toate acestea — și degeaba tăcea Le Conniat — situaţia lui *Pourquoi Pas?* era gravă. Dacă nu chiar critică. Navigau într-un anotimp prost, și încă în apropierea

aisbergurilor, nu se bizuiau decât pe vânt. Cu viteza cu care înainta vasul, presupunând și o derivă nulă (ceea ce nu era cazul), ar fi fost nevoie de șase zile pentru a ajunge la Reykjavík, situat la două sute patruzeci de mile distanţă. Și încă, aceasta era cea mai bună dintre ipoteze. A doua zi, la miezul nopţii, începea luna septembrie, cea mai sălbatică prin aceste locuri, luna în care Amundsen îşi abandonase cercetările. Experienţa dovedea că, neîntârziat, vânturile aveau să se stârnească puternic. Dacă se excludea posibilitatea — plauzibilă totuși — a unei furtuni, existau nouăzeci și cinci la sută șanse ca aceste vânturi să sufle spre nord. Actele noastre ne urmăresc. Croit în primul rând ca să scotocească și să se strecoare printre gheţuri, *Pourquoi Pas?* nu urca în vânt. Avea să devină ca o plută. Iar pe deasupra, îşi consumase aproape toată provizia de apă dulce.

— Telegrafiez consulului nostru din Reykjavík, domnului Zarzecki, fu de părere Charcot, după un moment de tăcere.

…Cabon și Gonidec îi trimiseseră la culcare pe toţi cei care nu erau de cart. Un calm de grădină à la Lenotre se revărsa, ireal, peste navă și mare, având drept contrapunct, ca pentru a-l măsura, regularitatea brizei. Nedespărţit de val ca gura pruncului de sân, ca skiurile de zăpadă, *Pourquoi Pas?* înainta asemenea unui goeland mare și fericit pe nisip, împresurat de umbre tot atât de dătătoare de puteri ca și soarele. Cine i-ar fi putut bănui rana?

Dar cei doi bărbaţi știau totul.

Le Conniat se mărginise să clatine din cap. Încuviinţa sau doar înregistra? Văzând că tace, Charcot reluă:

— Îi transmit consulului poziţia noastră. Și îl întreb: în caz de nevoie, poate portul Reykjavík să trimită un remorcher?… Nimic altceva. După mine, mai bine ar fi să așteptăm, ca să știm dacă o remorcare este necesară. Care este părerea dumitale, Le Conniat?

— Da… Da… Dacă putem rezolva cu o remorcare, e foarte bine.

— Dar nici să mergi în coada altuia nu-i plăcut, ca o vacă la tăiere!

— O, cât privește asta… Cu cât mai și costă… Esenţiale sunt altele… Nava, oamenii…

— Perfect.

Charcot aprecia un răspuns care, în ciuda aparenţelor, nu însemna o lecţie. Voise să știe părerea căpitanului. Amândoi se înţelegeau asupra esenţialului. Argumentul cu cheltuielile remorcării avea totuși greutatea lui.

Radiotelegrafiștii, Vigne și Baudet, erau în picioare în cabina lor. Întrucât *Pourquoi Pas?* poseda un dinam acţionat cu benzină, T.F.F.-ul funcţiona mai departe. Baudet chemă Reykjavík-ul. Telegrafie în alfabet morse… Misterioasă realitate a undelor. Cuvintele unui om, ale unei nave devorau spaţiul… Aparatul încetă să mai că râie. Charcot suspină. Ar fi vrut să știe când o să ajungă mesajul la destinatar. Mai mult ca sigur că nu mai devreme de șapte dimineaţa. Personalul de la poșta din Reykjavík nu era probabil prea numeros. Se ridică, dar nici nu făcu trei pași în careu, că fluieratul aparatului morse îl rechemă. Baudet traduse. Poșta din Reykjavík semnala că avea să trimită de urgenţă domnului Zarzecki telegrama.

Islanda, popor de marinari, reacţionase pe loc, prietenește. Ca și Charcot, odinioară, la Jan Mayen, când i se raportase prezenţa unui grup danez în Scoresby Sund… Așadar, *Pourquoi Pas?* nu mai era singur. Alţi oameni îi auziseră glasul.

Charcot se înclină în timp ce trecea pe lângă Notre-Dame-des-Baleines… în hamacul său, Jeannot Iepurele nu se clintise. Cuminţenie de copil. Departe, în sud, pruncul Monicăi în leagăn… Charcot nu se dezbrăcă decât pe jumătate și se trânti în cușetă, cu mâinile sub cap, cufundându-se în posomorâte gânduri. Oare, până la urmă, pentru a reuși mai bine, nu temporizase prea mult? De o remorcare nu mai avea cum scăpa. Oricum, repararea cazanului va costa mult. Programul de întoarcere va fi serios perturbat. Astfel că, mai mult ca oricând, autorităţile franceze vor scrâșni din dinţi. Prăpăditul ăsta de *Pourquoi Pas?,* lipsit de orice valoare militară, dădea prea mare bătaie de cap! Să-l ștergem din controale o dată pentru totdeauna… Chiar și simplul gând de a-l transforma în muzeu plutitor, ancorat în portul Saint-Malo, avea să-i irite pe domnii aceia… Să piară deci. Ca toate vechile veliere ale marinei. Fără privilegii. Ca navă exploratoare abuzase și așa prea mult de răbdarea lor…

— Domnule comandant?

— Intră, prietene.

…Era Vigne, care făcea tot atât de puţin zgomot ca și un eschimos pe zăpadă; surâse, fără voia lui, zărindu-l pe Jeannot Iepurele și-i dădu lui Charcot o telegramă. Era lipită regulamentar, cu bentiţe de hârtie.

— Ce mai aștepţi? Poţi s-o ștergi.

— Poate trebuie dat vreun răspuns.

— Ai dreptate.

Charcot dezlipi telegrama cu unghiile. Fluieră a mulţumire. Consulul Franţei și danezul din Reykjavík nu pierduseră vremea. Domnul Zarzecki îl avertiza pe comandantul Charcot, îl asigura că avizorul *Hvidbjörnen* din marina militară daneză pornise pentru a veni în ajutorul lui *Pourquoi Pas?.* Presupunea că va izbuti să ajungă a doua zi, la 1 septembrie, către ora șase dimineaţa.

— Nu, bătrâne, n-am de dat răspuns. Asta-i scrisul tău?

— Întocmai, domnule comandant.

— Știi ce înseamnă *Hvidbjörnen?*

— Bănuiesc că-i un nume ele marinar sau de savant danez.

— Nu-i rău ce spui. Dar e altceva. *Hvidbjörnen* înseamnă urs alb. Unul ca cei de alaltăieri din Mikkifjord. Când ai să te-nsori — odată și odată tot o să trebuiască să te hotărăști — o să-i poţi spune nevestei că între Groenlanda și Islanda ai fost remorcat de un urs alb… Prea bine nu o să înţeleagă, dar o să te respecte și mai mult… Și-acum du-te, prietene, culcă-te repede.

Charcot se și ridicase. Îmbrăcă două tricouri groase și o haină. Cu caschetă pe cap, cu fular marinăresc în jurul gâtului, ieși, urcând imediat pe comandă unde Le Conniat veghea în tovărășia lui Floury…

— Comandante, îţi aduc vești noi. O telegramă de la Reykjavík. Nu știu dacă cererea a fost interpretată de consulul nostru sau de danezi — cert este că un

cuirasat va veni să ne remorcheze.

— Un cuirasat?

— Un avizo. Glumesc. Dar un vas arătos. Care poartă un nume frumos: *Hidbjbrnen* — urs alb, adică.

— Într-adevăr… Ce viteză are, câte noduri?

— Ne fixează întâlnirea pentru mâine dimineaţă la ora șase.

— Dacă a plecat imediat, înseamnă că viteza lui este de aproximativ zece noduri.

— Oricum, mai bine decât noi! îl știu. Are mașini bune. Funcţionează cu aburi ca și noi, dar folosește păcură. A fost lansat în ’928. E tinerel! O să ne tragă foarte bine, cu o alură bună.

— Deie Domnul.

— Cum bine spui.

Instinctiv, Charcot privi spre barometru. I se păru că mai coborâse. Bătu cu degetele în sticla lui. Acul marca o oscilaţie spre stânga… Trebuia urmărit. O să-l mai cerceteze peste o oră. Cerul era de-un cenușiu sare cu piper, iar marea, ușor verzuie, își tresălta mai departe valurile cu creste înspumate. Oare ce pregătea vântul? Ce tumult avea să urmeze acestei liniști? Piscurile groenlandeze abia dispăruseră. Cu ajutorul binoclului, ar mai fi putut fi zărite în depărtare unul, două aisberguri. Un ţârâit străbătea când și când printre velele de jos, parcă ar fi fost un cărăbuș atunci trezit din somn. Fără voie, Charcot scormonea orizontul. S-ar fi zis că firea făgăduia și totodată întârzia un semn.

*

* *

Dis-de-dimineaţă, Baudet primi o radiogramă. Nu venea din Reykjavík, ci din Scoresby Sund. De la Mikkelsen, evident. De două ori corespondase în ajun cu *Pourquoi Pas?* Voia să i se mai spună o dată ziua exactă a sosirii prietenilor săi francezi la Copenhaga. Charcot nu se putu stăpâni să nu râdă. Îi reveni în minte nava *Gertrud Rusk,* cu coca și greementul aproape noi, curată și cu toate bine rânduite, ca interiorul unei ferme daneze. Cu greu și-ar fi reamintit că bărbatul căruia nu-i plăceau ceremoniile oficiale îşi croise drum în viaţă prin forţa pumnului, ca un sălbatic.

Răspunsul porni iute. „Când vom sosi la Copenhaga? Ar trebui să știm mai întâi, bătrâne, dacă o să ajungem. Am avut o serioasă avarie la un cazan. Nava *Hidbjdmen* a plecat din Reykjavík, ca să ne remorcheze”.

Mikkelsen ripostă pe loc că era la dispoziţia lui *Pourquoi Pas?.* Se făcea luntre și punte să ajungă în treizeci de ore. Un cuvânt să i se spună și sosește. *Gertrud Rusk* nu avea posibilitatea să-și remorcheze prietenul, dar îl putea ocroti”.

„Îţi interzic să-ţi încurci planurile, răspunse Charcot. *Hvidbiortien* sosește curând. Nu m-am îndoit niciodată că Ejnar Mikkelsen este cel mai bun dintre prieteni. Vă îmbrăţișez pe toţi…”

Mesajele venite de la *Gertrud Rusk* aduseră veselie unei zile care s-ar fi putut dovedi doar mohorâtă. Barometrul nu se clintise. Lăsând a înţelege o probabilă

coborâre, dar șovăind încă. Vântul se domolise și mai mult. Nu se înainta decât cu un nod și jumătate. Marea era aproape netedă, soarele aproape cald, marinarii nu sunt oameni să stea întinși pe un șezlong; priveau cu plictis la greoaiele pânze moleșite, nătânge ca niște sticle goale. Câţiva se gândiră să pescuiască. Scoaseră din apă macrouri şi dorade proaspete asemenea trandafirilor de aprilie, dar știau prea bine că nu aveau ce căuta cu toată canitatea aceea la bucătărie, astfel că jumătate o retrimiseră în apă; apoi îşi puseră la loc undiţele.

Pescărușul Rita fu din nou o distracţie excelenta pentru toţi; mai ales că Charcot îi arăta o dragoste aproape părintească. Îi doza hrana și apa, așa cum ar fi măsurat temperatura conţinutului dintr-un biberon pregătit pentru un prunc. Când ciugulea în faţa lui și aproape din mână, îşi ţinea cascheta împinsă pe ceafă, ca un muncitor mulţumit. Ochii îi erau plini de lacrimi.

După un veritabil crepuscul de seară, veni un fel de noapte. Printr-o radiogramă, *Hvidbjörnen* cerea poziţia exactă a lui *Pourquoi Pas?* Soiul acela de noapte se preschimbă apoi în noapte curată. Cu o spuză de stele tinere, toate stelele Mânecii și ale braţului marin Iroise. O lună mare, rotundă, impresionantă ca o ursoaică grea, îşi prelingea tăcută peste mare lumina alb-gălbuie.

Apoi unul dintre oamenii de cart detectă luminile navei *Hvidbjörnen.* Venea drept spre obiectiv. Înainta cu spor, slobozea fum ca un vulcan. Era miezul nopţii. Sosea cu un avans de șase ore. Poate că dinadins transmisese indicaţii eronate, pentru a nu stârni, între timp, nerăbdări. Era plăcut în noaptea înstelată murmurul mașinilor ei — ca respiraţia unui alergător, ca piuitul păsărilor. Iar silueta îi era frumoasă, chiar cu vopseaua aceea de un cenușiu deschis. Amintiţi-vă că nici ursii albi nu sunt de-un alb ca zăpada! Viră de bord, se dădu îndărăt. După ce ambele nave schimbară saluturi din sirenă, se auziră clar cuvinte rostite în franceză și căzând parcă din cer: „Bună-seara, domnule, cum vă merge?…” De mirat aveau să se mire mai târziu. *Pourquoi Pas?* se grăbi să răspundă, să-i întoarcă întrebarea. Fără altă pudoare inutilă, de vreme ce celălalt se afla acolo anume pentru asta, abordă pe loc chestiunea remorcării. Clarul de lună era minunat, dar Charcot și Le Conniat știau că barometrul se afla în scădere. Se forma o depresiune care avea să trimită la arhive calmul clipei.

Cele două echipe erau gata. *Hvidbjörnen* îşi aprinsese proiectoarele de la pupa. Siflee de o parte și de alta, rituale și grosolane strigăte, după care, fără de necazuri, remorca fu prinsă — inel de mistică prietenie mai degrabă decât semn de supunere… Bunul samaritean danez puse mașina încet înainte. Jumătate înainte. Toată forţa înainte. O scenă de neuitat. Luna și marea contemplau cele două nave.

Apoi…

Apoi, la primele semne ale zorilor ivite pe pânza cerului, vântul începu a hărţui spaţiile, cutreierându-le în fel și chip. Marea se învolbură, cuprinsă de convulsii. După înaintarea ca de pedestraș în iarbă calmă, urma un tangaj de om beat cu neașteptate devieri. Velele fuseseră strânse înainte de remorcare, dar catargele tot se osteneau, se văitau. Coca tremura. Vântul forţase rotindu-se, acum bătea din faţă, trimiţând soldăţimea valurilor să dea lovituri de berbece în etravă… Iarăși,

mereu-mereu destinul mării. *Pourquoi Pas?* se afla de două ori în stare de supunere — faţă de timp și faţă de nava care îl trăgea. Era nevoie de răbdare. Și întrucât în timpul dimineţii golurile dintre valuri se micșorau și izbiturile sporeau, *Hvidbjornen* ceru ca remorca să fie alungită. *Pourquoi Pas?* se supuse Dar pe la începutul după-amiezii, fără a da de veste, în timp ce urca pe povârnișul unui talaz, remorca se rupse, nici mai mult, nici mai puţin, ca o sfoară. În același timp, după o zguduire de rușinoasă uimire, bricul intră în derivă. Vântul îl hărţuia. Încerca să-l surprindă de travers.

Din fericire, Le Conniat și Le Gruen nu se lăsau înfrânţi, ca remorca. Încordaţi, se dominau. Lansau, cu minimum de cuvinte, ordinele necesare, iar leii lor le executau. Toată lumea trecuse la treabă, ca într-un sat incendiat. Vinciul acţionat cu abur ieșise din uz, manevrele nu mai puteau fi executate decât cu mâna, ca pe timpuri. Trebuiau scoși din apă, înfășuraţi cu grijă patruzeci și cinci metri de lanţ gros, trei sute cincizeci metri de cablu, tot gros. Parat, Devaux, Jacquiert, Nemours-Larronde se opinteau alături de toţi ceilalţi. Văzându-i pe „domnii aceștia" uzi leoarcă, trăgând cablul fără să facă mofturi, marinarii munceau cu și mai multă tragere de inimă.

Avizoul danez nu era nici el un terchea-berchea. Venind în vânt, de îndată ce *Pourquoi Pas?* fu gata, trimise o bandulă-rachetă[29]. Ea căzu chiar pe teugă, la picioarele marinarilor. Cu toţii se repeziră să o prindă. Pe calele și digurile din Brest, din Douarnenez sau Guilvinec, se făcea la fel când se arunca o bandulă. Legară remorca de bandulă, aruncară totul peste bord, avizoul nu mai avu decât să tragă totul la bordul său și să restabilească remorcarea. Șuier de sirenă: format din nou, convoiul porni la drum, opintindu-se în valuri. Temându-se de o nouă rupere, comandantul danez nu mai înainta decât cu jumătate de viteză. Barometrul cobora întruna. Bricul se izbea de masele de apă care i se spărgeau în etravă, revărsându-se uneori peste scândurile punţii prova, pentru a se năpusti apoi prin jgheaburile de scurgere sau a se dispersa în mănunchiuri de stropi. Cerul foarte jos avea culoarea unei cârpe murdare. Orizontul se apropia ca un perete. După înaintarea deșelată, după săltările și căderile vasului care îl preceda, tot atât de stânjenit în mersul său ca și o iapă traversând o mlaștină — și, cu toate acestea, de el depindea totul! – bricul îşi dădea seama de situaţia precară în care se găsea. Se va frânge? Poticnirile erau tot mai numeroase, iscând adevărate neliniști.

Charcot se închidea pentru câte o jumătate de oră în cabină, ca să întocmească scrisori sau note, pe urmă nu mai avea astâmpăr; urca pe comandă, unde admira tăcerea și vigilenţa lui Le Conniat, îmbărbătându-se prin însăși pilda lor. Apoi, câte un pârâit de-al cocăi, sentimentul profund că remorca se încorda și avea să se rupă îl dezgustau și se reîntorcea. Lângă Jeannot Iepurele. Câinii erau bolnavi. Câţiva vomitaseră. Rita, ghemuită într-un colţ al coliviei, se crampona de o vergea.

---

[29] Frânghie cu ajutorul căreia se pot trage la bord cabluri sau parâme. (n.t.).

Charcot scria, scria mai departe. Un accident maritim este la fel de firesc ca o boală! Sălbăticia vijeliilor și a furtunilor nu împiedicau imaginaţia să o considere drept un document obiectiv și să o transforme în fraze pentru corespondenţi depărtaţi. Chirurgii operează sub bombardamente, iar eu sunt medic… Limbaj frumos. Cuvinte care se sprijină pe lucruri ca o pârghie. Istorisesc evenimentele, aşadar îmi stăpânesc destinul… Până ce un şoc mai înfundat, o mai gravă fremătare a catargului mare înfrânge voinţa. Realitatea momentului nu era în cabină, ci afară. Trebuia să ţină piept violenţei elementare a naturii, în picioare pe comanda ca pe o baricada, la prova, cu faţa bătută de stropii valurilor, în vuiet, alături de Le Conniat.

Drumul dintre puntea de comanda și cabina era scurt, dar i se întâmpla să întâlnească un matelot sau un cercetător. Atunci, în faţa acestora se desfășură cu mult firesc, un Charcot fericit de a trăi și de a inspira curaj. Cerea şi dădea veşti, glumea…

…Și parcă pentru a justifica asemenea personaj, iată că în toiul primejdioasei. Călătorii, T.F.F.-ul, care pândea cu înfrigurare cele mai neînsemnate apeluri ale lui *Hvidbjörnen,* recepţionă mesajul aiurit al unui lord englez Charcot nu-l întâlnise în viaţa lui pe tipul acesta, dar de câteva zile îl tot pisa, nerăbdător, zicea el, să-l cunoască și să ia câteva lecţii particulare privind aisbergurile. Charcot îl trimisese la Mikkelsen. Dar lordul se încăpăţâna. Iar în ziua aceea, navigând pe *Rosaura* lui, un enorm iaht de lux, se credea dator — distracţie de miliardar — să-i dea lui Charcot, pur și simplu veşti despre el. Se găsea în faţa insulei Jan Mayen. Fără a bănui nicio clipită că *Pourquoi Pas?* putea avea necazuri din pricina aceleiași furtuni, îi tot spunea lui Charcot — ca de la nobil marinar la nobil marinar — că uraganul și ceaţa îl făceau incapabil, pentru moment, să aprecieze farmecul locului. În ciuda politeţii, când ajunse la capătul telegramei, Charcot avu aceeași reacţie ca în ziua în care debarcând de pe șalupă pe o plajă groenlandeză, sărise în mare, intrând în apă până la jumătatea pulpelor, deși crezuse că sare pe o stâncă; înjură atunci în stilul lui Cambronne. Ducă-se dracului de trândav! Nici Charcot nu admira în vijelia aceea farmecul unei telegrame stupide! Se răzgândi totuși, astfel că-i răspunse cu niște amabilităţi.

— La urma urmei, îi spuse el lui Nemours-Larronde, omul acesta ar putea figura într-un roman de Jules Verne.

În asemenea condiţii lordul era salvat…

Dar spre seară *Pourquoi Pas?* avu parte de cea mai sinistră întâlnire pe care, în afară de înecaţii plutind în derivă, o poate avea o navă și anume trecu pe lângă un vas cuprins de flăcări și părăsit de echipajul său. În vuietul acela al vântului, în dezlănţuirea alb-verzuie a valurilor rostogolinde, imaginea micului cuter cu catargul frânt în două, cu puntea răvășită de o explozie, adevărată ruină în care flăcările apăreau ca o bufonerie tragică, impresiona. Barca lui de salvare dispăruse. Oare cine avea să-i dezvăluie soarta? Și pe cea a pasagerilor săi? O ambarcaţie fragilă pe apele acelea necruţătoare… Oamenii de pe *Pourquoi Pas?* priveau în tăcere. Nu se simţeau în drept să pună întrebări navei *Hvidbjörnen,* care poate că știa

ceva, dar tăcea. Tot gândindu-se la echipajul cuterului, mulţi reflectau la propria lor situaţie, la cele ce s-ar fi putut întâmpla când cu spărtura din cazan. De ce-ar fi fost scutiţi de o catastrofă asemănătoare — un vas redus la un ponton în flăcări, epava nenorocită dusă de valuri sfârșind, pe un colţ de stâncă… Bastien, robustul Bastien îşi frângea mâinile. Charcot piivi în altă parte și închise ochii. Picioarele lui Nemours-Larronde (care dovediseră un devotament atât de sprinten când scoseseră din apă remorca) tremurau. Îi venea să vomite. Charcot îi ghici descumpănirea și-i atinse ușor braţul…

Continuau să înainteze opintit, spintecând valuri ce voiau să-i sfarme, lăsând în urmă mica navă care tot mai ardea, în timp ce în Franţa era zi nămiaza mare, iar aici mohoreala aducea cu trei ore mai devreme amurgul. Se putea presupune — curată presupunere! – că de nu se va rupe remorca și a doua oară, aveau să ajungă la Reykjavík, de care se apropiaseră serios (pe vreme frumoasă ar fi putut zări de pe-acum peninsula și gheţarul Snoffel), pe la mijlocul nopţii. Cu douăzeci și patru de ore întârziere fată de cele prevăzute cu o zi înainte. Dar pe atunci, în deplină euforie, îşi închipuiseră sosirea nocturnă ca învăluită de o dulce poezie — un port și un oraș dormind sub stele, o navă care se strecoară uşurel într-un colţ al dormitorului. Ce departe erau de cele ce aveau să se întâmple! Departe de imagineae aceasta a unui vas schilod, tras din milă de altul, și înghiţind furia spurcată a unei mări clocotinde.

Totuși, în careu avu loc o cină prezidată de un Charcot surâzător. Le Conniat rămăsese pecomandă, unde ceruse să i se aducă o strachină de supă… Totu-i bine, domnilor, când se sfârșește cu bine. Luaţi pildă de la bunul simţ al prietenului nostru Emile Bastien. Ce-i drept, a făcut maşina o prostie, dar parcă oamenii nu fac. O să-i oferim, cu concursul prietenilor noștri islandezi, o frumoasă reparaţie. Și o să recâştige atunci din timpul pierdut pe drumul dintre Reykjavík și Copenhaga. Dar dincolo de optimismul acesta, nava avea tangaj, oscila, pârâia, toată lumea se prindea de masă, de undeva se auzeau gemete de câini și vuiet de curenţi, și clinchet de inele… Dar frumoasa privire andaluză le prindea într-ale ei pe ale celorlalţi, strălucea caldă, voioasă. Amintiţi-vă, domnilor, de cele ce vi le voi spune în astă seară. Într-o zi, când veţi fi bătrâni ca mine, și mai bătrâni ca mine, vă veţi gândi la cina aceasta și veţi suspina: „Ce vremuri bune!” Ei da, sunt vremuri bune. Vremea în care omul ţine piept lucrurilor, nu se lasă doborât de gânduri negre… Nu-i așa, Nemours-Larronde, că vorbele mele nu-s chiar atât de năroade cum par?

— Dar, domnule comandant, n-au deloc aerul ăsta!

— Îţi mulţumesc, tinere, că vrei să liniștești un bătrân. Și încă o dată, felicitări pentru comportarea dumitale din această după-amiază.

Jacquiert a simţit că trebuie să intre în joc. Faţa lui arsă de soarele munţilor și de vântul mărilor, sumar virilizată de o barbă în colier, răspândește zâmbet.

— Nu credeţi, domnule comandant, că prietenul nostru ar fi vrednic de Meritul maritim?

Charcot clipi a încuviinţare.

— Se-nţelege. Cu toate că nu mai intru atât de ușor prin ministere și că Frontul

popular are acum alte griji din pricina scăderii francului, obţinerea decoraţiei ar trebui să meargă strună… Dar iertare. Am discutat politică. Un gaj. O să ţi-l plătesc la Reykjavík, când șeful ordonanţelor nu o să se mai teamă pentru cristalele lui.

*

* *

În cabină, singur cu sine, cu mirosul de tutun și de haine ude, altele sunt gândurile care-l muncesc pe Charcot. Tine între degete stiloul și se întreabă. Caută să se descrie. Examen clinic, dublat de confesiune. Notează evenimentele de la bord. Studiază propria reacţie în faţa lor… Toate acestea trec în scrisoarea-jurnal pe care o întocmește pentru secretara sa Marthe Emmanuel, femeie foarte devotată și înţelegătoare. Lui Meg nu-i poate spune asemenea lucruri: ar plânge îngrozită, l-ar implora sa nu mai plece niciodată. Chiar dacă mai apoi, peste două zile, cu preţul unui imens efort, s-ar dezice, cu buze tremurânde, cu ochi înroșiţi de lacrimi… Marthe Emmanuel nu scoate niciun fel de exclamaţii. Clasează totul cu grijă. Mai devreme sau mai târziu patronul meu va simţi nevoia să recitească relatările sale din zilele acelea, fie pentru un raport sau o conferinţă, fie doar pentru a reflecta asupra lor; va ști atunci, mulţumită mie, unde să le găsească. Știinţa omenească nu poate avansa într-alt fel. Trebuie să păstrezi, să etichetezi, să rânduiești.

…El nu știe că lucrează pentru istorie. Ca poșta, ducând aceste relatări, oferă posibilitatea de a se găsi în cuprinsul lor elemente de prim ordin pentru biografia lui Charcot exploratorul… A pătruns în el și în viaţa navei sale ca într-o cavernă. Cu o lampă de buzunar, scrutează, cântărește. Sprijinindu-se de perete, notează. Şi merge mai departe. În umbra și singurătate. Existenţa se dovedește plină de drame tainice și de bogăţii, ca o epavă din adâncuri. Este cel mai elementar și cel mai fantastic dintre peisaje.

Reușesc ușor să menţin moralul unora și, fără mare greutate să-l ridic pe al altora, dar de câteva zile trăiesc într-o mare tensiune fizică și morala Starea este întreţinută nu numai de evenimentele de de la bord, ci și de preocuparea privind răsunetul lor… O preocupare pentru imediat, alta pentru viitor… Să nu vorbim despre asta deocamdată: va fi timp destul mai târziu!…”

*

* *

„… Dar cum să mă îngrădesc în propria-mi neliniște, îşi zice el peste câteva minute, când fiecare dintre oamenii care mă însoţesc are universul său de imagini? Iar cea mai mare datorie a mea este să salut acest univers, să mă opresc în faţa porţii sale…”

A. ieșit din cabină. Pe drumul care duce spre puntea de comandă l-a întâlnit pe Floury, urmat îndeaproape de Piriou.

Ne băgăm puţintel înăuntru, eu și vărul meu, la căldurică, spune în treacăt pilotul.

— Faceţi bine, faceţi foarte bine. Moralul e ridicat, Piriou? Tu ai descoperit apa din cală, nu-i aşa? Te felicit.

— O, pentru atâta lucru, nu aveţi de ce.

Cum să nu! Ne-ai scăpat poate de la o poveste urâtă…

Sigur că da, întărește Floury, care adaugă pe un ton mai scăzut, cu glas de bunic: de-asta mă și duc să-i ofer un grog în cabină, ca să-l răsplătesc.

Bine gândit, murmură Charcot făcându-i prietenește cu ochiul.

— Atâta cât trebuie, rectifică pilotul. Cu grogul trebuie să calculezi exact, ca și când ar fi vorba de o cifră de sondaj. Două părţi de apă, una de rom.

— Nu uita coaja de lămâie. Născocitorul grogului și Facultatea de medicină o cer… Mergeţi, nu vreau să vă ţin în loc.

Floury este cel care l-a hotărât pe Piriou să vină voluntar în campanie. Iar cei doi bărbaţi au atâtea amintiri comune din ţinutul lor natal! îşi vor bea grogul fără să se piardă în vorbe goale. Un singur cuvânt cheie le va fi de-ajuns — un prenume de femeie ori de copi, un nume de pârâu sau de nava; și îndata, o întreaoa turmă de vise va prinde viaţă… Memorii

Și toată nava *Pourquoi Pas?* este la fel. Memorii, chipuri care cheamă alte chipuri în spaţiu — sălbatica furie a mării nu are împotriva lor nicio putere.

*

* *

Farul de pe joasa peninsulă Grötta, pe dreapta la intrarea în Reykjavík, fu reperat, de bine, de rău — asta însemna un miracol — cu toate caracteristicile sale între două talazuri. Poate că mai devreme cu un sfert de ora fusese zărit, pe stânga și mult mai departe, cel al fundurilor mici de la Akranes. Acum cercetau la stânga în faţă, unde trebuia să apară farul micuţei insule plate Videy.

Hvidbjörnen era cel care trebuia să găsească şenalul; toată lumea avea încredere în flerul comandantului său. Dar nu pătrunzi într-un port fără a-ţi găsi caile de acces spre el, fără a le vedea clar. Oricare ar fi greutăţile, ca de pildă cele din noaptea aceasta de furtuna. Reykjavik era capitala unei ţari mici și bizare — populaţia orașului Brest pe o suprafaţă de douăzeci de departamente franceze — şi care nu era independenta. Dar ce ţinut atrăgător şi misterios! Ori de câte ori cuvântul Islanda răsărea în cugetul bretonilor aflaţi la bord, el crea tumult lăuntric. Mii de păsări de mare ţipând pe, recifuri sfârtecate. Plaje cu nisip negru. Faleze de care, sub un cer livid, se lovește și între-lovește resacul. O flotilă de goelete la capă, într-o vijelie. Un ponei cu coamă intactă și cu proaspete culori, ca într-o ţesătură, paște într-o pășune mustind de apă. Și minunatul plop a unui gheizer…

Hvidbjörnen a semnalizat că va ancora în radă străină. Fundul se prezenta bine și nu vor fi sâcâiti nici de vânt puternic: deci vor putea dormi. Însă puţin. Pe la șase dimineaţa urma să vină un remorcher ca să-l tragă pe *Pourquoi Pas?* la cheu. Noapte bună, domnilor.

Noapte bună? Urarea putea să pară fără noimă, dar era încărcată de înţelepciune marină.

Trebuie să vă odihniţi, domnule comandant, trebuie neapărat, mormăie Charcot

adresându-se lui Le Conniat.

Omuleţul din Tregor îşi privește ceasul: este două. Se gândește la sacii de poștă adormiţi într-un antrepozit din Reykjavík. Undeva în grămadă, de-a valma cu ziare și pachete, exista pentru el, o vedere, o scrisoare de la nevastă. Cu siguranţă. Ca un homar prins, pe care doar trebuia să-l iei. Își zâmbi sieși. Apoi îşi înălţă privirile spre chipul epuizat, dar tot energic, al comandantului Charcot.

— Vreau să verific ancorarea, să-i spun două vorbe Le Guen și pe urmă vă promit că mă vâr în pături. După aceea și de-o trage cu tunul avizonul danez, tot n-o să-l mai aud. L-am rugat pe unul dintre cei care fac de cart să mă trezească la cinci și jumătate.

Charcot se strâmbă.

— Nu ești generos cu oboseala dumitale!

O să-mi scot pârleala, când mă voi fi dus de pe astă lume.

Râseră. Pulsul se vedea zvâcnind la tâmplele lui Le Conniat care îşi potrivi cascheta. Ieși pe punte. De mirare cât de înviorător era aerul… Ascultă, adulmecă zgomotele, mirosurile, se înfioră ușor. Ce reîntoarcere abrutizantă. După ce ieșiseră dintre aisberguri, crezuse că tot ce putea fi mai rău rămăsese în urmă și când colo… Suspină. Și fără îndoială că o furtună din cele în stare să smulgă coarnele boilor se și pregătea pe drumul spre Copenhaga… Dar să lăsăm asta! mai târziu e mai târziu. Înainte de toate, peste câteva ore, o să poată ţine în mână frumosul trup feminin al unei scrisori.

Se duse să verifice ancorarea.

PARTEA A CINCEA

Capitolul I

Ochelarii cu lentile groase ai doctorului Parat scânteiau la flacăra lumânărilor. Bucuria care-i umezea ochii atenţi se lăsa ușor ghicită. De o parte și de alta a nasului, micile pungi datorate oboselii aproape dispăruseră. Trăsăturile se destinseseră… Charcot îi contempla chipul. Transformarea pe care a admira îi purta gândurile spre o vâlcea pe care zăpada multă căzută în urma dezgheţului ar fi împrospătat-o.

…Chipul din faţa lui schiţa mișcări. Limba trecea când și când peste buze, umezindu-le…

— Da, domnule comandant, am chibzuit cu toţii. I-am supus comandantului Le Conniat, aici prezent, ideea noastră; a consimţit. Ne-am dat seama — iar vestea cea bună aflată în urmă cu două ore ne face să nu abandonăm ideea — că trebuie să sărbătorim cu dumneavoastră, în seara aceasta, pe omul care ne este un mare prieten, dumneavoastră și nouă: pe Jules Verne. Prin câte mâini au trecut cărţile lui Jules Verne din biblioteca lui *Pourquoi Pas?,* cărţi care asculta acum nevolnica-mi tiradă?! Dacă cineva ar fi urcat la bord, fără să fi auzit vreodată de

Douăzeci de mii de leghe sub mări, de *Insula misterioasă* sau… dar ajunge! nava aceasta, l-ar fi, cum să spun, repudiat. Fără îndoială. După cum tot atât de adevărat este că golful Faxa Floi, care ne găzduiește în seara asta de septembrie, este înainte de toate un peisaj *vernian.* Dar nu comandantului Charcot trebuie să-i dezvălui eu asemenea lucru. Văd că mă întrec cu vorba. Mai bine să dispar în spatele bucătarului noctru care a vrut să ne devină colaborator, în chiar cadrul disciplinei sale ştiinţifice, reproducând cu materiale de-ale sale un desen al prietenului nostru Badeuil.

Parat îşi întoarse capul spre bucătărie de unde ieșea un adevărat cortegiu; Le Bris, deghizat în maître d'hôtel e restaurant, precedat de Even, maître d'hôtel șef şi bucătarul Simon. Even ducea obiectul: pe un platou lung de porţelan, un tort alcătuit dintr-un blat de Savoia, îngheţată de vanilie și cremă Chantilly, închipuind albul pisc Snöffel. O inscripţie cu majuscule făcea ocolul tortului:

CINSTE LUI JULES VERNE!
CINSTE LUI OTTO LIDENBROCK
ȘI LUI ARNE SAKNUSSEM!
CINSTE COMANDANTULUI CHARCOT
DATORITĂ CĂRUIA AM CUNOSCUT SNÖFFEL-ul

Charcot citise probabil de vreo zece ori *Călătorie în centrul pământului.* Savantul Otto Lidenbrock și criptograma lui Saknussem însemnau lumea familiară a viselor sale. Fără nicio îndoială că romanul lui Jules Verne fusese cel care îl atrăsese spre pustietatea islandeză; spre misterul fascinant al frumuseţii acestei insule fără de arbori, zguduită de atâtea cataclisme, în luptă cu cea mai stranie climă.

— Nu voi încerca să-mi ascund emoţia, spuse el. Îmi redaţi entuziasmul de care eram în Stare la zece ani. Vă mulţumesc din inimă tuturor și fiecăruia.

Îşi ţinea capul plecat. Inima şi-o simţea bătând mult prea repede, dar pentru ce să se neliniștească? Era doar bucuria, ușurarea, după tulburata reîntoarcere din Groenlanda, de a simţi că destinul nu se înverșuna. Că bătrânul vas, bătrânul frate cu care cutreieraseră oceanele, avea să-și îndeplinească în sfârșit misiunea. Cina aceasta era cea dintâi masă care avea loc în intimitatea bordului după sinistra sosire nocturnă. Tot timpul trebuiseră să accepte sau să dea recepţii. Oricum, în urmă cu două ore, maistrul întreprinderii islandeze fusese categoric: cazanul, foarte bine reparat, nu avea să mai curgă. Făcuse o încercare cu apă rece și rezultatul se dovedise pozitiv. A doua zi urma să vină un inginer pentru o probă la cald și un control de fond. Notre-Dame-des-Baleines nu ar fi îngăduit să se creadă nicio clipă că putea fi un eșec. Islandezii munciseră cu nespusă îndemânare și cu mare tragere de inimă. Iar devizul fusese rezonabil. În Anglia sau în Franţa ar fi trebuit să plătească mult mai mult! Menţinerea în activitate a vasului depindea, poate, de acest amănunt…

Delicata atenţie a tovarășilor săi desăvârșea, în ochii lui Charcot, evenimentele. Își înălţă capul. Cu un gest brusc, îi întinse lui Le Conniat o mână bărbătească,

osoasă și uscată. Îl amuza și îl înduioșa totodată faptul că acesta se asociase unei idei lansată de cercetătorii ştiinţifici. Tot o faptă vitejească a lui *Pourquoi Pas?* era și această osmoză între grupuri.

— Apropo, i se adresă el lui Nemours-Larronde, aparent fără niciun fel de legătură, n-ai păţit nimic la degete după efortul făcut deunăzi la cablu?

— Vă puteţi convinge, domnule comandant…

Și-i arătă mâinile pe deasupra mesei. În căușul ultimelor falange se formaseră bătături, iar palmele erau încă roșii. Totuși erau mâini de intelectual, nu de trândav.

Imitând cu o gravitate de om cumsecade stilul lui Jules Verne, Devaux se prefăcu a-și scormoni memoria și declară parcă citind:

— "Nemours-Larronde îi arătă căpitanului Nemo mâinile, prezentându-i-le pe deasupra mesei", pagina 64…

Charcot izbucni în râs.

Discret, Even trăsese platoul în faţa lui Jacquiert. Acesta ceru, cu glas coborât, un altul mai mic. Se convenise ca o treime din tort, botezat „Alcătuire Jules Verne", să fie dată lui Le Bris, lui Even și lui Simon.

Le Conniat îşi împreunase mâinile pe deasupra farfuriei. Nu putea încă să creadă că ultimele necazuri prin care trecuse nava aparţineau, definitiv, trecutului. Aprecia atmosfera din jur, dar era în gardă. Câte renghiuri nu ascundea vântul în sacul lui! De prea multe ori îi spusese Charcot cum că prin aceste locuri nordice nu era bine să navighezi în septembrie; de altfel chiar el se convinsese: mările acestea aveau un temperament de mulţime nervoasă, îşi schimbau dispoziţia cu o uşurinţă groaznică. Cu cât vor pleca mai repede din Reykjavík, cu atât va fi mai bine. Încasase, firește, destule pe *Pourquoi Pas?* și întotdeauna avusese dreptate în privinţa furtunii; dar lăudăroșenia nu șade bine unui marinar. Privise atât de mult marea, încă din prima zi de navigaţie și era încredinţat că niciodată, nici măcar o dată, nu-i văzuse ochii. Și-i ascundea, hoţoaica. Oare așa se purta cu toţi? Nu știa. Dar în ce-l privea, putea spune cu certitudine: marea, care însemnase tărâmul său și o tovărășie statornică ori tovărășia vaselor pe care le comanda, îi refuza prietenia. Între ea și Joseph Le Conniat din Tregor se păstra, tainică sau nu, aceeași stare de luptă.

Îşi frecă fruntea și, fiindcă îl văzuse pe Mikkelsen făcând același gest, îi evocă chipul în tăcere, trimiţându-i un gând prietenos. Asemenea bărbaţi, ce binefacere pentru omenire!…

*

* *

Însoţit de vânjosul Bastien și de buna-i dispoziţie, Charcot vizită mașinile și cazanul împricinat. Odată cu venirea nopţii se simţea descumpănit. Dar nu o arăta. Totul părea să fie în ordine. Sudurile erau frumos făcute. Comandaseră pe uscat un excelent cărbune galic. Aveau să-l amestece cu ultimele tone de cărbune polonez, în proporţia de: unul polonez, trei galice; în felul acesta focul nu avea să le mai facă surprize.

— Mi-a jucat demodatul ăsta de cazan o festă! declară în gura mare Bastien,

dar n-o să mi-o mai repete. Mi-a făgăduit-o. E smintit când îl apucă, însă fondul e bun. Îi place să fim fericiţi.

Ursuzenia afectuoasă cu care colosul Bastien vorbea despre lucrurile din custodia sa îl înveseleau întotdeauna pe Charcot. Râse scurt. Îl ciupi de cotul stâng pe tovarășul său și avu sentimentul liniștitor că a atins o faleză. Înconjurat de oameni ca el te mai puteai teme de ceva?

Pe vas domnea calmul. Pretutindeni. Erau la bord și unii îndureraţi sau cu griji. Dar cel puţin credeau că, în principiu, viaţa nu era otrăvită. Vestea plecării apropiate rechema la ordine. Timpul era călduţ. Stelele începuseră să dea buzna. Barometrul se arăta cumsecade. Prin impresia pe care o dădea, de lucru vechi, solid și curat, cu un echipaj alcătuit din camarazi, nava îşi juca deplin rolul binefăcător, era un factor al unităţii. Când și când dinspre pietrele de pe cheuri sau hangarele orașului Reykjavík răzbătea un miros sălciu și stăruitor de moruă —, dar Parcă Douarnenez nu avea iz de sardea? Nici fileurile de moruă care debarcau la Saint-Malo, cu ajutorul înaltelor palancuri nu erau inodore…

Charcot se duse să spună bună seara pescărușului pisicii, tuturor câinilor. Nu dădu uitării nici hortensia, şi ea un tovarăș, inteligent arimată și nemaisuferind deloc de pe urma accidentului. Puietul o să înflorească la anul. Între timp avea să povestească lunga ei călătorie unor bibelouri.

Le Conniat îi scria nevestei. Charcot, care nu voia să-l deranjeze decât un minut, bătu la ușa lui. Cei doi bărbaţi îşi spuseră din nou că vor începe pregătirile de plecare chiar a doua zi, dacă după proba la cald, inginerul garanta etanșeitatea cazanului. Plecarea urma să aibă loc la 10 septembrie.

— Somn ușor, Le Conniat.

— Asemenea, domnule comandant.

…Să închei o discuţie cu atât de banale cuvinte? Când plecarea aceasta putea fi definitivă, un adio irepetabil adresat Marelui Nord? Charcot șovăia. „Și de ce nu? conchise el: solemnitatea unei clipe nu avea nevoie și de altceva… Se retrase.

Devaux și Nemours-Larronde jucau șah.

Parat și Jacquiert continuau să lucreze în laborator. Asistaţi de Jules, clasau eșantioane de bazalt. Admirau cu glas tare pe unele dintre ele…

Un matelot trecu pe-acolo, micul Kervella, un băieţandru. Născut la Plougastel. Lui Charcot îi plăcea capul lui — și-l ţinea drept, părul era negru și creţ, ochii mari, negri.

— Ai găsit prin magazine ce căutai pentru logodnica ta?

— Nu mare lucru, domnule comandant.

— Timpul ne grăbește și treaba nu-i de colo. Du-te mâine. Îţi dau eu o adresă…

*

* *

…În istoria particulară a Campaniei din 1936, ca și în istoria generală a tuturor campaniilor, seara aceasta de septembrie, petrecută la cheul portului Reykjavík, avea să păstreze o valoare originală. Formula „un adio Marelui Nord” îl obseda pe Charcot. Un adio adresat tuturor acestor ţinuturi insulare, pustii, sălbatice spre care,

cu busola, se îndrepta imaginaţia oamenilor. Părăsirea unor astfel de minuni trebuia semnalată în ceva scris… Charcot se-așează la biroul său micuţ. Nava nu se clintea. O muzicuţă, foarte departe, cânta ca în seara aceea a lui Mikkelsen, la Scoresby Sund — nu știau numele muzicantului, poate că era același, o fi făcut progrese exersând; alesese în momentul acela:

Noi suntem băieţii Marinei.
În strâmtorile albastre
Nu ni-i teamă niciodată…?

Surâse. Își întoarse privirile spre Jeannot Iepurele. Apoi luă o hârtie de scrisoare.

Capitolul II

…Și iată că, pe măsură ce memoria, docher fidel, aduce macaralei-peniţă, pentru a le trece în scris, fapte și gesturi din escala islandeză, un anume rău mocnește în trup.

Nu era o fericire să constaţi asta, după atâta agitaţie și muncă, după ce ai dat atât de mult din tine în timpul unei escale, venită la rându-i după o lună și jumătate de speteală și vânturare. Și pe deasupra sosiseră la Reykjavík cu o serioasă avarie ivită în urma unui necaz pe mare, necaz care perturba sfârșitul campaniei. Și tot trebuia să mai dai o fugă ici, să-ţi faci de cap colo, să tropăi dincolo, și încă un tort, și încă un toast, comparaţi, vă rog, icrele noastre negre cu icrele noastre roșii, ficatul ăsta de moruă din Isafjord cu ficatul de moruă din insulele Westmann, *skol, skol, skol,* să bem pentru Franţa, pentru *Pourquoi Pas?,* pentru doamna Charcot, pentru știinţa franceză! Sau despre pulpa asta de Islanda cu sos Funchal, ce-ar fi zis al dumneavoastră Brillat-Savarin, și tot așa… amintiţi-vă că la şaizeci și nouă de ani nu mai poţi avea un stomac de struţ — ce-i prea mult e prea mult. Iubesc la nebunie Islanda și pe islandezi, ca și Groenlanda și pe groenlandezi, dar fi-vă milă — timpul trece atât de repede!

Se opri din scris. Cu o seară înainte, într-o prăvălioară, zărise atârnată în carcasa unui felinar de navă, o pendulă. Îl impresionase. Își imaginase pendula funcţionând în careul lui *Pourquoi Pas?* în ritmul ruliului și se auzise spunând:

O, *timp, oprește-ţi zborul…*

I-ar fi venit, parcă, să-și încredinţeze negustorului gândul, dar poate că acesta nu-l știa pe Lamartine. Se mulţumise să-i surâdă, fără vreun motiv precis. Iar islandezul îi întorsese surâsul. Poate că Charcot greșise nemărturisindu-i gândul. Nu să-l cunoască pe Lamartine era important, ci să-și deschidă poeziei inima. Iar islandezii știau să i-o deschidă minunat.

Să-i istorisească scena asta Marthei Emmanuel? își aprinse o ţigară. Nu.

Întâmplarea aceasta măruntă, bizară nu putea interesa pe nimeni altul în afară de el.

Reluă scrisoarea-jurnal. Povesti în șase rânduri primirea guvernatorului danez, un dineu care se prezenta în chipul cel mai ales din lume! Imediat după întâmpinarea cu șampanie, de pe *Pourquoi Pas?,* a întregului stat major al navei *Hvidbjörnen.* Iar dineul de la 19,30 — cu mâncare multă și fină — fusese urmat, pe loc, de un supeu. Într-un fel, se lăsau trataţi ca niște vikingi. Din nefericire însă, aveau organe de oameni civilizaţi…

Peniţa alerga. De la un pericol pe care nu-l putuseră evita — erau atât de amabile gazdele! – peniţa trecea la pericolul care părea mai mic, întrucât abia urma, dar care, în fapt, se vestea foarte mare: primirea de către Copenhaga a lui Charcot și a lui *Pourquoi Pas?.* Dragă Marthe Emmanuel, trebuie neapărat s-o spun: mă înspăimântă de pe-acum orele, zilele acelea. *„Mă cutremur dinainte la gândul acelui chiolhan",* înșiruie peniţa. *Chiolhan!* Un popor prieten, ca și cel danez, poporul lui Mikkelsen și al lui *Hvidbjörnen,* al lui Hamlet și Andersen, al lui Sven Holm, Amdrup, Kierkegaard! Mare tevatură trebuie să fi însemnat pentru Charcot escala de la Reykjavík, de vreme ce politeţea și bunătatea lui nu putuseră ocoli un cuvânt insultător: *chiolhan!*

Înţelege că a mers prea departe, și fără nuanţe, în sinceritatea sa. Dar nu se dezice: adevărul rămâne adevăr. Totuși simte nevoia unei explicaţii:

„La urma urmei, tot ce vreau acum sunt calmul și singurătatea…"

Îşi înalţă capul. Pentru a se încredinţa că a judecat bine, ascultă noaptea. Vastă este această liniște, pe care obișnuitele mici scârţâituri nu o pot tulbura. Marinarul care cânta clin muzicuţă dormea desigur. Mai adineauri, nu mai știe exact când, îşi amintește că a auzit un șuierat de sirenă, apoi un uruit de mașină. Dar vântul răbufnește prin ascunzătorile sale. Între capul Skagi la sud și peninsula Snoffel la nord-vest, golful joacă rolul de adăpost al tihnei. O tihnă, provizorie sau nu, dar mare și tangibilă. Un timp menit să trimiţi la plimbare chemările pământului și să pleci în larg. Cu un echipaj de încredere.

O tinereţe ciudată năvălește în degetele și încheietura mâinii lui Charcot. Dorinţa de singurătate formulată cere un corectiv. Este drept că „reprezentarea" din aceste ultime zile a ocupat un loc mult prea important și că, prin contrapunere, o încheiere ar fi de dorit: totuși, adâncul fiinţei trebuie să știe că, vorbind despre singurătate, i-a limitat idealul.

Scrupuloasă, peniţa se grăbește să noteze:

…„Sau atunci, acţiunea"…

Comandantul Charcot suspină. Cuvântul pe care ochii săi îl izolează pe hârtie, la capătul ultimului rând, siluetă pe un cheu de plecare, este încărcat de atâta bogăţie! Bărbatul se ridică, pleacă din faţa biroului. Candid, îşi întinde braţele în

diferite direcţii, ca un elev la ora de gimnastică… Acţiunea. Va trebui să conducă, pe coastele răsăritene ale Groenlandei de sus, o campanie 1937! Campania 1936, în pofida unui accident nefericit, reprezenta o reușită. Profitând cu hotărâre de nesperata șansă a lipsei de banchiză, *Pourquoi Pas?* a putut efectua, în faţa Ţării Blosseville, toate măsurătorile dorite: hărţile marine ale sectorului și-au pierdut petele albe care arătau ca o mustrare. Fără a mai pune la socoteală restul; tot restul… Litologie, ornitologie, oceanografie, meteorologie, geologie… Și etnologie. Indirect. Gâte rezultate frumoase vor ţâșni și în domeniul ei, tot datorită unei nave care transportă la locul respectiv cercetători și material. Gessain la Angmagssalik, Paul-Émile Victor în minuscula sa staţie de la Kangerdlugsuatiack vor face ca, într-adevăr, cunoștinţele despre groenlandezi să înainteze cu un pas uriaș…

Epistolierul se așază din nou. Ca și dragajele din faţa Ţării Blosseville, peniţa umple cu slovele ei — care fixează o dată, precizează o stare de spirit — locurile albe ale paginii.

O destăinuire îşi face loc:

„… Nu avem dreptul să ne plângem”.

Și cum neîncrederea, care nu dezarmează niciodată, a lansat o obiecţie, omul se revoltă; îşi întărește verdictul:

„Repet, nu avem dreptul să ne plângem”.

A spus „noi”, nu „eu”. Noi, adică și nava, coca, mașina, velele, cercetătorii, statul major și echipajul. Charcot intră în toate categoriile. Se vrea și puţin lemn, și puţină pânză, și puţin maistru sau marinar fără specialitate. El nu există singur. Ci înăuntrul trupului material şi spiritual al lui *Pourquoi Pas?*

*

* *

Ca în vis l-a pregătit pe Jeannot Iepurele de culcare. Repede se întinde și el în cușetă. Îșî dă seama că va dormi. Nu cheamă somnul. Știe că și îndoiala va profita de pauza aceasta. Pe ea o ivită să nu rămână în urmă, să-l sfideze. Zilele de escală i se învălmășesc în amintire. Unde s-ar putea găsi, în acest noian de imagini, un îndemn la temere?

Slujba pentru fiica lui Jules? Nici vorbă! Nava s-a golit dintr-o dată, a fost lăsată în seama unui octogenar islandez, iar în micuţa catedrală în stil englez Landakot, mai puţin mare de fapt decât bisericile din Plouha sau Crozon, lumea s-a adunat în jurul lui Jules. Nu a lipsit nimeni-Gulerele albastre, misiunea ştiinţifică, statul-major, Charcot chiar și consulul și soţia sa grecoaică, una care de la Homer și Euripide știe ce înseamnă moartea toţi au fost. Ca mamele-pinguin, care se adună pe platourile de banchiză, când una dintre ele și-a pierdut puiul. Jules plângea cu lacrimi amare. De bucurie şi durere! Simţea că nava purta doliul odată cu el, pentru a-l înfăţișă acolo sus. De-ar fi putut vedea și nevasta! O să-i descrie totul într-o

scrisoare lungă. „Nu suntem singuri! Nu suntem singuri!”, va striga el, trebuie ca şi ea să se convingă de asta și să strige, la rândul ei, același lucru. Fiecare în felul lui se gândea, la Jules şi la propria familie, și un nod i se urca în gâtlej. Tămâia, lumânările, limba latină, o clădire străină. Un maistru mecanic plângea nestăpânit, dar refuza să-și compare suferinţa, oricât ar fi fost de mare, cu cea a lui Jules Aștepta vești de la nevastă, știa că trebuie să nască, și veștile au sosit prin poștă, dar descumpănitoare. Bebelușul nu venea cum trebuie, a fost nevoie de forcept. Copilul a trăit nouă ore, tot o fetiţă. Mama, foarte slăbită, caută să-și revină. Nu-și pierde curajul. Așa că totu-i greu și jalnic. Dar pentru Jules e și mai cumplit!

Monseniorul Meulenberg s-a dovedit, trebuie spus, genial. Își procurase muzica și textul unui cânt foarte popular în bisericile bretone:

Mamă a speranţei,
Ești refugiul meu…

Iar după dezlegarea păcatelor, care impresionase lumea, nu au șovăit în a-și da liber frâu glasurilor. Până și Jules. Înrăiţii cheflii, cei dintâi. Dar lucruri prea vesele nu spuneau:

Iar când ceasu-mi va suna
Capăt punând soartei…

Totuși aria cântului, împrumutată de la ritornelele de amor din veacul al XVIII-lea (doar nu-i rușine), mustea de duioșie. Ca și în parohiile natale, nu prea luau seama la cuvinte. Se lăsau duși de hula sunetelor și mai sporită de orgă. Mii de femei și copii îi împresurau în nevăzut. Moartea era un act simplu și colectiv: nu trebuia să inspire niciun fel de teamă…

Nu degeaba i se acordase Legiunea de onoare acestui „bătrân poznaș”, cum îi zicea Le Conniat monseniorului Meulenberg, un bărbat deschis ca cei din Lannion sau Paimpol! Când venise prima oară pe vas, ca să-și aducă salutul și să fixeze ordinea ceremonialurilor, glasul sau tunase de departe. S-ar fi zis că-l mână cineva de la spate, nu a stat decât foarte puţin, cât să salute pescărușul. Dar înfăţişarea-i blajină îi și cucerise pe cei care nu-l cunoșteau. Când i se înmânase decoraţia, imediat după slujbă, către sfârșitul dimineţii, oamenii formaseră garda de onoare, ca în zilele mari. Echipajul luase poziţia de drepţi. A trecut foarte demn, nu însă ca un *monsignor* constipat, ci ca unul care mai degrabă se amuză. Mai mândri păreau Pochic, Kervella, Billy, Le Person, Le Chevanton, Renault, Raoul, fericiţi că-și vedeau personajul într-o ceremonie surprinzătoare. De pe cheu, de pe celelalte nave priveau o groază de zuavi. Gazetari din Reykjavík luau notiţe, apoi dispăreau și, când toată lumea îi credea plecaţi, puteau fi văzuţi ascunși într-un colţ și fotografiind scena. De faţă fuseseră și consulul cu soţia, ca și toţi prietenii noștri din Reykjavík, dar Meulenberg se ducea să-i vadă pe marinari la postul lor, pe cercetători în laborator; i se arătau fotografii cu aisberguri, cu eschimoși în caiace,

fotografia navei *Hvidbjörnen,* cele ale nevestelor și copiilor lăsaţi în Bretania sau pur și simplu o scândură cu ţânţari în Scoresby Sund sau crabi din Isafjord cu labele desfășurate în formol; admira totul fără ifose, aproape că i-ar fi venit să binecuvânteze cele arătate, era fericit la culme!

Ireale momente. Alături de atâtea altele din timpul campaniei. La fel de înălţătoare, din aceeași rasă.

Când te gândești că monseniorul a trimis o colivie mare, aurită, în formă de capelă, pentru pescăruș! Unde s-ar mai putea vedea, dacă nu în Islanda, asemenea lucruri?, Colivia are o uşiţă. S-a dat consemnul să stea deschisă. Rita s-a însănătoșit, zboară foarte bine, este firesc ca într-o bună zi să dispară. Locul unei păsări nu este în mijlocul oamenilor. Încă o poveste, mai târziu, pentru bebelușul Monicăi.

— Un bătrân islandez i-a spus lui Charcot, mai în glumă, mai în serios, că sufletul unui marinar naufragiat trece într-o pasăre. Fără îndoială, al unui marinar de pe un bric cu trei catarge breton.

Charcot a acceptat cu blajinătate spusa bătrânului: nu este superstiţios, dar respectă legendele. Știe că în insulele Feroe, în Islanda, ele sunt puternic implântate în fiinţa poporului.

— Și de ce vine la noi sufletul acela? întrebase.

— Asta se știe… a răspuns celălalt, cu privirile-i maliţioase îndreptate spre cer. Culmea era că părea să fie la curent cu toate…

Dar nu vom zăbovi asupra sângelui-rece al unei păsări de mare, pentru a deslușI vreun semn rău…

*

* *

Charcot se ridică mecanic și îşi bate puţin perna cu palma. Apoi se întinde iarăși. Un cântec din tinereţe se strecoară în întuneric și-i oferă zâmbetul său:

Ah, domnule, așa vrea să știu
Cum fac bărboșii când se culcă seara.
Oare îşi vâră barba peste cearșafuri
Ca să poată fi văzută?
Ori pe dedesubt să nu fie văzută?…

Era vremea pălăriilor melon și a birjelor, a pâinii vândute la cântar, a strigătelor de precupeţi pe stradă, a taxelor plătite la bariere. În amintire pâlpâie două chipuri — al lui moș Gautier, constructorul numărul unu al lui *Pourquoi Pas?* și cel al lui Paul Doumer, nașul navei. Oare-i bine să ai drept naș al vasului un om asasinat? Ei și? De ce nu?

Afară se aude ca un ţipăt de pasăre noptatecă. De trei ori. Un pescador, fără îndoială, în drum spre locurile sale de pescuit. Nicio navă de pescuit engleză, germană sau scandinavă aflate în seara aceasta la cheu nu terminase de descărcat… Altă expediţie în căutarea moruei. Peștele acesta mândru, la fel de

pretenţios ca și un mylord în ce privește temperatura apei în care face baie — numai că ea, morua, are nevoie de apă rece, altfel je la tălpășiţa. Un adevărat viking. Nu poţi lua în derâdere Reykjavík-ul, asta-i sigur, pentru izul care se încrustează în peisajul său marin. Portul acesta se poartăe la fel ca o gazdă care îşi pune podoabe ca să primească un oaspete. Morua este reclama Islandei. Îi scoţi în evidenţă mirosul ca un colier de perle. Ar trebui să-i fim recunoscători pentru primirea aceasta. Eu îi sunt, pe legea mea.

Zadarnic s-a potolit furtuna cu care am sosit în rada aceasta deschisă tuturor vânturilor și valurilor, timpul nu ne-a răsfăţat deloc de-a lungul escalei. Nicio zi fără soare, dar tot niciuna fără vânt sau ploaie. În seara aceasta a fost poate vremea cea mai frumoasă. Până acum văzduhul era înţepător, un timp pentru fulare și pulovere!… Așadar, Islanda ne onorează, presupune că avem nevoie de o temperatură ca pentru moruă.

Mergând până în adâncul problemelor, este drept că aici aflăm și trăim evenimentele menite să întreţină proasta noastră dispoziţie în toată perioada aceasta, dar ele privesc Franţa și problemele internaţionale. Atâtea ziare, în sacii de poștă, sau în librării, cu veștile lor amare, dacă nu chiar cumplite! Ce importanţă avea, pe lângă războaiele din Spania sau Abisinia, un cazan care se golește, răpindu-i unui bric cu trei catarge libertatea de manevră?… Nava părăsise portul Saint-Malo într-un moment în care lucrurile mergeau foarte prost; ei bine, acum mergeau și mai prost. O Spanie împărţită între Albi și Roșii care se masacrau reciproc — ţi se întorcea stomacul pe dos, ca în ruliurile cele mai sălbatice. Să însemne asta o prefigurare a tot ce avea să se întâmple în Europa, dacă nu chiar pe întreaga planetă? Vise mari, sărmane vise ale fraternităţii, unde sunteţi? După victoria Frontului popular, guvernul francez nu mai știa încotro s-o apuce. Și…

Dar să lăsăm asta. Ne-ar putea umple de furie, îndoiala rânjește. Socoate că nu i se dă atenţie… încă un pescador ţipă; îşi face meseria plecând în larg. Să luăm pildă de la lucruri. Ca și cazanele sparte, oamenii obosiţi au nevoie de odihnă. Domnule somn, îţi prezint trupul lui Jean-Baptiste Charcot. Ţi-l încredinţez. Vin să-l iau mâine dimineaţă.

Capitolul III

Charcot descoperise Groenlanda la cincizeci și opt de ani. Se înflăcărase atunci pentru ea; simţise că avusese dintotdeauna premoniţia că va întâlni asemenea sălbatică frumuseţe și că viaţa i-ar fi fost irosită de nu ar fi putut-o contempla faţă-n faţă… Apoi, călătorii-pelerinaj anuale, jalonaseră creșterea unei prietenii spirituale. În pofida unor nesiguranţe ce se iviseră la început, campania 1936 marca un fel de încununare, de realizare finală. A reuși să sondezi locuri la care zadarnic râvneau hidrografii de zeci de ani, dacă nu de secole, mereu stingheriţi de banchiză, și pe timp bun, și pe timp rău, însemna o mare victorie. Răbdarea, cutezanţa și priceperea jucaseră desigur un rol, ca și norocul. I s-ar fi putut zice victorie „nesperată”, dacă în tainiţele fiinţei sale șeful expediţiei nu ar fi așteptat-o

și pregătit-o. Era meritul unui om care știe să observe, al unui om tenace și care crede în miracol. Era încredinţat că, de a fi vrut Domnul, porţile Edenului ce se închiseseră s-ar fi putut întredeschide. Deviza *Pourquoi Pas?* nu însemna un program al înfumurării. Dimpotrivă.

*

* *

Un lucru era limpede: Charcot descoperise Groenlanda târziu, la câţiva ani după războiul din ’914 — ‘918, pe când în Islanda venise pentru întâia oară în 1902, de pe-atunci însărcinat cu o misiune. Fusese pe la Reykjavík și prin anumite ţinuturi islandeze dintre cele mai sălbatice, fie la vest sau la est, la nord sau la sud, în fiorduri și peninsule, insuliţe ori faleze. Uneori, fără un gând anume, ci în urma unei schimbări de direcţie pricinuite de vânt. Dar imaginile acestea pe care ţi le oferă ocazia te îmbată ca vinul nou; și ţi se întipăresc în amintire pentru vecie. Odată cu peisajele întrezărite într-o înseninare sau scotocite cu bună știinţă, Charcot se apropiase de sufletul locuitorilor. În sătuleţele de coastă dar, mai cu seamă, prin forţa lucrurilor, la Reykjavík: portul cel mai bun, o așezare și un loc de pescuit devenit oraș mare. Istoria islandeză, care se citea pretutindeni în convulsiile unui relief pasionant pentru glaciolog sau vulcanolog, trebuia neapărat studiată, de către specialiștii în mușchiul de pădure sau licheni, în păsări de mare sau stânci bazaltice, la Reykjavík. Fiecare islandez reprezenta, în sine — lucru paradoxal, dar adevărat — întreaga Islandă. Dar la Reykjavík individualiștii aceștia se găseau în număr mare. Reunirea lor, în mijlocul unui peisaj, vast și frumos, cu un litoral învălmășit, cu un întreg joc de coline, cuprins între un câmp de lavă și munţi pieptiști, era de o valoare uimitoare. Amatori de solitudini, pornind la cunoaşterea locurilor ca și când ar pătrunde într-o grotă sau ar vrea să dezlege o enigmă filosofică, vikingii nu iubeau mai puţin formaţia tribală și zarva, focurile de tabără și cortegiile. Iar islandezii, care se făleau că vorbesc în secolul XX însăși limba strămoșilor lor, a vestitelor *saga* (cum ar fi fost francezii din 1936, dacă s-ar fi exprimat ca personajele epopeii *Chanson de Roland*) coborau în linie dreaptă din vikingi și îi continuau sub aceeași boltă cerească.

Islanda sau Groenlanda? Pentru Charcot nu era important să o prefere pe una sau pe cealaltă, ci să aprecieze, să admire pe una prin cealaltă. Islanda ducea la Groenlanda, Groenlanda te readucea la Islanda. Cele două ţări se deosebeau mult, dar formau o pereche. Vecinătatea lor dăduse roade ciudate. A spune că Charcot le iubea sau că iubea Groenlanda din pricina islandezilor era aproape același lucru: pentru a iubi Groenlanda, ei socoteau că un om trebuie să aibă suflet islandez. Secolele, cu vicisitudinile lor, făcuseră ca întinderea marină care despărţea Islanda de Groenlanda să primească denumirea oficială de strâmtoarea Danemarcei, dat fiind că cele două teritorii erau posesiune daneză. Ceea ce putea fi interpretat cam așa: imensa și aspra pelerină a spiritualităţii vikinge, larg desfășurată, acoperea și ocrotea cele două insule de stâncă și gheaţă.

*

* *

Pourquoi Pas?, ancorând într-un bazin al Reykjavíkului, scotocind prin fiordurile ţării lor, în căutare de viaţă — a algelor sau a pietrelor — însemna, pentru inconștientul islandezilor, desfășurarea unei *saga.* În cutezanţele velierului alb, al cărui nume se termina printr-un semn de întrebare, ei nu deslușeau niciun fel de trufie. Vedeau în el una dintre acele minuni simple atât de răspândite în lumea cosmică. Se armoniza cu marea, cu torentele, cu munţii. Cu vântul și cu norii. Cu ţipătul rândunicii-de-mare și cântul focilor. Cu iubirea bărbatului pentru femeie și a femeii pentru bărbat. Cu dragostea maternă. Și, de asemenea, cu icoanele care prelungesc, noaptea, gândurile din timpul zilei, mulţimile acelea pe care le numim vise.

Despre bărbatul friguros și voinic, mare fumător de ţigări, pe care hoinarii și obișnuiţii portului îl zăreau pe puntea vasului său, cu mâinile în buzunare, îmbrăcat cu pulovere, pe cap cu o caschetă veche de ofiţer de marină, sau despre cel pe care gospodinele și negustorii îl zăreau pe trotuarul unei străzi, domnul cu bărbuţă și pălărie de fetru, făcând pași mari și apăsaţi, oamenii știau, desigur, lucruri care îl priveau. Începând cu un nume și o reputaţie. Dar informaţiile le lăsau deoparte. Mai important pentru ei era ca bărbatul să aibă o înfăţișare de viking. O siluetă de rege bătrân… în urma căror evenimente renunţase regele acesta la putere, nu știau prea bine. Abdicase, probabil, în favoarea unui fiu moștenitor. Oricum, iată-l liber să meargă unde vrea, iar poporul său nu încetase a-l iubi. Oferindu-i pentru călătorii o navăsirenă sau o navă-centaur, un velier cu abur, croit ca pentru pescuit și montat de oameni din Marina militară.

Niciodată *Pourquoi Pas?* nu prelungise atât de mult o escală, ca în acel septembrie 1936, la Reykjavík. Niciodată — datorită unei remorcări agitate efectuate în largul mării și a unei reparaţii serioase necesitând raporturi strânse cu un șantier și venirea la bord a unei echipe de muncitori islandezi — nu-și legase, într-un chip atât de clar, destinul cu portul și cu orașul al cărui port era expresia lui cea mai vie. Autorităţile portuare îl tot mutaseră pe *Pourquoi Pas?,* pentru a înlesni acostarea cutărui pescador sau cabotier, care trebuiau să tragă mai aproape de macaralele și antrepozitele obișnuite, iar francezii mormăiau uneori, crezând că era vorba de anume nepăsare; în fapt, o făceau mai mult dintr-o maliţiozitate afectuoasă: era tratat ca unul de-ai lor, ca unul dintr-o bucată, care nu se formalizează și de la bun început îl obișnuiau cu diferite dane la cheu. Împărţise cu descendenţii din vikingi fierul și plumbul, arama și acetiiena, sudoarea de bărbat și vremea slută. Deliberase, discutase cu ei, ca între egali și cunoscători, despre funcţionarea motoarelor și înciudarea valurilor. Și *Hvidbjörnen,* un viking din ramura daneză, avusese același necaz la un cazan. Între nave dăinuia o fraternitate spitalicească. De ce-ai păţit, o să te vindeci, bătrâne *Pourquoi Pas?,* crede-mă. Peste câteva zile vei și uita. Nu mă da uitării când o să pornești spre sud.

Ceremonia înmânării decoraţiei monseniorului Meulenberg, șeful unei mărunte minorităţi catolice dintr-o ţară lutheriană, fusese un prilej firesc pentru ca un grup mărișor de islandezi să urce pe *Pourquoi Pas?.* Aproape toţi erau lutherani, dar niște lutherani care nu se înciudau împotriva catolicismului. Cândva, Islanda fusese

catolică. Un vulcan nu-i niciodată stins în măruntaiele sale. Chiar și mitologia nordică se dovedea eternă. Îl respectau pe papă, de departe, dar cu tărie. Monseniorul Meulenberg și micuţa sa catedrală, aflată pe o înălţime în mijlocul unei păşuni, făceau parte din realitatea peisajului-Reykjavik. Ca și capelele aparţinând celorlalte credinţe sau ca pescăriile.

Gazetarul publicaţiei *Morgunbladid,* care cu prilejul acesta se preumblă pe *Pourquoi Pas?* ca la el acasă, ia notiţe cu un zel pacific, este un bărbat de vreo patruzeci de ani, nu prea înalt, cu ochi de culoare deschisă și figură ascuţită. Se numește Arni Ola. Nu vorbește franceza, dar o înţelege puţin — și chiar mai bine dacă i se oferă șampanie… Dar nu asta contează. Gândește ca un marinar, ca un poet. Se simte de aceeași sorginte cu ciudatul vas de lemn ieșit din legendă și a cărui culoare este cea a străvechei purităţi. În sine, pune faţă în faţă cumsecădenia unei nave de război franceze cu disciplina unui pachebot nazist. Chiar și un vas de pescuit balene norvegian pare încărcat cu mai multă violenţă! *Pourquoi Pas?* ar fi vrednic de Andersen. Mecanicul-șef, un adevărat *troll,* cântărește peste o sută douăzeci de kilograme. Șeful de echipaj, un om bun ca pâinea caldă, seamănă cu un eschimos fericit. Căpitanul vasului, cu un pastor, în careu, peisaje înfăţișând fineţe împodobesc pereţii. Colecţiile cercetătorilor, adunate în laborator, s-au adăpostit și ele pe unde s-a nimerit: prin borcane pentru dulceaţă, cutii de conserve, borcane de muștar…

Arni se plimbă pretutindeni ca printr-un nor de admiraţie, de amuzament. Charcot stă tocmai de vorbă, pe punte, cu domnișoara Thora Fridriksson, președinta Alianţei franceze, una dintre negustoresele cele mai populare din Reykjavík, care ţine un magazin de modă, vestit pentru chic-ul său. Dar care este și poetă, mai mult sau mai puţin. Ceea ce nu o împiedică să cântărească vreo sută de kilo. Grame, corpolenţă de zeiţă viking la ieșirea din iarnă. Thora şi Jean-Baptiste sunt camarazi vechi. Se prefac că se ceartă pentru fleacuri, ca să se împace apoi în chip zgomotos.

Tot plimbându-se, Arni rămâne înmărmurit în faţa ortensiei. Islanda iubește florile în glastră şi plantele verzi care, așezate în casă, pe pervazul ferestrei, chiar în spatele perdelelor, creează în timpul iernii, faţă în faţă cu zăpada, iluzia unei primăveri. Ca și câinele, floarea este un prieten al omului.

Văzând curiozitatea gazetarului, consulul Franţei, domnul Zarzecki, îi explică în engleză originea ortensiei. Îi istorisește accidentul pe care l-a păţit planta. Solul și climatul breton convin acestor flori, adaugă el. În parcurile conacelor ele străjuiesc aleile în tufe bogate.

Islandezul clatină din cap. Va ajunge oare vreodată în Bretania? Ceea ce îl interesează mai mult este pietatea, în manieră vikingă, a acestor oameni ai mării faţă de floră. Notează asta în carneţel. Bănuiește nostalgia care îşi face loc, în anumite seri, pe bric. Așa cum îl năpădise și pe Erik cel Roșu. Și evocă minunarea eschimoșilor, la Angmagssalik și la Scoresby Sund, în faţa acestui arbust-floare, drept și respectat ca statuia unui zeu.

„Un *drakken* cu coș de alamă", scrie repede gazetarul. Auzind lătrături, se

îndreaptă în direcţia lor. Un basset, Pataud, latră după un marinar care l-a călcat pe labă. Nu-i primește mângâierile. Cinci marinari se roagă de el, la urma urmei nu-l mai doare, dar o face pe năzurosul. Doamna Zarzecki și cineastul de la bord urmăresc scena râzând. Îi precizează islandezului că la bordul lui *Pourquoi Pas?* se află șapte câini, dintre care cinci pui. Și o pisică adusă într-o seară, sunt ani de-atunci, de către un marinar ce se întorcea de la un chef într-o stare nu mai puţin jalnică decât a celei pe care-o aducea. Curăţită, vindecată, îngrijită, s-ar zice astăzi că-i un animal de rasă.

După ce i-a pus câteva întrebări monseniorului Meulenberg și înainte de a se retrage, gazetarul salută pescărușul care îl pasionează și a cărui privire încearcă zadarnic să i-o prindă. Dacă ar îndrăzni, ar răsturna și distruge colivia. Tocmai atunci se întoarce și Charcot — între timp a condus-o pe Thora Fridriksson pe puntea de comandă; îşi dă pe loc seama că Rita l-a descumpănit pe gazetar. Și el, Charcot, și oamenii de pe *Pourquoi Pas?* sunt mișcaţi, desigur, de prietenia pe care le-o arată pasărea; dar prietenia aceasta nu-i satisface. Șovăie în a o socoti un fetiș. Ar prefera să o vadă reîntorcându-se printre ai săi. Nu scrie nicăieri că un alt pescăruș l-a rănit. Poate că a căzut de pe o faleză…

Pe cheurile portului, Arni îi auzise pe pescari vorbind despre pescăruș; trezise curiozitatea orașului, îi neliniștea pe mulţi islandezi. Nimeni nu-i blamează pe francezi. Sunt lăudaţi că le-a fost milă de o pasăre a mării, că au primit-o smulgând-o morţii. Dar de unde și până unde, la vietatea aceasta aparţinând singurătăţilor sălbatice — ea a nimerit pe vas în timp ce acesta se afla aproape de Groenlanda — atașamentul acesta subit pentru un grup de oameni?…

— Ce părere aveţi despre Rita? o întreabă Arni pe Thora Fridriksson, care discuta pe cheu cu o infirmieră aflată în serviciul marinei. Arni o însoţește spre magazinul ei pe președinta Alianţei franceze, care ia masa la consulat.

— Este foarte frumoasă.

— Da, fără îndoială, și cochetă ca o femeie. Nu asta voiam să știu de la dumneavoastră. Nu credeţi că, în interesul vasului, ar trebui să-i părăsească?

— Nu te înţeleg prea bine, Arni.

A vorbit rar, parcă prevăzătoare. Acum îl privește cu atenţie. La rândul său gazetarul devine și el precaut. Poate că o să spună ce gândește, cu condiţia ca el să se destăinuie primul. Nu vrea să o facă. Nu-i bine să întărești prin cuvinte, da, temeri atât de vagi.

Amândoi meditează. Subtilul schimb de replici. Este dat uitării. Ei sunt un islandez și o islandeză, care stau alături, privind orizontul ce tivește un mare peisaj marin.

— Ciudat, declară femeia, coborând glasul. Oameni străini acestor meleaguri iubesc și admiră ca și noi golful nostru Faxa Floi… Nu par că ar vrea să-l părăsească. Ce curios.

— Știi foarte bine, Thora, că Charcot al dumitale este un viking!

— Adevărat. Un fiu al Islandei și al Bretaniei…

Îşi prelungesc starea de contemplaţie. Sunt fericiţi să redescopere cât de mare

este golful în care se adăpostește capitala lor. Un rezumat al imensităţii, dar sugerând-o încă. Un caliciu fantastic, în care pot zumzui nenumăratele insecte ale vânturilor și valurilor. Din locul în care se găsesc și din pricina proastei vizibilităţi, ei nu zăresc decât o mică parte a contururilor sale, dar le știu reconstrui, cunosc profund harta acestor locuri. Le sunt familiare toate peninsulele și capurile. Și piscurile apropiate de coastă, și ondulările fiordurilor… Ca și geamandurile sau câmpurile de recifuri.

Arni se simte dornic să mărturisească, să spună că în nord, dincolo de Akranes al cărui cap se desenează în filigran la orizont, se află o zonă largă de ţărmuri unde nu a fost niciodată, nici pe uscat, nici pe mare. Ca jurnalist, o regretă. Și ca islandez, înnebunit după frumuseţea originală a insulei sale. Dar se stăpânește. Un glas tainic îi murmură că peste puţin îşi va putea înlătura măcar o părticică din necunoaşterea aceasta.

Cu ceea ce a adunat astăzi va putea scrie pentru *Morgunbladid* două articole. În primul, care va fi publicat repede, și care va fi foarte scurt, va relata înmânarea decoraţiei monseniorului Meulenberg și va cita personalităţile care au fost prezente. Pentru a-l redacta pe-al doilea va aștepta să treacă niște zile, să plece mai întâi *Pourquoi Pas?* Va mai fi reflectat, între timp, asupra originalităţii navei și a oamenilor ei. O temă importantă, ce nu trebuie expediată.

— *Faxa Floi, Faxa Floi*… mormăie gazetarul, cucerit de două cuvinte, în care ar înscrie bucuros un prenume și un nume pentru o actriţă scandinavă. Greta Garbo, Faxa Floi. Greta Garbo, Faxa Floi.

Dincolo de capul prelung Akranes și de largul estuar, înţesat de stânci ce nu ies din apă, al Borgarfjordului, în golf, se desfășoară vălmășagul de prundișuri de la Alftanes. Frânt, peste câteva mile, de ascuţita pătrundere în ţărm a unui fiord secundar, cu un puternic curent. Este *Stramfjord.* Adică „fiordul cu curenţi1. Oamenii ţărmului nu și-au muncit creierii să găsească un nume pentru șenalul în care apele pot fi atât de iuţi, dar care pare neînsemnat pe lângă marile fiorduri.

Pe malul drept al Straumfjordului, la șapte sute metri de gura lui și în găoacea unui mic golf interior, o clădire veche de fermă, cu dependinţele ei. Pe o întindere de mile ea reprezintă *locuinţa.* Centrul, singurul centru al unei activităţi umane. Dar liniile și tentele sale fac din ea un lucru al pământului, contopit în peisaj, ca stânca în ţărm ori cuibul într-o adâncitură.

…Un băiat islandez, care nu a auzit niciodată vorbindu-se despre inconștient, dar care, de ani și ani trăiește în ardentă comuniune cu al său, fără să știe, aleargă de-a lungul coastei vălurite. Are un fluier și fluieră. Câinele pe care l-a dezlegat mai adineauri, ca să-i fie tovarăș de singurătate, un groenlandez mare, roșcat și cu pete negre, preţuiește mult prea mult neașteptata-i libertate și este cât pe ce să scoată din minţi, ici-colo, oile. Dar nu-i momentul! Se apropie anotimpul strângerii lor și al retragerii spre stână.

Christian Thorolfsson se oprește pe un mic promontoriu. Smulge cu un deget un fir de iarbă și îl morfolește. Ceaţa îngustează golful, nu se mai vede Sudffel-ul. N-are decât să facă năzbâtii câinele. Marele lui merit este că trăiește și se agită pe

un ţărm încremenit… O oaie mare, puţin mai încolo, uluită ca un pastor în faţa unui nou enoriaș, îl privește pe Christian… Și dacă, totuși, este-un om care a luat înfăţișare de oaie?… Indiferent, băiatul ia de jos o pietricică. O azvârle cât poate mai departe, pe plajă — piatra sare pe o stâncă, ricoșează în faţă, cade în apa cenușie. Cuibărit într-o scobitură a malului, un răţoi iese, îşi desface aripile și îşi ia zborul — pe cer nu-i mai mare decât una dintre muștele de la ferma Gudjon.

Câinele latră. Fără ca mai întâi să fi mârâit. Vine, cu siguranţă, vreun om de-al fermei. Băiatul ascultă zgomotul pașilor. Recunoaşte foșnetul cizmelor și al fustelor lui Kathy, fiica părinţilor săi adoptivi, uneori îi zice soră, alteori soră vitregă; în orice caz este o prietenă, a cărei prezenţă o admiră mult pe meleagurile acestea unde, în afară de munţi, cerul, golful și pajiștile sălbatice ocupă atâta loc. Și mereu-mereu s-ar zice că o să se producă un eveniment uriaș, izbucnesc într-adevăr furtuni cumplite, dar tot atât de bine s-ar zice că evenimentul așteptat ar fi trebuit, totuși, să fie altceva, care nu se întâmplă încă — ce să fie?

Acum, Kathy este acolo, în faţa lui. Părul șaten prins într-un coc îi dezvelește fruntea aspră, urechile mici, ochii mari de culoare deschisă. Ţine în mâna dreaptă un băţ; așa, ca să se distreze, iar în stânga, ziarul de ieri împăturit în patru.

În aceeași clipă, Thora și Arni, cu faţa spre portul Reykjavík, meditează asupra dimensiunilor golfului Faxa Floi. Iar Arni regretă, în sinea lui, că nu cunoaşte o întreagă zonă a ţărmului, în care se cuprinde — nu bănuiește, nu știe de existenţa acestei case — ferma lui Gudjon Sigurdsson.

Capitolul IV

Voi, femei, care credeţi că răbdarea este soarta voastră, nu vă grăbiţi să susţineţi că aveţi dreptate.

În pofida unor ilustre exemple ca Maria lui Iisus ori Penelopa lui Ulise…

Bănuiţi, oare, câtă rezistenţă poate cere viaţa și bărbaţilor?

*

* *

În ziua de 7 septembrie, Hialti Johnsson, directorul șantierului căruia i-a fost încredinţată repararea cazanului (la sfatul mecanicului șef de pe *Hvidbjörnen*), vine după amiază să-l caute pe Charcot. A fost făcută o probă la cald, astfel că poate aduce concluziile. Intră direct în subiect, iar ochii lui verzi-albăstrii răspândesc un surâs fatalist. Mașina ar fi încă de pe acum în stare să pornească. Reparată așa cum este, ea *trebuie* — insistă asupra cuvântului — să-i îngăduie navei să ajungă la Copenhaga, prin urmare și la Dunkerque sau Le Havre, fără a face apel la vele. Totuși, el ar fi pentru o amânare. De o zi, două. Are simţul responsabilităţilor ce-i revin. Un control suplimentar, întemeiat pe noi încercări, va spulbera orice neliniște posibilă.

— Vorbesc ca un marinar, declară el. Nu mă laud, sunteţi un marinar mult mai de vază decât mine. Dar poate că ar fi bine să vă reamintesc că în anotimpul acesta, pe mările noastre, vremea este nespus de instabilă.

Charcot îşi regăsise cumpătul.

— O afurisită, o zgripţuroaică, spuse el, blând.

— Da. Pe fruntea islandezului se aşternuse parcă o umbră. Nu vorbiţi prea tare, să nu v-audă marea. Este ca și câinii și pisicile, nu-i place să fie luată peste picior.

Între ei se aşternu tăcerea. Afară, un marinar (Pochic sau Even?) fluiera un cântecel — *Pentru tine, Lola! O, bruneta mea*… îi zicea cu voioşie, căci îşi iubea nava. Și Charcot o iubea, cu oamenii ei care trebuiau, *toţi,* să se reîntoarcă în Franţa.

— Bine, accept amânarea. Aș prefera numai douăzeci și patru de ore… Dar dacă este nevoie de patruzeci și °pt, pentru o reparaţie foarte serioasă, nu vă sfiiţi.

Nu pusese problema banilor. Șantierul avea preţuri atât de moderate! Se vor înţelege mai bine făcând socotelile pe hârtie.

Dar nu se putu stăpâni să nu-și spună, cu o urmă de amărăciune, că întocmai ca ceasurile încredinţate ceasornicarului, vapoarele au întotdeauna nevoie de o revizie și mai serioasă decât se crede la început.

Cu puţin înainte de miezul nopţii, Bastien și muncitorii făcură proba la cazan. Pierderile de vapori erau neînsemnate, cu toate că încălzirea se făcuse peste regimul normal. Părea limpede că, de-ar fi fost neapărat nevoie, nava ar fi putut pleca. Charcot însă nu voia. Nu putea să revină asupra celor hotărâte cu Hialti Johnsson. Șantierul nu trebuia să-și întrerupă activitatea de revizuire.

Dar a doua zi, la 8 septembrie după-amiază, se prezentă un inginer danez. Din faptul că nu venise Hialti însuși, Charcot bănui — ca și din strângerea de mână care exprima descumpănire — că se ivise un necaz.

Nu-i bănuia gravitatea. Reexaminând cazanul cu de-amănuntul, oamenii îi descoperiseră ciudate carenţe. Retrospectiv, se înfioraseră. În loc de o scurgere serioasă, urmând unor urâte detunături, s-ar fi putut produce, fără doar și poate, o foarte puternică explozie, cu aruncare de cărbuni aprinși și de piese din metal arzânde, în stare să ucidă toţi oamenii de serviciu în sala maşinilor. Să fie de vină cărbunele polonez îmbibat de grizu? Fără îndoială; dar poate că nu numai el. Și-atunci, să fim serioși, era nevoie de o treabă făcută amănunţit. Multe piese s-ar fi cuvenit schimbate. Dar pentru asta era nevoie de șase zile — să zicem cinci, cu ore suplimentare.

Charcot tăcea. Auzise totul, dar gândurile nu i se puteau încă descătuşa de catastrofa posibilă sugerată de inginer. Chiar dacă de mai multe ori, în sinea lui, formulase asemenea ipoteză, nu-și vorbise niciodată cu autoritatea acestui specialist… Degetele-i nervoase trăgeau de bărbuţă.

Suspină. Calculă. Se angajau să termine cazanul în ziua de 14, la prânz, dar asta însemna că plecarea (exceptând vreo furtună) avea să aibă loc cel mai devreme pe 16 seara, sau pe 17 dimineaţa. Pentru ridicarea presiunii era nevoie de patruzeci și opt de ore. Urâtă poveste. Pe o astfel de distanţă mai era nevoie și de un timp rezervă, deoarece în preajma echinocţiilor nu ar putea fi evitate, până la Copenhaga, toate zbârlirile vremii. Zadarnic excludea, oficial, escale intermediare; nu prea vedea cum ar parcurge drumul fără să fie silit să se

adăpostească în insulele Feroe sau în vreun arhipelag scoţian. Și pentru câte zile? Dar voia să ajungă neapărat pe 22 la Copenhaga. Cel târziu pe 23. Sărbătoarea regelui, mare sărbătoare daneză, cădea pe 26. Ceea ce însemna că de la 25 toată lumea de-acolo, societăţile de ştiinţă îşi vor întrerupe activitatea… Limita de mișcare se strâmtora într-adevăr foarte mult.

— Ar fi oare posibil, întrebă el, lucrul de noapte? Prin rotaţie? Ca fost medic nu sunt de acord cu munca de noapte, dar ca marinar sunt primul s-o fac. De altfel și medicii lucrează noaptea.

— În acord cu sindicatele, muncitorii noștri acceptă munca de noapte.

— Le mulţumesc. Cât timp s-ar câştiga?

— O zi sau două. Să zicem o zi și jumătate.

…Prin urmare, în felul acesta, ridicarea ancorei avea să se facă luni — 14, seara sau marţi — 15, dimineaţa.

Și-atunci, ar fi fost cu putinţă ajungerea la Copenhaga în zilele de 22 — 23. Zile ce puteau fi folosite oficial. Pe drum, prin T.F.F. aveau să întreţină regulat legătura cu autorităţile daneze. Nimeni nu va fi luat prin surprindere.

— Să-i dăm drumul, domnule inginer.

— Foarte bine.

Charcot se mai gândea în sinea lui — urma să vadă cum o să pună treaba aceasta la punct — la anularea festivităţilor prevăzute a fi date în onoarea lui la Copenhaga. Un atare gând l-ar face pe dragul Mikkelsen să sară în sus de furie, dar atunci l-ar fi trimis pe Ejnar să-și revadă tinereţea lui cea liberă. Atenţie, însă, nimeni nu trebuie jignit. Iniţiativa se cădea să vină de la danezi. Griji erau destule.

Capitolul V

Trebuia să fii un *Pourquoi Pas?,* ca să te dovedești în stare să încasezi cu asemenea energie, în împrejurările date, ştiri atât de proaste; ori să fii o Islandă, ca să îmbărbătezi cu atâta calm o navă să îndure lovitura.

Și dintr-o parte și din alta s-ar fi putut arunca glume usturătoare. Nava ponegrind incompetenţa unui șantier. Șantierul uzura unei nave.

Dar nu… Micul popor islandez care de veacuri, trăia primejduit de erupţii vulcanice și seisme și oamenii unei nave, care încă din ziua lansării îşi încredinţase mării destinul, se regăseau uniţi în acceptarea nesanselor.

Câteva zile încă.

…În care, prin culise, trupa furtunilor marine îşi putea repeta numerele. Chiar dacă ea s-ar fi folosit de echinocţiile de toamnă pentru a da o reprezentaţie prin partea acelor locuri, și chiar dacă *Pourquoi Pas?* ar fi trebuit, în pofida vrerii lui, să traverseze platoul scenei, el avea să fie, oricum, mai bine pregătit împotriva loviturilor.

Câteva zile încă.

…Expresia „a omorî timpul” îl dezgusta pe Charcot. Respecta viaţa timpului ca pe cea a pinguinilor sau a urșilor. Fiecare minut era o pasăre frumoasă în care

pulsa sânge. Nu-i așa, Nemours-Larronde? în timp ce niște străini competenţi și caritabili îi reparau mașina, *Pourquoi Pas?* căuta să evite lipsa de activitate. „Repausul, spuneau instructorii militari, este o mișcare ca oricare alta". Asta însemna, totodată, că mișcarea este un repaus…

Oamenii de ştiinţă închiriau cai sau taxiuri și plecau, în compania unor specialiști islandezi, să vadă câmpuri de lavă și munţi; echipajul bricuia nava, apoi, în grupuri mici, vizita orașul cu ajutorul ghizilor… O, aveau să-și aducă aminte de Reykjavík! încă din prima zi, pe strada principală, marinari de pe *Pourquoi Pas?* și de pe *Hvidbjörnen* se întâlniseră — cum s-ar fi putut să nu se oprească și să-și strângă mâna, râzând? Și situaţia s-a repetat. S-au înfiripat camaraderii care se hrăneau din gesturi, din prenume, dintr-un minim de cuvinte concrete, din fotografii de-ale nevestelor sau copiilor… Dar și din câteva stacane de bere fără alcool, o bere care cel puţin nu-l ruina pe Le Gouin. Francul francez scăzuse al naibii de mult în ultimele luni! Gata cu pieile de focă în anul acela!

Autorităţile islandeze, Alianţa franceză, consulul, toţi — care mai de care — se străduiau să-i distreze. Nimeni nu se simţea singur, aproape nicio clipă, încă de la deșteptare. Până la urmă, se dovedea plăcut și tărăboiul dinamic și întemeiat pe care muncitorii îl stârneau la bord. Chiar și pe timpul lucrului de noapte. Și-apoi, făceau ei mai mult zgomot decât mașina când funcţiona din plin?… Deși nu se lăsa înăbușită, nostalgia sta ascunsă, ţinută la respect. Se scriau mult mai multe cărţi poștale și scrisori ca de obicei; erau și atâtea de spus despre escală, o grămadă de lucruri! Marinarul avea destul timp să-și exprime gândurile — asta era nemaipomenit pentru el. La început, libertatea aceasta l-a speriat, se simţea golit de orice idee. Mai apoi, însă, inspiraţia a zvâcnit dintr-odată. Ca într-o panoramă, omul îşi descoperea călătoria încă de la început, din ziua plecării. Și se apuca să o descrie, să o rezume în tablouri. De parcă totul s-ar fi terminat. Ca Ulise revăzând luminile din Itaca și auzindu-i clopotele.

*

* *

Încă o dată Le Conniat nu fusese răsfăţat de poștă. Patru scrisori dintr-odată la Isafjord — dar de atunci trecuseră trei săptămâni. Nu era vina alor săi, ci urmarea legăturilor defectuoase dintre nave, așa că el nu scotea din tăcerea de-acasă vreun pretext de cârteală, ori motiv de a scrie el însuși mai rar sau mai puţin. A plăsmui slove pentru cineva era ca și când i-ar fi desenat portretul. Îndată apărea un chip. Se simţea în același timp aici și acolo, în Islanda și în Tregor. Fără vreun calcul gândit, fiecare scrisoare era mai întâi o relatare a vieţii de pe vas, apoi o evocare a presupusei vieţi pe care familia îndepărtată și totuși prezentă o ducea. La Reykjavík este acum o anumită oră, la Kerity-Paimpol alta, prin urmare iată ce faceţi unii și alţii, tu, scumpa mea soţie, copiii, unchiul cutare, bătrânul pastor cutare, bătrâna doamnă cutare. Pentru mine nu-i nimic în sacul de poștă, dar n-are a face: vă iubesc mult pe toţi și pe tine mai întâi. Pe tine căreia îi adaug în post-scriptum (chiar dacă reparaţiile nu s-au terminat și fiindcă știu că se vor termina): „Trimite-mi scrisorile tale la Copenhaga?"

Altă zi, de exemplu, cădea într-o duminică și atunci închipuirea lui Le Conniat ţesea lesne pânza unei imagini — slujbele de la Reykjavík și cele de la Paimpol-Kerity. Nu aveau loc la aceleași ore, nici în același context religios, dar asta nu avea importanţă, se desfășurau odată. De altfel și la Reykjavík exista slujbă mică și slujbă mare, iar oamenii de pe vas, ca cei dintr-o familie, o preferau pe una sau pe cealaltă. Iar Le Conniat se socotea nefericit, pentru că Charcot, nevrând să asculte lunga predică în islandeză, din care tot nu ar fi înţeles nimic, îl lăsase pe el să se ducă la slujba mare. Dar, continuându-și scrisoarea, omul din Tregor îşi mărturisea greșeala. Se întorsese de la slujba mare… Ei bine, ea însemna într-adevăr ceva. Foarte serioasă. Cu multe împărtășiri — vreo cincisprezece. Și câte imnuri… într-un fel, ca la Kérity-Paimpol.

Căpitanul de fapt al navei nu furase această recreaţie mistică. Și pentru el, și pentru Charcot, după o pauză de douăzeci și patru de ore, recepţiile îşi reluaseră istovitorul ritm — două, trei, patru, cinci recepţii pe zi, iar de data aceasta nu-și mai puteau împărţi între ei timpul, trebuiau să suporte împreună totul. O, ce comedie toate acele *skol*-uri! Iar a doua comedie — ceștile de ceai cu prăjituri pentru doamne, prăjituri cu câte trei rânduri de cremă!

Totuși, cu toată bombăneala, Le Conniat nu o lua razna. Oare nu trebuia plătită, cu anumite servituţi, o călătorie unică? Aducea mulţumiri Danemarcei și Islandei, se felicita pentru tot ce învăţase și avea să mai înveţe. Consulul și Alianţa franceză organizară o excursie la Marele Geyser. Vântul era tăios și rece în soare, ca un aprig vânt de nord-est la Paimpol, cu rafale și vârtejuri; dar pustietatea sălbatică a locului aceluia, frământat și stâncos, era plin de-o măreţie care și ea avea darul să-ţi taie răsuflarea. Aduseseră din oraș șaizeci de kilograme de fulgi de săpun. Toată cantitatea a fost aruncată în izvorul cald și… trebuia să vezi ca să crezi!

A început să fiarbă, s-a format un jet, apoi a început să crească o coloană — draperie sau plop minunat de alb și de impunător, peste care un curcubeu îşi desfășura steagurile… înaltă cel puţin cât catargul mare al lui *Pourquoi Pas?*

În mod excepţional, Le Conniat s-a putut face liber o seară, pentru a şi-o petrece cu Le Guen, Floury și Bastien într-un restaurant cu muzică. Singura mică nebunie din toată campania și, vorba ceea, nu aveau să bea decât bere. Cabon și Le Gonidec urmau să stea de veghe pe vas… Le Conniat se bucura că-i vă putea cinsti, în sfârșit, pe oamenii care-i deveniseră în chip firesc camarazi şi că va putea discuta cu ei nestingherit.

*

* *

Dacă nu-i cunoști dinainte, îţi este cu neputinţă să-ţi dai seama care dintre bărbaţii aceia este primar sau ministru, comerciant, bancher sau pastor, profesor sau căpitan de pescador islandez sau danez. Fiecare are un chip al său, original, dar luaţi la un loc au un aer interschimbabil de seriozitate și umor, de vigoare și fatalism, gesturi lente și bruște, priviri deschise ori voalate de o tainică reverie.

Femeile diferă mult între ele prin ciudăţenia vestimentaţiei — ceea ce vine în sprijinul diversităţii. Dar aproape toate sunt solid clădite. Au ochi mari, de pasăre.

Și aproape toate trec fulgerător de la râsul zgomotos și de la tiradă, la tăcerea distrată ori atentă.

Este imposibil, firește, să spui cine-i nevasta cui…

Pe pereţi, nouă tablouri din zece reprezintă munţi, capuri, vase de pescuit. Celelalte sunt portrete, afectate și ţipătoare în același timp, portrete de bărbaţi vânjoși și de femei ai căror ochi au profunzimi de golf și care ar putea duce pe umeri cufere. Poate că cercetându-i pe cei adunaţi aici, ar putea fi ușor regăsiţi; începând cu Thora Fridriksson, pe care statura și elocinţa au așezat-o în fruntea unui cerc și care s-a lansat într-un monolog.

Charcot este amator de atmosferă bizară care invită la nostalgie, la aventură. Scumpă Islanda. Numai că ar prefera să contemple scena într-un vis, după ce se va retrage la Neuilly și își va retrăi călătoria. Oboseala pricinuită de recepţii se preschimbă în neliniște. Curajul, înnăscuta îndrăzneală nu o pot înfrânge. Trupul istovit își reamintește de mașina vasului și ea istovită și a cărei readucere la normal — fără de cusur, se zice — va rămâne totuși un mister.

Inginerul a spus râzând: „Dacă vreţi să reîntineriţi mașina, luaţi zei în loc de muncitori! Ar fi putut să nu râdă. El nu vedea cu răutate îmbătrânirea navei, nici nu o socotea rușinoasă; din acest punct de vedere o să-i dăm dreptate. Totuși…

Totuși, da, nava se afla la Reykjavík, cu toate că ar fi trebuit să se găsească la Copenhaga și că, pentru a ajunge acolo, vor fi siliţi să străbată mări furtunatice. În mai multe cărţi, negru pe alb, Charcot a scris — călăuzit de propria-i convingere, izvorâtă și ea dintr-o experienţă personală și din experienţa bogată a navigatorilor — că era cu totul contrariu prudenţei să înfrunţi aceste ape începând cu sfârșitul lui august. Mikkelsen avea să o facă pentru a se duce de la Angmagssalik, unde trebuie să-i îmbarce pe Gessain și pe P. Erez, la Copenhaga. Ruta lui avea să fie chiar mai lungă. Dar *Gertrud Rusk* este o navă tânără, mai mare și maj rapidă, posedă o mașină mult mai puternică.

Thora nu bănuiește nimic din temerile lui Charcot.

Ea își închipuie că ceea ce povestește îi rănește modestia, n-are decât, ea o să spună mai departe: poveștile, ca și peisajele, aparţin tuturor. Și-apoi, dacă el nu voia ca lucrurile acestea să fie dezvăluite, nu trebuia să i le fi spus fără a-i cere totodată să păstreze secretul — nici nu încape discuţie!

— … Știţi cât de mult iubește animalele marele nostru prieten, așa că nu el se va distra vreodată să ucidă drăguţele noastre păsări de mare. Sunt sigură că, dacă ar putea, ar interzice vaselor noastre să pescuiască balene și ar închide marea uzină din Hvalsfjord. Da, da, întocmai, domnule comandant Charcot, nu te apăra… Dar iată ceva și mai încântător, nespus de încântător. Prietenului nostru, care avea totdeauna în buzunare bucăţele de zahăr pentru câini, a început să-i fie milă de caii de la dricuri. Când se plimbă prin satele sale bretone și vede vreunul oprit în faţa unei biserici, plictisindu-se bietul, căci slujba nu-i încă încheiată, în timp ce vizitiul și oamenii lui se răcoresc la han, el le dă zahăr. Și iată ce s-a întâmplat mai deunăzi: trecând pe lângă un cimitir și întâlnindu-se cu un convoi de înmormântare, a fost recunoscut de un cal, care a făcut stânga-mprejur ca să se ia după el. Până și

membrii familiei dispărutului au râs.

Charcot îl caută din priviri pe domnul Zarzecki, consulul. Știe că acesta a primit două înștiinţări privind șederea lor în Danemarca, știe că vrea să-i vorbească. Ce bine ar fi dacă s-ar putea renunţa la ceremoniile acestea istovitoare! îşi pune ceașca pe o măsuţă de care se sprijină cu mâinile. Simte o ameţeală, îşi ascultă bătăile inimii. Viaţa este în același timp prea rapidă și prea lentă. Izbutește să prindă, într-o oglindă veneţiană, la zece metri distanţă, privirea domnului Zarzecki; văzându-l singur pe Charcot, acesta s-a hotărât să treacă printre grupuri, să vină lângă el. Pe măsuţă se găsește fotografia unei femei vârstnice, care seamănă cu doamnele sudiste din războiul de Secesiune. În faţa măsuţei, două piese de aur scoase dintr-un vas al marei Armada, oferite de către o societate italiană de căutări submarine. Meg. Meg. Încă o lună și jumătate și atâtea mări de trecut…

*

* *

— Asta-i bună!

— Ce s-a-ntâmplat?

— Ei nu, da' asta-i chiar bună!

— E formidabil! Ne-au scris la ziar băieţii! Nu-și pierd vremea! Și câte nu îndrugă!

În pofida protestelor lor, marinarii de pe *Pourquoi Pas?* sunt, înainte de toate, uluiţi. În numai câteva zile iată că avaria de la cazan și gingașa remorcare de către *Hvidbjörnen* sunt discutate în Bretania, tipărite în ziarele locale, iar ei le și află în Islanda, prin sacul de poștă. Lucruri care se desfășuraseră într-o singurătate blestemată și, la sfârșit, cu noian de belele. La naiba, la naiba, la naiba. Fir-ar să fie, de ce nu… Era formidabil. Nici din degetul cel mic nu mai poţi să miști, că gata, s-a și înregistrat. Nu, băieţi, nu judecaţi bine. Nu totul se transmite. Gazetarii nu acceptă să scrie decât despre ceea ce merită. Dacă domnii aceștia vorbesc despre treburile noastre, înseamnă că am trăit întâmplări cu totul neobișnuite. Din care s-ar fi putut să nici nu mai ieșim. Ești smintit, nu? Știi' ce spun. Uite o să-i cerem și feșului[30] părerea, ai să vezi că-mi dă dreptate.

Gravă ori nu, întâmplarea este frumoasă. Iar iniţiativa gazetarilor avea o foarte fericită urmare: îndreptăţea trimiterea unor noi scrisori familiilor. Construită pe tema: „Exagerează, nu am fost deloc într-o primejdie atât de mare. Nu vă faceţi griji. Încă puţin, și oamenii remorcaţi la Reykjavík de avizoul danez vor ajunge în Franţa și-i vor regăsi pe cei dragi. Cărora o să aibă ce le povesti! Și cine știe? Vor aduce poate și mărunte daruri?"

Kervella, Le Bris, Jaouen, Raoul, toţi tinereii erau în culmea entuziasmului. Purtau mării adâncă recunoștinţă. Chiar și Jaouen, care totuși nu uita tragedia primilor săi ani de ucenicie pe mare. O tragedie care luase drept pretext echinocţiile

---

[30] Poreclă dată șefului (de către echipaj), (n.tr.).

de septembrie. Marea este cumplită, dar trebuie să o saluţi.

Pochic și Billy puseseră articolul în portofel, aveau de gând să-l arate băieţilor de pe *Hvidbjörnen.* E limpede, nu? Nici danezii, nici bretonii nu-s niște neisprăviţi! Un serviciu făcut nu-i uitat. Se vorbește despre voi la noi. Poftim, citiţi. Un cuvânt sunteţi oricum obligaţi să-l înţelegeţi: numele navei voastre. Are toate literele care-l compun. Asta vă face desigur plăcere.

…Efervescenţa aceasta îl făcea pe Charcot să zâmbească, dar rămânea tăcut. Nu prevăzuse că se vor scrie asemenea articole. Trebuia, desigur. Era de așteptat, era fatal. Povestea asta scârboasă avea să dăuneze din nou vasului, cântând în strună celor care cereau întruna dezarmarea lui. Cretinii. Necunoscând deloc Islanda, nici popoarele din Marele Nord îndrăgostite de mare, nu aveau să știe niciodată că primejdioasa avarie înlesnise, de fapt, desfășurarea unei prietenii binefăcătoare. Avea să fie și mai greu, datorită unor asemenea raporturi, să urce din nou panta. O să vorbească și cu Zarzecki. Fără îndoială că el se va pricepe să cântărească bine situaţia. Dar oare cei din

Paris îl vor asculta pe coborâtorul acesta din polonezi, care lucra la Reykjavík, toponim al aceluiași calibru de dificultăţi ca și patronimul său?

*

* *

Poate pentru că este obosit, și nu numai din curtenie, Charcot se lasă convins, de către prietenii săi, cercetătorii, și de menajul consular, să-i însoţească la cinematograf — el, care în Franţa nu se duce niciodată! – să vadă *The Ghost goes west,* un film englezesc dat în sălile franceze sub titlul *Fantomă de vânzare.* Jacquiert și Nemours-Larronde l-au văzut și-i laudă umorul. Și eţ și camarazii lor concep ieșirea aceasta ca o escapadă estivală. Ca la Morgat sau Ouistreham, când se duceau la circul aflat în trecere pe-acolo sau la cinematograful parohiei.

Deși are încă rezerve, deși hohotele de râs ale vecinilor săi îl fac uneori să-și simtă vârsta, Charcot este plăcut surprins. Tema filmului nu-i vulgară. Actorii vorbesc o engleză excelentă. Și cum, pe deasupra, iubește Scoţia…

După cinematograf, altă idee, datorată într-adevăr oboselii — nu se reîntoarce să se culce pe vas; un taxi îl duce la capătul unui cartier periferic al Reykjavík-ului, la vila izolată, cu grădină, aparţinând consulatului Franţei. I-a fost pregătită o cameră confortabilă și a fost invitat să se folosească de bibliotecă, după dorinţă. Iată o tentaţie căreia nu-i poate rezista. Se îndoiește însă că va găsi ceea ce, dintr-odată, i-ar place foarte mult: comediile lui Shakespeare. I-a deschis pofta *The Ghost goes west,* așa că ar vrea să citească una, două în original. Dă peste o ediţie engleză a *Operelor* complete de Shakespeare, în trei volume, cărora le mângâie mai întâi cotorul și după aceea se apucă să le citească. Până la urmă, nu știe nici el de ce, după ce a gustat scenele cu fantoma de la începutul piesei *Hamlet,* caută ultima dramă, *The Tempest,* pe care o citește în întregime; apoi adoarme.

Încălzirea centrală — glorie a tehnicii islandeze, este furnizată de izvoarele fierbinţi ale pământului — funcţionează din plin. Afară, la intervale, câte o rafală de vânt, în timp ce stropii de ploaie păcăne pe tabla unei cabane. Asta te duce spre

un somn de toamnă, euforizant, oarecum leneș. Trupul se destinde, preţuiește cearșafurile fine, grosimea și numărul păturilor, iar dacă ar fi somat să răspundă, ar mărturisi că de mare nici nu-i pasă. O să fii snopit, bătrâne trup. Profitaţi de odihna aceasta, picioare bătrâne și să știţi că veţi fi silite să vă supuneţi. Da, și voi, degete de la picioare, care vă chirciţi și o faceţi pe răsfăţatele.

Prospero. Ariel. Caliban. Miranda. Ce film, povestea asta…

Full fathom five thy father lies;
Of his bones are corals made;
Those are pearls that were his eyes…[31]

Îndrăgind drama *The Tempest,* Jean-Baptiste Charcot nu a făcut decât să urmeze pilda lui Jean-Martin, un fanatic al lui Shakespeare. Ciudată, foarte ciudată opoziţia tatălui meu faţă de vocaţia mea pentru marină! De mi se răzvrătește trupul ori nu, o să ne avântăm pe Faxa Flor. Hulele vor fi poneii noștri islandezi pe un drum cu falii…

Năucire matinală. Un cântat ele cocoș, trilurile unei mierle, sunete ireale. De ce nu cucuvelele Passagerei? Să fie deja Franţa? Am luat-o razna. Să ne venim în fire. E cam mare învălmășeala. Haide, cap și picioare, la muncă. Să facem o baie pe cinste, una dintre cele care îşi înscriu numele în istorie.

Regimentul din Sambre și Meuse
Pășește mereu în strigătul Libertăţii, al Libertăţii!

Libertate, libertate…

O libertate care nu merge până la schimbarea vremii. Libertatea marinarului se sfârșește acolo unde începe cea a climei.

Capitolul VI

Iar într-o noapte, pe neașteptate, o aurora boreală. Uite-așa. Într-o liniște fără de hotar.

…Marinarii, cercetătorii ştiinţifici, cu toţii admiră. Tinerii marinari fără specialitate voiau ca spectacolul acesta, după cel al aisbergurilor, să-i consacre cutreierători ai mărilor. La Brest, dacă cineva i-ar lua în râs, fiindcă n-au traversat încă ecuatorul, ar avea grijă să-l ardă pe zeflemitor la un alt capitol.

Sufletul oamenilor mării nu se mulţumea cu explicaţiile date de Jacquiert, Devaux, Parat. Fenomenul trebuia să aibă, fără doar și poate, un sens profetic. Ca și stelele căzătoare. Vorbe de-ale lumii. Ca și banderolele sculptate care înfășoară

[31] Tatăl tău e-n fund de mare, Oasele îi sunt mărgean, Ochii lui, mărgăritare ...

statuile din vechime. Îşi frământau creierii. Să fie a bine? A rău?

Charcot nu-și amintea să mai fi contemplat vreodată, într-una dintre călătoriile sale din mările sudului sau ale nordului, vreo aurora polară atât de minunată, de o atât de mare amploare ca durată și desfășurare. Îl neliniștea. Nu că ar fi acceptat să-i descopere cine știe ce tâlc profetic, doar văzuse aurore boreale și australe cu sutele! Dar îşi zicea că îmbătrânește. Memoria, ca și vederea, slăbea. Trebuia să-și păstreze entuziasmul, nu să se lase prostit. Fără îndoială că văzuse aurore polare și mai frumoase!

…Să fie cumva un gest de bunăvoinţă din partea cosmosului? „Ești bunic, iată un subiect despre care vei putea vorbi cu nepoţica ta". Dragul meu cosmos, prea o iei repede. O să mai treacă ani până ce-o să-i pot vorbi dopuleţului meu de fată despre aurorele boreale şi australe.

Oricât s-ar fi apărat, până în cele din urmă se simţi pătruns de sentimentul că Marele Nord îi spunea adio, îţi închei ultima campanie, nu vei mai urca până la latitudinile noastre. De aceea îţi oferim un foc de artificii.

*

* *

În dimineaţa zilei de 11 septembrie Charcot se poticnește, cade pe punte. Se lovește la gât de o tubulatură, cât pe ce să-și frângă laringele. Ţâșnind astfel în toiul grijilor sale, accidentul acesta mărunt îl enervează. Nici pescărușul, care tocmai mănâncă, nu reușește să-l înduioșeze… Dar, în timpul zilei, o veste aducătoare de fericire: inginerul danez afirmă că repararea definitivă a cazanului, punerea lui în stare de funcţionare s-a încheiat. Au muncit, oamenii, nu glumă! Totul a mers foarte bine la probele făcute la rece. Acum urmează încălzirea înceată, neapărat progresivă; oricum, nava poate conta pe o ridicare a ancorei în dimineaţa zilei de marţi 15.

Singur în cabină, după masa de seară, Charcot încredinţează știrea scrisorii-jurnal adresată Marthei Emmanuel. Se simte strengărește de vesel. Din prudenţă, subordonează din nou timpului ridicarea ancorei. Dar, așa după cum îl deghizează pe Jeannot Iepurele, el scrie: *Weather permitting*[32]*,* în loc de respectivele cuvinte franceze care i se par emfatice.

Orele se scurg, consumate în cea mai mare parte cu recepţii, vizite și contravizite care, prea numeroase, nu mai distrează. Slăbiciunea, cuibărită în tot omul și care nu se mulţumește doar cu pretexte, se agită în fiinţa celor doi navigatori, Le Conniat și Charcot, apăsaţi de cele mai grele responsabilităţi. Ei încearcă să o tragă pe sfoară, ea îşi râde însă de ei. Și ţâșnește pe neașteptate ca aurora boreală.

Nu, nu despre marea bucurie a reîntoarcerii este vorba. Aceea aparţine cercetătorilor și echipajului. Ei încearcă, mai degrabă, o formă de trac.

---

[32] Dacă timpul îngăduie (n.t.).

…Oricât de încurajatoare ar fi asigurările experţilor în privinţa mașinii, îndoiala persistă. Nu vorbesc niciodată despre ea. Dar sângele, măduva lor o simt.

Nu trece zi în care Jean-Baptiste să nu-și consacre puţin timp pentru catedrala din Landakot. Este un loc în care, ca și în cabină, se întâlneşte cu sine și unde poate, într-un minut sau chiar mai puţin, să-și revadă existenţa. De fiecare dată se roagă și pentru navă și pentru oameni. Fără să precizeze. Dumnezeu cunoaşte marea. El a creat-o. El a creat viaţa.

*

* *

Asemenea lupului din legendă, care pândește în faţa fermei ceasul de neînlăturat la care oamenii vor trebui să iasă și care se amuză să-i scoată din fire cu urletele lui, timpul rău pare să dea târcoale golfului — chiar dacă impresia aceasta nu corespunde nici unui temei ştiinţific — manifestându-se în aprinsa-i violenţă pentru a zădărnici o hotărâre privind ridicarea ancorei.

— Ai scris în glumă, comandante Charcot, *weather permitting.* Ei bine, eu timpul, *the weather,* cum spui, nu permit.

Întru totul de acord, Charcot și Le Conniat hotărâseră, în sfârșit, plecarea. Vor fi desfăcute parâmele și gata. Fără remorcher, fără tărăboi. Cu mașina. Pe la șase dimineaţa. Ca oamenii harnici care oleacă la lucru…

Ei bine, domnilor, va trebui să reveniţi asupra programului.

Dincolo de diguri, valurile se dezlănţuie. Vântul suflă culcat pe mare, iar prin tumultul pe care îl stârnește prin oraș, dovedește că nu are nevoie de copaci ca să năucească, să spargă auzul. Și în privinţa navei, firește, îşi vede de-ale lui. O silește să stea adăpostită la cheu, și se înverșunează să-i transforme catargele și vergile în instrumente muzicale stridente, atroce. Este un vânt puternic de sud-est, cu labe foarte lungi. Îi este foame, pare înnebunit. Este de forţa 9 sau 10. Cu rafele de 11 sau 12. Cerul aibă în pază navele aflate pe mare!

Charcot și Le Conniat, fiecare în bordul său, îşi încovoaie spinarea cu ciudată plăcere. Mândria lor de oameni care hotărăsc a fost doborâtă, e drept, dar ce importanţă mai are asta faţă de certitudinea că vasul a scăpat de o neplăcută încercare. Să încasezi atâtea la un început de călătorie, având în spate coasta sudică a Islandei, vârfurile ei de stânci submarine și falezele, nu, mulţumesc!

*

* *

„Blestem furtuna aceasta, cauză a unei noi întârzieri, dar o blagoslovesc pentru că a izbucnit înainte de plecarea noastră”, notează Charcot în scrisoarea-jurnal, după ce invitaţii ultimei serate a lui *Pourquoi Pas?* s-au retras; au cinat foarte bine, în ciuda vuietului de afară sau din pricina lui. Și-a datat textul: „Reykjavík, 14 septembrie 1936”, dar i-ar fi putut pune data de 15, căci noaptea de luni 14 spre marţi 15 este în curs, miezul nopţii a fost depășit, sunt ceasurile care pentru majoritatea oamenilor au o desfășurare invizibilă, îi scot din lot, sunt o lungă ruptură între două stări de veghe. Navigatorul își savurează umilinţa în faţa violenţei forţelor elementare. A făcut tot ce-a putut. Restul trece pe deasupra lui. „Grozav mai suflă

vântul în timp ce scriu: parc-ar vrea să smulgă parâmele, să rupă arborada…”

Discuţiile din timpul cinei au fost foarte amicale. În afară de Thora, de consul și de soţia sa, mai fuseseră de faţă și doi studenţi francezi, invitaţi în calitate de compatrioţi, care s-au simţit imediat în largul lor; și soacra consulului, care a creat atmosfera, spunându-și prenumele: „Andromaca”. Dar Charcot l-a lăsat mai mult pe Nemours-Larronde să fie gazdă. El mai degrabă a surâs și a ascultat decât a vorbit. Fără să bănuiasesă, studenţii francezi i-au admirat adâncimea privirii. Când și când pescărușul se mișca în colivie și lumea îl credea tare fericit.

Nemours-Larronde, în mare vervă, susţinea că pasărea era, pici mai mult nici mai puţin, decât reîncarnarea unui pionier francez al gheţurilor polare, bucurându-se de aerul natal în careul vasului, Charcot a tresărit Avea din nou în faţă chipul lui Blosseville.

Înainte de plecarea oaspeţilor, în timp ce ei vizitau în fuga bordul, iar el discuta cu Thora, nu și-a mai debitat cupletul cu moartea lui Blosseville. Dacă s-a plâns însă de ceva, a fost de gândul că autorităţile franceze ar avea intenţia să pună capăt carierei vasului și bătrânului său căpitan. Își dezvăluia suferinţa cu rănită ironie, ca un artist care nu are putere împotriva opreliștilor, dar care cunoaşte superioritatea artei. Afară, într-un chip misterios, furtuna care întârziase plecarea strecura oarecare complezenţă în propria-i furie. S-ar fi zis că se alătură nemulţumirilor navigatorului. Cei care nu cunosc frumuseţea mării și a navelor să nu se atingă de *Pourquoi Pas?*

Avea ea un plan furtuna. *The tempest. The weather…*

Singur în faţa scrisorii-jurnal, în timp ce noaptea devine tot mai adâncă, iar spiritul se simte treaz în nava adăpostită, Charcot se liniștește într-un fel ciudat. În inima neliniștii, ca într-un ciclon, un petec de senin. În juru-i, deși afară urlă furtuna, omul simte în suflet o pace. „Revăzând întâmplările trecute poţi constata că și de-am fost adesea mâhniţi, chiar până la disperare, lucrurile au sfârșit prin a se rostui mai bine decât s-ar fi putut prevedea”. Călătoria Reykjavík-Copenhaga nu trebuie să se deosebească de restul campaniei: dificultăţile ce s-ar putea ivi se vor aranja. În ce privește dezarmarea vasului și pensionarea căpitanului său, să nu ne pierdem încrederea. Autorităţile au ochi și putem spera că văd. Scrisoarea-jurnal precizează cu strunită emoţie: „… documentele și colecţiile aduse, care, anul acesta, sunt considerabile…”

Anul *acesta.* Unul din toţi. Ceea ce înseamnă că vor mai fi și alţii. O campanie 1937.

*

* *

Iar timpul supranumit *the weather,* timpul cu o mie de renghiuri în sacul lui, îşi schimbă faţa.

Uraganul se potolește ca un câine vlăguit. Pe chiar treptele nopţii. Fără să mai aștepte zorii. Liniștea îl trezește pe Charcot. Readoarme, dar știe. Că va pleca. Că neliniștile domolite vor avea din nou răgazul să se abată asupra lui.

Dis-de-dimineaţă, după ce a discutat cu Le Conniat, după ce, ca vajnici luptători

asiguraţi în plus și de buletinul meteo, au confirmat ridicarea ancorei, el adaugă în grabă câteva cuvinte scrisorii-jurnal pe care vrea să-l trimită. Îi pune data. Știinţificește. Cum însemni un pește.

Reykjavík, 15 septembrie 1936, ora 7, 30.

Și ultimele două propoziţii:

„Vom pleca. Cum va fi oare această traversare?”

PARTEA A ȘASEA

Capitolul I

Buletinul meteo de dimineaţă anunţase că în sectorul — … Da. De sud marea era frumoasă în momentul emisiunii radio. Vântul nu depășea forţa 2. Gândul completa cu ușurinţa: „Cu speranţa că se va menţine un număr bun de ore”; fără înșelătorie. Radioul preciza că o anume depresiune se forma la 1 600 de kilometri de ţărmuri, în sud-vest, în josul Groenlandei. Dată fiind distanţa, ea nu avea să atingă sudul Islandei, iar *Pourquoi Pas?,* ieșit din drumul pe care ea avea să-l urmeze, era în afara primejdiei.

Comandantul navei *Hvidbjörnen,* fost elev străin al Școlii de război navale franceze, pe care Charcot îl întâlnise de vreo zece ori în timpul escalei, vorbise liniștitor despre ajutorul pe care flota daneză avea să-l dea lui *Pourquoi Pas?* în timpul călătoriei. Chiar și fără iluzii anumite precizări păreau sigure. Astfel crucișătorul în urma sa ocrotească vasul francez între Islanda și insulele Feroe, încredinţând același rol avizoului *Island Falk* în zona dintre Feroe și Copenhaga.

Data, sosirii la Copenhaga era dintre cele mai vagi. Media de șapte noduri nu va putea fi menţinută dacă vântul din faţă se va înteţi, ipoteză dintre cele mai posibile într-un anotimp ca acesta. Chiar dacă vor izbuti să evite sau să limiteze escalele intermediare, părea cu neputinţă ajungerea la Copenhaga în mai puţin de zece zile. Ce-o fi o fi. Într-un timp, Charcot sperase în anularea festivităţilor daneze. Mai pe ocolite îi mărturisise și lui Zarzecki speranţa sa, iar acesta acţionase pe cât putuse, telegrafiind legaţiei franceze de la Copenhaga — dar legaţia nici nu voise să audă. A evita invitaţia danezilor ar fi însemnat, astăzi, un afront. Nimeni nu ar înţelege. Prietenia lor pentru Charcot era atât de mare; și cât de mult se bucurau că prestigiosul *Pourquoi Pas?* se reîntorcea în rada lor!

Alea jacta est. Vom fi deci oaspeţii acestui popor atât de primitor. *Mica Sirenă*[33] de bronz, care se plictisește cu atâta graţie printre pietrele falezei, ne va ierta dacă-i vom prezenta omagiile cu câteva zile întârziere.

---

[33] Statuie inspirată de Andersen; ea se află pe promenada de pe malul mării.

Capitolul II

Primele mile nu aveau să fie, desigur, și cele mai rapid străbătute.

La urma urmei, nava ieșea din convalescenţă.

Iar înainte de pornire — manevre multe.

Marea era frumoasă. Nu chiar ca în primele ceasuri ale zilei, când meritase să i se spună „mare uleioasă”. Uriașe pleoape albastre ferecând odihna unei fiinţe. O tihnă ca în Rabelais… Apoi începuse un clipocit. Slab. Abia perceptibil. Ca să nu se poată spune chiar „mare netedă”. Etrava spinteca minusculele ridicături și adâncituri ale acestor vălurele, fără să salte nicio clipită.

Uruitul mașinii era sănătos. Coșul îşi trimitea în sus, cum i se cădea, fumul negru.

Se vedea până departe. O vizibilitate joasă de timp înnorat. Gheţarul Subffel nu putea fi văzut, dar întrezăreau, la rasul apei, capul Malarif — foarte aproape. Între acesta și capul Skagi, de care se ţineau la o distanţă de zece grade, orizontul marin părea coarda unui arc. La zece mile se vedea un pescador venind din sud-vest, iar un altul la cincisprezece mile îndepărtându-se în vântul de nord-est. *Aegyr* nava de pază-coastă, părea încremenită.

*

* *

Plecarea avusese loc la ora 13, fără tam-tam, plecare de oameni ai mării care-și fac meseria, în faţa unui grup amestecat și prietenos, mai mult sau mai puţin improvizat. Se aflau acolo Thora Fridriksson, soţii Zarzecki, muncitorii șantierului de reparaţii, reprezentanţii autorităţilor… Și copii care voiau să vadă un explorator. O pereche de nemţi. Un câine roșcat. Goelanzi trândavi…

Luări de rămas bun. Fotografii. Câteva îmbrăţișări. Batiste. Strigăte. Chemări. Șuierat de sirene. Chipul înflorit de bunătate al lui Le Conniat. Uită pentru o clipă răul pe care calmul acela îl ascunde și îşi înalţă din principiu cascheta, înainte de a şi-o îndesa mai tare. Charcot este în haine civile. Își scoate pălăria și o flutură. Fiecare poate contempla capul acela puternic, pentru care toate statuile din Reykjavík l-ar pizmui.

Lângă cei doi șefi, cercetătorii misiunii. Fac la revedere ca pe vremea copilăriei. Devaux și Parat iubesc Islanda. Îi salută, de fapt, plini de recunoștinţă, pe toţi cei de faţă și pe ceilalţi, toţi mușchii de pădure, toţi lichenii și toate păsările Islandei, toate magnetismele ei.

Nava se depărtează de cheu cu încetineală, așa cum se cuvine când părăsești un loc în care te-ai simţit bine.

— Pe curând, acolo sus, strigă Charcot, fluturându-și pălăria.

Nimeni nu știe ce anume a vrut să spună. Nici chiar el. I-a venit așa… O să se lămurească totul mai târziu.

Thora îşi stăpânește cu greu lacrimile.

Soţii Zarzecki sunt fascinaţi. Și-au dat pe loc seama, în ultimul moment, că prezenţa lui *Pourquoi Pas?* le-a tulburat, în bine și frumos, ritmul obișnuit. De-acum

înainte amândoi vor înţelege Islanda. Nu se vor simţi niște exilaţi la Reykjavík. Tot pământul merită să iubești, pe întreg cuprinsul lui… latã-i alergând pe cheu, într-o parte și în alta, până la micul istm care prelungește la stânga bazinul lung al pescadoarelor, ca să-l fotografieze, în diferitele sale manevre, pe prietenul care pleacă.

Se așteptau, fără să o spună, ca nava să-și ridice velele. Câtă graţie trebuie să aibă, învește mântată în alb până sus! O preoteasă, ce mai. Un soldat al infanteriei grecești. De vreme ce navighează în banchiză, nu trebuie să împrumute și nuanţele acestui mediu? Ca și crabul verde în algele verzi… Mă rog. Dar în toate mișcările sale, așa cum este silueta sa încântă ochiul. Seamănă cu un secerător înalt experimentat. Nu înaintează prea repede. Respectă fiecare pogon al întinderii marine. Privește și visează.

Avanportul. Rada. Un viraj…

Ne putem reîntoarce la consulat. Niciodată nu vom mai fi ca înainte. Vor fi fericiţi cei din Paris și Bretania, când vor primi pozele noastre.

Ţinându-se la larg, *Pourquoi Pas?* trece pe lângă peninsula Grotta și farul ei. Sloboade un fum gros, foarte nimerit pentru a saluta un ţinut de vulcani. Șiajul este gras. De n-ar fi curba aceea a fumului, greu și-ar putea închipui cineva că se deplasează cu șapte noduri. Oricum, înaintează mai încet decât majoritatea pescadoarelor islandeze. Fiecare vas, fiecare pasăre de mare cu alura sa. Femeile gravide nu trebuie să alerge. *Pourquoi Pas?* transportă mărfuri mai preţioase decât huilă șipești. Bunuri ce nu pot fi socotite în bani.

Pe puntea navei *Aeqyr,* un islandez entuziast îşi potrivește aparatul fotografic și face o poză. Nu-i soare, așa că s-ar putea să iasă neclară — vorba ceea, faci ce poţi! mai există și miracole!

*

* *

Domnul Zarzecki nu se miră când primește la ora 17 o radiotelegramă. Tot timpul se gândește la ei. Mesajul a fost lansat de la bord la 15, 30. *Pourquoi Pas?* mulţumește călduros consulului și soţiei sale și anunţă că totul merge bine… „Adevărat, îşi zice el, au avut un necaz la cazan. Li se pare deci important să spună că mașina funcţionează bine. Trebuie să fii şi parcurs douăzeci și cinci de mile, trecând de capul Skagi sau pregătindu-se să o facă. Nu s-ar mai putea zări nava, dacă m-aș duce în port — ca să nu mai spunem că cerul s-a întunecat. Chiar mult. Plouă. Firește. Afurisită vreme islandeză! Puţină pâclă și burniţă — sper, cel puţin. Noaptea trecută am avut furtună pentru câteva zile”.

La o jumătate de oră după primirea radiotelegramei, la Reykjavík se stârnește vânt. Se oţărăște. Curând se ia în serios și începe să devină puternic. Ploaia care-l însoţește bate în acoperișurile de tablă. Este un vânt dinspre sud — sud-est. Atacă — probabil — ca să se dezlănţuie în timpul nopţii.

Diplomaţia este o școală a sângelui-rece. Domnul Zarzecki nu le-ar putea reproșa lui Le Conniat și lui Cârcot că nu și-ar cunoaşte meseria. Nu trebuie să-și facă griji pentru ei. Locul nu le este străin. *Pourquoi Pas?* a văzut altele și mai și.

Iar mașina lui nu le mai poate face de-aci înainte necazuri.

…Avea să afle mai târziu că buletinul meteo de la ora 15 vorbise din nou despre depresiunea anunţată dimineaţă. Glasul tehnicianului, care la început se străduia să vorbească deslușit, trăda anume tulburare — sau poate că ascultătorii i-l interpretau astfel? Când cuvântul „furtună" este folosit într-o emisiune ca aceasta, oare nu-și schimbă caracterul oficial? Dar omul care vorbea, fiinţă din carne și oase, punea clar în gardă oamenii împotriva unei *furtuni* care în cursul nopţii urma să atingă vestul Islandei.

La ora 17, în timp ce radiotelegrama ajungea la consulat, ultimul buletin meteo preciza o situaţie primejdioasă. Depresiunea se situa de-aci înainte la șapte sute de kilometri sud de Reykjavík.

Progresase mult. Erau anunţate, pentru întreaga ţară, vânturi de forţa 8 sau 9.

*

* *

La Reykjavík, în casele bine încălzite, oameni ai mării islandezi se apucă să discute. Nu cumva francezii au confundat, dimineaţă, acalmia ce urmează unui prim acces de furie, cu o veritabilă schimbare a vremii? Nu și-au închipuit cumva mult prea repede că se vor putea strecura înainte de furtună? Și acum, poftim, o încasează!… Vorbele acestor marinari nu-s vorbe răutăcioase, Știau că, mai devreme sau mai târziu, *Pourquoi Pas?* era silit să plece. *Pourquoi Pas?* s-a descurcat destul de bine cu o climă care nu se supune nimănui. Ei nu cred că acum trece prin clipe grele. Doar și el a auzit buletinele, poate lua măsuri. Nici cei care comandă nava, nici cei din subordinele lor nu sunt niște nătăfleţi.

Noaptea s-a lăsat, ori s-a strecurat. Foarte repede. Furtuna, care se simte ca la ea acasă când e întuneric, urlă și chelălăie pe deasupra Reykjavík-ului. Tăria vârtejurilor este cumplită. Pe străzi, nici ţipenie. Tehnicienii de serviciu la meteo constată, nu fără mândrie, că depresiunea a înaintat cu o mie patru sute de kilometri în douăsprezece ore; ce zăludă blestemată! Către miezul nopţii, centrul ei este la Reykjavík. Vântul atinge forţa 12.

…Prietenii lui *Pourquoi Pas?* încearcă să-și spună că rafalele de vânt și smintitele averse care copleșesc și inundă orașul înseamnă pentru vas un lucru depășit, că el se află mai departe, într-un loc ceva mai bun…

Și fiecare se va strădui să doarmă.

Încă o furtună în filele calendarului.

Mâine o să fie mâine — 16 după 15.

…Furtunile nu pot ţine la nesfârșit. Chiar și cerul obosește. Oare nu s-ar zice că ploaia nu mai bate așa de tare?

*

* *

Thora se trezește în plină noapte, vuietul o înspăimântă. Sunt o islandeză, sunt o islandeză, nu am voie să-mi fie frică. Să lăsăm teama pentru seisme și erupţii vulcanice… Dar bătăile inimii nu ascultă de niciun apel, se înteţesc. Cum zic francezii — inima are raţiunile ei pe care raţiunea nu le cunoaşte. Stăpâne al

cerului, al pământului și al mării scurtează noaptea aceasta, redă-ne tihna. Înţelege-te cu lucrurile… Se ridică în perne. Sunt sigură că *Pourquoi Pas?* s-a băgat la adăpost. Ghicesc și în ce golf.

*

* *

Cuterul de douăsprezece tone al lui Karl Sigurdssen, la capă în adăpostul ţărmului, rezistă hulei. La miezul nopţii ancora s-a rupt. Karl venise acolo, la vestul lui Snoffel, ca să fugă spre sfârșitul zilei de vântul de sud — sud-est, care îl obliga să întrerupă lucrul… Furtuna defilează și bântuie peste faleza cea înaltă. Aici, valurile sunt acceptabile. Numai de-ar rezista motorul! Karl și oamenii săi sunt la cheremul ei. Singuri de tot cu stâncile.

Un pescador islandez, neavând decât o idee aproximativă despre poziţia lui, se chinuie să găsească intrarea în portul Reykjavík. Într-o noapte ca asta, în care compasul se dereglează, ești nevoit să te încredinţezi nu știu cărui al zecelea simţ viking, mai mult sau mai puţin valabil. Simţ care se confundă, poate, cu acceptarea destinului. Sau care i se alătură ca ploaia vijeliei.

În mizeria aceea noptatecă, oamenii de pe puntea de comandă deslușesc printre talazuri lumini — ciudate, și, fără îndoială, nu foarte departe — luminile care urcă și coboară ale unui vas. Pe care nu-l recunosc; s-ar zice că-i la ananghie. Dar cine nu-i la ananghie într-o noapte ca asta? Luminile dispar… Oare le văzuseră cu adevărat?

*

* *

La Kerity-Paimpol doamna Le Conniat nu poate dormi. În Marea Manecii este furtună. Casa se zguduie. Curentul din casă suflă în contrapunct cu lungile rafale care urlă afară. Când și când, într-un ritm dezordonat, cade câte o ţiglă. Ca în fiecare noapte de vreme urâtă, când Joseph se află pe mare, soţia lui se simte cuprinsă de un frig lăuntric, de griji nenumărate.

Oricum, nu există chiar siguranţa că Joseph ar fi pe mare. Nici că înfruntă o furtună în apele în care navighează.

Ar trebui deci să fie cuminte, să se „comande”… Obișnuinţa de a se comanda** o are; dar în noaptea asta…

…În noaptea asta îşi va comanda o derogare. Un glas o îndeamnă să o facă. Se scoală, se duce desculţă în camera copiilor. Marie, Joseph, Alexis dorm, fiecare în patul lui, fiecare în poziţia favorită. Vaierele și frământările de-afară îi leagănă poate mai mult decât îi agită. Au experimentat duritatea vieţii… Femeia tușește. „Tu ești, mamă?” Alexis a vorbit primul, ceilalţi se mișcă. „Ce s-a întâmplat?” întreabă Marie cu glas domol. „Micuţii mei, auziţi ce-i afară?” le spune mama. Nu răspund, îşi încordează auzul. „Dacă în clipele astea, urmează mama, tatăl vostru se întâlneşte cu astfel de vijelii, acolo departe, cu vaporul…” Dar se oprește, lăsându-i pe ei să tragă o încheiere. Fără zgomot, închide ușa. Îi aude foindu-se și suspinând. Le-a strecurat în inimă o neliniște, era nevoie. Joseph, tatăl, poartă adesea astfel de povară pe umeri. Toată casa lui este datoare să se gândească la

el. Aspru, cu putere… Se revede vizitând nava în ajunul plecării. Îi revede pe toţi bărbaţii aceia veseli, viguroși, legaţi în prietenie… Joseph, Joseph, suntem cu tine, nu ești singur!

Capitolul III

În cămăruţa în care a dormit sus, fără să-i pese de furtună, de evoluţia uraganului și poate chiar fără să viseze, Christian Thorolfsson se trezește, întredeschide ochii. Un tumult învăluie ferma. Ei, din loc nu o s-o ia dumneaei, altfel ar fi și luat-o până acum de o mie de ori! Deosebindu-se de hărmălaia rafalelor ca un glas de alt glas, ca un parfum de alt parfum, se aude vuietul valurilor cotropind ţărmul. Vechea brutalitate a mării s-a redeșteptat, pentru a trezi în oameni vechea teroare. Dacă ai ști, oceanule, cât de greu îndură cei de pe ţărm loviturile asprimii tale!

Se uită la pendulă. A dormit o oră mai puţin ca de obicei… Nimic nu-i întâmplător. Toţi fulgii unei perne, toate plevușile dintr-un lac sunt cu număr. Poate că așa a trebuit — să fie în picioare cu un ceas mai devreme, ca să meargă să vadă.

Gudjon l-a auzit îmbrăcându-se. Jos, Christian îşi găsește tatăl adoptiv încălzindu-și cafeaua. Niciunul, nici altul nu scot o vorbă. Se înţeleg. Și nici somnul femeilor care dorm, nici tărăboiul furtunii nu trebuie tulburate. Ascultă galopul continuu al vântului cu respectul cu care ascultă, la cinematograful din Borgarnes, ţârâitul aparatului de filmat. Un uragan este un film care se derulează.

După ce și-au băut cafeaua, în mare grabă, ies. S-au îmbrăcat cu multe, ca să înfrunte ploaia și frigul. La început se împleticesc. Alge uscate, buruieni, pietriș îi împroașcă dimpreună cu izul și zgomotul mării; căci, din instinct, se îndreaptă spre mare, îndoiţi de șale, împotrivindu-se cerbiciei vântului.

Pe Christian, a cărui voinţă de a înainta îl împiedică să discute cu el însuși, îl năpădește un gând. ÎșI repetă, pur și simplu, pe de o parte că vântul suflă din sud-est cu o viteză demonică, pe de alta că deșteptarea sa matinală are un temei. Și îşi mai spune că peste câteva minute or să se limpezească toate — de îndată ce vor fi ieșit mai sus de Hollubjărg, o mică ridicătură de teren, cu un tumulus celtic deasupra, care străjuiește, pe dreapta, intrarea în Straumfjord. După o noapte care de-cu-seară se vestea foarte întunecoasă, ziua apare de-un cenușiu murdar, dar cu o nespus de bună vizibilitate la orizont. Ceasul-brăţară al lui Christian arată ora 5,22.

*

* *

În locul numit Leirarsveit, spre bifurcarea de la Akranes, pe drumul ce duce de la Reykjavík la Snoffel, doi ţărani pășesc în zorii zilei, coborând spre pășunile care tivesc, în stânga, Borgarfjordul. Îmbiaţi de o priveliște care, după ceasuri de beznă, se deșteaptă asemenea unui om de care se credea că-i rănit dar care se dovedește plin de putere, privesc spontan în depărtări, drept în faţa lor, spre Myrar și Alftanes.

Și se opresc. Ca vânătorul descoperind în fapt de zi un animal care s-a tras singur în ţeapă intrând într-o sârmă.

Acolo, departe, trecut de ieșirea din Borgarfjord, în mijlocul unui câmp de recifuri și de capete de stâncă sumeţite din apă, unde valurile saltă și tresaltă, un triarbor pare eșuat. Nu mai mișcă. Ghicești că valurile îl martirizează. Că va avea soarta unei epave. În ce privește echipajul…

Fără să scoată un cuvânt, ţăranii se reîntorc cu pas vioi spre fermă. Vor da telefoane la mai multe adrese. Știu prea bine că Islanda nu este o ţară populată, că reţeaua ei rutieră este mizerabilă. Trebuie dată alerta pe ţărm. Să iasă, din singurătăţile acestea, oameni — cât mai mulţi cu putinţă — cu toată energia și ingeniozitatea lor! Marea nu trebuie să-și îngăduie chiar orice. Doi fermieri există la Aftanes. Și unul la Straumfjord. Din Borgarnes pot fi trimiși câţiva inși, călări, până în locurile acelea. Iar Akranes să trimită barca ei de salvare…

*

* *

…Dar în secunda aceea — iar ei s-ar fi putut să nici nu fi fost încă acolo — doar Christian și Gudjon, care au urcat povârnișul ierbos Hbilubjărg, văd limpede spectacolul. Zăriseră mai adineauri vasul, în timp ce coborau de la fermă, părea intrat în derivă, halucinat parcă, neînţelegând nimic din primejdiile care îl împresurau, apoi îl pierduseră din ochi câteva minute… între timp, îşi schimbase locul. Poate că se lovise de reciful pe lângă care trecuse. Poate că ancorase. Se clătina, primea lovitura valurilor și totuși o forţă îl ţinea, îşi îndrepta etrava spre larg de unde ataca vântul… dar pe urmă…

Pe urmă, imagini ce nu s-ar fi cuvenit văzute; dar pentru ce fusese trezit cu un ceas mai devreme și pentru ce existau pe lume asemenea orori? Pe loc, Christian văzu, și buzele îi tremurau, cum vasul fu înghiţit de ape. De parcă ar fi vrut să-și facă un loc în mare… Oare se duce la fund? Catargele ieșeau încă din apă. Nu mai aveau niciun rost. Ce scenă fulgerătoare. Și de câtă grijă este nevoie pentru construirea unei nave. Ce cumplit, ca o sinucidere…

— Cu ochii tăi cei buni și cu binoclul, deslușești cumva vreo fiinţă, Christian? Pe catarge?

Zadarnic lua băiatul catargele peste picior, în naufragii erau cel mai adesea o ultimă salvare. De trei ori, din copilărie și până acum, asistase la zdrobirea unor vase mici. Oamenii se căţărau pe arborele trinchet, de parcă ar fi vrut să intre în lemn…

— Nu văd pe nimeni. Nu, pe nimeni.

— Dar în apă?

— … Niște lucruri. Lăzi… Lentilele binoclului sunt cam tulburi… O groază de lucruri și valurile care se joacă cu ele… O barcă răsturnată se rotește în loc… Nu pot spune că văd capete, nimic care să înoate sau să facă vreun gest… O pasarelă. Știi, o punte de trecut de la cheu pe vas. Deslușesc una la șapte sute de metri…

— E lungă și solidă! Și nu-i nimeni căţărat pe ea?

— Nu. Nu…

— Dă-mi binoclul.

…Gudjon fu nevoit să-i dea dreptate lui Christian

— Un vas de talia asta, gemu el, are totuși destulă omenire pe el.

— Firește. Poate că au…

Christian tace. Gudjon completează pentru el, peste o secundă:

— … rămas la bord.

Omul schiţă un gest exprimând fatalitatea și scuipă a lehamite. Neputinţa lui îl scotea din fire.

— Stai aici, poruncește el, înapoind fiului binoclul. Mă duc să dau telefon. Toţi oamenii de prin partea locului trebuie să știe.

Mândria îl împiedică pe băiat să spună că i-ar fi frică. Era islandez, copil adoptiv, avea să înfrunte situaţiile așa cum i se înfăţișau. Nu mai fremăta ca de un sacrilegiu văzând nava scufundându-se. Puterea care îl întărise pe Christian în dimineaţa aceasta, în pofida furtunii, îi cerea să poată duce această mărturie. Știa că sub catargele ciudate, supranaturale, schingiuite de mare, o navă mare, albă toată, de două ori cât o balenă, zăcea. Era mormântul, poate, a douăzeci, treizeci de oameni.

Gudjon îl tratase ca pe-un bărbat al ţărmului, avea deci să răspundă încrederii lui. Avea să păzească peisajul. Era dăruit cu ochi pătrunzători ca ai unei păsări de mare. Furtuna se năpustea, îşi cunoștea hotarul, valurile nu aveau să treacă niciodată mai departe de cele mai vechi fruntarii ale fluxului. Era gata pentru orice eveniment.

*

* *

Și iată, că pe când încetul cu încetul, fără voie, se înverșuna privind marea cea smintită, cuprins de necugetatul îndemn de a se arunca în apă și de a încerca să înoate spre catarge, ochii săi — care nu se desprindeau de cele ce se petreceau acolo, decât când clipeau și care scrutau neîntrerupt locul de la un punct la altul, de la epavă la hulă sau la stâncă sau spre pasărea care, planând, voia poate să arate că a zărit capul unui om, simţiră că pasarela, ce se mai apropiase datorită derivei, purta un trup. Nu s-ar fi știut spune dacă trupul acela mai avea în el viaţă. Era nemișcat. Nu i se putea vedea capul, poate însângerat, sfărâmat, căci era acoperit de mâna stângă, și ea nemișcată. Dreapta părea agăţată de epavă, dar cine ar fi putut spune că nu era a unui cadavru. Naufragiatul se legase, poate, încă din prima clipă, murind apoi de frig și lovituri.

Culcat pe burtă, peste pământul dunei și ud leoarcă, băiatul mesteca un fir de rădăcină amară. Și se tot gândea la deșteptarea sa mai de cu noapte ca de obicei, pentru a da curaj speranţei care îl încerca cum că omul de colo, făptura aceea omenească purtată de valuri în direcţia ţărmului era încă vie. Mormăia, fără să-și dea seama, sudalme la adresa mării și încurajări pentru naufragiatul necunoscut. Dar ce mizerie! Oare încotro aveau să ducă epava curenţii și talmeș-balmeșul acela de înalte valuri despletite care se perindau într-o cadenţă nebunească? Dacă o duceau spre stânga, o aruncau în Straumfjord și în vârtejurile sale cumplite. La dreapta sau în faţă, pe stânci, peste micile faleze sfârtecate, contorsionate, în

pantă, prea-fericite să-și semnaleze prezenţa printr-o crimă. Se ridică în picioare, bătu cu piciorul în pământ și începu să strige. Dar asta nu slujea la nimic. Ba da, poate. Dacă omul mai trăia, îl putea auzi. În ciuda vântului? Și de ce nu? Atunci urlă. Iar inima îi bătea nebunește. Își zicea că triarborul putea fi nava franceză despre a cărei recentă plecare știa.

Și urlă din nou.

Chiar dacă omul auzea, de schimbat tot nu se schimba nimic. Pe o maree atât de înaltă și cu furtuna aceasta de sud-est, ţărmul era inabordabil.

La nevoie, ar fi trebuit ca omul să poată dirija pasarela spre minuscula limbă de nisip ce-și croise drum acolo în faţă, puţin spre stânga, printre stânci ascuţite. Christian o știa dintotdeauna. Era bună când se făcea baie… Dar furtuna îşi bătea joc de povești ca acestea, fâșia de nisip nu însemna decât câţiva metri, valurile o năpădeau cu aceeași furie oarbă.

Dar pentru ce a trebuit să fie trezit cu o oră mai devreme?

Ochii săi, care nu se desprindeau de pasarelă, văzură că mâna dreaptă a omului îşi desfăcea strânsoarea. Iar corpul se destindea, se întorcea cu faţa spre uscat. Christian fusese zărit! urlă. Cu toată energia primită la naștere și cu cea dobândită mai apoi. Gesticulând frenetic, stăpânit de o sălbăticie ca de cormoran sau de rândunică de mare, arăta spre fâșia de nisip. Avea senzaţia că-l simte pe om cum, susţinut de un colac de salvare, se lăsa în voia derivei, slujindu-se de mâini ca de niște vâsle, pentru a o lua mai spre dreapta sau mai spre stânga. Se vedea că este un marinar. Trebuia salvat cu orice preţ. Acum era sigur că nu se va pierde în vârtejurile Straumfjordului. Fâșia de nisip, fâșia de nisip! Băiatul coborî în fugă faleza până la limita valurilor și se opri între stânci, chiar deasupra locului aceluia, al intrândului miraculos în care, spre a fi iertată, marea îşi datora sieși, datora întregului pământ să împingă ori să arunce epava. Băiatul aștepta. Stropii valurilor îl biciuiau. Fulgii de spumă nu se topeau pe el, ci i se lipeau de cap și veșminte, ca de varec sau pietre. Timpul fugea ca apa Straumfjordului său, dimpotrivă, sta locului ca răstimpul dintre maree, nu se știe; fâșia de nisip aștepta între năvala a doua valuri, părea albă, pură, asemenea scutecului care așteaptă trupul noului-născut.

Dar Christian îşi spunea întruna că nu mai credea…

Ar fi fost extraordinar. Pretutindeni stâncă — nerăbdătoare, lacomă.

Omul acela trebuia salvat… Tot foarte repede, ca să nu piardă nimic din ceea ce ar mai fi cu putinţă, Christian urcă din nou faleza și, de pe culmea Hdilubjărgului, se uită dacă nu vede pe cineva. Lângă casă, o femeie, sora fermierei; o cheamă, îi face semn să vină, ea înţelege, îşi lasă treaba, pornește…

Era și timpul. Extraordinarul era pe cale să se producă. Omul ajunsese la fâșia de nisip, pe care Christian, după retragerea unui val, a sărit alergând; a intrat în apă și a apucat mâna dreaptă a naufragiatului. Valul următor sosește în timp ce ei înoată greoi prin mâl, îl răstoarnă, îi acoperă și îi învăluie în vălmășagul lui, dar băiatul ţine în mână ce ţine, nu-și face griji dacă strivește cumva cărnuri. Pe sub apă cei doi bărbaţi se strâng în braţe, îşi ancorează viaţa unul de a celuilalt într-un

fantastic bunvenit. Brutalitatea valului le-a izbit capetele de pietrele de la capătul fâșiei, dar fărâmele de lemn — și ele epave ale marelui naufragiu — au amortizat, asemenea unor voinţe umane, șocul. Năucit de izbitură și de vuiet, dar în continuare galvanizat de conștiinţa că trăiește incredibilul, Christian se ridică și, sălbatic, târâște cum poate, pe faleză trupul naufragiatului ale cărui veșminte sunt mult îngreunate de apa mării. Câteva secunde nu e atent să nu-l sfâșie în colţii stâncilor. Căci marea, care a restituit, ar ști să ia înapoi cu lăcomie. Un val izbește, se sparge și îi stropește, dar sunt salvaţi. Ies din zona stâncoasă, iată pământul, pietrișul mărunt, vegetaţia de iarnă, ierburile, în sfârșit. Iar femeia a venit fugind, și întreabă ce trebuie să facă. Christian, care gâfâie, care e sleit după încordarea pe care și-a strunit-o, părându-i-se că ochii ori tâmplele o să-i plesnească, îi strigă să-l caute pe Gudjon. Imediat. Singur nu l-ar putea duce pe om până la fermă.

*

* *

În genunchi lângă naufragiat, Christian încearcă, să înţeleagă ce-i spune… Este de neînţeles ca și gânguritul unui prunc… I se pare a deslușI graiul francez și-i spune asta lui Gudjon care tocmai sosește. Dar acesta nu-i răspunde, este grăbit. Gesticulând, îi arată naufragiatului că vrea să-l ia în spinare. Cel salvat refuză. Și atunci, îl duc amândoi, sprijinindu-l de subsuori, el cu braţele încolăcite pe după gâtul lor, ca un convalescent pe sălile unui spital. Înaintarea este înceată și anevoioasă, iar Christian regretă că a părăsit Hdilubjărgul. În orice clipă un altsupravieţ uitor ar putea ajunge pe ţărm… Când apare mica fermă, presupusul francez scoate un strigăt, iar cei doi bărbaţi îi descoperă cu emoţie bucuria de pe chip. Prin apăsări de braţe, prin onomatopei, el cere să pășească singur. Cu pași mici, toţi trei ajung la casă. Gudjon îl reţine pe Christian, care arde de nerăbdare să se reîntoarcă pe malul mării. În bucătărie, Thordis Jonasdottir, nevasta lui Gudjon, așteaptă cortegiul. S-a făcut foc în soba mare. Necunoscutul este ajutat să se dezbrace, dar dintr-o pudoare care uimește familia refuză să i se scoată maioul. Este necesară, pentru a-l convinge, o comedie mică în timp ce i se pregătește lenjerie caldă, îşi scoate în sfârșit, singur, maioul. Se întinde pe divanul din încăpere. Într-un dulap Gudjon a găsit o rămășiţă de coniac de care nu mai știa și care trebuie să fie acolo de vreo cincisprezece ani, dar licorile astea îmbătrânesc frumos. Îi aduce un pahar oaspetelui, dimpreună cu o cană mare de cafea foarte tare.

Atâtea atenţii din partea islandezilor l-au biruit. Ochii omului strălucesc de înduioșare. Rând pe rând îi îmbrăţișează pe toţi — pe Thordis, pe Christian și pe Gudjon — iar îmbrăţișările acestea nu sunt deloc formale, îi strânge în braţe îndelung, aspru, ca în urmă cu o jumătate de oră, la piciorul Hollubjărgului, sub val.

…Dormi, prietene, nu ţi-ai încheiat încercările. Lasă-ne să-ţi căutăm camarazii.

Gudjon și Christian fug spre Hollubjărg. Telefoanele au dat rezultate: de o parte și de alta a Straumfjordului, câţiva salvatori sau și prezentat. Descumpăniţi și întărâtaţi de atâta întindere de ţărm pe care trebuie să o supravegheze și de nespusa învălmășeală din jur.

Din păcate, salvatorii îşi dau curând seama că vor fi mai degrabă adunători…

Strigăte, ce se aud ici și colo, spun că cineva a găsit pe ţărm sau a zărit în apă un trup.

Primii trei sunt ţepeni, îngheţaţi, răniţi. Fără convingere, dar cu râvnă, oamenii se chinuie să-i reînsufleţească… Dar flacăra vieţii nu-i va mai încălzi niciodată. O ireală împăcare s-a așternut însă pe feţele lor. Niciunul dintre oamenii aceia nu a murit ca un disperat. În ultima clipă a trecerii din viaţă au descoperit cu toţii taina liniștirii.

Primul — de altfel detaliul a reţinut atenţia tuturor, ca un simbol — nu-și pierduse în atâtea izbituri ochelarii fixaţi pe nas. Marea respectase gravitatea simplă și bună a savantului acestuia. Căci numai savant putea fi! Fără îndoială că cel salvat îl va identifica astfel!

Cel de-al treilea a fost recunoscut pe loc de către islandezul care l-a găsit pe faleză. Dar care islandez nu l-ar fi știut? îşi scoase cascheta. Era doctorul Charcot. Comandantul Charcot. Furtuna, vrăjmaș pios care înapoiază cadavrul victimei sale, îl adusese și îl lăsase acolo. L-am luat, dar e al vostru. Și, încetișor, marea se retrăsese — val după val.

Capitolul IV

Pe la ora 9, 15 domnul Zarzecki este chemat la telefon. O islandeză, care se recomandă drept nepoată a Thorei și funcţionară la telefoane, îl întreabă dacă „știe”.

— Ce anume?

Cealaltă înţelege că trebuie să spună totul… Un zvon, domnule, se zice că azi-dimineaţă *Pourquoi Pas?* a naufragiat pe coasta de vest. Nu departe de Reykjavík.

Năucit, domnul Zarzecki închide telefonul. Caută să nu-și piardă firea. Nu exclude o eventuală confuzie. În ce privește naufragiile s-a mai întâmplat. Nave albe cu trei catarge există în numeroase exemplare. Dimineaţă, *Pourquoi Pas?* trebuia să fi ajuns mult în sudul insulei. Ce să fi căutat la vest?

Consulul telefonează într-un loc de unde știe că va primi informaţii precise. La Societatea de salvare. Președintele îi răspunde că a existat într-adevăr un naufragiu, în zori, pe stâncile din faţa Straumfjordului, dincolo de Borgarfjord. *Aegyr,* barca de salvare cu motor de la Akranes, a și plecat într-acolo. O fi și ajuns, nu avea de străbătut decât câteva mile. Da, se pare că este vorba de *Pourquoi Pas?*… Primul ministru și însărcinatul cu afaceri al Danemarcei vor fi mai clari. Nava de pază-coastă *Aegyr*[34] a primit ordinul să plece din Reykjavík, pentru a veni în ajutorul navei franceze. Avizoul *Hvidbjornen,* care peste noapte s-a adăpostit în Hvalsfjord, ridică ancora. Dat fiind pescajul său, nu se va putea menţine prea

[34] Coincidență de nume (n.t.).

aproape de ţărm, dar are ambarcaţiuni.

Un colaborator al primului ministru, domnul Palmason, a fost chemat la consulat. Îl va ajuta pe domnul Zarzecki să dea telefoane. Pentru început, medicului din Borgarnes. Este localitatea cea mai apropiată de locul naufragiului. Să se grăbească, pe cât cu putinţă, să ajungă la Straumfjord, la a cărui intrare se găsește o fermă.

Și, aproape imediat, domnul Zarzecki cheamă la telefon casa aceasta despre a cărei existenţă abia a aflat și pe care cu tristă mulţumire şi-o închipuie în realitatea ei trainică, locuită de oameni. De oameni stăpâni pe sectorul lor de singurătate, prea-plini de experienţă și care au telefon… Pe la ora unsprezece obţine legătura. O femeie îl anunţă că un marinar francez a fost găsit pe ţărm, lipsit de puteri dar valid, că a fost adus la fermă. Era într-o stare de prostraţie, dar pe urmă a adormit.

Un marinar francez! îndoiala începe să se spulbere, din păcate.

La câteva clipe după aceea, fermierul reîntors de pe ţărm cheamă consulatul. Anunţă că echipa de salvare a găsit zece înecaţi. Li s-a făcut, pe cât posibil, respiraţie artificială, dar niciunul nu a putut fi readus la viaţă. Trupurile lor vor fi grupate pe dună.

Mai încape loc pentru îndoială?… Dar „de ce nu”, chiar Charcot, primul, te obligă la aceasta… Se întâmplă și coincidenţe extraordinare… în orice caz. Franţa este lovită… Unde pui că ieri…

A rugat fermierul să-l pună pe marinar, de îndată ce se trezește, în legătură cu consulatul. Așteaptă. Ca și strămoșii săi polonezi. Lucrurile se desfășoară în afara voinţei sale. Trebuie să aștepte, altceva nu poate face. Marea și-a încheiat opera. O navă s-a scufundat dimpreună cu echipajul ei. Doar dacă nu cumva…

Telefonul… Domnul Palmason îi face semn că la aparat este supravieţuitorul… Un glas intimidat. Dar și consulul este la fel de intimidat! Nu s-a mai aflat niciodată într-o situaţie atât de grea! Dar iată-l recăpătându-și sângele-rece profesional și punând întrebări. Celălalt, de dincolo, îmboldit, răspunde aproape clar… Dacă se poate spune astfel!

— Da, domnule, sunt de pe *Pourquoi Pas?* Eugene Gonidec, maistru timonier… Da, domnule, nava a pierit…

Poate că fusese cât pe ce să spună „dispărut fără urmă”. Dar fiindcă s-a gândit că el trăiește, a renunţat. Vorbește foarte încet. „Un glas de dincolo de mormânt”, îşi zice consulul. Dar este un glas de dincolo de mormânt care nu mai lasă loc nici unei îndoieli… O poveste minunată s-a spulberat. Pentru totdeauna.

— … Izbutești să-ţi revii?

Îi este ciudă pe sine că a pus asemenea întrebare — dar, la urma urmei, și el, Zarzecki, se întoarce de departe sau mai degrabă pleacă foarte departe, într-o ţară a durerii de care nu știuse, cum nu știuse de ferma din Straumfjord, și care dintotdeauna îşi așteaptă victimele.

— Da… Puţin… Merge.

— Iartă-mă că te obosesc atât, ai mai putea umbla?

— … Da, aș putea. Mă ţin pe picioare.

Căutându-și cuvintele, consulul îl roagă pe supraviețuitor să coboare pe țărm și să vadă dacă *Pourquoi Pas?* se mai zărește… Cele două vase *Aegyr* și ambarcaţiunile lui *Hvidbjörnen* îşi spune el, i-ar putea salva pe toţi cei care nu au părăsit nava.

— … O să te rog să fii bun și să-mi povestești apoi tot ce-ai văzut. Te aștept.

— Bine, domnule.

…Și din nou așteaptă. Ce așteaptă? Marinarul o să-l anunţe, poate plângând, că a văzut cadavrele camarazilor săi… și pe cel al lui Charcot… căci despre asta-i vorba: despre morţi, despre morţi, despre morţi…

— Alo! Aici Gonidec…

— Omul tace un răstimp, îşi înăbuşă un hohot de plâns.

— Nava s-a scufundat, domnule. I se mai văd doar vârfurile catargelor. Atât… îşi drege glasul. – în sfârşit… E-un fel de-a spune. Epave-s destule. Și…

În clipa aceasta consulul este mult prea informat. Mai este oare nevoie să-l chinuiască pe nefericitul acesta cu întrebări asupra cadavrelor? Abia a fost salvat, de ce să-l silească să facă un bilanţ al dispăruţilor, să spună cine-i mort sau dacă pentru unii ar mai fi vreo șansă… Nici speranţa nu-i totdeauna îngăduită. Când este vorba de o mare atât de furioasă și de rece. Și când de ore în șir…

— Îţi mulţumesc, maistre Gonidec. Curaj. Odihnește-te. Curaj.

Domnul Zarzecki nu a vrut — la ce bun? – să-i spună supraviețuitorului că o să plece la ferma din Straumfjord.

*

* *

Arni Ola a ajuns la gazeta la care lucrează, la *Morgunbladid.* Redactorul șef îl aștepta.

— Acum e sigur. *Pourquoi Pas?* s-a lovit de o stâncă, aproape de Myrar și s-a scufundat. A fost găsit și trupul lui Charcot. Pleci într-acolo, peste o jumătate de oră, cu consulul Franţei.

…Taxiul staţionează în faţa consulatului. Deplasarea se vestește a fi o aventură. Drumul, și așa prost, va fi chiar foarte prost. În împrejurări normale un vas ar fi fost mai indicat; dar ce înseamnă împrejurări normale?

Doamna Zarzecki a ieșit să-i salute pe însoţitorii bărbatului ei și să-i mai spună acestuia încă o dată la revedere. Islandezul observă, stânjenit, cât de tulburată este. Frământă între degete o batistă. Din tot ce spune nu se înţelege un cuvânt. Un gazetar de la *Althydabladid* și casierul Alianţei franceze, Petur Gunnarsson, comerciant în Reykjavík, s-au alăturat consulului și lui Arni. Peter Gunnarsson este unul dintre cei care s-au străduit cel mai mult să-i distreze pe marinarii lui *Pourquoi Pas?* pe tot timpul escalei.

Radioul islandez a difuzat știrea despre catastrofă. Prin urmare este cunoscută în toate ţările scandinave. Auzită, desigur, și de Mikkelsen și de *Gertrud Rusk.* Se va răspândi continuu în Europa și în lume. Viteza tehnicii nu poate face să fie uitată viteza încă și mai mare a nenorocirii… În mașină fiecare meditează, îşi proiectează filmul incoerent al propriilor amintiri. Pe drumul desfundat, lac noroios în sute de

locuri, cu podeţe vechi din scânduri proaste, mașina se opintește, saltă și lunecă. Nu întâlneşte, din fericire, nici nu depășește altă mașină. Marile peisaje defilează fără a fi privite. Cerul apasă cu tot cenușiul său. Ce reţea întinsă alcătuiesc fiordurile care se deschid în Faxa Floi. Iar Islanda, ce mare singurătate… Pe înserat se zăresc, în sfârșit, căsuţele din Borgarnes, unde trebuie făcut popasul de noapte. În vestibulul hotelului, domnul Zarzecki se apropie de Arni, chipul îi este descompus; îi spune că încăperi sunt puţine, că hotelierul nu poate asigura câte o cameră de persoană. Accepta gazetarul, pentru o noapte, prezenţa confratelui? Arni îşi stăpânește cu greu râsul.

— Evident, domnule consul.

— Cu atât mai bine. În Franţa ar fi, cred, imposibil. Cele două cotidiene ale dumneavoastră susţin, pe plan politic, puncte de vedere opuse.

Arni îşi ridică braţele a neputinţă, nu se apucă să ţină nicio predică. Doar nu face o călătorie cu scopuri moralizatoare. Se mulţumește să-și spună în sinea lui că marinarii de pe *Pourquoi Pas?* nu au mai făcut niciun moft când au trebuit să împartă cu toţii același destin.

Plecarea, a doua zi, dis-de-dimineaţă. Potrivit prevederilor, după câţiva kilometri trebuie să coboare. Revărsarea unui râuleţ împiedică mașina să meargă mai departe. Dar consulul a închiriat patru cai. Sunt acolo, înlesnesc traversarea și drumul este continuat călare, un drum care curând se va confunda cu netedele nisipuri ale plajei. Au luat-o pe malul drept al Borgarfjordului. La capătul lui — marea, falezele, câmpurile de vârfuri stâncoase ieșind de sub apă. Și scenele pentru care au venit. Nimeni nu scoate un cuvânt: peisajul acesta sălbatic și pur duce spre peisaje ale nenorocirii.

Capela și fermele din Alftanes marchează limita. Un grup de bărbaţi iese întru întâmpinarea călăreţilor. Culeg şi dau informaţii. Căutarea care a durat ieri toată ziua a fost reluată în zori. Oamenii de pe ţărm și marinarii de pe *Aegyi* cooperează. Pentru moment, au fost găsite douăzeci și două de cadavre. Au fost grupate, la o distanţă de câţiva kilometri, aproape de ferma Straumfjordului, pe malul drept al fiordului — toţi cei descoperiţi, fie pe falezele din dreapta fie pe cele din stânga. Și întrucât două treimi dintre trupuri au fost culese de pe falezele din stânga, strângerea laolaltă a impus traversări complicate, cu ajutorul bărcilor, în amontul fiordului. Dar se ţinuse seama de faptul că unicul supravieţuitor, singurul om în stare să ajute la identificare, găzduit în ferma Straumfjord-ului, nu putea încă să meargă prea departe.

În timp ce se desfășoară trista discuţie, marea se și face văzută și auzită; cu toţii îşi pot da seama de nemaipomenita încâlcire de faleze și golfuleţe, de-satanica sau divina solitudine a ţărmului. În spatele stâncilor ierboase, care în alte ore ale mareei o fac pe insuliţele, mai rămâne de traversat o fâșie lungă de nisip tare, împietrit după reflux; pe urmă, spun oamenii întâlniţi la Alftanes, aţi și ajuns. Veţi avea în faţă câmpul de creștete stâncoase ţâșnind dintre valuri. Veţi vedea Hnokki, vârful de care s-a sfărâmat nava. Dar nu veţi mai zări catargele care ieșeau din apă, s-au prăbușit. Și dacă nu aţi știut până acum ce înseamnă, cum arată un

naufragiu, ei bine…

Ce vor să spună oamenii aceștia? Călăreţii înaintează prin vânt și nisipuri. Oi nepăsătoare pasc în iarba insuliţelor pe care mareea joasă le dezvelește și cârduri de pescărușisăgetează văzduhul în toate chipurile.

Arni îşi amintește de Rita, înveselitoarea pasăre de pe *Pourquoi Pas?*… Fusese înghiţită de mare, probabil, ca și vasul. Se năștea întrebarea: pentru ce venise la bord? Nimeni nu va ști vreodată.

O dună grosolană, presărată cu sfărâmături de scoici, apoi…

…Oamenii din Alftanes avuseseră dreptate: gazetarul nu-și închipuise niciodată, el, un islandez, familiarizat deci cu toanele și forţa mării, că un naufragiu putea oferi un asemenea câmp de bătălie. Catargele ridicol-tragice, înfipte parcă în apă de un smintit, nu mai erau necesare pentru a grăi despre întâmplarea cea groaznică. Ea se dezvăluia ochilor prin mii de imagini, prin mii de obiecte — *Pourquoi Pas?* nu era totuși nici *La Fayette,* nici *Bremen,* ci o simplă navă exploratoare de patruzeci de metri lungime, joasă pe mare și cu cale puţin adânci, dar era limpede că dimpreună cu ea un vast oraș al oamenilor fusese prada unui masacru material. Prada unei răspândiri demenţiale a bunurilor sale evidente și a celor ascunse. A unui viol.

Era greu de înţeles, dar trebuiau să admită, așa cum gura unui pește trebuie să primească și o pradă mai mare; epavele nu fuseseră împinse în susul plajei, de-a lungul unei linii neîntrerupte — ele zăceau pretutindeni pe neteda și larga întindere de nisip cenușiu, între dună și marea cârtitoare, care lovea la câteva sute de metri, ungându-și articulaţiile. Un peisaj pentru arheologi și pentru piraţi. Întinderi vaste îşi impuneau contururile, frânte la rândul lor de ambarcaţiuni de bord, bărci de salvare, șalupă pui[35], care nu slujiseră la nimic în neașteptatul deznodământ, în nebunia valurilor. De ce să le privești mai mult decât restul, fiecare lucru ar fi meritat să-i dăruiești un gând. Asta însemna *epava.* Cât nu ai văzut asemenea spectacol, nu cunoști sensul cuvântului, după cum nici puterea alămurilor n-ai cunoaşte-o de n-ai fi ascultat *Parsifal.* Păstrând în voie, în adâncurile ei, opera dislocată, marea se înverșunase să dezbine, să fragmenteze, să mutileze tot ce cădea sub măciucile ei, astfel că ţărmul era înţesat de jalnice lucruri pierdute, orfane. Scândurile, bârnele, pe care mintea omenească le croise pentru a pluti în coerenţa unei asamblări vii, zăceau rănite la ora aceea pe nisip, lovite, resfirate, neputincioase ca niște animale moarte.

Consulul, Petur Gunnarsson și cei doi gazetari îşi lăsaseră caii pe dună. Și au început a rătăci, tulburaţi, cu ochii larg deschiși totuși, notând când și când câte ceva, fotografiind.

Consulul a fost alertat de un punct mai ieșit în afară din centrul plajei, o mobilă pe care i se pare că o recunoaşte. Este, într-adevăr, biroul lui Charcot, mai mult

---

[35] Barcă mică (n.t.).

sau mai puţin sfărâmat. Dar câteva sertare nu și-au pierdut conţinutul. Domnul Zarzecki cheamă oameni, să pună epava la adăpost. Înfrigurat, scotocește. Are timp puţin. Probleme și mai grave îl cheamă. Găsește, ici-colo, piese care aparţineau misiunii ştiinţifice, cutii cu eșantioane, documente ude; le semnalează și pe acestea, ca să fie adunate, ca și toate celelalte obiecte de acest fel.

Fără să spună nimic, cu candoare, Arni îl caută peste tot pe Jeannot Iepurele; al comandantului Charcot. Paradoxala abundenţă a jucăriilor în mijlocul sfărâmăturilor i-a dat această idee. Toţi marinarii de pe *Pourquoi Pas?,* care erau taţi sau pe cale să devină, cumpăraseră în timpul călătoriei păpuși ori animale de pluș. Poate că vasul mai avea și o parte din jucăriile destinate micilor eschimoși. Ridică de jos o păpușă, se gândește să o păstreze, dar îi dă drumul pe nisip. Să-și urmeze destinul!… Nu va găsi ceea ce caută și se resemnează. A văzut deja atâtea și, din păcate, încă nu s-a terminat. Străbate din nou plaja, deschide carnetul de notiţe. Până în cele din urmă, din tot cimitirul acesta, ceea ce îl va fi mișcat cel mai mult, ca un adio adresat lui anume, lui Arni Ola, islandezul chemat să vadă epavele unei nave străine, a fost un pompon roșu. Bereta de care încă mai era prins se afundase în nisip, lăsându-l pe el să fluture în vânt ca o floare a dunelor. Omul făgăduiește, și lui și pomponului roșu — și marinarului care îl purtase — că niciodată nu va uita imaginea aceasta.

*

* *

Cei patru sunt călăuziţi, în amontele Straumfjordului, spre micul golf Kbranes. Este două după-amiază, când mareea joasă staţionează, iar curentul moţăie în pofida vântului. O șalupă îi așteaptă, ca să-i treacă fiordul. Este probabil șalupa care a slujit la transportarea trupurilor găsite pe malul stâng. Acostează exact în dreptul fermei izolate, hirsute, pe care evenimentul a dezvăluit-o în prezenţa-i magistrală și în care se găsește Gonidec. În stânga locului de acostare, pe panta ierboasă care coboară spre apă, ei observă o pânză mare, cenușie, ţinută locului de niște pietre. Vântul puternic încearcă să o măture. Pânza face cute. După privirile celor doi vâslași, cu toţii bănuiesc ce acoperă. Fiecare tace. Destinul care i-a adus până aici se va ocupa de ei în continuare.

Aveau dreptate: trei persoane ies din fermă și le vin în întâmpinare, grupaţi. Cel din mijloc, mult mai mărunt, singurul cu capul gol, este îmbrăcat într-un fel cam caraghios. Nu se contopește cu peisajul, ca ceilalţi. A împrumutat probabil de la fermier veșmintele în care înoată. Mânecile hainei și le-a suflecat până la cot, ca să-și poată mișca mâinile… înainte de a începe să fugă, pentru a ajunge la consul — iar vântul se joacă în părul-i castaniu — cei ce sosesc l-au și numit: este Eugene Gonidec, unicul supravieţuitor al lui *Pourquoi Pas?*

Gonidec, marinar francez, a luat într-ale sale mâinile consulului, ale consulului *său* pe care l-a văzut de maj. Multe ori la bord în timpul escalei și vrea să-i vorbească de la inimă la inimă; dar dintr-odată descoperă că nu poate spune nimic sau poate că tulburarea curmă cuvintele pregătite? – bâiguie, scoate sunete de surdo-mut. Copleșit de rușine și durere îşi pune capul pe umărul compatriotului său

și plânge în hohote. La rândul său, consulul simte cât de greu îi vine să închege cuvintele. Dar se îndărătnicește și își biruie neputința. Îl calmează pe nenorocit. După câteva minute, marinarul își înalță capul. Nu mai tremură. Domnul Zarzecki îl privește. Vorbește pe un ton de-o blândețe ireală.

— Ai putea, prietene, să ne ajuți la identificarea camarazilor scoși din apă?

O cută se adâncește în fruntea lui Gonidec. Înțelege anevoie un limbaj atât de ales.

…Da, știu, îți cer un lucru foarte greu, iarta-mă, dar este o datorie. Trebuie să aflăm, pentru familiile lor, pentru marină, pentru toată lumea, numele și funcțiile celor găsiți. Și…

— Nu izbutește să rostească: „… doar dumneata ai putea identifica cele mai multe dintre trupuri”. Dar își cufundă privirile într-ale marinarului, care murmură:

— Sunt la dispoziția dumneavoastră.

Consulul salută și mulțumește celor doi bărbați care l-au însoțit pe Gonidec. Unul este fermierul din Straumfjord, celălalt doctorul din Borgarnes, Ingolfur Gistason — vorbește franceza… Dar lucrurile trebuie să se desfășoare mai departe. Fermierul arată, discret, spre pânza cenușie. Se formează un cortegiu, Gonidec pășește alături de consul. Se aude vuietul mării care se pregătește să urce iarăși. Un goeland țipă undeva. Printr-un gest sacerdotal, domnul Zarzecki cere să fie ridicată pânza. Toată lumea este cu capul descoperit.

…Dacă imaginea care se dezvăluie este groaznic de nouă pentru grupul celor sosiți, ea nu-l izbește mai puțin — la asta nu se gândiseră — pe Gonidec. Chiar dacă știe cine se află acolo, chiar dacă nu i-au putut fi ascunse unele cadavre, este la fel de puțin pregătit, ca și ei, să contemple cu sânge rece cele douăzeci și două de trupuri tăcute, încremenite, culcate unul lângă altul pe dună, asemenea unei trupe surprinse dormind. Iar el îi cunoaște pe toți. A stat de vorbă, în parte, cu fiecare dintre ei. A împărțit pâinea și vinul aproape cu toți. Prenume, porecle, povești despre mărețe fapte naive îi cântă și i se încâlcesc în amintire. Din nou izbucnește în lacrimi. Cât pe ce să se prăbușească ori să se arunce între trupurile acelea. Este de-ai lor, rămâne de-ai lor, ei nu trebuie să-l excludă… Arni și consulul îl țin de braț…

— Sunt gata… șoptește el întru sfârșit.

Consulul are în mână stilou și carnet. Scrie singur patru nume: pe-al lui Charcot, pe-al doctorului Parat, pe-al lui Devaux și Badeuil. Cercetătorii trecuseră cu toții pe la consulat. A luat masa de prânz, a cinat, s-a plimbat cu ei. Își amintește de un tânăr cu barbă în colier, nu-l vede printre ceilalți; omul acela se găsea la prima sa campanie și îi plăcea să glumească cu pescărușul… Dar visarea se cade alungată, cumplita confruntare nu trebuie prelungită.

Trece în fața primului trup din dreapta. Nu spune nimic. Speră că supraviețuitorul va înțelege. Nu se simte în stare să întrebe: „Cum se numește omul acesta?” Ar avea impresia că s-ar deda unui joc de societate respingător.

Dar nici Gonidec nu s-a înșelat.

— Nicolas. Prenumele: François. Caporal mecanic. Consulul se apleacă

deasupra trupului următor.

— Brochu. Francis. Caporal timonier.

— Dacă nu te superi, cum se scrie Brochu?

— B… r… o… c… h… u…

…Lista se continuă, într-un ceremonial monoton, la fel de dureros pentru omul care dictează ca și pentru cel care scrie, dar a cărui semnificaţie islandezii din Reykjavík o respectă. Nicicând în ţara lor, unde prezenţa umană izbucnește în peisaj ca un eveniment, numele unui om nu va fi socotit fleac. Nu a fost așa nici în vremile cele mai depărtate, cu atât mai puţin acum. Adevăratul nume al unui om trebuie să fie, ca și la noi, islandezii, prenumele; sau, ca la francezi, numele unui grup familial.

— … Mahe. Jean. Caporal timonier.

Zarzecki este cât pe ce să întrebe cum se scrie, dar îşi amintește de enumerarea… Yanason, Karikal și Mahe”, și renunţă.

— … Malesieux Gaston. Caporal brutar.

„Și care făcea, afurisitul, o pline atât de bună”, îşi spune cu duioșie, fără să vrea, supravieţuitorul. Se șterge la ochi cu mâneca hainei. „Da, sărmane Gaston, cu câtă mândrie vorbeai de soaţa ta! Spuneai întruna că aţi câştigat amândoi un concurs de valsuri!”. Și au trecut la un alt trup, al altui camarad.

*

* *

I s-a dat voie lui Gonidec să plece. Să se ducă la fermă, să-și ia rămas bun de la stăpânii ei. Peste o jumătate de oră urma să plece la Reykjavík împreună cu consulul și cu însoţitorii săi.

…Consulul nu a cerut reașternerea prelatei peste trupuri. Îl contemplă pe Charcot. Și se surprinde încercând o pace adâncă. Își îndreaptă privirile spre gazetari cărora, cu glas scăzut, le împărtășește impresia; ei nu se miră. Aproape de la început s-au simţit în comuniune cu oamenii aceia care odihneau în faţa lor, cei mai mulţi încă foarte tineri, unii aproape despuiaţi, alţii răniţi, dar toţi cu o expresie de calm pe figurile lor. Nu ar vrea șa facă literatură ieftină, dar ei socot că marinarii aceștia și-au aflat liniștea.

Arni își amintește de poemul unuia dintre prietenii săi:

…Și lunec

Spre marile porţi ale Cerului…

Revede în minte pomponul roșu, pe plajă, în bătaia vântului. Marea bubuie. Ia act că, ucigându-i pe oameni, nu i-a văduvit totuși de lumină. Păsări se rotesc în văzduh.

*

* *

La ora șaptesprezece, pe ploaie și vânt, are loc traversarea fiordului, traversare devenită anevoioasă din pricina fluxului și a resacului. Vâslașii trudesc. A fost nevoie să se caute un loc de traversare mai sus. Dar fermierul care păzea caii pe malul celălalt este prezent și găsește un ponei pentru Gonidec. Înaintarea se face

pe marginea preeriilor, îndărătul plajelor peste care fluxul s-a făcut din nou stăpân și unde marea violentă reaprovizionează și nimicește, restructurându-și câmpul de bătălie al epavelor; se merge chiar la o anume distanţă de șenalele nisipoase în care apa intrată este relativ liniștită, curată, cu scămoșări înspumate ce amintesc de nuferi, dar în care nu puteau fi deslușite nici nisipurile mișcătoare, nici hârtoapele. Animalele merg la pas. Fiecare metru străbătut pare încă o distanţare faţă de nenorocire. Departe, în locul cu creștete de stânci străpungând apa — cine are curajul să-și întoarcă privirile într-acolo? – batjocoritoarea cruzime a valurilor. Acolo mai sunt, desigur, cadavre. Dar catargele lui *Pourquoi Pas?* Ar fi nevoie de un adevărat calcul pentru a le repera. Barca de salvare din Akranes, care de azi dimineaţă, folosind acalmia, a zigzagat în zona împricinată, s-a retras în golfuleţul din nord-est. Oamenii aceia ar fi în stare, dacă vântul ar mai slăbi, să ia din nou valurile în piept. Adevăraţi vikingi oamenii ăștia din Akranes!… Dar vremea se înrăutăţește tot mai mult. Noaptea va cădea repede… La Aftanes, unde ajung după o aversă scurtă dar vârtoasă, s-a și făcut întuneric, prin ferme s-au aprins luminile. Borgarnes este încă departe și mai trebuie trecut râul umflat. Consulul ar fi de părere să se facă un popas, să se caute un adăpost. Gunnarsson se informează.

Arni, care a descălecat și îşi scuturǎ hainele ude, nu se poate opri să nu surâdă. Evocă în minte hotelul din Borgarnes. Ar fi culmea ca în acest sălbatic colţ de lume domnul Zarzecki să-l întrebe, pe un ton diplomatic, dacă suportă să împartă camera cu un confrate…

Cei cinci bărbaţi dorm în aceeași încăpere mică, pe paturi de campanie, lângă furajele pentru iarnă. O lampă de noapte, albastră, a rămas aprinsă deasupra ușii, vântul o clatină, iar tabla de pe acoperiș zăngăne. Și domnul Zarzecki, și gazetarii se gândesc la asemănarea dintre ei, grupaţi astfel, și trupurile de la Straumfjord culcate sub prelata cenușie… Dar fiecare îşi păstrează gândurile pentru el. Se cade să se supună grabnic înţelepciunii animale a odihnei. Gonidec se cufundă în somn aproape imediat. Ceilalţi se așteaptă să-l audă foindu-se ori delirând prin somn — dar el doarme adânc, nu mișcă, abia de sforăie ușor. Gazetarii și Gunnarsson se vor lăsa și ei în voia somnului. Domnul Zarzecki e fericit pentru ei; în ce-l privește, știe — din nefericire — că cel puţin o oră va frământa în tristeţe grijile zilelor următoare… Telefoanele… Navele de război franceze care vor veni la Reykjavík… întrebările puse lui Gonidec… Foarte serios, fără a evita severitatea… Mâine dimineaţă, dacă nu plouă, în timp ce călăresc. Ca să profite de zorii zilei, de o minte care s-a odihnit și încă nu șovăie… Zadarnic doarme acum ca un băiat tânăr, este oricum traumatizat. Trebuie să vorbească. Trebuie netezit terenul în vederea anchetei pe care o va face marina. Nu se poate aștepta… Oamenii de pe *Aegyr* sunt de părere că nu vor mai fi găsite cadavre. Sau, poate, după vreo furtună cumplită. Să aibă dreptate?… Dar mai întâi trebuie înţeles naufragiul. O navă, aflată în mâini atât de bune, care pornește spre sud și este descoperită în vest… Nu trebuie să fii om al mării, ca să simţi că oamenii mării se vor găsi în dilemă. Avem datoria să căutăm a înţelege. Comandantul Charcot ar face la fel.

Darabana unei averse l-a făcut pe domnul Zarzecki să se trezească brusc.

Lampa de noapte s-a stins — pană de curent datorată furtunii. Aprinde un chibrit ca să se uite la ceas: este două și zece, mult prea devreme… Dar cât de greu o să poată readormi!

În patul de-alături — dacă ar întinde braţul, l-ar putea atinge — doarme Gonidec. Nici nu mai sforăie. Respiraţia lui urcă și coboară într-un ritm juvenil… Dormi, maistre timonier, dormi cât poţi de mult. Nu ești încă la capătul suferinţelor tale. Nu vei ajunge niciodată la capătul lor.

Culcat pe spate, domnul Zarzecki revede craniul plești, lucios ca o pietricică lustruită, al comandantului Charcot. Nasul lui drept, faleză a dreptăţii, întotdeauna atent. Pe ultimul său drum bărbatul fusese găsit de către destin în ţinută de călător. Costum albastru, cămașă albastră, cizme din piele galbenă, înalte până la genunchi… De asemenea, doctorul Parat, savantul cu suflet simplu. Purta haine gri și nu pierduse în valuri nici ochelarii, nici încălţămintea. Plecase spre moarte cum te-ai duce până la brutarul din colţ.

Dar seninătatea de pe chipurile morţilor ducea spre o întrebare aproape la fel de gravă ca motivele naufragiului: pentru ce atâtea victime? Consulul simţea că islandezii, mari prieteni ai lui *Pourquoi Pas?,* nu erau departe de a descoperi un scandal. Să naufragiezi aproape de ţărm și să nu existe decât un singur supravieţuitor… Fără credinţa în destin, ar fi protestat cu orgoliu. Își iubeau ţara și nu voiau ca ţărmurile lor să capete faima de a fi ucigașe.

Trebuia văzut ce avea să dezvăluie epava, peste câteva zile, scufundătorilor. Și căutat în dosarele naufragiilor dacă zona aceasta a coastei nu era peste măsură de primejdioasă. Oare după calamităţi navigatorii nu criticaseră reperele sale luminoase? Ancheta avea să fie grea, să ţină mult.

Dormi, maistre timonier. Ai mai multă nevoie de somn decât mine. Riști să plătești scump această supravieţuire care este un bun.

Se stârnește o vijelie scurtă; vântul se reazemă de zidul drept al clădirii, ca o mână uriașă care împinge și apasă, de-ai putea crede că o să-l frângă. Mai departe, nedeslușit, se aude marea — după ce a eliberat plajele, se pregătește să le cucerească din nou. Va reîngropa mii de epave sau iarăși le va da voie să plutească… Sub prelata lor, cele douăzeci și două de trupuri ale lui *Pourquoi Pas?* aparţin nopţii. Nu sunt vegheate de nimeni, probabil. La ce bun? Sunt atât de calmi cu toţii! Oameni care în viaţa lor nu au știut să facă rău, nu au să i se dedea acum, după moarte. Nu se vor clinti. Iar dacă așteaptă, poate, ca alte trupuri să se întindă lângă ale lor, asta nu înseamnă cruzime, ci jovială camaraderie.

Capitolul V

O ciudată luptă pentru întâietate avu loc între mare, Islanda și Danemarca — cine avea să facă cel mai mult pentru corpurile nefericiţilor prieteni. Poate că, în felul ei sălbatic, marea a fost cea care a câștigat, modificând prin furia ei anumite socoteli pe care și le făcuseră vasele. Astfel că, până la capătul capătului, existenţa mării suverane, pentru care bătuse inima acelor oameni, nu a putut fi dată uitării.

Se hotărâse ca foarte curajoasa barcă de salvare din Akranes, *Aegyr* — singura capabilă, prin maniabilitatea ei (dar numai în momente de acalmie), să acosteze în Straumfjord — să ridice trupurile naufragiaţilor. După aceea urma să ajungă în apele Akranes-ului. Acolo, la adăpost de vânt, unsprezece corpuri trebuiau transbordate pe nava de pază-coastă islandeză, omonimul ei, și unsprezece pe avizoul danez *Hvidbjörnen.*

Dar nava de pază-coastă *Aegyr* a trebuit să alerge în ajutorul unui cargou norvegian, prins de furtună în largul lui Subffel; lansase un SOS. Se convenise ca, în faţa Akranes-ului, barca de salvare să transbordeze toate corpurile pe *Hvidbjörnen.*

Marea nu se domolea însă cu una, cu două. În după amiaza zilei de 18 septembrie, la schimbarea mareei, în timp ce micul *Aegyr* putuse acosta în apropiere de ferma de la Straumfjord, vântul se înteţea. Operaţiunea prevăzută a se desfășura în faţa portului Akranes, unde hula ar fi fost din cauza aceasta prea puternică, a trebuit mutată. *Aegyr* și *Hvidbjörnen* căutară la est de Reykjavík apele ocrotite ale radei Eidi, în spatele insulei Videy. Acolo, cele două nave au putut acosta una la cealaltă.

Domnul Zarzecki, Ola și Gonidec se îmbarcaseră pe *Hvidbjörnen,* la Akranes, în ultimul moment. Priveau cu întristare. Oamenii de pe nava daneză lucrau cuprinși parcă de-o furie. Râseseră și cântaseră, în timpul escalei, cu tinerii marinari francezi.

Douăzeci și două de tărgi, din scânduri groase, fuseseră înjghebate pe avizou. Le-au trecut pe barca de salvare. Din cala în care se găseau, trupurile au fost scoase și așezate pe tărgile acestea, pentru a fi legate apoi, încrucișându-li-se mâinile pe piept. Cei aproape goi fuseseră înfășuraţi în câte o bucată de pânză. Tuturor li se acoperiseră feţele. Și transbordarea avu loc, dându-se ordine de la punte la punte, mai mult prin gesturi decât prin vorbe; când și când marea stânjenea manevra. Una după alta, tărgile au fost grupate la pupa avizoului unde, peste fiecare, s-a pus un steag.

La șapte seara totul era pregătit și în timp ce noaptea se înstăpânea pe întinsul peisaj, *Hvidbjörnen* porni la drum. O lumină la bastonul pavilionului făcea să se vadă drapelul danez în bernă (acel *Dansbrog* pe care Charcot îl desfășurase cu bucurie într-o zi pe o stâncă a Ţării Blosseville), iar la catargul de la pupa o alta lumina drapelul francez, de asemenea în bernă. Vasul pătrunse, cu viteză mică, în portul Reykjavík. Remorchere, pescadoare, cargouri păreau să-l aștepte, toate cu pavilioanele în bernă. Niciun șuierat de sirenă, dar în oraș bat clopote, ale tuturor bisericilor. Din când în când câte o vijelie. În uruitul cuminte al mașinilor sale avizoul defilă prin faţa navelor, ca pe o alee a liniștii și acostă la un cheu depărtat, în faţa pantei ce ducea la catedrală.

Și încă o dată, repede, cu sobrietate, în ochii unei mulţimi încremenite, trupurile fură ridicate. Părăseau de data aceasta o navă, pentru a ajunge pe uscat, debarcau. Nu la o astfel de debarcare visaseră acești oameni ai mării. Și pentru ce iarăși la Reykjavík? Ce căutau aici? Pentru că Danemarca și Islanda rivalizau în

dorinţa fierbinte de a le îndulci şocul. Ofiţerii stăteau la pupa lui *Hvidbjörnen,* în mare ţinută, cu sabia la şold, în timp ce marinarii lor, pătrunşi, formau o gardă de onoare în faţa tărgilor care se perindau. Un grup de marinari sărise pe cheu. Primul camion negru, neacoperit de prelată, dintr-un şir de unsprezece, trecuse în dreptul lor. Oamenii se căţărară pe platformă; li se prezentară două tărgi, pe care ei le aşezară, cu grijă, una lângă alta. Apoi au repetat ritualul cu cel de-a] doilea camion şi cu următoarele două tărgi

Domnule Zarzecki primeşte strângerile de mină tăcute ale autorităţilor oraşului şi portului. Clopotele continuă să bată. Maşina monseniorului Meulenberg trecu în capul cortegiului. Episcopul şi consulul refuzaseră un ceremonial pompos, chiar şi o muzică intonând marşuri funebre. Trupurile trebuiau duse la spitalul catolic. Citi marinari bretoni sau normanzi nu primise instituţia aceasta în timpul ce se scursese de la Marele Pescuit „din Islanda"! Cei de pe *Pourquoi Pas?* urmau să-i fie oaspeţi până la sosirea navelor de război franceze. Ea era aceea care condiţiona celebrarea funeraliilor de la Reykjavík. Putea dura şi o săptămână, nu ar fi fost timp pierdut, alte trupuri aveau să ajungă, probabil, pe faleze. Islanda şi Danemarca doreau o sărbătoare de adio grandioasă şi în reculegere. Marea şi vântul aveau, desigur, să se înteţească, pentru ca totul să rămână sălbatic şi fratern, vrednic de Marele Nord.

Spitalul era situat în faţa catedralei. Se făcuseră pregătiri într-o sală mare, albă şi curată, prevăzută cu câteva podiumuri. Oamenii din cartier aduseseră flori.

Emoţia nu stinsese în Arni instinctul profesional. Charcot nu s-ar fi supărat de asta, la fel ar fi procedat şi reporterii lui Jules Verne! Cu coada ochiului, în timp ce unsprezece camioane îşi primesc încărcătura de tărgi, Arni nu-l scapă din ochi pe Gonidec, rămas singur pe puntea superioară a lui *Hvidbjörnen,* aplecat pe balustradă… Şi, dintr-odată, maistrul timonier a înţeles că trebuie să coboare. În afară de gazetar s-ar părea că nimeni nu ia seama la acest om singur. Dar nici nu-l dă nimeni la o parte, când trece în spatele ultimului, al celui de-al unsprezecelea camion. Pe avizou şi-a putut pune haine pe măsura lui. Un costum sobru, nici civil, nici militar, care se potriveşte împrejurării. Convoiul se urneşte, înainte ază la pas. Gonidec îl urmează. Singur. Arni Ola deschide ochii mari. Dar nu-şi acordă dreptul de a face o poză. Totuşi, cine este, în cortegiul acesta, victima? Trupurile ce se odihnesc pe tărgi, ori nefericitul care păşeşte neştiind cum să-şi ţină mâinile, capul? Şi doar cu două zile în urmă, salvat de la înec ca prin minune, era să se piardă de fericire zărind o casă!

Singur. Osândit la singurătate… Infinită ar trebui să fie dragostea semenilor din preajma acestui om, pentru a-l smulge deznădejdii.

Capitolul VI

Transportorul Marinei naţionale *Aude* părăsise portul Reykjavík vineri 2 octombrie, la două zile după emoţionantele funeralii islandeze, omagiu adus de o insulă şi de un popor unor prieteni.

…Islandezii se voiau duri, inima însă le sângera.

Cei din catedrală se rugau acum pentru oamenii de pe *Pourquoi Pas?* care, cu trei săptămâni în urmă, făcuseră același lucru în timpul slujbei oficiale pentru o tânără fată. Căci lumea nu se ruga doar pentru morţii din sicrie. Sărmanul Jean Bune, Le Conniat, Nemours-Larronde, Le Guen, Pochic, Raoul, Kervella și mulţi alţii nu fuseseră găsiţi… Scrisoarea lui Jules către nevastă, vestind-o totodată că slujba a fost tare frumoasă și că el se va reîntoarce curând-curând sosise odată cu telegrama de înștiinţare a morţii sale.

Cuvintele rostite de Charcot în clipa plecării: „Pe curând acolo sus!" căpătau un sens ciudat. Întâlnire în aurorele boreale. În frumuseţea, încă și mai mare, pe care ele o tăinuiesc.

Cântecul pentru neveste al marinarilor nordici, cântec nostalgic devenit popular pe *Pourquoi Pas?* ar fi putut fi fredonat acum — poate că oamenii o și făceau în secret dimpreună cu imnurile latinești. Și cântul acesta preamărea revederea:

Farväl, farväl, förstjusande mö,
Vi träffas väl snart… igen![36]

…Iar în calele unei nave — dar de ce nu?

— Charcot, Bastien, Devaux, Parat, Piriou, Brochu, Even, Peron, Nicolas, Mahe, trupeșul Malesieux, scundul Le Bris, Badeuil, fără camera sa de luat vederi, Renault-cel-blând, Billy elegantul, Le Menn, Bougeard, Le Person, Simon de Bacouel (din Oise), care voise să descopere lumea, Jaouen care îşi văzuse tatăl pierzându-se pentru totdeauna într-o furtună, în larg, Stăphan și Vaucelle săvârșeau pe mare cea din urmă călătorie.

*

* *

Aude ajunse în faţa portului Saint-Malo sâmbătă, 10 octombrie, dimineaţa. Ancoră în radă. Din Saint-Malo pornise *Pourquoi Pas?,* în iulie. La Saint-Malo fusese construit și lansat. Cei mai mulţi dintre oamenii săi, în primul rând Charcot, aparţineau acelor meleaguri sau le îndrăgiseră nemaipărăsindu-le. Întregul ţinut trăia, de secole, în osmză cu marea. La Reykjavík, islandezii onoraseră vikingi. Aici aveau să onoreze corsari sau navigatori. Clopotniţele de pe coastă răspândeau dangăte.

Pe esplanada Saint-Vincent, în dimineaţa zilei de 11 octombrie, ceremonia desfășurată se dovedi brutală prin însăși asprimea ei. Frontonul îndoliat al monumentului funerar avea cincizeci de metri lungime — mai lung decât coca lui *Pourquoi Pas?.* În centrul său, o stelă purta numele victimelor ale căror trupuri nu fuseseră găsite. Câteva epave ale navei fuseseră puse în faţă — placa de dunetă,

---

[36] Adio, adio, fermecătoare soție, ne vom regăsi cu siguranță! (n.t.).

o jumătate din echea cârmei, două vâsle, un compas, colaci de salvare.

A venit și ministrul marinei, domnul Gasnier-Dupare, originar de fapt din Saint-Malo, însoţit de amiralul Darlan. Arhiepiscopul din Rennes îşi dă binecuvântarea. Fiţi binevenite, trupuri muritoare, în pământul francez și breton. Înainte de discursul ministrului și de defilarea trupelor, un ofiţer de pe torpilorul *Bourrasque face* apelul dispăruţilor. Un maistru principal răspunde „mort pentru Franţa" sau „dispărut pe mare", după caz — fie că cel citat se afla într-unul din sicriele de faţă, fie că apele golfului Faxa Floi îl păstraseră pentru ele. Deosebirea îi miră pe unii. Se pare că așa se obișnuiește. Este o lege a navelor de război. Iar oamenii i se înclină.

…Dar, după ce a fost strigat și ultimul nume, se simte parcă un gol. Nu ar fi trebuit numit și vasul? Făptură menită cu suflu și mișcare, tot în apele mării pierise. Deasupra stelei se află macheta lui de care a fost prinsă o eșarfă neagră?

Trenul special care duce sicriele pleacă din gară la începutul după amiezii. Cât străbate Bretania, pretutindeni aproape — în gările mici, pe taluzurile de cale ferată, la bariere — oamenii îl așteaptă. Bărbaţii se descoperă, femeile îşi fac semnul crucii. Unii îngenunchează. Alţii, de ce nu, flutură prietenește mâna, ca și cum ar fi vorba de un convoi de soldaţi răniţi. Care vor putea fi revăzuţi în picioare. Ce înseamnă moartea pământească?

…Naţiunea s-ar fi putut mulţumi cu atât. Un port la mare, cu frumos trecut istoric, primise în numele ei fii pierduţi pe mare. Cea mai mare parte dintre trupurile găsite erau ale unor bretoni. La Saint-Malo se socoteau deja pe locul lor, în zona de influenţă a ţinutului natal. La ce mai trebuia întârziată sosirea micului Renault la Minihic-pe-Rance sau a lui Brochu, care îşi iubea atât de mult nevasta, la Pleslin-Trigavou?

Dar probabil că naţiunea, dimpreună cu Gonidec și într-un alt fel, îşi făcea un complex de culpabilitate. Ea, care se dezinteresa de mare într-un chip primejdios, voia totuși să-și dovedească sieși că o iubea, că-i respecta pe oamenii mării. O ceremonie funebră la Saint-Malo nu ajungea. Trupurile trebuiau să ajungă la Paris, pentru a-și primi adevăratele funeralii. Funeralii naţionale.

Și au avut un mare răsunet într-o zi de luni, 12 octombrie, scăldată de un darnic soare tomnatec. A înţeles fiecare că nu trebuie să mai stea în cumpănă când era vorba de un omagiu datorat celor ce mureau pentru o cauză nobilă, lui Charcot și savanţilor, și marinarilor reuniţi pe *Pourquoi Pas?.* Victimele au avut drept la naosul principal, la clopotul cel mare cu sunet grav, la piaţa din faţa catedralei Notredame, la prezenţa președintelui Republicii şi a reprezentanţilor marilor instituţii de Stat, la o izbăvire dată de cardinalul arhiepiscop monseniorul Verdier… Și au mai avut drept la cântecul de goarnă *Pentru morţi,* executat de trompeţii gărzii republicane, la o defilare a trupelor strașnic conduse de muzica echipajelor Flotei, la un discurs inteligent și emoţionant al lui Jean Perrin, prieten al câtorva dintre aceste echipaje, posesor al premiului Nobel pentru fizică, îndrăgostit de golful Arcouest și de insula Brehat. Uluit de atâtea sunete și culori, Jacques Audiberti avea să publice apoi un articol entuziast. Anumite cotidiene au consacrat două pagini întregi fotografiilor. Peste două zile urmând același făgaș, trimiși speciali descriau primirea maternă și

frăţească totodată pe care orașele și satele ţinutului natal o rezervaseră morţilor lor. Parisul recunoștea oamenilor dreptul de a iubi marea pătimaş până la dăruirea vieţii.

Capitolul VII

Descumpănirea lui Gonidec, urmând singur, pe jos, într-un oraș străin, douăzeci și două de sicrie, seamănă cu a noastră, astăzi, la patruzeci de ani după aceea, când medităm asupra dramei. Morţii par să fi dus cu ei o taină. Nu putem elucida cu certitudine manevrele navei între momentul în care a radiotelegrafiat consulului că totul merge bine și cel în care a fost văzută, de către un islandez, scufundându-se lângă un recif, adică în intervalul de aproximativ cincisprezece ore.

Amiralul Durand-Viel, șeful Statului major general al marinei și confrate de-al lui Charcot la Institut, a fost cel care a primit însărcinarea — întru omagierea viilor și a morţilor — să prezinte un raport oficial asupra naufragiului lui *Pourquoi Pas?.* Și-a îndeplinit misiunea la 13 noiembrie 1936. Trecuseră două luni. Memoria rânduise în trecut evenimentul, pentru a face loc unei actualităţi tot mai încordate. Dar nu fusese și nu avea să fie dat uitării nicicând! Îşi păstra caracterul de enigmă. Intrase de la bun început în rândul marilor naufragii care de secole frământă imaginaţia omenească și, mister al sufletelor, care au declanșat totuși atât de numeroase vocaţii maritime.

Raportul fusese redactat după o anchetă extrem de serioasă. Fiecare cuvânt, fiecare virgulă, se dovedea cântărită. Pasaje întregi fuseseră bifate, rescrise. Gândirea căuta cuvântul, cuvântul căuta gândirea…

Nu cumva raportul acesta tindea să minimalizeze rolul jucat în dramă de mașina șubrezită? întrebarea se pune și rămâne. Oricum, așa cum se prezintă, chiar după patruzeci de ani, este un raport solid. Meticuloasa artă cu care autorul lui insistă asupra caracterului ipotetic al unor idei nu trebuie să dea naștere la zâmbete. Cinstea aceasta merită un elogiu. Munca de retușare ce ne este îngăduită a-i aduce va respecta concluzia generală:

„Sinistrul se datorează unui concurs de împrejurări nefericite, cum se întâmplă uneori pe mare”…

Căpitanul de pe *Typhon,* carte pe care Charcot o admira, nu a știut niciodată motivele pentru care cargoul său și el supravieţuiseră furtunii. Le Conniat și Charcot nu au știut niciodată exact, în lumea asta, motivele pentru care ei și *Pourquoi Pas?* pieriseră.

Ne găsim într-o dramă de Shakespeare, în care destinul i-a încercuit pe oameni.

*

* *

Groenlandeza excelează în a crea cuvinte-fiord, cuvinte de treizeci sau patruzeci de semne în care se deschide, ici-colo, câte un bief de nuanţe. Ar trebui să i se ceară un asemenea cuvânt pentru a-l defini pe Gonidec —, solitarul-vrednic-de-plâns-care-știe-lucruri-fără-să-știe-totul”.

În faţa întrebărilor puse de anchetatorii de la Marină, oameni binevoitori și politicoși dar care voiau neapărat să cunoască adevărul, maistrul timonier a trecut prin clipe în care a simţit aceeași descumpănire ca în seara de la Reykjavík, când a stat îndărătul sicrielor. A avut crize de plâns. Înţelesese importanţa revelaţiilor sale și, descoperindu-și neputinţa de a-i lumina pe superiorii săi asupra punctelor capitale, se dădea bătut, îi implora să-l considere un om oarecare, nici minte ascuţită, nici erou. „Nu-s vrednic de nimic! Nu-s vrednic!" repeta el.

Anchetatorii semănau cu Christian, cu islandezul care i-a întins mâna ca să-l scoată din apă. Nu-i voiau decât binele, ajutându-l să vadă limpede în amintirile sale tehnice. Oamenii mării trebuiau să înţeleagă un eveniment întâmplat pe mare! Manevrele unei nave sunt lucru sfânt. Dar el regăsea pe drumul amintirilor tot restul — chipurile și glasurile camarazilor, felul diferit de a-și îndesa cascheta pe cap, sau chistocul din colţul gurii, sudalmele, refrenele îndrăgite…

Într-o zi, Legiunea de onoare pentru care se știa propus, avea să-l încurajeze în a-și învinge traumatismul. Acum i se părea o batjocură. Decorau un om care îi părăsise pe ai săi.

Capitolul VIII

În ziua aceea ele 15 septembrie, nava a ascultat buletinul meteo de la ora 15. T.F.F.-ul funcţionează; altfel, la 15,30 n-ar fi telegrafiat că totul merge bine. Știe că a fost anunţată, pentru timpul nopţii, o depresiune, că aceasta se apropie. Dar socoate că se va afla în largul mării libere înainte ca ea să atingă sud-vestul Islandei și golful Faxa Floi. Nu-i va resimţi decât efectele cu totul lăturalnice, acolo, în larg.

Cât a durat escala, Le Conniat și-a repetat de o sută de ori manevra. Are experienţa locurilor, le cunoaşte bine capcanele. Capul Skagi, cu stâncile și curenţii lui haini, este un colţ urâcios, unde pier nave în fiecare an. Trebuia să faci un ocol, ca să treci de geamandura lui cu clopot. După care se trecea spre S-S-E. și se înainta strâns pe lângă ţărm. Skagi, care închide golful, nu este ultimul cap din sud-vestul Islandei. Dar, după vreo cincisprezece mile și după un ţărm ce o lua drept spre sud, venea Reykjanes. O zonă foarte scârboasă. Cu bancuri de recifuri și colţi de stâncă ascunși în valuri până departe, spre larg. Între ei și uscat se deschide însă un șenal zis „groapa de la Reykjanes". Pe mare bună este navigabil. Le Conniat se gândește să-l folosească. S-ar câştiga o bucată de drum apreciabilă, iar dacă depresiunea se apropie, asemenea câştig reprezintă un plus de securitate.

…Nu va putea aplica însă decât începutul planului. Depresiunea anunţată pentru „timpul — nopţii" apare mult mai devreme. Barometrul scade. Plouă, cerul se înnorează, se pregătesc averse. Pentru a nu dezminţi buletinul meteo, iată că în asemenea condiţii noaptea a și coborât.

De-a lungul unui ţărm prost luminat, primejdios, vizibilitatea nu mai este destul de bună.

Le Conniat, dimpreună cu Floury, care joacă la bord rolul de secund, se sfătuiesc cu Charcot pentru a hotărî schimbarea manevrei… Căutând trecerea de

la Reykjanes, ar putea risca să eșueze. Dar primejdia rămâne și dacă o depășesc. S-ar fi găsit atunci în faţa unei mări furibunde, având în spate cumplita coastă de sud, mult hulită de marinari.

Este aproape ora 18. Gonidec face parte din „cartul care iese”. Coboară la cină, se culcă, să fie odihnit la miezul nopţii. În ploaia și vântul care se înteţește simte că nava este foarte calmă. O ambianţă care nu se va schimba oricât de violente ar deveni zguduirile și gemetele navei în uriașele rafale.

Echipajul și nava iau aminte sau nu la șocuri, dar au încredere în cei de la comandă. Își economisesc energia, căldura vitală.

În timp ce Le Conniat și Charcot au luat o hotărâre, iar nava a schimbat de drum, se produce un eveniment. Care avea să cântărească greu… Aparatele de T.F.F. s-au stricat. Raportul amiralului Durand-Viel, prudent, nu s-a oprit asupra acestui punct; totuși pare acceptat. Astfel, nu s-ar putea explica de ce nava nu a mai transmis nicio știre. De altminteri, în discuţiile purtate cu Arni Ola, prin intermediul lui Gunnarsson, Gonidec a pomenit despre această defecţiune. Chiar dacă mai târziu, copleșit de întrebări, s-a dezis, declaraţia lui din prima clipă, care se referă deci la un element simplu, pare sigură. *Pourquoi Pas?* era o navă care trimitea multe mesaje. Cei de la comanda lui nu și-au pierdut, desigur, cumpătul în groaznica noapte care încorda voinţele și mușchii. Au luptat cu înverșunare. Confruntaţi cu greutăţile prin care treceau, nu și-au pierdut încrederea în forţele lor. Ca și căpitanul lui *Typhon.* N-au crezut nicio clipă că nava este pierdută. Imposibilitatea de a-și fixa poziţia îi neliniștea, îi epuiza, dar socoteau că totul se va sfârși cu bine. Că cerul se va lumina odată cu zorile, cu schimbarea direcţiei vântului. Nu s-au temut niciun moment. Calmul înecaţilor, care i-a impresionate atât pe islandezi, avea un temei. Disperarea nu și-a făcut loc pe vasul brutalizat de mare… Dar nu este nevoie ca o navă să se afle în pericol pentru a trimite un mesaj! În haosul acela, aflându-se și în apropierea unei ţări de care o legau relaţii frăţești, nava *Pourquoi Pas?* ar fi transmis cu siguranţă vești dacă T.F.F.-ul ar fi funcţionat. Ar fi semnalat sau ar fi dat de înţeles — cu umorul pe care i l-ar mai fi îngăduit situaţia — că se află în dificultate, că treburile nu mai merg de la sine. Pentru atâta lucru, nimeni din Reykjavík nu ar fi bănuit-o de lașitate. Toţi cei din port știau tărășenia cu avaria de la cazan. Cine i-ar fi luat în nume de rău acestei nave care, după o reparaţie delicată și în timpul unei furtuni câinoase, ar fi cerut prioritate în lansarea unui mesaj?

Dintre principalele manevre asupra cărora se putea decide la ora optsprezece — căutarea unui adăpost și a unui loc de ancorare dincolo de capul Skagi, în micile golfuri de la sud-est de Faxa Floi, venirea cât mai rapidă cu vântul în pupa spre nord-vest său. Trecerea la capă cu murele la babord — comanda vasului a ales-o pe prima: să se pună la adăpost într-un colţ sub vânt. Din alegerea aceasta, ca dintr-un ghem care își desfăşoară firul, aveau să decurgă toate celelalte. Sfârșindu-se cu naufragiul. De aceea a și fost supus inevitabilelor critici ale oamenilor mării. Din principiu, deloc rău intenţionaţi. Dar răniţi în orgoliul profesiei lor de pierderea unei nave prestigioase și a unui atât de mare număr de bravi. Și-atunci, vor să

recompună evenimentul. În minte li se învălmășise imagini. Repliindu-se spre Faxa Floi, nava s-a vârât într-o capcană! A luptat împotriva furtunii cu spatele la zidul de care avea să se sfâșie mai devreme sau mai târziu! Și-a semnat pieirea! Trebuia să fugă în larg, în nord-vest!

Comanda lui *Pourquoi Pas?* a ales, totuși, în funcţie de propriul temperament al vasului, soluţia pe care și Durand-Viei a socotit-o cea mai înţeleaptă. În cursul acelei nopţi tragice, a avut girul — vrednic de preţuit — al insomniei Thorei Fridriksson. Thora, care se îngrozise văzând micul lac Tidmin, din centrul Reykjavík-ului, menit raţelor și lebedelor, agitat de valuri mari, Thora pe care cumplitul vuiet al vântului zăngănind tabla de pe case o neliniștea, Tora se îngrijorează pentru prietenii ei francezi, dar are încredere în experienţa lor nautică. În gând revede ţărmul zimţat. Cunoaşte bine peisajele acestea. După ce au trecut de Skagi, Charcot și Le Conniat au FY* desigur cale întoarsă, ca oameni care nu se lasă amăgiţi de o furtună. Vor fi ancorat la Njardvik sau la Vogavik. Iar la ora asta cartul este dublat și ei se odihnesc. Poate că Charcot scrie. Le Conniat doarme fără îndoială. Potrivit unei expresii, pe care i-au spus-o în timpul escalei (rugând-o să nu vadă în ea niciun fel de aluzie la Islanda), lasă oile să pască.

Presupunând că cei de la comanda navei s-ar fi oprit la soluţia refugierii în nord-vest sau a trecerii la capă cu murele la babord, realitatea în privinţa tăriei furtunii, cunoscută astăzi ca document de arhivă, dar pe care ar fi trebuit să o înduri în seara aceea ca să-i cunoști gradul de violenţă, a fost atât de crudă încât, în orice caz, nava îşi semna pieirea. La sfârșitul vieţii sale, la sfârșitul celor douăzeci și nouă de ani ai săi, lui *Pourquoi Pus?* i se accentuaseră slăbiciunile. În pofida eleganţei liniilor și a admirabilei soliditǎţi care fusese cât pe ce să-l salveze în chiar ultimele secunde — o, destinule!, şi pe dată unul dintre ei aleargă să aducă un burete pe care îl îmbibă cu oţet și i-l dădu să bea” (Matei, 27) — nu mai era deloc ușor de manevrat.

Chiar în situaţiile în care, cu toate velele întinse, era ajutat de o briză bună, *Pourquoi Pas?* semăna, împlântat în mare, cu un albatros pășind anevoie pe o punte. În ciuda zvelteţei catargelor sale și al aspectului plăcut, al șarturilor, era greoi. Nu fusese croit pentru viteză și o recunoștea clipă de clipă. Veritabila sa împărăţiee era o mare în care se dislocau banchize. Alerga prost, stătea la capă și mai prost. Revizuită la Reykjavík, mașina lui nu câştigase nici un singur cal-putere. La vânturi de forţa 7 sau 8, recurgea la capă. Or, în noaptea aceea, în care vânturile au trecut de la sud-vest la sud-est și în care masa depresiunii se învârteja pe deasupra golfului, s-au înregistrat vânturi de forţa 12. Mai multe, naufragii, a e unor vase mai mici, au avut loc în aceeași noapte. Dacă este adevărat că, stând în golf, nava pare să se joacee cu focul ca și capra domnului Séguin, tot atât de adevărat este că nu mai are libertate de manevră: se apără, atât. În loc să fie învinovăţită, trebuie lăudată lupta dusă în fiece clipă, cu fiece talaz, pentru fiece bătaie a inimii sale, în timp ce unii dorm iar alţii veghează, într-o noapte de răsturnare a firii, în care aversele și uriașele valuri se năpusteau dimpreună, și în care ar fi. Fost cu neputinţă, date fiind și dereglările compasului, datorate perturbărilor magnetice,

să-ţi mai determini poziţia.

*
* *

Până la miezul nopţii, oră la care Gonidec, conducând „cartul care intră" urcă pe punte și găsește nava la capă, într-un punct estimat de colegul său, maistrul timonier Gabon, pe care îl schimbă, la treisprezece mile vest de Grotta și la șase mile sud-est de Skagi — precizări destul de îndoielnice! – prietenii lui *Pourquoi Pas?* se simt astăzi, în ceea ce privește determinarea drumului exact al vasului, în aceeași beznă ca el pentru a manevra.

Ora 18 și câteva minute… Nava care a renunţat să mai treacă pe la Reykjanes, virează de bord și, din pricina întunericului, va ocoli și mai mult, în celălalt sens, geamandura de la Skagi. La o distanţă bună dublează capul pe care nu-l mai poate vedea. În fapt, este de pe-acum un vas care și-a pierdut poziţia. Vine pentru câtva timp în est, cu mare greutate, mai mult sau mai puţin împins spre nord de vântul care se înverșunează împotriva vergilor sale, locomotor dereglat adunându-și forţele pentru a traversa o stradă. Schimbă, totuși, de drum cu bărbăţie, încearcă să înainteze mai spre sud, pentru a ajunge în locuri de sub vânt. Se află în faţa unei mări furioase, pe care o simte imediat la fel de violentă ca cea din larg și care îi istovește mașina slabă.

Curând nu mai înaintează, abia stă pe loc. Iar vântul se înteţește necontenit. Nava se simte în poziţia ridicolă, încetul cu încetul primejdioasă, a înotătorului care, după ce și-a încheiat cursa, nu mai izbutește să se agaţe de marginea piscinei. Trebuie să renunţe la ancorarea în micile golfuri adăpostite. *Pourquoi Pas?* îşi înalţă randa[37] și trece la capă, cu murele la tribord. Cârma banda[38] dreapta. Mașina — o sută de turaţii. Intră în derivă în vânt și îl acceptă. Se bizuie pe această derivă — deși nu poate determina nici amplitudinea, nici direcţia pentru a se apropia de Reykjavík. În beznă nu ar trebui să fie prea rapidă. Depresiunea ciclonică scormonește și sfâșie marea. Nava sare la toate izbiturile, plonjează și se afundă, este udă leoarcă și trosnește. Reykjavík ar putea fi un refugiu. Sau, dacă e prea greu de ajuns până la el, atunci Hvalsfjord, „fiordul balenelor", pe care Charcot a avut prilejul să-l cunoască într-o vijelie. Îl are notat în carnetele sale ca bun. O gură largă, cu primejdii ce pot fi observate și fără prea mulţi curenţi. Dacă ar ști ca *Hvidbjörnen* și căpitanul ei francofon și francofil, Oersted au înnoptat și ei în Hvalsfjord, nu ar sări în sus, căci vântul și marea îl saltă destul, dar inima lui s-ar bucura nespus, ca cea a războinicilor greci și a marinarilor lui Shakespeare. Din nefericire, nu știe. Navă prinsă de o furtună extraordinară, în neputinţă de a comunica prin T.F.F. *Pourquoi Pas?* trăiește cu măreţia și durerile singurătăţii sale. Așteaptă să treacă pizmașa noapte care-i învăluie năpăstuirea.

---

[37] Pânză trapezoidală aflată pe catargul de la pupă (catargul artimon).

[38] La maximum.

*

* *

Aici intervine incidentul cu luminile…

Gonidec ar fi spus islandezilor ca *Pourquoi Pas? Ar* fi luat farul de la Akranes, care-i apăruse brusc la mica distanţă, drept cel de la Grötta. Islandezii văd în greşeala aceasta, explicaţia manevrei făcută după aceea de către navă. Închipuindu-şi că a trecut de Grötta, s-a dus în căutarea șenalului de la Reykjavík, când, în realitate, derivând mult mai repede și mult mai puţin spre est, dublează fără să știe capul Akranes și pătrunde în estuarul Borgarfjord-ului. Mareea echinocţiului a produs aici curenţi curmezișiș ca niște tobogane. Vor culege vasul ca pe un beţiv rătăcit. Și-l vor arunca în nord, în bancul de stânci submarine, dintre care Thermotskaer este cea mai cumplită.

O eroare nu a dezonorat niciodată pe cineva. Islandezii care, după patruzeci de ani, susţin versiunea aceasta pentru că astfel au gândit părinţii și bunicii, nu au impresia că i-ar înjosi pe Le Conniat și Charcot. Omul curajos și inteligent, aflat în luptă cu un destin mai puternic decât el, are dreptul să se numească vultur, să intre într-o *saga.* Le Conniat și Charcot sunt niște vikingi. *Pourquoi Pas?* – un *drakken.* Poate să-și închipuie cineva că vikingii nu au confundat niciodată, prin ceţuri, un recif cu un altul, ciocnindu-se de un al treilea? Medicul Jean-Martin Charcot pusese să i se graveze, pe faţada interioară a casei sale de la Neuilly, o anume frază din Shakespeare. Fiul său, devenit creștin între timp, nu a vrut să o șteargă. Ea afirmă că *sportul* zeilor este de a le da oamenilor nenorociri. Asemenea balonului de fotbal trimis de către un puști în capul unui bătrân.

Din dorinţa de a întocmi un raport pur maritim, amiralul Durand-Viel s-a lăsat antrenat, din loialitate, într-o dezbatere metafizică. „Sinistrul se datorează unui *concurs* de împrejurări *nefericite*…” Autorul unei asemenea formule îşi declară, implicit, credinţa în destin.

*

* *

Gravitatea plină de bunăvoinţă cu care prietenii noștri islandezi semnalează o eroare în conduita maritimă a prietenilor lor nu cere neapărat și aderarea la teza de ei susţinută. Mărturia lui Gonidec cere o analiză mai atentă. Gonidec nu și-a menţinut spusele în faţa anchetatorilor francezi. Islandezii îşi formaseră o părere înainte chiar ele a-l interoga. El cunoștea destul de prost linia golfului, farurile și denumirile locurilor. Se pare că, deși de bună credinţă, primul său răspuns a fost ghidat.

Trebuie să fi fost aproape de ora trei, când un matelot a anunţat că se văd sclipirile unui far puţin înaintea traversului. Oamenii de pe puntea de comandă îl studiază, se sfătuiesc. Deriva a fost cu mult mai importantă decât îşi închipuie ei, dar nu se îndoiesc că ar fi Akranes. Iată, aşadar, că soluţia găsirii unui refugiu la Reykjavík este înlăturată. De asemenea cea a Hvalsfjord-ului, de vreme ce nu se poate urca în vânt… Dar de ieșit din locurile acelea trebuie să iasă urgent. Farul nu este departe; nici primejdiile pe care le semnalează. Deriva îi azvârle spre uscat.

Le Conniat pune să se facă sondaje, sonda atinge fundul mării, se poate situa pe hartă. Manevrează. Mai întâi, după cum îi dictează simţul marinăresc; încearcă să vină în vânt. Bătrânul cal refuză să înainteze cu vântul în faţă. Trebuie să-i cedeze. Să abată și să vină cu vântul în pupa. Urâtă clipă. Dar trece. Dezlănţuit, vântul de sud-vest încearcă să devieze nava, să o aducă «pe funduri mici. *Pourquoi Pas?* reacţionează totuși și trece la capă cu murele la babord. Se îndepărtează de uscat, dar rămâne închingat în capcana sa făcută din noapte și tumult. Chiar dacă un timp farul din Akranes rămâne vizibil într-un relevment care nu se schimbă, puţin în pupa traversului babord… Fiecare clipă, fiecare metru de derivă contează. Le Conniat și Charcot cred că nava a înaintat în vântul de nord-est. S-a degajat dintre stâncile capului spre care îl împingeau vânturile. Nu a ieșit din necaz, iminenţa unor noi primejdii îl lasă într-o situaţie critică, dar… câte nu a văzut până acum!

Mereu stăpâni pe ei, oamenii de la comandă — Charcot, Le Conniat, Floury — înfruntă violenţa furtunii care îşi face de cap, atingând apogeul într-o rafală aproape neîntreruptă, hidoasă ca un aparat sonor al cărui mecanism s-a dereglat. Se cramponează, ca să se poată menţine în picioare, au primit izbituri, sunt istoviţi, dar îşi încordează mușchii, continuă să vegheze, să asigure un drum. Fără să se dea bătuţi: un glas le spune că demenţa care-i biciuiește și-i zguduie, îi saltă și-i azvârle în hăuri, nu-și va putea menţine ritmul acesta. Vântul și-a schimbat iarăși direcţia. Barometrul a urcat. Dintr-odată, ca termometrul unui greu bolnav. O să scadă curând. Se vor îndrepta, în același timp, spre ceva care o să semene cu o acalmie. Ce dacă randa, ridicată de-cuseară, se sfâșie și se dislocă și, nebună ca vântul, rupe în zbaterea ei balansinele picului. Le Guen dă ordine vociferând. Echipa de cart aduce verga cu vârful în axul catargului. Un prilej sigur de a munci. Un exerciţiu… Vor dansa și mai tare pe valuri, vor pune și mai vârtos umărul, nu mai este vorba de un fleac.

N-are decât să cadă și contraranda artimonului, deși din cauza aceasta cad și antenele T.F.F. Tot nu a slujit la mare lucru T.F.F.-ul de când a început noaptea! În loc să-l mai repare, în ciuda împrejurărilor, telegrafiștii Vigne și Baudet nu mai au decât să se ducă la culcare… Mașina se ţine tare, asta contează. Brav cazan. Brav Bastien.

Harababură și iar harababură și clipele trec. Nava mai are o bună bucată de drum până ce va putea să iasă din Faxa Floi, să treacă de Malarif, la marginea capului Snoffel; dar zorile, oricât de palide, vor trebui să răsară. Atunci situaţia va putea fi mai bine gândită. Cartul s-a schimbat la ora 4. Cabon l-a schimbat pe Gonidec. Acesta a coborât; dar, în loc să se culce, îmbucă ceva, bea o ceașcă de cafea, un păhărel de alcool și urcă din nou, pentru puţin, pe punte. În jurul orei 5, îl zărește Le Conniat și îl cheamă. Îi cere să aducă harta coastei de nord-vest a Islandei. Cea pe care figurează Snoffel-ul și Breidhafjord. Își zice că nu va mai trebui să folosească multă vreme harta coastei sud-vestice, cea cu numărul 5 475 a Serviciului hidrografic al marinei, al cărei desen — cu imensitatea aceea albă, jos, unde furtuna l-a împiedicat să înainteze — îl sâcâie.

Ora cinci. Întunericul începe să se destrame. Cerul se boltește. În jurul navei se

formează un mic careu de vizibilitate — ciudată grădină de creste și hăuri mișcătoare, continuă prăvălire de verzi și albe dune, tablou înfăţișând o furtună, bun de pus pe peretele unui han, secvenţă dintr-un film de aventuri cu muzică adecvată nu ar fi nevoie decât să fie reluat vuietul acesta cumplit și strident — oricum, este marea care nu-și mai ascunde atacurile, îşi arată degetele și pumnii, adio singurătate.

*

* *

Să ceri o *hartă,* ce simbol. Ca într-o sală de joc. În fapt de ziuă. La ultima partidă…

Le Conniat nu joacă. El conduce o comunitate. Șansa este de partea energiei… Dar numărătoarea inversă a început…

În timp ce oamenii de la comandă îşi închipuie ca vasul înaintează spre nord-est, el se scurge de minute în șir în curentul care duce spre nord. Drept spre puzderia de recifuri înșiruite la trei mile și jumătate distanţa de un ţărm jos. În afară de câteva — printre care și cel mai mare — recifurile acestea există pe harta ce urmează a fi adusă. Dar Le Conniat și Charcot, care știu de existenţa lor, nu se tulbură prea tare: ei „văd" nava mai puţin spre nord și mult mai mult spre vest. În afară de pescadoarele din Borgarnes sau, întâmplător, de un mic cabotier, navele nu frecventează această zonă.

În Partea de sus și în cea dreaptă a hărţii 5 475, întocmită după „planurile daneze cele mai recente", figurează, dimpreună cu o prezentare a portului Akranes și a vecinătăţilor sale, indicaţii privind mareele și un aviz:

„În apropierea Islandei influenţa magnetică a solului este considerabilă. Navele care navighează în afara liniei fundurilor de o sută de metri vor trebui să-și supravegheze cu atenţie compasurile și să nu se încreadă în indicaţiile acestora e.

Charcot și, după el, Le Conniat și-au însușit acest apel la neîncredere în faţaţ armurilor islandeze. Nu sunt niște novici… Simt din lucruri mărunte că o lumină vrea să răzbată, că răzbate în partea de jos a cerului. Norii se vor regrupa în mari volute fumurii, se vor dispersa în uriașe cavalcade întunecate. Vizibilitatea se va reînstăpâni pe întinderi de mile, astfel că în jurul lor se va naște o zonă a adevărului în furtună. Vor revedea puţin din Islanda, prietena sălbatică de care nu au izbutit să se îndepărteze, prinși în Faxa Floi ca niște pești într-un borcan…

*

* *

…Și, brusc, toate barierele se dau la o parte fără zgomot suplimentar, toate husele sunt ridicate, fantasmele beznei se risipesc, dar oamenii de pe puntea de comandă sunt năuciţi de ceea ce li se înfăţișează ochilor.

Gonidec a întârziat puţin jos, ascultând întrebările camarazilor și răspunzând acestora în mare grabă. Dar oricât de scurtă i-ar fi fost absenţa, tot dă drumul unei înjurături când urcă în aerul liber și în vuietul de afară — într-atât de mult s-a lărgit

decorul, devenit peisaj adânc. Și într-atât de sinistru este acest peisaj.

Parcă mai e nevoie de harta lui! Să le-o dea, totuși, nimic nu trebuie lăsat în voia sorţii. Dar ochii, ei singuri, văd de pe acum prea multe.

Ce văd ei? Islanda legendară adusă la Saint-Malo și la Paimpol de către bricurile și goeletele Marelui Pescuit, ţărmul-sperietoare vinovat de atâtea naufragii. Oamenii de pe puntea de comandă ar vrea să-i spună acestei sperietori că nu-i decât o caricatură, că ei cunosc adevărata Islandă, cu umanismul ei generos și tenace. Dar poţi vorbi unor stânci? Charcot îşi reamintește anumite desene halucinante ale lui Victor Hugo și Gustave Dore. Pe La Pérouse printre corali. O dramă de Jules Verne. Le Conniat și Floury revăd ieșindurile estuarului Trieux pe maree înaltă… Ziua ivită luminează acum totul în jurul vasului, în mugetul vântului și vuietul talazurilor, un trib de capete stâncoase ieșite din apă, de recifuri peste care se năpustesc fluxul și valurile în jerbe tunânde. Spălate de spume și șuvoaie cenușii de apă, ele reapar, nu pier niciodată, sunt *primejdiile* sectorului, nu vor să-și piardă funcţiile. Charcot scrâșnește din dinţi. Nările îi freamătă. Până în această clipă admiră forma lucrurilor. Dacă suduie în sine toate pietrele pe care nimeni nu le-a rugat să vină, le și laudă pentru silueta lor vrednică de Apocalips.

Acolo, în spate, când urcă pe un talaz, zăresc un ţărm sau mai degrabă frânturi de ţărm. Nu-și pot da seama de distanţă. Linia albă a valurilor frânte se răsucește, se întinde și destinde pe mile întregi. Or fi trăind oameni pe-acolo? Sau oi? Sau cormorani? Și mai în spate se văd, sinistre, poalele munţilor ascunși de nori. Parcă-ar fi o biserică mare și săracă în săptămâna sfântă. Cu statui încotoșmănate în huse prea scurte, încât pot fi văzute căderea unei rochii sau a unei mantii, cizme, sanda, picioare mari, desculţe.

În Le Conniat vibrează sângele de om din Tregor. Tregor-ul a lăsat deja prea multe nave în marea Islandei, nu mai trebuie retrăită *Paimpoleza. Pourquoi Pas?* se va reîntoarce în Bretania, cu savanţii și cu toţi oamenii săi. Aruncându-i astfel printre bancurile de creste stâncoase, furtuna din septembrie 1936 a fost mai nerușinată decât cea din septembrie 1935, dar în fond nu s-a dovedit mai violentă. Este din aceeași categorie. Cine a biruit-o pe prima trebuie să-i vină de hac și celei de a doua. Vor mai lupta. Viaţa există. În noi ca și în valuri.

Bănuiesc oare că în singurătatea aceea mare au fost văzuţi, că niște ochi îi urmăresc? Ţărani în carne și oase, un băietan care știe ce înseamnă furtunile? Privirile acestea, ca și gândurile care vin de foarte departe, nu au primit puterea de a-i scoate de acolo. Trebuie să se salveze singuri.

Neîntrerupt, cu un glas deloc mai înfrigurat decât dacă ar fi intrat sau ieșit dintr-un port bine balizat, Le Conniat dă ordine omului de la timonă. Vrea să iasă din ungherul acela, și va ieși. L-a trimis pe Gonidec la mașină, să-i spună lui Bastien să pretindă și mai mult mașinii. Răspunsul: „Este imposibil, și așa mașina trage la maximum”, nu-l descurajează; se va strădui să șerpuiască printre stânci.

…La ora cinci și un sfert, nava se lovește. De două ori. De o creastă. Timpul se oprește locului. *Pourquoi Pas?* s-a culcat pe tribord, ca un cal sub povară; și pe când pare pierdută, la pupa lopata gigantică a unui talaz o ridică, o smucește și o

silește, prin frecare, să treacă de obstacol. Se ridică dincolo de el, vită trupeșă și udă, aparent fără vreo spărtură, cu catargele toate sumeţite, după ce a pivotat cu o sută optzeci de grade, cu capul la coadă, faptă de gimnast într-un loc ticsit… Dar a plătit foarte scump jocul admirabil și sinistru al uraganului.

— Om la apă!

…Tone de apă s-au revărsat pe punte, inundaţia a devastat-o. Strivind bărcile, smulgând șalupa și azvârlind-o peste bord, apa l-a luat cu ea pe feș care, curajos, refăcea o legătură de amarare…

Câţiva oameni se reped să arunce un colac de salvare. Nefericitul este departe. Se zbate, valuri îi stânjenesc înotul. E la capătul puterilor. Curentul îl împinge înapoi. Dacă se îndreaptă spre vreo stâncă ieșită din apă, îl va sfâșia… Fiecare, și Jouen, retrăiește furia musului văzându-și tatăl răpit de valuri, dar fluxul curajului se izbește de o neputinţă lugubră. Pentru întâia oară deviza *Pourquoi Pas?* nu mai sună ca o îmbărbătare.

Le Guen, Charles, din insula Batz în Finistere. Cel mai bun dintre oameni. Le Conniat se încordează să nu plângă. Se uită la Charcot ai cărui ochi sunt de asemenea roșii. Le Guen care nu voia să se îmbarce pentru această campanie… Charcot îi repetase: „Va fi ultima, Charles! îţi jur!" Ultima, da. Ultima. Și…

…Durerea trebuie stăvilită, în clipa aceasta ar fi un lux odios. Un căpitan este răspunzător, de aici înainte, de fiecare suflare, de fiecare bătaie a inimii oamenilor săi. Înoată, sărmane Charles, fie ca gândul la familia ta să te susţină. Rolul meu, o știi și tu, este de a veghea ca nimeni să nu mai plece pe același drum.

Repede, lepede. Nava s-a redresat, dar mașina s-a oprit, șocul a avariat cazanul. Bastien, rănit la cap, vestește nenorocirea în puţine cuvinte. Refuză ca doctorul Parat să-l îngrijească. Le Conniat ordonă ca toată lumea să se adune pe punte, să-și pună colacii de salvare. Cabon, înlocuiește-l pe Le Guen. Să se încerce lăsarea la apă a bărcilor.

— Împinsă de vânt și curent nava derivează în șenalele mânioase ale bancului de recifuri. Turme de pietre, pâlcuri de stânci desfid privirea, ca și panopliile hirsute ale valurilor de bazalt. O fac pe insuliţele, dar nu merită să le mai numim. Pretutindeni primejdii, nimic altceva decât primejdii, deși sunt acoperite de varec și cochilii.

Billy a fost trimis la cale. Inspectează repede și bine, apoi raportează. Nicio spărtură. O clipă de gratitudine pentru tata Gautier și oamenii lui.

Focul mic și gabierul mic3 sunt ridicate. Tinerii marinari manevrează mai curajos ca oricând. Nu le pasă de pericol. Vor să onoreze memoria lui Le Guen care i-a instruit, vor să arate furtunii ce înseamnă să fii marinar și încă breton. Sunt pe direcţia uscatului, spre locul în care se arată el cel mai aproape, spre nord-est — linia lui mare albă crește şi se frânge la o milă jumătate, două. Cum să navighezi? Există desigur locuri de trecere, dar înguste și care nu se deslușesc. Și mereu-mereu tăvălugii valurilor care semnalează, în felul lor violent, că în afară de stâncile vizibile, pândesc altele, cuibărite la mică adâncime.

Velă triunghiulară și velă pătrată la catargul din prova

Le Conniat se supune propriului fler, învăţăturilor primite ele la instructori și strămoșilor Islandei. Comandă să se ancoreze în ambele borduri. Cabestanele nu mai au abur, lanţurile fug. Fără să scoată un cuvânt, Charcot și Le Conniat privesc și așteaptă. Salvarea sau sfârșitul vasului depind de câţiva metri mai puţin sau mai mult. Ori ancorele vor putea să se agaţe și să-l ţină pe *Pourquoi Pas?* în falsa baie interioară, care se deschide printre mai multe recifuri și peste care îşi fac de cap vânturile, ori nu vor atinge fundul și atunci *Pourquoi Pas?* se va poticni brutal de o stâncă. Zece. Nicicând nu s-au înţeles mai bine cei doi bărbaţi. O sală de operaţii în aer liber. Inima bolnavului o să cedeze? Se va putea spune: „L-am vindecat, Domnul l-a salvat”? sau: „Am făcut tot ce s-a putut, destinul nu m-a auzit”? Cincisprezece… Șaisprezece… Șaptesprezece…

Nebunească navigare de douăsprezece ore, de la schimbai ea drumului între Skagi și Reykjanes, pentru a ajunge aici. Să te lași bușit de furtună ca un boxer bătut și trimis în corzi. Douăzeci și trei…

Da. Dar dacă nava rezistă…

Puternic împinsă de un talaz, *Pourquoi Pas?* se sfâșie de o stâncă. De data aceasta chila este smulsă. Ușurată, se desprinde totuși, depășește obstacolul — dar e prea târziu. Ancorele, care brusc se agaţă de fund, îl întorc cu prova spre larg și îl opresc ca pe o ţintă în faţa asaltului valurilor. Apa îl năpădește. S-a ordonat abandonarea navei, vârtejuri de apă îi smulg pe oameni de pe punte, unii plonjează… epave au și început să plutească… Alţii îşi aruncă cizmele și mantalele de ploaie…

Charcot, Le Conniat, Floury și Parat, care li se alătură, controlează evacuarea, îi încurajează pe întârziaţi. Apa urcă. Oare așa a murit un Blosseville? Văzându-i pe mateloţi idepărtându-se de bord, prinși de curent, cu capetele pe deasupra coapsei unui val nu mai mari decât o margaretă, Charcot a murmurat: „Sărmanii mei copii!” și s-°a cutremurat. În rest era pregătit. Și *Pourquoi Pas?* putea să piară.

Azvârlit în mare, în timp ce ajuta la împingerea unei bărci, Gonidec înoată fără să se mai întrebe dacă e are șanse să scape, ci pur și simplu pentru că trebuie să încerce să o facă. Se întoarce pentru a evita un spulber de stropi căzând din înaltul unei creste și atunci are în faţă o imagine care i se fixează pe retină: catargele vasului, marea la nivelul punţii și, pe puntea de comandă, patru siluete diferite, dar la fel de senine, patru statuie vu, care așteaptă, lasă valul să vină. Viziunea aceasta îi da puteri. Le Conniat, el știe asta, nu poartă vesta de salvare. El care a vegheat ca fiecare om să şi-o pună pe a sa. Doctorul Parat l-a și mustrat pentru asta și a coborât în cabina căpitanului să caute vesta. Nu a găsit-o. A urcat stânjenit. Le Conniat l-a prins de braţ și l-a consolat cu formula-i obișnuită: „Nu face nimic”.

Gonidec înota, înota…

Capitolul IX

Azvârlit în apă, Gonidec zărise puiul care plutea. Pochic și Jaouen reușiseră să urce în el. Spart, se umpluse de apă, dar tot mai bine decât nimic. Gonidec se agaţă

de ambarcaţiune, dar un val o înghite. Cei trei marinari se pomenesc iarăși înotând prin spume. Înoată ajutându-se de curent. Pochic s-a distanţat. Micul Jaouen dă semne de oboseală. Luptă, se gândește la durerea mamei în cazul în care nu s-ar mai întoarce acasă. Luptă, luptă, apa este de gheaţă. Gonidec îl îmbărbătează… Ţine-te bine, micul meu François. La capăt e Concarneau. Trebuie s-o revezi pe maică-ta". François nu-și mai simte mâinile, îi este somn. Se oprește. „Dă-i înainte, prâsleo, n-ai ce face, altfel înţepenești. Dă-i înainte, se vede uscatul. Cel adevărat. Cu iarbă. Poate și o casă. Acolo o să-ţi fie cald…" Cuvintele nu mai ajung până la François pe care frigul îl paralizează. Un val puternic acoperă totul… Gonidec e singur, și mai trist. Dar și foarte hotărât ca să-și răzbune camarazii, să scape cu viaţă. Și înoată. Înoată. Vede un cap: este Peron care înoată susţinut de un colac de salvare.

Cei doi bărbaţi se îndeamnă să reziste frigului. Își descriu ce anume deslușesc din peninsula aceea, de colo, din spatele stâncilor. O să fie greu, nu-i așa, să se caţere, dar o să trebuiască, ce naiba, o să trebuiască. Este iarbă. Andre, îţi spun eu. Este iarbă, Eugene. O să fim salvaţi. N-o să mai îngheţăm.

Au prins în treacăt o scândură lungă și o împing ca niște copii care învaţă să înoate. Este tot o bucată din *Pourquoi Pas?,* și-i solidă. Peninsula se apropie. Vor ieși ei din infernul ăsta… Dar Gonidec îşi aude tovarășul icnind. Se uită la el. Peron, a cărui faţă s-a învineţit, s-a lăsat păgubaș. Suflă greu, sforăie, înghite apă multă, o vomită, ochii i se dau peste cap, se scufundă.

Îngrozit, Gonidec s-ar da bătut. Își pierde pe jumătate cunoștinţa. Încearcă, mașinal, să se facă una cu lemnul ale cărui săltări violente sub izbiturile valurilor îl leagănă în sfârșeala și durerea sa.

*

* *

…Am stat de vorbă, într-o zi, două ore în șir cu tânărul fermier din Straumfjord. Mergeam amândoi pe ţărm, în sus și în jos. Retrăiam evenimentele. Iar peisajul era atât de neschimbat, încât ne dădea impresia că totul se întâmplase doar cu o zi înainte. Limba de nisip. Panta care a cules trupurile…

Și, pe neașteptate, omul m-a prins de braţ.

— Nu ar fi trebuit să ancoreze.

— Ce vreţi să spuneţi?

— Repet ce-au spus scufundătorii — din cele auzite. Au fost uluiţi de lungimea lanţurilor. *Pourquoi Pas?* ar fi trebuit să se lase în voia valurilor. S-ar fi sfărâmat mai departe și oamenii ar fi avut mai puţin de înotat pentru a se salva…

Câţiva prieteni din Reykjavík mi-au spus același lucru. Se bizuiau pe ceea ce aflaseră de la părinţii lor care, ziceau ei, exprimau opinia generală a vremii.

Eternă Islandă. Islandă care îi iubește și admiră în continuare pe Charcot, pe Le Conniat și nava *Pourquoi Pas?,* pe toţi cei a căror dramă luând formă de *saga* se topește în istoria ei originală. Neîncetat, Islanda reia ultimul ceas trăit de navă, așa cum ar discuta finalul unei partide de șah. Recifurile devin nebunii și caii așezaţi de mare. Jumătate din vânturile care bat și din curenţi servesc de pioni reginei

Pourquoi Pas?…

Capcană a înduioșării. De câte ori n-am vrea să-i aducem trecutului schimbări! Până-şi islandezii, convinși cu toţii de existenţa destinului, protestează în faţa morţii altora! Charcot, Le Conniat, Jaouen; Pochic).

Manevra încercată de Le Conniat prin ancorarea lui *Pourquoi Pas?* cu ambele borduri rămâne cea pe care i-o dictau sângele rece și înţelepciunea. A depins de foarte puţin să-și poată salva nava și oamenii. Dacă ar fi acţionat altfel, vasul ar fi pierit cu siguranţă. *Pourquoi Pas?* s-ar fi sfărâmat de o stâncă, s-ar fi răsturnat…

Acesta este și extraordinarul privilegiu al marilor naufragii, de a se părea că mai există în ultima clipă o portiţă de scăpare, în ciuda violenţei forţelor care duc nava spre moarte.

*

* *

La puţine zile după naufragiu o echipă de scufundători căută și descoperi epava. Sperau să găsească și trupuri. Nu au găsit niciunul.

Scufundătorul care conducea lucrările, Heidberg, era un om al fanteziei. Sub apă sau pe uscat, trăia ca într-un mediu verde-albăstrui. La el visele se confundau cu epavele. La naștere i se dăduseră prenumele Andri Om — adică Andre Vultur — după un vis prevestitor de-al mamei sale: „văzuse", fără a-l cunoaşte, pe exploratorulastronaut suedez Andre, al cărui balon se numea *Om* și care avea să piară.

…Scufundătorii sărbătoreau fiecare coborâre: erau fapte de curaj. De data aceasta Andri Om refuză să se alăture grupului. Nu-și făcuse datoria! îi lipsea ceva. Trebuia să se scufunde iarăși imediat… Ce voia el era clopotul lui *Pourquoi Pas?.* În toate navele scotocite căuta clopotul acesta. Așa după cum prenumele noilornăscuţi este gravat pe păhărelul de argint, tot astfel numele navei este marcat pe clopot… Așadar se scufundă din nou. Îl găsi în sfârșit, se sfărâmase, bucăţi din el se prinseseră în algele unei stânci. Se apucă, cu greu, să le scoată. Pe primul fragment putea fi deslușit cuvântul „PAS". Negaţia. Viaţa se furișase… Arni a luat frântura ca pe un semn.

Cuvântul lipsă, „POURQUOI", și-l murmurase Arni Ola sieși în seara debarcării corpurilor la Reykjavík, văzându-l pe Gonidec păşind sigur în urma sicrielor. În solitara sfială a maistrului timonier descifra această întrebare — în fiecare pas, în fiecare învârtire de roată: „Dar *de ce?…* Dar de ce tocmai ei în sicriele acestea?… Iar eu, de ce am fost eu scos din apă?… De ce?"

Toate familiile eroilor dramei au spus, ori gândit, acest „de ce". Fiecare amănunt le-a hrănit neînţelegerea înainte de a fi acceptat lovitura.

„De ce soţul meu primul?", s-a întrebat nevasta maistrului șef de echipaj. Și fiindcă trupul lui nu a fost găsit, doamna Le Guen a așteptat reîntoarcerea dispărutului ei în tăcere. În timpul ceremoniei de la Saint-Malo, chiar și autorităţile făcuseră o deosebire între victime… *Dispărut* — ei bine, asta însemna că mai putea apărea. Că într-o bună zi putea suna la ușă. Sau că la un anume colţ de stradă, acolo unde de atâtea ori a fost văzut, silueta lui s-ar face din nou zărită — ar fi, cine

știe, puţin mai grav, dar gata să surâdă… Și-apoi, dacă-ar fi murit, ar mai fi îndrăznit ultimele lui scrisori să ajungă acasă? Scria: „Mă voi întoarce”. Așadar, se va întoarce.

Da, pentru ce numai anumite familii și nu toate au avut drept la un sicriu?

Și pentru ce să pară naivă întrebarea?

Marea și ţărmul nu vor răspunde niciodată…

Două nume, nu mai multe, s-au adăugat listei înecaţilor găsiţi și identificaţi: Joseph Le Conniat și Gabriel Seven. Era sfârșitul lui octombrie. Nu se mai putea pune problema trimiterii unei nave speciale pentru transportarea în Franţa a sicrielor lor. Trebuia așteptată „o ocazie”. Nu a fost găsită până în vara anului 1937.

Oamenii de pe coastă se îndărătniceau în căutările lor.

Dar zelul domnului Zarzecki și al adjuncţilor săi islandezi: se dovedeau zadarnice în privinţa identificării rămășiţelor umane. Șapte „trupuri” au fost, astfel, puse în racle și îngropate în panta cimitirului nou de la Reykjavík, fiecare cu o cruce și cu o inscripţie din litere negre pe fond alb:

UN NUFRAGIAT AL LUI „POURQUOI PAS?
16 septembrie 1936

Celelalte rămășiţe au fost vârâte într-o groapă comună în duna de la Straumfjordur…

Astfel au rămas în pământul sau în marea Islandei Jacquiert, Nemours-Larronde și sărmanul Jules. Prima și ultima lor campanie. Apoi Le Guen, care avea atâta succes în Groenlanda, și Floury, Cabon, Esnoux, Pochic cel mai iubit de toţi, Le Chevanton, Perherin, telegrafistul Vigne, al cărui tată se înecase la treizeci de mile de Straumfjord, și telegrafistul Baudet care venea din Ţara Bascilor, și Guillou…

Și cei doi copii ai insulelor, Cordier și Raoul-Cordier din insula Batz, ca Le Guen, și Raoul din Ouessant. Micul Raoul, care ceruse să vină pe *Pourquoi Pas?* la sfatul fratelui său — un fost participant al anului polar internaţional — avea să aibă *proella* lui. O cruciuliţă vegheată, sfinţită și înmormântată în locul trupului său. Avea să odihnească astfel în cimitirul natal din Lampaul. La două sute de metri de marea bretonă. Aceeași, de fapt, ca marea Islandei.

*
* *

Respectul și dragostea, niciodată dezminţite, pe care Charcot le manifesta faţă de viaţa animală încântau Islanda. Aflând că un pescăruș rănit se refugiase de bunăvoie pe puntea lui *Pourquoi Pas?,* în timp ce nava înainta de-a lungul unuia dintre ţărmurile Ţării Blosseville, Reykjavík-ul se entuziasmase. Unii se temeau să nu fie vreun semn mai mult sau mai puţin rău. Dar cei mai mulţi vedeau în întâmplarea aceasta o binecuvântare a cerului și a cosmosului. Micul pescăruș cu trei degete și cap alb aparţinea regnului animal, dar fusese îndrumat de o forţă.

Una dintre primele întrebări puse de islandezi lui Gonidec se raporta la

pescăruș. În relatările gazetarilor se poate citi că, potrivit spuselor maistrului timonier, Charcot se gândise să-i dea Ritei drumul. În răstimpul dintre cele două momente în care nava fusese lovită. Chaicot părăsise în grabă puntea de comandă, se dusese în careu și adusese colivia pe punte. Și i-a deschis pora Pescărușul îşi luase zborul. „Numai de-ar rezista în tot vântul ăsta!", murmurase exploratorul.

Apropiaţii lui Charcot nu acceptă anecdota care li se pare ticluită. Cum s-ar fi putut preocupa Charcot, fie și numai pentru o secundă, de soarta unui pescăruș în împrejuiări ca acelea, în care marea i-l și răpise pe foarte preţiosul. Charles Le Guen, urmând să-i mai răpească desigur și pe mulţi alţii, să-i distrugă nava?

Ne ferim a răspunde. O putere te-ar îndemna parcă să logodești aici cele două frânturi ale divizei de pe clopotul epavei despărţite de șoc și să spui: „De ce nu?"

Marele, foarte marele Charcot și-a păstrat până la capăt, în plin doliu, înflăcărarea și umorul.

Nu se poate afirma nimic… Doar atât, că gestul lui Charcot de a nu târî în naufragiu o pasăre primită ca oaspete pe navă ar putea fi comparat cu gluma făcută de Thomas Morus înainte de execuţie — după ce și-a pus mai întâi capul pe butuc, Morus s-a ridicat o clipă și i-a cerut călăului să-l ajute să-și treacă barba în faţă, peste butuc, zicând: „Ea n-are nicio vină".

*

* *

Când am vizitat ultima oară locurile naufragiului, am dat ocol, de mai multe ori, înainte de a părăsi falezele de la Aftanes, bisericuţei sau capelei de-acolo, umilă și curată, ivită nu se știe cum în singurătatea aceea, fără clopot, fără orologiu, evocând insule cărora un seism le-ar fi dat naștere și pe care un altul le duce cu sine, ori vreun monument dintre acelea înălţate de un amator stăpânit de cine știe ce toană, într-un colţ pierdut și. De care se plictisește. Este totuși biserică… sau o capelă mai mare.

…Era încuiată.

M-am uitat înăuntru prin ferestre.

Bănci rudimentare. Pentru cincizeci, o sută de oameni. Un altar grosolan, dar durat din lemn bun, lipit de perete și cu câte un sfeșnic de fiecare parte. Iar altarul acesta se sprijină de un tablou.

Mă duc la alt geam, ca să văd mai bine pânza. Are drept temă învierea. Seamănă cu cea care se află în micuţa catedrală din Reykjavík, nu dovedește prea mare sensibilitate artistică, dar îşi face datoria. Subiectul tratat fără economie de culori. Ele abundă, strălucesc precum niște pești.

Oare câte priviri poposesc asupra tabloului acestuia în răstimpul unui an? Nu prea multe, cred. Dar el se află acolo. Tot acolo s-a aflat și în dimineaţa naufragiului. Tot timpul cât au fost căutate și găsite trupuri sau cât nu au fost găsite. Și ori de câte ori au fost coborâte rămășiţe în groapa comună.

Ultima noapte a lui *Pourquoi Pas?* nu trebuie socotită ca un drum spre calvar. Deși sfârșitul simplu și curajos al tuturor oamenilor săi (azi putem să-l asociem lor

și pe Gonidec) s-ar putea asemăna cu un Paște. Oamenii aceia nu au murit cu adevărat.

Charcot, cel care nu voia să devină „un om din bronz", m-ar mustra oare că-l așez pe un piedestal? Și că folosesc un limbaj rezervat monseniorului Meulenberg?

Atunci să ia Mikkelsen cuvântul.

În seara zilei de 16 septembrie 1936, Ejnar se afla foarte aproape de Copenhaga, venind direct de la Angmagssalik, când staţia de radio de pe *Gertrud Rusk* captă vestea naufragiului.

Se simţi zdrobit de durere.

Își reamintea cât de mult celebrase Charcot moartea lui Blosseville, dar se îndoia că marele său prieten ar fi vrut să plece într-un fel ca acesta, în prea-plinul masacru al minunaţilor săi tovarăși.

Ieși pe puntea lui *Gertrud Rusk,* în lumina stelelor unei lungi nopţi calme și se lăsă îndelungă vreme în voia visării.

Evoca Groenlanda.

Își imagina intrarea în istorie și în feeria groenlandeză a celor două nume — Charcot și *Pourquoi Pas?…*

Noua generaţie de eschimoși, adaptând vechile credinţe, salutau în aureole boreale și în episoadele dansurilor lor de lumină pe morţi jucând fotbal. Ejnar auzea un ștrengar groenlandez întrebându-și tatăl, într-o noapte, în faţă unei aurore boreale și primind răspunsul: „Este prietenul nostru Charcot, joacă fotbal cu camarazii săi. Privește-i cât de bine joacă".

Postfaţă

Am primit, în sprijinul strădaniei mele, emoţionantul ajutor a sute de bărbaţi și femei pentru care povestea și drama lui Pourquoi Pas? *continuă să fie o poveste și o dramă proprie, ce pare să se fi petrecut abia ieri.*

Există familii care și-au pierdut în naufragiu pe unul dintre ai lor. Mai există, de asemenea, mulţi bărbaţi și multe femei ale căror responsabilităţi profesionale sau milă în faţa suferinţei le readuc neîncetat în memorie ultimele ceasuri ale bricului cu trei catarge — noaptea în care s-a petrecut din astă lume.

Nu-i pot numi aici pe toţi cei întâlniţi, nici pe toţi cei care mi-au scris; îmi cunosc cu toţii, sunt sigur, calda mea recunoștinţă.

Dar cum să nu-i numesc, totuși — oricine mă va înţelege — pe domnul și doamna Charcot-Allart, pe domnișoara Martine Charcot, ori familia lui Joseph Le Conniat

Pe doamna Marthe Emmanuel.

Pe profesorul Drach.

Pe domnul Gaston Rouillon.

Pe domnul Jean Bastien, fiul mecanicului de pe Pourquoi Pas? *Angajat în Forţele Navale franceze Libere, și-a văzut nava torpilată, noaptea, în partea de sus a Mării Nordului. Amintirea tatălui l-a ajutat să reziste două ore, îmbrăcat sumar,*

într-o apă ca de gheaţă.

Pe doamna Eugene Gonidec.

Pe amiralul Max Douguet.

Pe monsieniorul Jean, Kerleveo.

Pe doamna Auguste Dupouy.

Pe doamna Roger Vercel.

Pe domnul Paul-Augustin-Normand.

Pe căpitanul Eugene Colin.

Pe domnul Lucien Raoul, fost ambarcat pe Pourquoi Pas? *și frate mai mare al uneia dintre victime.*

Pe doamna Brochu, care prin curajul ei simbolizează, pentru mine, toate văduvele celor pieriţi pe mare.

Familia matelotului Le Bris, cel care îşi înclina bereta cum se înclină o navă și care se temea atât de mult că nu va fi primit în Marină din pricina staturii…

Pe prietenii mei din Islanda, doamna Dominique Pledel, domnul Robert Guillemette, monsieniorul Frehen, domnul Arni Ola, care mi-au înlesnit accesul la izvoare documentare cu totul noi…

Lor și tuturor le mulţumesc din toată inima. Informaţiile, sfaturile, sugestiile pe care mi le-au oferit contribuie să-i dea cărţii valoarea unei mărturii colective.

Aparent, nu am folosit, este adevărat, decât o parte din documentaţia ce mi-a fost pusă la dispoziţie. Aș fi dorit ca în interiorul dramei lui Pourquoi Pas? *să pot urmări mai îndeaproape drama personală și de familie a fiecăruia dintre oamenii săi; dar a trebuit să mă supun evidenţei unui fapt: l-aș fi derutat pe cititor. O lege a tuturor genurilor literare vrea ca un povestitor de șezătoare, un cântăreţ de baladă ori un simplu îndrăgostit care scrie iubitei să se păstreze în „hotarele" date.*

Din fericire, mă încredinţez singur că am omagiat totuși pe fiecare dintre prietenii mei de pe Pourquoi Pas? *aducând un omagiu acestei nave pe care o iubeau pentru că nu se asemăna cu nicio alta. Și pentru că era cea a comandantului Charcot.*

1884 (n.a.).